

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
JW

KOPIA TILL:

KABS
POLCH
POL 2

ÅTGÄRD:

1989-04-07
Depråd N Rosenberg/ge

INK UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1989-04-12 6		
Ans	Er	Red
P	2	Eu

AMBASSADEN GUATEMALA

1989-04-08

UD STOCKHOLM

ENDAST FOER POL 2.

RE RAOUL WALLENBERG.

POL

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE RAOUL WALLENBERG.

P R I M O. DR ROBERTO STEIN (FAR TILL DR RICARDO STEIN), LEDARE FOER GUATEMALAS JUDISKA GEMENSKAP OCH DEN REGIONALA JUDISKA ORGANISATIONEN FEDECO, HAR BETT MIG HAALLA TAL I SYNAGOGAN DEN 1 MAJ MED ANLEDNING AV DET AARLIGA FIRANDET AV UPPRORET I WARSZAWAGETTOT. BLAND FOERETRAEDARNA I DETTA HEDERSUPPDRAAG NAEMNDE HAN SHAMIR (I SAMBAND MED DENNES OFFICIELLA BESOEK FOER NAAGRA AAR SEDAN). AVSIKTEN VAR ATT JAG SKULLE TALA OM RAOUL WALLENBERG.

S E C U N D O. STEIN AER NAERA VAEN TILL ISARELS MAEKTIGE AMBASSADOER GAL-ON, SOM F.OE. FOERMEDLAT KONTAKTEN OCH REDAN TIDIGARE SAMMANFOERT OSS. HANS ORGANISATION HAR BAND TILL ANTI-DIFAMATION LEAGUE OCH AMERICAN JEWISH CONGRESS. ISRAELS ROLL I CENTRALAMERIKA BEHOEVER JAG VAEI INTE PAAMINNA OM.

!/?
T E R T I O. JAG HAR SAGT STEIN ATT HANS FOERFRAAGAN AER HEDRANDE OCH ATT JAG AATERKOMMER OM ETT PAR DAGAR. MOEJLIGHET ATT TA SIG UR MED HAENVISNING TILL OUNDVIKLIG TJAENSTERESA EL DYL FINNS SAALEDES. JAG AER INTE SAERSKILT ENTUSIASTISK OEVER ATT FOEREKOMMA I PRO-ISRAELISKA SAMMANHANG MED TANKE PAA LOKALA POLITISKA MILJOEN OCH MED HAENSYN TILL AKTUELLA UTVECKLINGEN I MOE. MEN BAADE MOE-PROBLEMATIKEN OCH WALLENBERG-AERENDET AER SAA KOMPLICERADE ATT JAG MAASTE BE DEPARTEMNETET OM INSTRUX.

LANDELIUS



SVERIGES AMBASSAD

BUDAPEST

1989-03-31

Departementssekreteraren Peter Tejler

Pol 1

Utrikesdepartementet

90/002

INKOM UD		
1989-04--7		
AVD.	GR.	MAL
P	2	Eu I

PT. 1:6
aa
m

Ungerska Wallenberg-föreningen begär extra parlamentssession

1 A 1989-01-04
31 A 1989-02-22
(1 bil.) ✓

Broder,

./.

Såsom närmare framgår av bifogade fotokopia ur dagens nummer av ungerska "Daily News", som ju utges som femdagarstidning av den officiella nyhetsbyrån MTI, har den ungerska Raoul Wallenberg-föreningen i ett uttalande i dagarna föreslagit att det ungerska parlamentet sammankallas till ett extramöte den 8 maj(dvs. på årsdagen av det andra världskrigets slut), i syfte att hugfästa minnet av - som det heter - "the extermination of 600 000 Hungarian Jews and an unknown number of Hungarian Gypsies during World War Two".

Vilket gensvar denna vädjan eventuellt kan få, är det naturligtvis inte möjligt att på detta stadium sia om, men själva initiativet (liksom dess publicering) kan kanske vara värt att lägga märke till inför det ungerska utrikesministerbesöket i Stockholm om drygt två veckor.

I sammanhanget kan för övrigt nämnas, att statssekreteraren Imre Miklós, som är chef för den ungerska regeringens "ämbete för kyrkliga frågor", i ett radioprogram den 18 mars påtalade den tilltagande antisemitismen i Ungern, något han sade "inger fruktan hos många medborgare". Samtidigt tillfogade han, att denna antisemitism hela tiden funnits latent och kanske inte egentligen förstärkts men "helt enkelt blivit högljuddare" på sistone, i det mer öppna diskussionsklimat som numera råder. Miklós ansåg dessutom att antisemitism allt mindre förekommer bland ungdomar som "inte infekterats av de rasistiska idéerna före och under andra världskriget", och han önskade försäkra att den ungerska staten för sin del gör allt för att bekämpa dessa fördomar.

*Hälsningar
Dum*
Ragnar Dromberg
Ragnar Dromberg

crew will be average holi-

how get up to European standards. The need for universities to gain greater autonomy is obvious, and on the whole qualitative problems need to be faced. The aim will be to develop higher education and renew the system.

points

If you think education is expensive, try ignorance.

Derek Bok, American academic

existence of an elite fleet and ex-aulage experts." ke about some negative conse- be road levies. e formation of ut also the mo- the information companies, along and more ef- n of Hungary's ansit situation d possibility of d servicing fa- e interested.

conference after of the sympo- Mérd, senior garoc... and RH's internatio- that within the is, informal ne- e held with the ers of 'the wes- cou... with as how. He de- way of remain- firsthand with sport develop- g which would prepare for the 12, haulage-wise

P. H.

say is "surrounded by a nation". The organizers originally planned a "symbolic occupation"

'Commando' in the arena

Budapest's Sports Palace will be transformed into a cinema in the first days of April to give a chance for 5,200 people per screening to bite their nails at "Commando", a US film starring Arnold Schwarzenegger. If the premiere in the air-conditioned arena proves a

start from Budapest's Western railway station at 9 and 10 am on Monday.

success, further screenings will also be held there in the summer.

A screen measuring 22 metres x 10 metres will be set up to give Arnold's muscles room. Tickets cost Ft 49, and the screenings will start at 4.30 and 7 pm on April 3, 4 and 5.

Wallenberg Society calls for memorial session of Parl't

It is the task and moral obligation of the Hungarian nation to assume the historical and moral responsibility for the extermination of 600,000 Hungarian Jews and an unknown number of Hungarian Gypsies during World War Two, a statement by the Raoul Wallenberg Society said, with reference to a recent speech made at the national meeting of the Hungarian Democratic Forum. According to the Society, the speech by József Tormai was a step which should have been taken 45 years ago.

The nation, of course, should not make apologies, since the

living cannot be forgiven in the name of the dead. In 1944, the statement said, it became unambiguously clear that 800,000 people who considered themselves Hungarians were not considered part of the Hungarian nation by the then majority. There were 564,507 people who had to find this out through their own extermination.

Today we have to make the historic step towards declaring all the victims of the holocaust the deceased of the whole nation, and monuments in every settlement of the country should eternalize the name of these victims, the statement said.

This is not meant to be a conciliatory step by the Hungarian nation towards the Hungar-

ian Jewry. (This step the nation must make towards itself, and not towards the Jews. The apologies should not be made in the form of a declaration: instead, a whole nation has to give evidence of its determination to better self-knowledge, the declaration of its belonging to Europe and its own cleansing.

For this reason the Raoul Wallenberg Society proposes that Hungary's Parliament hold an open session on May 8, the 44th anniversary of the end of World War Two in Europe, to commemorate the hundreds of thousands of our compatriots who were humiliated, outcast or exterminated.

Guide

(L., I. u. 1):
rt + c. o 8 pm.
(XI., Műgyetem
d, Frigid Bardot
pm. Budapest
Pianist Richard
pm. V.áz Stu-
IX., D. rov tér
rt + disco 7.30
ollege (XI., Sto-
Ars Presso, Stu-
17 pm. Vörö-
ntre (VIII., Gol-
retens and Pál
m.

CATCHING:

ie Bay of Pigs
.10 am. Cartoon
Channel 21 Tele-
n and Jerry 6.25

GOOD LISTENING:

Radio Kossuth: Hungarian folk songs 3.30 pm. Radio Petőfi: Pop music 1.05 pm. Operetta pieces 8.10 pm. Radio Bartók: Verdi's Don Carlos 3.15 pm. Singer Boris Christoff (Mousorgsky) 9.45 pm.

FILMS:

English soundtrack films in Bp cinemas, March 31-April 5:
THE STRAWBERRY STATEMENT: Mátra (VII., Lenin krt. 39) April 4, 8 pm. HAIR: Pest-Buda (IX., Déli Huber u. 25) April 2-3, 1.30 pm. HIGHLANDER: Kultúra (II., Hidegkúti út 138) March 31-April 2, 5.15, 7.30 pm. Otthon (XX., Szikás u. 112) March 31-April 4, 7.30 pm. THE YOUNG FRANKENSTEIN: Fény (IV., Árpád út 77) 4, 6, 8 pm. WITNESS: General Culture Centre (XXI., Simon Bolívar sétány 4-6) April 1-2, 3, 5, 7 pm. THE LONGEST DAY: Tisza (VII., Rákóczi út 68) 2.45, 6 pm. THEY SHOOT HORSES DON'T THEY?: Gorkij (VII., Akácia u. 4) April 5, 7 pm. HAUNTED HONEYMOON: Csillag (III., Mátyás király útja 42)

4, 6 pm. Ridegh S. Culture Centre (XXI., Kalamár J. u. 230) March 31-April 4, 7 pm. 48 HRS: Zrínyi (VII., Lenin krt. 26) 9.30, 11.30 am, 1.30 pm. GO FOR IT: Liget (XVII., Rudawsky u. 2) March 31-April 2, 4.45 pm. OMEN: MOM Mozi (XII., Csörsz u. 18) April 2, 2.45, 5 pm, April 3, 2.45, 5, 7.15 pm. THE EXORCIST: MNH Cuk. Centre (XIV., Népstadion út 34) April 2-4, 6 pm. Uj Tűkör Klubmoz (VI., Lenin krt. 88) 3.30, 5.45, 8 pm. CHORUS LINE: Fény, April 4, 6 pm. TOKYO POP: General Culture Centre, April 3, 3, 5, 7 pm. ONCE UPON A TIME IN AMERICA: Corvin (VIII., Kisfaludy köz) 3.15, 7 pm. DOCTOR ZHIVAGO: Széchenyi (XV., Gőgös Ignác u. 1) April 3-4, 5.30 pm.

TOURIST INFORMATION:

Tourinform English-language information service: Phone 179-800 or enquiries in person to: V., Sütő u. 2. Open throughout the week from 8 am to 8 pm. Detailed information on: cultural events, concerts, customs, exchange, passport and

visa regulations, money exchange places, travel offices, restaurants, museums.

RELIGIOUS SERVICES:

Baptist: VII., Wesselényi u. 53; Lutheran: Buda Castle; I., Tánácska Mihály u. 28; Methodist: VI., Felsőerdő u. 5; Mormon: II., Vöröshadsereg u. 94; Roman Catholic: Buda Castle Matthias Church, Inner City Franciscan Church; V., Károlyi Mihály u. 2, St Stephen Basilica; V., Alpár Gy. u. 5/7; Synagogue: VII., Dohány u. 2. Presbyterian Scots Mission: VI., Vörösmarty u. 51. (In English first Sunday of each month at 11.15 am.)

CALL BOX:

Lost property office (Budapest V., Engels tér 5), 174-961.
Car breakdown service (Hungarian Auto Club), 691-831, 693-714 (round-the-clock).
PO Inquiry service in English, 172-200 (7 am-8 pm).
US Embassy (V., Szabadság tér 12), 126-450/459.
Australian Embassy (VI., Déli báb u. 30), 534-233.
British Embassy (V., Harmincad u. 6), 182-888.

31.3.
1989.

DAILY NEWS 3

Raoul Wallenberg

P

2

Eu 1

Adress

AMBASSADEN GUATEMALA

NR

POL

Text

....Från Pol 2/Rosenberg. Re Raoul Wallenberg.

Ärendet har diskuterats vid samrådet idag. Vi förutsätter oss att du lämpligen kan uppehålla dig vid Wallenberg's roll som förkämpe för fredliga metoder och motståndare till våld samt hans roll som MR-gestalt. Med tanke på Israels roll i Centralamerika vore det också lämpligt att infoga något om Sveriges nuvarande politik i denna region som ju präglas av samma humanitära inställning. Vad tycker du om en sådan uppläggning? Vi kurirsänder underlag du kan utnyttja för ett anförande.

CABINET

EX T:

Kabsek

Polchef 2

Bitr polch

Chef pol 1

Chef pol 2

Frühling, pol 2/ETP 890407/CE

Ambassaden Tel Aviv (EBj)

TELEFAX

1 (2)

Nr 29

Ambassaden Tel Aviv 1989-04-12

UD Stockholm

Fax nr 29. För Pol 1 re Raoul Wallenberg

INK UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1989-04-18 12		
Avd P	Gr 2	Mål EU I

P R I M O Hebrew University utgav häromdagen nedan under
SECUNDO återgivna pressmeddelande, var i omnämnes
att åtta amerikanska och två israeliska studenter nu
rest till Budapest för att på olika sätt hedra Wallenbergs
minne.

Bergquist

Pol I, Kr V Tham, mp
1989-04-17

Kopia: Raoul Wallenberg-Föreningen
Riddargatan 10
114 35 STOCKHOLM

Exp: 89-04-17/
MP

S E C U N D O

2(2)

The Hebrew University Of Jerusalem
NEWS RELEASE

האוניברסיטה העברית בירושלים
הודעה לעיתונות

**HEBREW UNIVERSITY STUDENTS TRAVEL TO BUDAPEST
TO HONOR LEGACY OF RAOUL WALLENBERG**

Jerusalem, April 10, 1989 -- Eight American and two Israeli graduate students at the Hebrew University of Jerusalem who take part in the University's Raoul Wallenberg Scholarship program for Leadership Studies left today for Budapest to participate in a number of events honoring Wallenberg and the values which he represented.

Raoul Wallenberg is the Swedish diplomat who was responsible for the rescue of an estimated 100,000 Jews in Hungary during World War II by issuing them Swedish documents. The Wallenberg scholarship program was established at the Hebrew University's Rothberg School for Overseas Students by Fred Schwartz of New York City to perpetuate Raoul Wallenberg's example of leadership in preserving democratic ideals. Students in the program participate in a special seminar on leadership and international relations and also meet with leading public figures in Israel.

In Budapest, the delegation from the Hebrew University will join with seven American Congressmen serving on the Congressional Commission on Security and Cooperation in Europe, as well as with academics and civil rights activists. Among the events planned are a banquet honoring Wallenberg's colleagues from World War II, including Per Anger, who served as Swedish ambassador in Budapest with Wallenberg; a "life march" in Wallenberg's name from the Jozsefvárosi railroad station in Budapest, from where Jews and others were deported to meet their deaths, to the Great Synagogue; and a Yad Vashem commemoration ceremony honoring Hungarian righteous rescuers of Jews.

Last week the Wallenberg Scholars sent a letter to Wallenberg, care of the Vladimir prison in Russia, where, according to reports, the Swedish diplomat was last seen. The letter included a replica of the "Schutz-Pass," the document issued by Wallenberg to Hungarian Jews and which enabled thousands of them to escape the Nazis under Swedish patronage.

Wallenberg was arrested by the Soviets in 1945, following the end of World War II, and has never been seen in the West again. The Soviets have claimed that he died in prison in 1947, though eyewitness reports have testified to his having been alive long after that.

127 EAST 73RD STREET, NEW YORK, NY 10021 212-737-7700

INKOM

1989-08-~~7~~
04-14

UD:s ARKIV

May 11, 1989

aa / m (pol)

Dear Chancellor Kohl:

As president of The Raoul Wallenberg Committee of the United States, I was fortunate enough to have been among those present on November 14, 1988 when you spoke in New York. I was deeply moved by your words of courage and overwhelming compassion. I requested a copy of your speech and, in rereading it, came across words of particular depth and meaning in light of the request that I wish to place before you. May I quote your own words:

"The temptation of closing one's eyes to the truth is admittedly all the greater, the more terrible it is. But after 1945 we Germans also came to realize that only the readiness to look the whole truth straight in the face permits a genuine understanding of the value and worth of responsibly exercised freedom. . ."

Into the whirlwind of the Holocaust went a young and true deliverer; a young Swedish aristocrat who volunteered at great personal risk to try and save as many Jewish lives as possible. In only six months, while pitted in Budapest against the cold terror of Adolf Eichmann, Raoul Wallenberg did what governments had been unable to accomplish--he saved the lives of 100,000 Jewish men, women and children. Today, they and their grandchildren join with me in begging that you raise the case of Raoul Wallenberg in your discussions with President Mikhail Gorbachev. There is every reason to believe that this extraordinary hero, who was arrested under Josef Stalin's repressive and cruel dictatorship, may still be alive. Witnesses claim to have seen him as recently as October 1987. We wish him released and his files opened in order to understand why he has never been given the freedom he so richly deserves.

David M. Greenberg

chairman
John S. Russell

ice Chairman
Joseph Wallenberg

resident
Michael Deutscher Haspel

ce President
about Le Buhn

Secretary
Martin D. Egan

casu. . .
lex. . .

Executive Board
Michael Alderman
Mel Berson
Sara Blinken
John D. Holst Gerschman
Robert Jacobs
Sandra Kaplan
John Mary K. Mochary
Elizabeth Moynihan
David Nisser
Michael Oppenheim
Sara Stern
Robert A. Tatum
John Wertz

Honorary Chairmen
Dr. Per Anger
Dr. Gideon Hausner
Dr. Lutz Preuss
Dr. Peter J. Bondt
Dr. Guy von Dardel
Dr. Wilhelm Wachtmeister
Dr. Gerd Widemar
Dr. Hans Wieselhuber

Director of Volunteers
page 18

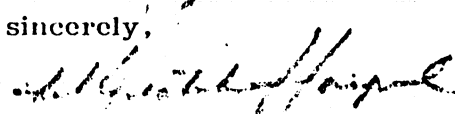
[illegible]

Chancellor Helmut Kohl
May 11, 1989
page two

We do not hold President Gorbachev responsible for his arrest; Mr. Gorbachev was but a youngster at the time Raoul Wallenberg was arrested. We do believe that there has been a cover-up in this case for many years, and, even now, certain older members of the inner circles of Soviet politics might wish to keep President Gorbachev ignorant of the actual facts. There is a good relationship between the Soviet Union and its close neighbor, Sweden; hence a reluctance to address "...the whole truth straight in the face..." may be present. Our only wish is to see this selfless and compassionate hero home with his family. He is not a young man, he will be 77 years of age on his next birthday. No person better deserves to live out his last years in the bosom of a family that has waited so many years to embrace him once again.

The Wallenberg Case will only benefit from your intercession. We have learned that Prime Minister Margaret Thatcher did bring the case up in her discussions with President Gorbachev. We have also been informed that President Mitterand discussed the issue in a past meeting. You, Sir, are in a unique position to help one of the true heroes of World War II. How rewarding it would be if the Chancellor of The Republic of Germany would be the instrument responsible for the freedom of Raoul Wallenberg. Please, Excellency, give this the thought it so richly deserves.

Most sincerely,


Rachel Oestreicher Haspel
President, The Raoul Wallenberg
Committee of the United States

ROH:sam

Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus

CH-1242 Satigny, den 10 april 1989.

100.005..
Dnr...100/005..
1989-04-21-8
P 2 Eu

Pol I/kr Tham/la
1989-04-19

Hbr Örn-Thunborg

EXP 890419/LA

Kanslirådet Wolrath Tham
Utrikesdepartementet
Stockholm.

POL

Broder!

Jag använder den tilltalsformen, även om vi vad jag vet inte har träffats, eftersom jag vet att ~~vår släkt~~ ~~med varandra~~ genom Din styvmor, förutom att Du har hand om Raoul Wallenberg ärendet, och också därigenom hör till familjen.

Som Du kanske känner till söker jag genom ~~en officiell kanal~~ ~~en officiell kanal~~ kontakt med ryssarna i hopp om att dessa skall vara öppna där årtionden av officiella hänvändelser varit förgäves, särskilt med tanke på den i glasnosts tecken förändrade atmosfären. Jag har bett min syster Nina att informera UD om dessa initiativ, så att Ni åtminstone är informerade om vad vi har för oss, och jag ville komplettera denna information med en uppsättning av de handlingar som jag genom delegationen i Geneve succesivt har överlämnat för vidarebefordran till Moskva. Det hela började med ett möte som jag hade för en månad sedan med vice utrikesministern för mänskliga rättigheter Anatoly Adamishen, som besökte Geneve för ett anförande i FN:s kommittö för mänskliga rättigheter. Vid mötet fick jag den bestämda uppfattningen att man skulle ta ett allvarligt menat privat förslag på allvar.

Som Du ser föreslår jag en gemensam arbetsgrupp med från vår sida förutom Andrei Sackarov, som sedan lång tid är mycket intresserad av Raouls öde, ett antal personer som har den sakkunskap om ryska förhållanden som är väsentlig.

Vad jag vill be Dig om nu är UD:s hjälp att få bifogade brev till Sakarov förmedlat på ett säkert sett. Jag vet att ambassaden haft goda kontakter med Sakarov. Om vårt initiativ leder till vad vi hoppas, en gemensam utredning, kommer vi säkert att vara tacksamma för hjälp i någon form från ambassaden. I första hand kan jag tänka mig att vi skulle behöva ha tillgång till UD:s publicerade dokumentation om Wallenberg fallet, som väl antagligen redan finns på ambassaden. Om inte kanske den kan skickas tid när det blir aktuellt.

Jag kommer att hålla Dig orienterad om utvecklingen, och räknar på din hjälp.

Med bästa hälsningar

Din avlägsne släkting,

Guy von Dardel

Satigny, Switzerland, March 16 1989.

Mr Anatoly Adamischen
Deputy Foreign Minister of the USSR.
Moscow USSR.

Dear Minister Adamischen,

Last week I had the pleasure of meeting you at the Soviet mission on the matter of my half-brother Raoul Wallenberg. As we agreed I have prepared a draft proposal for a working group to attempt to resolve the Wallenberg problem.

Enclosed you will find for your consideration a draft for this proposal. For reasons given in the document there is a need for speed, and I would be grateful to you for giving the matter your earliest attention.

Should more detailed discussion concerning the proposal be necessary, I would be prepared to come to Moscow as soon as possible.

Very sincerely yours,

Guy von Dardel
Professor emeritus
Member of the Royal Swedish Academy
of Science

PROPOSAL FOR
A JOINT WORKING PARTY FOR
RAOUL WALLENBERG.

Preamble.

The name and achievements of Raoul (Raoulvich) Wallenberg, the Swede who masterminded the saving of the Jewish community in Budapest in 1944-45, is too well known to need further elaboration. His achievement has been recognised by bestowing on him extraordinary honors. He has in particular been nominated honorary citizen of the United States, Canada and Israel. It is also well known that he failed to return to Sweden after having been taken under the protection of the Soviet troops in Budapest in January 1945.

The present document proposes a joint working group with the Soviet Union, with the task of localizing Raoul Wallenberg, and ensuring that he can spend the rest of his life in freedom. Speed is essential since Raoul Wallenberg, born on August 4, 1912, is now 76 years old. The Working group should therefore concentrate on recent past, the last ten years.

DRAFT AGREEMENT

The government of the Union of Socialist Soviet Republics, represented by the Ministry for Foreign Affairs, throughout this document for shortness called "SU", and Raoul Wallenberg, represented by his brother and next of kin, Guy von Dardel, 45 Route de Peney-Dessus, CH-1242 Satigny, Switzerland, here called "RW", agree on the creation of a joint Working Group with the aim of localising Raoul Wallenberg and giving him complete freedom.

Composition.

The Working group comprises 5 ordinary members from each party, and an impartial chairman, elected by them. Each party can invite experts and assistants.

Aims and methods.

The task of the Working Group is to establish the whereabouts of Raoul Wallenberg, by whatever methods they find necessary: inquiries and visits to prisons and camps, interviews with prisoners, prison staff, or KGB-officials, study of central and local archives, hearing of witnesses, and the collection of new information, e.g. by appeals to the public via radio and television.

Immunity and confidentiality.

- SU guarantees all witnesses and other sources of information contributing to the activity of the Working Group immunity from any penal consequences of their contribution.
- The findings of the Working Group will be confidential, unless otherwise decided by both parties.

Financing and practical arrangements.

SU will cover the total cost of the Working Group, including travel and living expenses, interpreter, translation services, and secretarial assistance.

Compensation.

- When Raoul Wallenberg is found he will be entitled to a compensation for 44 years in prison, the amount to be settled by separate negotiations.

Time schedule.

The Working Group should be set up before April 15, 1989, and should conclude its work by August 4, 1989.

PROPOSAL :

FOR A PROCEDURE TO APPOINT THE CHAIRMAN OF THE SU-RW WORKING PAIR

Requirements.

Impartial, highly respected, internationally experienced, available within the short time schedule of the working group

Probable category:

Retired director of international organisation, e.g. in Geneva.
Previous member of court of arbitration on international subject

Nationality:

Neutral, not Swedish, or Eastern block.

Proposed procedure:

- 1) Establishment of short of 6 names by small working group.
The candidates are not to be contacted at this stage.
- 2) composition of working group: Member of Soviet mission in Geneva + von Dardel.
- 3) Order of priority of persons of list discussed by both parties. If consensus not attainable SU determines the 1st, 4th, and 5th, and RW the 2nd, 3rd and 6th priority.
- 4) Invitation to the selected persons are made jointly in order of priority.
- 5) In case this procedure fails, UN is asked to nominate a chairman for the SU-RW working group.

RW-MEMBERS IN SU-RW-WORKING GROUP.

We intend to participate with the following members:

von Dardel, Guy, professor, Geneva Switzerland

Lubarsky, Cronid, Munich, Germany

Luruy, Yuri, professor of law, Guelp, Ontario, Canada.

Makinen, Marvin, professor of biochemisty, Chicago

Sonnenfeld, Sonja, secretary of the RW-Committee, Stockholm Sweder

Sakarov, Andrei, member of Akademia NAUK, Moscow

PRELIMINARY PLANS AND SCHEDULE FOR THE SU-RW WORKING GROUP

A.Duration: At most 3 months (May - August 1989)

B.Monthly working period: **Normally** 1 week, usually based in Moscow, consisting of :

- 1) Formal plenary meeting, under the direction of the Chairman with:
 - a) reports on the conclusions and findings of previous working period.
 - b) agreement on the program and resources necessary for current working period
 - c) necessary collaboration with Soviet authorities
 - d) authorisations necessary for the programme of the working period
- 2) Research and investigations, as agreed at the formal meeting under B 1). This activity will be normally carried out by smaller subgroups, working in close collaboration.
- 3) If necessary a 2nd formal meeting at the conclusion of the working period.
- 4) In between working periods the RW-participants will compile the results of the working period, and correlate with information from other sources.
- 5) The Soviet authorities may be asked for complementary information and investigations in preparation for the next working period.

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
VW

KOPIA TILL:

UTR MIN
KABS
POLCH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

Pol I/kr Tham/la
1989-04-25 ✓

1989-04-22 19		
P	2	EU

POL

AMBASSADEN MOSKVA

1989-04-19

UD STOCKHOLM

FOER POL 1. TELEFONSAMTAL
AAHLANDER-OLSSON 1989-04-18

RE RAOUL WALLENBERG

FORTS

RE RAOUL WALLENBERG

P R I M O EN JOURNALIST FRAAN VECKOTIDNINGEN OGONJOK VID NAMN SMIRNOV KONTAKTADE IGAAR AAHLANDER OCH BAD OM FOTOGRAFIER FOERESTAELLANDE WALLENBERG. I AVVAKTAN PAA DE BILDER SOM DEPARTEMENTET LOVAT SAENDA, OM MOEJLIGT MED VECKANS KURIR, SAMMANTRAEFFADE AAHLANDER IDAG MED SMIRNOV OCH OEVERLAEMNADE DEN AV DEPARTEMENTET UTGIVNA PUBLIKATIONEN PAA ENGELSKA OCH SVENSKA, VILKA HAR NAAGRA BILDER PAA WALLENBERG.

SMIRNOV UPPGAV VID SAMTALET ATT HANS INTRESSE FOER WALLENBERG VAECKTS SEDAN HAN LYSSNAT PAA UTALAENDSKA RADIOSAENDNINGAR, DAER MAN BEROERT WALLENBERGS OEDE.

TIDNINGEN HADE NU BETT EN MEDARBETARE VID INSTITUTET FOER VAERLDSHISTORIA, UNDER VETENSKAPS-AKADEMIN, EN LISSJUTKINA, ATT SAMMANSTAELLA MATERIAL OM WALLENBERG. HON HADE PRESENTERAT EN ARTIKEL PAA 40 MASKINSKRIVNA SIDOR SOM MAN KONCENTRERAT TILL EN TREDJEDEL. MATERIALET INNEHOELL SAAVITT MAN KUNDE BEDOEMA INTE NAAGOT NYTT, MEN MAN TRODDE FRAAN TIDNINGENS SIDA, ATT INGENTING HITTILLS PUBLICERATS I SOVJETISK PRESS OM WALLENBERG. ANDREJ SACHAROV VAR OMBEDD ATT SKRIVA ETT LITET FOERORD OCH TIDNINGENS REDAKTION SKULLE I ARTIKELN GOERA ETT UPPROP TILL ALLA LAESARE SOM VISSTE NAGOT OM WALLENBERG ATT BREVLEDES HOERA AV SIG. TIDNINGEN SKULLE OCKSAA I GLASNOSTS NAMN KRAEVA ATT MAN BRINGADE KLARHET I WALLENBERGS OEDE, GENOM ATT SAEKERHETSORGANEN STAELLDE SITT MATERIAL TILL FOERFOGANDE. I DEN NUVARANDE PLANERINGEN VAR ARTIKELN TAENKT ATT PUBLICERAS I MITTEN AV JUNI, KANSKE TILL OCH MED I BOERJAN.

S E C U N D O DET AER SVAART ATT BEDOEMA VAD SOM LIGGER BAKOM SMIRNOVS INTRESSE. MOEJLIGEN AER DET SOM HAN SAEGER, MEN MAN FAAR DAA OCKSAA GOERA RESERVATIONEN ATT VI KANSKE ALDRIG SER DEN TILLTAENKTA ARTIKELN I TRYCK. MAN KAN HELLER INTE UTESLUTA ATT VI NU BEVITTNAR ETT GENOMTAENKT SCENARIO, DAER PUBLIKATIONEN AV ARTIKELN OCH AATFOELJANDE LAESARBREV KAN LEDA TILL ATT MYNDIGHETERNA SAA ATT SAEGA SER SIG FOERANLAATNA ATT OEPPNA SINA ARKIV.

THUNBORG

FORTS

UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1989-04-28		
Ans	Or	1989
P	2	Eu

POL

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
VW

KOPIA TILL:

UTR MIN
KABS
POLCH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

Pol I/kr Tham/la
1989-04-25

AMBASSADEN MOSKVA

1989-04-19

UD STOCKHOLM

FOER

KABSEKR., POLCHEFEN, POL 1.

MYCKET BRAADSKANDE

RE WALLENBERG

UTRIKESDEPARTEMENTET

1

RE WALLENBERG

JOURNALISTEN SMIRNOV ATERKOM IKVAELL PAA TELEFON OCH FOERHOERDE SIG OM NAER MAN FRAAN SVENSK SIDA SENAST SKRIFTLIGEN VAENT SIG TILL SOVJETISKA REGERINGEN ROERANDE WALLENBERG. AAHLANDER SVARADE, PAA GRUNDVAL AV UD:S PUBLIKATION OM WALLENBERG, ATT SENAST EN SKRIFTLIG HAENVAENDELSE GJORTS VAR I AUGUSTI 1979, DAA STATS MINISTER ULLSTEN TILLSKREV KOSYGIN.

SMIRNOF BEGAERDE DAA ATT FOER PUBLICERING FAA KOPIA AV DOKUMENTET JAEMTE OEVERSAETTNING TILL RYSKA.

SMIRNOV PRECISERADE VAD HAN TIDIGARE HADE SAGT OM PUBLICERING AV ARTIKELN OCH SADE ATT MAN NU OENSKADE TRYCKA DEN I BOERJAN AV JUNI.

THUNBORG



UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Handläggare: Kr V Tham

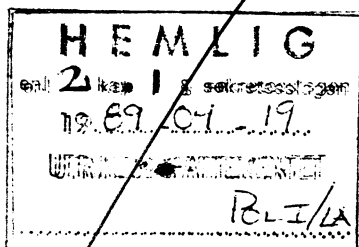
ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd Grupp Mål
1989-04-19	P 2 Su ⁵

Ex till:

Kabs
Polch
Wöhler, Pol I
Tham, Pol I
Olsson, Pol I

EXP 90419 LA



Ambassadör Thunborg
MOSKVA

Pol

H E M L I G SekrL 2:1

Wallenbergärendet: förslag om blandad arbetsgrupp/
utredning m m
(2 bil)

Broder,

./1

1. Guy von Dardel har med i kopia bifogade handbrev den 10 april 1989 jämte bilagor informerat om tankarna på en blandad sovjetisk-internationell arbetsgrupp utredning för att försöka lösa Wallenbergproblemet ("to attend to resolve the Wallenberg problem"). I samband därmed har han bett att närslutna brev i original till Andrej Sacharov överlämnas genom ambassadens försorg.

./2

2. Sacharovs reaktion (Edert miso 1989-03-22) på Nina Lagergrens brev med begäran om intervention hos Gorbajtov har vi förmedlat till Nina. Hon sade oss då att hon skulle samråda med närmast berörda om det var möjligt att ge de kompletterande upplysningar som Sacharov efterlyst. Vi har i mellantiden haft en del löpande kontakter med Raoul Wallenberg-föreningen men de har inte återkommit i denna speciella fråga. Man är sålunda inom föreningen medveten om att bollen åter befinner sig på deras sida och att Sacharov därför t v kanske inte aktivt tar den kontakt Nina begärde.

Torsten Örn

Ifylles av postexp

Avsant med	Avsändn datum	Sign
☒ av kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post	890419	LA

Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus

CH-1242 Satigny, den 10 april 1989.

Kanslirådet Wolrath Tham
Utrikesdepartementet
Stockholm.

Broder!

Jag använder den tilltalsformen, även om vi vad jag vet inte har träffats, eftersom jag vet att vi är släkt med varandra genom Din styvmor, förutom att Du har hand om Raoul Wallenberg ärendet och också därigenom hör till familjen.

Som Du kanske känner till söker jag genom inofficiella kanaler för kontakt med ryssarna i hopp om att dessa skall vara öppna där årtionden av officiella hänvändelser varit förgäves, särskilt med tanke på den i glasnosts tecken förändrade atmosfären. Jag har bett min syster Nina att informera UD om dessa initiativ, så att Ni åtminstone är informerade om vad vi har för oss, och jag ville komplettera denna information med en uppsättning av de handlingar som jag genom delegationen i Geneve succesivt har överlämnat för vidarebefordran till Moskva. Det hela började med ett möte som jag hade för en månad sedan med vice utrikesministern för mänskliga rättigheter Anatoly Adamishen, som besökte Geneve för ett anförande i FN:s kommitté för mänskliga rättigheter. Vid mötet fick jag den bestämda uppfattningen att man skulle ta ett allvarligt menat privat förslag på allvar.

Som Du ser föreslår jag en gemensam arbetsgrupp med från vår sida förutom Andrei Sackarov, som sedan lång tid är mycket intresserad av Raouls öde, ett antal personer som har den sakkunskap om ryska förhållanden som är väsentlig.

Vad jag vill be Dig om nu är UD:s hjälp att få bifogade brev till Sackarov förmedlat på ett säkert sätt. Jag vet att ambassaden haft goda kontakter med Sackarov. Om vårt initiativ leder till vad vi hoppas, en gemensam utredning, kommer vi säkert att vara tacksamma för hjälp i någon form från ambassaden. I första hand kan jag tänka mig att vi skulle behöva ha tillgång till UD:s publicerade dokumentation om Wallenberg fallet, som väl antagligen redan finns på ambassaden. Om inte kanske den kan skickas tid när det blir aktuellt.

Jag kommer att hålla Dig orienterad om utvecklingen, och räknar på din hjälp.

Med bästa hälsningar
Din avlägsne släkting,

Guy von Dardel

45 Route de Peney-Dessus
CH-1242 Satigny

Satigny, Switzerland, March 16 1989.

Mr Anatoly Adamischen
Deputy Foreign Minister of the USSR.
Moscow USSR.

Dear Minister Adamischen,

Last week I had the pleasure of meeting you at the Soviet mission on the matter of my half-brother Raoul Wallenberg. As we agreed I have prepared a draft proposal for a working group to attempt to resolve the Wallenberg problem.

Enclosed you will find for your consideration a draft for this proposal. For reasons given in the document there is a need for speed, and I would be grateful to you for giving the matter your earliest attention.

Should more detailed discussion concerning the proposal be necessary, I would be prepared to come to Moscow as soon as possible.

Very sincerely yours,

Guy von Dardel
Professor emeritus
Member of the Royal Swedish Academy
of Science

PROPOSAL FOR
A JOINT WORKING PARTY FOR
RAOUL WALLENBERG.

Preamble.

The name and achievements of Raoul (Raoulvich) Wallenberg, the Swede who masterminded the saving of the Jewish community in Budapest in 1944-45, is too well known to need further elaboration. His achievement has been recognised by bestowing on him extraordinary honors. He has in particular been nominated honorary citizen of the United States, Canada and Israel. It is also well known that he failed to return to Sweden after having been taken under the protection of the Soviet troops in Budapest in January 1945.

The present document proposes a joint working group with the Soviet Union, with the task of localizing Raoul Wallenberg, and ensuring that he can spend the rest of his life in freedom. Speed is essential since Raoul Wallenberg, born on August 4, 1912, is now 76 years old. The Working group should therefore concentrate on recent past, the last ten years.

DRAFT AGREEMENT

The government of the Union of Socialist Soviet Republics, represented by the Ministry for Foreign Affairs, throughout this document for shortness called "SU", and Raoul Wallenberg, represented by his brother and next of kin, Guy von Dardel, 45 Route de Peney-Dessus, CH-1242 Satigny, Switzerland, here called "RW", agree on the creation of a joint Working Group with the aim of localising Raoul Wallenberg and giving him complete freedom.

Composition.

The Working group comprises 5 ordinary members from each party, and an impartial chairman, elected by them. Each party can invite experts and assistants.

Aims and methods.

The task of the Working Group is to establish the whereabouts of Raoul Wallenberg, by whatever methods they find necessary: inquiries and visits to prisons and camps, interviews with prisoners, prison staff, or KGB-officials, study of central and local archives, hearing of witnesses, and the collection of new information, e.g. by appeals to the public via radio and television.

Immunity and confidentiality.

SU guarantees all witnesses and other sources of information contributing to the activity of the Working Group immunity from any penal consequences of their contribution.

The findings of the Working Group will be confidential, unless otherwise decided by both parties.

Financing and practical arrangements.

SU will cover the total cost of the Working Group, including travel and living expenses, interpreter, translation services, and secretarial assistance.

Compensation.

When Raoul Wallenberg is found he will be entitled to a compensation for 44 years in prison, the amount to be settled by separate negotiations.

Time schedule.

The Working Group should be set up before April 15, 1989, and should conclude its work by August 4, 1989.

PROPOSAL

FOR A PROCEDURE TO APPOINT THE CHAIRMAN OF THE SU-RW WORKING PARTY

Requirements.

Impartial, highly respected, internationally experienced, available within the short time schedule of the working group

Probable category:

Retired director of international organisation, e.g. in Geneva.
Previous member of court of arbitration on international subject

Nationality:

Neutral, not Swedish, or Eastern block.

Proposed procedure:

- 1) Establishment of short of 6 names by small working group.
The candidates are not to be contacted at this stage.
- 2) composition of working group: Member of Soviet mission in Geneva + von Dardel.
- 3) Order of priority of persons of list discussed by both parties. If consensus not attainable SU determines the 1st, 4th, and 5th, and RW the 2nd, 3rd and 6th priority.
- 4) Invitation to the selected persons are made jointly in order of priority.
- 5) In case this procedure fails, UN is asked to nominate a chairman for the SU-RW working group.

RW-MEMBERS IN SU-RW-WORKING GROUP.

We intend to participate with the following members:

von Dardel, Guy, professor, Geneva Switzerland
Lubarsky, Cronid, Munich, Germany
Luruy, Yuri, professor of law, Guelp, Ontario, Canada.
Makinen, Marvin, professor of biochemistry, Chicago
Sonnenfeld, Sonja, secretary of the RW-Committee, Stockholm Sweder
Sakarov, Andrei, member of Akademia NAUK, Moscow

PRELIMINARY PLANS AND SCHEDULE FOR THE SU-RW WORKING GROUP

A. Duration: At most 3 months (May - August 1989)

B. Monthly working period: **Normally** 1 week, usually based in Moscow, consisting of :

- 1) Formal plenary meeting, under the direction of the Chairman with:
 - a) reports on the conclusions and findings of previous working period.
 - b) agreement on the program and resources necessary for current working period
 - c) necessary collaboration with Soviet authorities
 - d) authorisations necessary for the programme of the working period
- 2) Research and investigations, as agreed at the formal meeting under B 1). This activity will be normally carried out by smaller subgroups, working in close collaboration.
- 3) If necessary a 2nd formal meeting at the conclusion of the working period.
- 4) In between working periods the RW-participants will compile the results of the working period, and correlate with information from other sources.
- 5) The Soviet authorities may be asked for complementary information and investigations in preparation for the next working period.

Dear friends, *Anders and Elise!*

A month ago I told you about the project to create a joint working party with the Soviets for Raoul Wallenberg. As I think I told you I had a short meeting with the Soviet Deputy Minister for Foreign Affairs, in charge of Human Rights, Anatoly Adamishen, when he came to Geneva to give a speech at the Human Rights Commission of the United Nations on March 9. He more or less encouraged me to make him a written proposal for a joint investigation, however without any commitment that it would be approved. But he did advise me to ask for "the maximum", which I found encouraging. The other members of the Soviet delegation at the meeting were equally concerned, and appeared to be a very different type from the diplomats one is used to see from the USSR. I met with the deputy director of the section for Human Rights under Adamishen, Felix Stanewski, and the Ambassador for Human rights in New York, Igor Yakovlev. At my last visit to Moscow last summer I also met with the director of the Human Rights section, Yuri Rechetov, and with the director of the section for Cultural Relations, Alexei Gloukov who is also under Adamishen. Maybe there is some truth in glasnost

I enclose copies of the various documents, which I have handed over to the contact man at the Soviet mission in Geneva, Kirill Eremishen, who was assigned to me as contact man, and which presumably were transmitted to Moscow. So far there has been no reaction, which may be a good sign. As long as there is no negative reaction, I believe we should continue to prepare the working party so as to be able to start as soon as there is a positive reply. If the reply is negative, it cannot be helped, we have at least tried !

The documents I enclose should be self-explanatory. The time factor has been stressed repeatedly, as well as the emphasis on getting Raoul released, rather than finding out what happened, particularly in the 50's and 60's which is of secondary interest.

I was very glad to have your preliminary agreement to help in this Working Group, if it comes to pass, but I realise that this was not at that stage a firm commitment as long as the time schedule for the job was not known. The last document, SU-RW-WG-4 gives an estimate that we should be prepared to do research in the Soviet Union in 3 one-week monthly periods, perhaps starting in May, pending of course as in all this a positive reply from

authorities.

An important and difficult problem is the choice of chairman for the Working Group, with sufficient status and experience to be respected by both parties. I hope to find a suitable candidate which would be acceptable also to the Soviets, among the many previous directors of the international organisations in Geneva.

Let us hope that something comes of all this. Of course we all realise that somewhere in the KBG-files there is all the information about Raoul which we want. Maybe however it needs this type of investigative effort to bring out the information in a form which could save their face?

Before the next working session in Moscow, it would probably be useful to meet for a day or so, perhaps in Geneva, to discuss policy and prepare plans.

It might be useful in planning the activity if you let me have your foreseen time schedule for the next 5 months or so, so that we could propose a schedule which would interfere as little as possible with your other plans.

With best wishes

Guy von Dardel

A Sakharov
C Lubarsky
Yu Lurui
M Makinen
S Sonnenfeld

(Pol)

ARCHIVE COPY

MSG NO: 890420-756

DISTRIBUTION STATUS AT: 1989-04-20-18.06

TO:

STATUS:

TIME:

DIARY NO:

UD/POL 1
UD/VAKTHAVANDE

DISTRIBUTED 1989-04-20-16.29
DISTRIBUTED 1989-04-20-18.06

FROM: LONDON

POSTED TIME: 1989-04-20-16.29

MSG NO: 890420-756

MESSAGE HANDLED BY OPERATOR - ORIGINAL NO: 890420-700

=LIST
UD/POL 1
+

*Tham, MP, ASH
Tel. till m. 1917*

AMBASSADEN LONDON 1989-04-20

UD STOCKHOLM

174 ✓ FOER POL 1 FRAAN DAAG RE RAOUL WALLENBERG

PARLAMENTETS BIBLIOTEK FRAAGAR VILKA STATER SOM GJORT
RAOUL WALLENBERG TILL HEDERSMEDBORGARE. MAN HAR FOELJANDE
LISTA: USA, CANADA, ISRAEL, AUSTRALIEN (FOERSLAG).

TACKSAM BEKRAEFTELSE DETTA. FINNS UPPGIFT OM FLERA LAENDER?

LEIFLAND

AMBASSADEN LONDON KL 1440/MH

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (pol I)
Kr V Tham, mp

110/021
PROMEMORIA

1989-04-20

P 2 Eu^I

Kopia:

polch

Wöhler, pol I

Tham, pol I

Exp: 89-04-21/

Raoul Wallenberg

Docent Lennart Persson (neurokirurg, Uppsala, 018/12 51 97), ringde mig 19 april. Han hade nyligen besökt universitetet i Tartu. En estnisk läkarkollega hade vid ett tillfälle då berättat att en annan kollega (vars namn f n inte kunde uppges) i ett fångläger i staden Kirov (N O Moskva) 1951 stött på en person som den senare - när han för en tid sedan f f g hörde talas om Wallenbergfallet - kopplat till R W. Mannen i Kirov "hade varit från väst, hade arresterats av Röda Armén i Wien, hade transporterats från Wien till Leningrad och först vistats i ett läger i Workuta innan han dök upp i Kirov". Hans verksamhet hade bestått i att rädda judar undan förföljelse. Persson hade påpekat att R W verkat och gripits i Budapest, men vederbörande hade vidhållit Wien.

Persson var själv tveksam till uppgifternas värde också m h t att de hänförde sig till ett skeende långt tillbaka i tiden. Han hade i alla fall velat

vidarebefordra dessa av hänsyn till att sagesmannen begärt detta. Primärvittnet skulle möjligen vara beredd att framträda om så önskades. Kontakt kunde då ske via Persson.

Inom UD har vi alltid varit skeptiska till uppgifter om att R W skulle ha vistats i fångläger. Vi har menat att en fånge av Wallenbergs slag måste ha hållits i sträng isolering.

Vollrath Tham

Vollrath Tham



UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (pol I)
Kr Vollrath Tham, mp

ARKIVEXEMPLAR

1989-04-20

Dnr	Avd Grupp Mål
110/001	P 2 Eu ^I

M. Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus
CH - 1242 SATIGNY
Schweiz

Raoul Wallenberg

Broder,

Tillåt mig att med dessa rader få tacka för Ditt vänliga brev den 10 april om kontakterna med den sovjetiske vice utrikesministern Adamisjin om planerna på en gemensam arbetsgrupp i Wallenbergfrågan. Jag står löpande i kontakt med Raoul Wallenberg-Föreningen men är tacksam för den kompletterande och utförliga informationen.

Jag vill också bekräfta att vi den 19 april vidarebefordrat brevet till Andrej Sacharov i samma ärende till ambassaden i Moskva så att det på säkra vägar kommer adressaden tillhanda så snart som möjligt.

Jag skulle också förmoda att det hittills offentliggjorda aktmaterialet finns tillgängligt på Moskva-ambassaden, men vi skall givetvis kontrollera den saken.

*Blånga vänliga hälsningar,
Kr. Vollrath Tham
Vollrath Tham*

mp

Dep U 328

Ifylles av postexp

Avsant med

☐

av kurir

☐

utl kurir

☐

luftpost

☒

vanlig post

Avsändn datum

89-04-20

Sign

MP

(Pol)

ARCHIVE COPY

MSG NO: 890421-797

DISTRIBUTION STATUS AT: 1989-04-21-18.25

TO:

ay

STATUS:

TIME:

DIARY NO

UD/POL 1

UD/VAKTHAVANDE

DISTRIBUTED

1989-04-21-17.52

DISTRIBUTED

1989-04-21-18.25

FROM: LONDON

POSTED TIME: 1989-04-21-17.52

MSG NO: 890421-797

MESSAGE HANDLED BY OPERATOR - ORIGINAL NO: 890421-796

=LIST

UD/POL 1

+

AMBASSADEN LONDON 1989-04-21

UD STOCKHOLM

175. ERT 191. FOER POL 1 FRAAN DAAG RE WALLENBERG P 2

TACK FOER ERT SNABBA SVAR SOM VIDAREBEFORDRATS TILL PARLAMENTETS
BIBLIOTEK. VI PASSADE PAA ATT FOERHOERA OSS OM HUR LAANGT FOERSLAGET
OM ATT GOERA WALLENBERG TILL BRITISK HEDERSMEDBORGARE AVANCERAT.
SVARET BLEV ATT UTRIKESUTSKOTTET STAELLT EN FOERFRAAGAN HAEROM TILL
REGERINGEN MEN ATT DENNA HITTILLS INTE REAGERAT.

LEIFLAND

AMBASSADEN LONDON KL 15.50/AAB

SVERIGES AMBASSAD

BUDAPEST

1989-04-19

Nr 65

R 18

Pol I, Kr V Tham, mp
1989-04-26

Kopia: Raoul Wallenberg Föreningen
Riddargatan 10

114 35 STHLM

Exp: 89-04-26/4/p

Utrikesdepartementet

1989-04-21

P 2 Eu

FOL

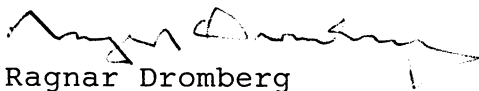
Ungerska Raoul Wallenberg-föreningen

1 A 1989-01-04

50 A 1989-03-21

(1 bil.)

Den mot slutet av förra året grundade ungerska Raoul Wallenberg-föreningen och dess målsättningar, vilka främst går ut på att bekämpa olika former av diskriminering och att verka för skyddet av olika befolkningsminoriteteters rättigheter, presenteras i bifogade artikel, som hämtats ur den officiella ungerska nyhetsbyrån MTI:s engelskspråkiga veckobulletin nr 16/1989.


Ragnar Dromberg

DOMESTIC POLICY

PROTECTING THE RIGHTS OF MINORITIES IN HUNGARY

The aim of the recently-formed Raoul Wallenberg Society is the protection of the rights of all minorities, including protection against prejudice. The Society also seeks to promote the preservation of cultures inherent in the religion of the various ethnic groups. The underlying principle is to enable anyone to identify himself freely with whichever ethnic minority, religious or cultural group he chooses.

The founders of the Society include university students, sociologists, representatives of Hungary's gypsy community, popular writers György Konrád and Miklós Mészöly and György Libig, a Swedish university Professor[?] of Hungarian origin.

The Society hopes to be "a memorial committee, an intellectual trend and "a charity organization all rolled into one. It also plans to hold conferences, show documentaries and organise exhibitions to make people aware of the life of its eponym, Raoul Wallenberg. Mr Wallenberg was a Swedish diplomat in Hungary, who saved the lives of thousands of Hungarian Jews during the Second World War.

Under the banner of solidarity, they wish to raise their voice against all forms of discrimination and intentions of dividing society, be these racial discrimination or expression of hatred against gypsies in a literary work, or a Bill or regulation affecting the interest of large families. Through their various publications and other forums, they also intend to make public, any grievance inflicted on a minority. The deteriorating standard of living is likely to require the assistance of the Society's legal protection service. Society activists also intend to extend

their activity to schools, as it is becoming increasingly important to educate young people to be more tolerant, and to reject all forms of racism.

The Society considers representing the interest of the gypsy minority, numbering half a million, as its specific task. One of its recent achievements in this respect was when it managed to persuade Miskolc City Council (Miskolc is Hungary's second-largest industrial town, located in the North-East of the country to abandon plans to construct a "gypsy ghetto"). The Society felt that by building the basic homes, local authorities would have done no more than settle the gypsies in one area, and would have contributed nothing to raising their position in society. The Society will also take up matters of indemnity for the survivors of the gypsy holocaust of the Second World War. In the Summer, a joint camp will be set up to promote better understanding between gypsy and non-gypsy children.

Half a million of Hungary's population belong to minority groups: 200,000 Germans, 100-110,000 Slovaks, 100,000 Slovenians and 25-30,000 Romanian citizens. Although the Hungarian Constitution guarantees their nationality rights, currently a Bill on the minorities is under elaboration which will give real substance to the document. The Hungarian government is backing all efforts for the creation of new schools for the minorities, for expanding the system of bilingual education and bilingual street-signs. The possibility of enabling residents of minority settlements to use their mother tongue in settling official matters will also be promoted. (See Bulletin 35, 1988)

The Raoul Wallenberg Society will also be of assistance in integrating into society the more than 13,000 Hungarians who have escaped from Romania, and also the German-, Romanian-, and Slovenian-speaking Romanian citizens, besides asserting their nationality rights.

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

1989-04-20 Nr 89

158/10

Rauol Wallenbergärendet

1989-05-18

Överlämnas jämte bilagor (bl a en
sked) till Raoul Wallenberg-
Föreningen för samråd.

Utrikesdepartementet

Vollrath Tham

ik

Kansliråd

1989-05-18/il

MOSKVA

HEMLIG

Vittne om Raoul Wallenberg
(2 bil varav bil 2 uso)

./.

Jag får härmed insända en uppteckning av ambassad-
rådet P-O Sjöstedt från ett samtal den 13 april 1989
med en Edvard Kruglov, som sagt sig förfoga över
intressanta upplysningar om Wallenberg, vilka hänför
sig till tiden före 1954.

Kruglov har sagt att han endast i Sverige för Wallen-
bergs släktingar är beredd att berätta allt han vet,
vilket således är tredjehandsupplysningar, samtidigt
som dessa i vissa fall är tämligen detaljerade.

Han begär således att i utbyte mot information få bo-
sätta sig i Sverige med sin familj.

Det är svårt att här värdera de uppgifter som framgår
av samtalsuppteckningen. En del detaljer ter sig
uppenbarligen osannolika.

./.

Den sked som omnämns i ovannämnda uppteckning och som
uppges ha tillhört Raoul Wallenberg, närslutes under
separat omslag.

AT/LG
Anders Thunborg

PRO MEMORIA

(Samtalsuppteckning Kruglov - Sjöstedt 13 april 1989;
ambassadrådet Åhlander deltog under slutet av samtalet)

"Vore det inte för Gorbatsjov skulle jag inte kommit hit"

På toppen av berget Vitosha, i utkanten av Bulgariens huvudstad Sofia, avgav Eduard Viktorovitj Kruglov ett heligt löfte till sin svärfar, Savva Dimitrov Petrunov. Löftet bestod i att, efter det att minst tjugo år passerat, återberätta den historia han nu skulle få höra till släktingarna (och endast till släktingarna!) till den man historien handlade om. Året var 1967. Mannen var Raoul Wallenberg.

Wallenbergs namn hade redan tidigt i Kruglovs liv kommit att få ett positivt symbolvärde. 1947, vid sju års ålder, hade han nämligen flyttat med sin familj till Karpato-Ukraina, närmare bestämt till gränstrakterna mellan Sovjetunionen och Ungern. Hans lekkamrater utgjordes där delvis av barn från den ungersktalande befolkningen och i deras familjer talade man mycket varmt om en svensk person vid namn Wallenberg, vilken gjort betydelsefulla insatser i krigets Ungern.

Kruglovs barndomsminnen gjorde sig således genast påminna, när Savva Petrunov började berätta sin historia på Vitoshas topp:

I den bulgariske kommunistledaren Georgi Dimitrovs personliga livvakt ingick, under en tid före Dimitrovs arrestering i samband med riksdagshusbranden i Tyskland, en person vid namn Stojan Apostalov Stojanov. Stojanov och Petrunov var goda vänner, möjligen barndomsvänner från den bulgariska staden Samokov.

Stojanov hade, liksom många andra, av någon anledning fallit offer för 30-talets utrensningar och 1939 hamnat i ett fångläger i Magadan. Förhållandena i lägret var outhärdliga och Stojanov försökte, dock utan framgång, ta sitt eget liv. Petrunov vädjade under denna tid via Georgi Dimitrov för att få sin gode vän frisläppt, vilket emellertid inte lyckades. Till sin lycka drabbades i stället Stojanov i lägret av en svårartad förkylning, vilken gjorde honom helt döv. Han kom därvid att klassas som invalid och omplacerades 1948 till lättare arbete, närmare bestämt till en "lägerby" (upravlenchesky gorodok) i Kujbyshev-området. Här arbetade han som trädgårdsmästare och kock i en femrums trävilla bebodd av tre tyska raketspecialister, vilka under relativt drägliga levnadsformer påskyndade sovjetmaktens egen utveckling inom detta teknikområde.

Stojanovs dövhet visade sig dessbättre vara av övergående natur och han återfick hörseln på nytt, något som han emellertid noga aktade sig för att visa, av fruktan för att förlora sin privilegierade tjänst. Han fortsatte således att spela döv inför sina vakter. Efter någon tid lämnade de tre tyskarna villan och in flyttade i stället en enda person - Raoul Wallenberg. Denne läste mycket i det välförsedda biblioteket och började av leda och ensamhet även läsa högt i trädgården. Stojanov lät Wallenberg förstå att han inte var döv och under ett förment reciterande av de tyska klassikerna - något som de obildade kaukasiska vaktmännen svårligen kunde genomskåda - berättade Wallenberg sitt livs historia för Stojanov i villans trädgård. De kom även överens om att Stojanov - om möjlighet gavs - skulle se till att berättelsen nådde Wallenbergs släktingar i Sverige.

Som ett tecken på vänskap, eller kanske som bevis på autenticitet, kom de båda även överens om att byta matskedar med varandra. När Wallenberg anträdde sin långa resa hade han nämligen varit utrustad med en kniv, en gaffel och en matsked. Vid denna tidpunkt återstod dock endast skeden. Stojanov och Wallenberg utväxlade också i lönndom sina skedar.

Stojanov frisläpptes ur fångenskapen 1954 och hans kännedom om Wallenberg begränsar sig därför till tiden fram till 1954. Under denna period levde Wallenberg "fram till en viss tidpunkt" under privilegierade förhållanden. Stojanov själv avled 1975 och ligger begravd i Sofia. Kruglov antar därför att han sannolikt är den enda nu levande person som känner Wallenbergs öde. Han är dock inte villig att berätta vad han vet annat än till Wallenbergs egna släktingar. "Jag har redan berättat mer än jag hade tänkt för er".

På den naturliga frågan om hur han skulle ställa sig till att släktingarna bemyndigar någon på ambassaden att åhöra berättelsen svarar Kruglov avvisande - han fruktar för sitt eget och sin familjs liv, då sanningen skulle föranleda en internationell skandal. Han vill endast berätta den i Sverige. Inte heller kan han se att det vore möjligt att samtala i "tredje land".

Här är det kanske lämpligt att göra ett avbrott i berättelsen om Wallenberg och återvända till Kruglovs egen person:

Den ursprungliga anledningen till att Kruglov togs emot av mig på ambassaden, var att han per telefon några dagar tidigare kontaktat mig i hemmet per telefon från Dimitrovgrad och uppgivit att han haft kontakt med min företrädare i Moskva, Gunnar Thuresson (teknisk attache 1982-85). Då det i Dimitrovgrad finns ett välkänt forskningsinstitut för kärnkraftsreaktorer utgick jag från att besöket rörde något tidigare samarbete med detta institut.

Då Kruglov redan i samma ögonblick som han inträdde på ambassaden bad att en präst skulle vara närvarande vid vårt samtal insåg jag att så inte var fallet.

Kruglov är till utbildningen elektroingenjör. Han har emellertid främst arbetat med pulvermetallurgi och är för närvarande anställd vid en fabrik i Dimitrovgrad, som tillverkar detaljer, sintrade i metallpulver, för bilfabriken VAZ i Togliatti. Kruglov har även, mest som hobby, konstruerat en centrifug för framställning av metalliskt väte och i detta sammanhang, för sin egen förkovran, även studerat elementarpartikelfysik. Vid vårt möte visade han bland annat upp publicerade tekniska artiklar och ett sovjetiskt upphovsmannacertifikat, "för att ni inte ska tro att det är någon vanlig dåre ni har framför er".

Kruglov gifte sig 1959 med Savva Petrunovs dotter, Nadezjda Savvovna Petrunova (hustrun har förutom två bröder i USA, den ene polis och den andre affärsman). Kruglov var 1967 själv yrkesverksam i Bulgarien.

Vårt samtal kom sålunda att beröra två vitt skilda områden - dels Wallenbergs öde, dels Kruglovs yrkesverksamhet och de hittills uteblivna tillämpningarna av hans konstruktioner.

Dessa båda områden sammanlänkades dock av att de båda skulle få sin lösning, bara Kruglov kunde beredas tillfälle till komma till Sverige. Han önskade arbeta vid något svenskt företag under ett eller några få år, för att där kunna visa bärkraften i sina konstruktioner och då samtidigt berätta om Wallenbergs livsöde.

Hans begäran till ambassaden var således att sätta honom i kontakt med något lämpligt företag i Sverige som vore villigt att göra en personlig inbjudan för honom och hans hustru. Det kan i detta sammanhang nämnas att Kruglov vid något symposium om pulvermetallurgi i Kiev stiftat bekantskap med Sten-Åke Kvist från Höganäs.

Utan att ta ställning till frågan om autenticiteten i Kruglovs berättelse står det högt över allt tvivel att hans avsikt är att utnyttja sin kunskap för att komma till Sverige.

Till saken hör även att Kruglov vid ett tidigare tillfälle, "för 5-6 år sedan" uppsökte Gunnar Thuresson i syfte att få honom att på liknande sätt arrangera en resa till Sverige. Vid detta tillfälle hade Kruglov på en papperslapp skrivit Wallenbergs namn. Lappen hade sedan i bådass närvaro bränts upp. Det är oklart om denna händelse rapporterats av Thuresson.

Efter detta möte, som alltså bör ha ägt rum 1983-84, (Kruglovs minne är oklart) blev Kruglov omhändertagen i stort sett omedelbart efter det att han lämnat ambassaden. Han fördes till en polisstation, undersöktes av en tillkallad läkare, som emellertid fann honom mentalt fullt frisk. Även efter återkomsten till Dimitrovgrad utsattes han för viss uppmärksamhet från de säkerhetsvårdande organens sida och avtvingades även ett skriftligt intyg att han aldrig mer skulle ta kontakt med någon tjänstemän vid Sveriges ambassad.

"Vore det inte för Gorbatsjov, skulle jag inte kommit hit", sade

Kruglov när han efter ett 1,5 timmars långt samtal lämnade ambassaden, och tillade som avskedsord "om ni hjälper mig, så hjälper jag er".

Vid besöket Överlämnade Kruglov dels en mängd ritningar över sina tekniska arbeten, dels den sked, som uppges ha tillhört Raoul Wallenberg. Skeden torde vara i silver och bär ett monogram (möjligen bokstäverna ETS). Kruglov underströk dock att det inte var fråga om Wallenbergs eget familjesilver, men att skeden spelade en viktig roll i berättelsen och att dess ursprung skulle vara möjligt att identifiera för hans släktingar.

Ritningar och sked förvaras tills vidare på ambassaden.

Hans fullständiga adress är:

SOVJETUNIONEN
433510 Dimitrovgrad
Ul. M. Toreza 8, kv. 11
Kruglov, Eduard Viktorovitj

telefon: (884235) 39369



Per Olof Sjöstedt

Teknisk-vetenskaplig attaché
Sveriges Ambassad, Moskva

18 april 1989



SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

1989-04-18

R 18

Pol I, Kr V Tham, mp
1989-04-28

Kopia: Ambassadör Per Anger,
c/o Raoul Wallenberg-
Föreningen,
Riddargatan 10
114 35 STHLM

Kanslirådet Vollrath Tham

Pol I

Utrikesdepartementet

Exp: 89-04-28/

108/101

INKOM UD		
1989-04-27		
AVD.	GR.	MAL
P	2	Eu

Raoul Wallenberg-symposium i Budapest

Hbr. Örn-Dromberg 1989-01-30
(4 bil.)

PCOL

Broder,

Efter många om och men och flera oklara signaler från arrangörernas sida, "The Raoul Wallenberg Scholarships", (sittandes som de var i New York respektive Jerusalem och utan fast representation här på platsen) kom det Raoul Wallenberg-symposium, till vilket Per Anger inbjudits som "keynote speaker" och förste mottagare av "the Wallenberg Human Rights Medal", ändå till stånd här i Budapest på förutsedd tid och i huvudsaklig överensstämmelse med programutkastet från januari.

I evenemanget deltog också en amerikansk kongress-delegation med anknytning till ESK, ett antal företrädare för judiska organisationer i Ungern, representanter för ungersk rättsvetenskap och MR-aktiviteter, Israels ambassadör i Stockholm Yaeger (f.d. generalkonsul i New York, god vän och rådgivare till Fred Schwartz, som genom donationer och på annat sätt åstadkommit det aktuella stipendiatprogrammet med Raoul Wallenbergs namn) liksom Margareta Bauer (som arbetade på svenska legationen

i andra världskrigets slutskede och därefter återvände till ambassaden i Budapest för en ny omgång för cirka 15 år sedan), m.fl.

Evenemanget har väckt åtskillig uppmärksamhet i ungerska massmedia. Den ungerska televisionen har därutöver följt Per Anger under besök på gamla "Wallenberg-adresser" och tänker sig att göra en dokumentärfilm därav, som planeras bli sänd i nästa vecka.

För departementets dokumentation översänder jag härmed dels en kopia av programmet, dels kopia ./.1
av inbjudan till huvudhändelserna den 15 och 16 ./.2
april, dels kopior av artiklar införda i MTI:s ./.3
femdagarstidning "Daily News/Neueste Nachrichten"
för den 15 resp. 18 april, dels en uppsättning ./.4
notiser hämtade ur MTI:s telegrambulletin den
14-16 april.

För kompletterande upplysningar om symposiet och dess kringarrangemang får jag hänvisa till Per Anger, som idag återvänder till Stockholm.

I sammanhanget vill jag endast tillägga att den ungerska Raoul Wallenberg-föreningen, som var företrädd under symposiet, anmält sitt intresse av att vid ett senare tillfälle inbjuda Per Anger till ett liknande arrangemang men i dess egen regi. Föreningen har utbett sig ambassadens hjälp att i detta ärende förmedla kontakterna med Per Anger.

Hjälper gärna!

Dum

Ragnar Dromberg
Ragnar Dromberg

P.S.

Fred Schwartz sade mig igår att man umgås med planer på att låta nästa års grupp av "Wallenberg Scholars" besöka Stockholm.

~~Sil. handbrev~~

/.

Sil. handbrev Diambou
Tham d. 890418/

1
1
(
1
4

21
a
18
ct
ic
ul

H
rr
ric

DC
nce
ers

F. A
ost
bere

1
1
(
1
4

21
a
18
ct
ic
ul

H
rr
ric

DC
nce
ers

F. A
ost
bere

1
1
(
1
4

21
a
18
ct
ic
ul

H
rr
ric

DC
nce
ers

F. A
ost
bere

1
1
(
1
4

21
a
18
ct
ic
ul

H
rr
ric

DC
nce
ers

F. A
ost
bere

1
1
(
1
4

21
a
18
ct
ic
ul

H
rr
ric

DC
nce
ers

F. A
ost
bere

1
1
(
1
4

21
a
18
ct
ic
ul

H
rr
ric

DC
nce
ers

F. A
ost
bere

F. A.
Post
here

F. A.
Post
here

F. A.
Post
here

F. A.
Post
here

[illegible]

F. A.
Post
here

✓ 2:15-4:00 Life Walk from Jozsefvarosi train station
(site of deportations) to replica of original Wallenberg
monument. News conference.

5:30-6:30 Dinner at hotel

7:00 "Otello" at new opera house

Sunday, April 16

8:00-9:00 Breakfast at hotel

9:30-10:20 Visit Jewish Museum

10:30-12:00 Commemoration of Righteous Rescuers at Jewish
Community Center hosted by Mrs. Geza Selfert, Secretary
General of Central Board of Hungarian Jews.
Guests: Vera and Isaac Stern.

✓ 12:30-3:30 Human Rights Symposium/Luncheon at Atrium Hyatt Hotel.
1:30-5:00 featuring: Congressman Steny Hoyer, co-chairman of the
Helsinki Commission; Professor Garbor Kardos; Professor
Hannah Bokov-Szege, and members of the Raoul
Wallenberg Association in Hungary.

4:00-5:00 Reception at U.S. Embassy

✓ 6:30-11:00 Wallenberg Banquet at Forum hotel honoring Ambassador
Per Anger. Presentations by Wallenberg scholars,
members of the diplomatic corps and the Hungarian
Jewish community.

Monday, April 17

✓ 8:30-9:30 (Kaffe)
Reception at Swedish Embassy
"Morning coffee"

10:00-12:00

Tour parliament. Meet with members

Prof. J. Szentagotai⁴⁾
Prof. J. Nagy⁴⁾

12:15-3:00

Walking tour and lunch with author, Andras Torok

3:30-6:30

Visit Szentendre, a small village outside of Budapest

7:00-8:00

Dinner at Karpatis restaurant

8:30-9:30

Reception at Israel Diplomatic Mission

4/2 pages:
any. v. al.
xy 62 chp f. v. al.'s
com. fresh. inv. l. t. n. e

TJ2 25/4 U. 1938
Dok. program

2
Dumbay
Ham d 290418

ink 13/4

ok B

The Raoul Wallenberg Fellowship
of
The Hebrew University of Jerusalem

cordially invites you to attend

aa/ne

Remembering the Righteous:
A Tribute to Raoul Wallenberg
in
Budapest, Hungary

The Fifteenth and Sixteenth of April,
Nineteen Hundred and Eighty Nine



***Saturday April 15, 2:15-4:00 p.m.**
The Raoul Wallenberg Life Walk,
departing from Jozsefvarosi railway station,
site of the WWII deportations.



***Sunday April 16, 1:30-5:00 p.m.**
Remembering the Righteous: Human Rights Symposium
The Atrium Hyatt
Speakers to include:
+U.S. Congressmen,
+Human Rights Lawyers,
+Hungarian Academicians,
+Human Rights Activists.



***Sunday April 16, 6:30-11:00 p.m.**
The Raoul Wallenberg Commemorative Banquet
The Forum Hotel
Keynote Speaker:
Ambassador Per Anger

For more information call:
in Jerusalem (02) 812-163
in New York (516) 773-4136
in Budapest (361) 226-478



'WALLENBERG'S SPIRIT WILL SURVIVE'

BUDAPEST HUMAN RIGHTS SYMPOSIUM

The US Raoul Wallenberg Association held a human rights symposium in Budapest on Sunday afternoon.

Steny Hoyer, US Democratic representative and co-chairman of the US Helsinki Committee, in Hungary with five other representatives for a four-day visit, spoke about the human rights situation in Eastern Europe.

Per Anger, former Swedish Ambassador, who knew Wallenberg personally and was his friend, also gave an address. He reproached the Western world for its insensitivity to the tragedy of Jews in the period involved. Wallenberg's spirit will survive, he said, as long as the persecution and suppression of minorities exists in the world.

Gábor Kardos, assistant university lecturer and head of the

international department of ELTE's Law Faculty, called Hungary's joining the UN human rights group in December, 1988, a "landmark".

Awards to the brave

Certificates of merit and the memorial plaque of the Jerusalem-based Yad Vashem Institute were handed over by Shlomo Marom, Director of the local Israeli representation office, at a ceremony held on Sunday in Budapest.

The awards were received by 22 Hungarian citizens who saved the lives of Jewish people during the second World War. (Eleven of the 22 did not live to see the event, and so the awards were handed to their relatives.)

Since its foundation, the Yad Vashem Institute has been assembling, processing, exhibiting and publishing documents shedding light on the tragedy of the European Jewry. They also seek out all those upright citizens who helped the persecutees, and record their names for posterity.

Jewish Youth Union

The Jewish Youth Union was founded in Budapest today.

The Union, founded on a religious basis, intends to contribute to the process of renewal of the Hungarian Jewry, and to reviving its religious and religious cultural life. It also intends to carry out a wide range of charitable work.

It considers it as its role to uphold tradition and to look after memorials to martyrs and ancestral tombs.

Omkerexpo '89 displays local and foreign novelties

Die Delegation der BIE, die sich unter Leitung des Präsidenten Jacques Sol-Roland vom 12.-17. in Budapest aufhielt, stattete am 15. April der Benediktiner Erzabtei Pannonhalma einen Besuch ab. Die Delegation wurde von Weltausstellungs-Regierungskommissar László Somogyi (im Gespräch mit Erzabt dr. András Szennay) begleitet. Dem Vormittagsprogramm folgte ein Ausflug in die Balaton-gegend.

Neueste Nachrichten 8/4-89

Wohin am Dienstag?

KONZERTE, VORSTELLUNGEN:

Operettentheater: Orpheus und Eurydike, Gastspiel der Bre-genzer Opernwerkstatt (19.00)

Staatsober: Giselle (19.00)

Musikakademie: Konzert des Ungarisch-Österreichischen Haydn-Philharmonieorchesters, Dirigent: Adám Fischer (19.30)

Pester Vigadó (Redoute): Kon-zert des Miskolcer Sinfonie-orchesters, Dirigent: László Kovács (19.30)

Kosztolányi-Kulturhaus: Rolling Stones Klub (18.00)

Szeged, Jugendhaus: Exotic (19.00)

AUSSTELLUNGEN:

Historisches Museum: Ausstel-lung des katalanischen Ma-lers Antoni Clavé

Verkehrsmuseum: Kunst im Ver-kehr

Matthiaskirche: Sakrale Kunst

Nationalmuseum: Ungarische Krönungsinsignien

Schloßmuseum in Nagytétény: Möbelkunst im 19. Jahrhun-dert

Ethnographisches Museum: Hir-tenschnitzerei

UNGARISCHES TV:

2. Programm: 18.00: Sport, 19.30: Konzert des Joseph-Haydn-Philharmonieorchesters

In memoriam Raoul Wallenberg

Zum Gedenken an Raoul Wal-lenberg, den schwedischen Di-plomaten, der Tausende ungari-sche Juden vor dem Tod be-wahrte, organisierte die Raoul Wallenberg Gesellschaft der Je-rusalemmer Universität am Sams-tag in Budapest einen Life March, an dem sich der Bot-schafter Schwedens in Budapest, Ragnar Dromberg sowie Vertre-ter der Landesvertretung der Ungarischen Israeliten und der Kulturvereinigung Ungarischer Juden beteiligten.

Im Rahmen einer Festveran-staltung wurde am Sonntag un-garischen Staatsbürgern, die während der Zeit des Faschis-mus durch ihr heldenhaftes Auf-treten das Leben verfolgter Ju-den retteten, Anerkennungsur-kunden des Jerusalemer Jad Waschem Institutes übergeben.

PANNONIA

MAXIM

VARIETE · BUDAPEST

22 78 53 1072 AKACFA UTCA 3

TÄGLICH 3 SHOWS

(SONNTAG RUHETAG)

* 20h ** 23h *** 01h

* **

REVUE FANTASTIQUE

SUPER MAGIC SHOW '89

LADY
M

MAXIM SHOW BALLET
INTERNATIONALE
ATTRAKTIONEN
REVUE VON
WELTNIVEAU

QUEEN OF MAGIC

* ** *

CRAZY CABARET

NEU!

VIKI
JENNY

MISS GEORGE 8 CRAZY GIRL

REGIE: ISTVÁN BARNA

RESERVATIONEN BEIM HOTELPORTIER!



Piroschka denkt an Sie...

und an einen unbekannten Menschen, der für immer unbe-kannt bleiben wird, obwohl man nach ihm eigentlich ein Verhalten benennen könnte, das leider höchst selten ist und doch zu den erstrebenswertesten zählt. Dieser Tage hörte ich im Rundfunk, daß am ersten Tage der Erschließung der unge-zeichneten Gräber, in die Imre Nagy und andere Führer des Aufstandes von 1956 be-graben worden sind, wahr-

scheinlich der Sarg des ein-stigen Ministerpräsidenten Nagy aufgefunden wurde. Dies wurde dadurch erleichtert, daß der Sarg - wie es in der Mel-dung hieß - „von jemandem in Teerpappe gewickelt worden war“. Dieser „jemand“ kommt mir seither nicht aus dem Sinn. Es dürfte logischerweise einer der Totengräber gewesen sein. Ich stelle ihn mir als einem recht einfachen Mann vor, wahrscheinlich fast gänzlich un-

gelen
von
nur
Auch
sich
„Gott
verma
der P
nicht
Sie g
nem
es no
batte
gen,
auch
gericha
einem
je ein
Toteng
men
sonder
ihm fer
gendwi
nichts

an explanation of the state of the country's economy and the real burdens people willy-nilly have to shoulder.

The latest government statement fails to state the exact figure of the budget's deficit, the spokesman said. All it states is that it might exceed by Ft 15 billion the planned ceiling. The

measures could be digested by the population only if the government names those responsible for the present situation and parallelly draws the necessary consequences. He said this could also be considered a precondition to popular confidence in, rather than opposition to, the pressing measures.

maintained from the achievements of that period and in what respects should the party dissociate itself from the mistakes of the earlier leadership.

There is a need for a new type of unity in all the debated issues. This is indispensable in ridding people of the sense of

According must now t tuent nation he said the government cards.

He said t plans now t into a part ment's futu on the new is still bein the new lav rum in any they would but to beco

BIE call on PM

Daily News
15/4-89

U.S. REPS

Budapest, April 14 (MTI) — Parliament's speaker Mátyás Szűrös received on Friday a delegation of the European Security and Cooperation Conference of the US House of Representatives. The delegation, consisting of five Democratic representatives and led by Steny Hoyer, the ESCC's co-president, is in Budapest to participate in the session here of the Raoul Wallenberg human rights conference. The meeting was also attended by US Ambassador in Hungary Mark Palmer.

'Extradite our sons!'

Prague, April 14 (AP) — The parents of two Czechoslovak teenagers who hijacked a Hungarian plane on March 29 have asked West German authorities to extradite their children, the Communist Party daily Rude Pravo reported on Friday. Stefan Macicko and Dusan Styk, aged 16 and 17 years respectively, shot their way onto a Malév Airlines jetliner and commandeered the plane to Frankfurt after the plane crew dashed their hopes of flying to the US. Czechoslovakia and West Germany have no extradition treaty and on past occasions of airline terrorism hijackers have always been prosecuted under West German law.

Finnish-Hungarian talks

Budapest, April 14 (MTI) — Political and economic ties, and their future prospects were discussed in detail by visiting Finnish Foreign Minister Pertti Paasio and his Hungarian host and counterpart Péter Várkonyi on Friday.

Regarding the economy, the sides agreed on the need to improve cooperation. Várkonyi urged a more liberal approach by the West, while Paasio stressed the interest the Finnish capital has in Hungarian investments. The sides discussed the ways the two countries are preparing for the unification of the Western European market in 1992.

Having surveyed disarmament issues and the world's main trouble spots, the ministers also focussed on the situation in Romania. Várkonyi detailed Hungary's standpoint, and Paasio said Helsinki was watching the fate of the minorities there with anxiety. He said they have already raised their voice on the Romanian problem several times, but apparently without success.

Later in the day the Finnish foreign minister inaugurated his country's new Budapest Embassy.

In the evening Paasio was received in Parliament by Prime Minister Miklós Németh.

Hungary-Israel

Ministers for closer ties

Jerusalem, April 14 (AP) — László Kovács, Hungary's deputy foreign minister, met on Friday with Israeli Foreign Minister Moshe Arens and the two leaders expressed a desire to accelerate the process of normalizing relations, a Foreign Ministry spokesman said.

Kovács, who is the highest ranking Hungarian minister to visit Israel since Hungary broke ties after the 1967 Middle East war, is in Israel for a four-day visit.

Foreign Ministry Spokesman Alon Liel said Arens and Kovács reviewed the growing links between the two countries in the 13 months since they ex-

changed interest sections in March 1988.

"Both sides expressed the desire to accelerate the process of normalization and the will of both sides to reach full normalization," Liel said.

"They did not discuss any date or the procedure (for renewing ties). It was an overview of the progress in the past year," he said.

Kovács also met Foreign Ministry officials on Thursday and Liel said the two sides concluded they would "widen the scope of cooperation" in areas such as trade, culture, tourism and aviation.

Kovács is scheduled to meet with his Israeli counterpart, Benjamin Netanyahu, on Sunday.

WASHINGTON I debris off th launched the minister Initi council's nev running batt

Bush,

Washington AP) — Pres Friday he h ment with c on a package 1990 US fed below \$100 b together in s tisan budge

Exp-eng

8il. handbrev

- 5

Diombuy
Thom d. 2904/2

14.04.1989.

SA0006 4 130 MTIel1011

Miklos Nemeth - +Magyar Hirlap+/03

Budapest, April 14 (MTI) - As to the controversial decree on medicines, the Prime Minister said that the basic direction of these measures was correct, but their extent was excessive in the light of the social welfare situation of the population. Consequently, the measures had been eased with some recent modifications.

Concerning the increasingly frequent accusation that the government is selling out national property, Mr Nemeth said that it was indispensable for the country to involve foreign capital, which required attractive prices and conditions.

The Prime Minister felt it was possible to find a solution to the Lake Heviz controversy. He added that the government's decision on April 20 would pay due attention to the aspects of ecology and nature conservation.

In conclusion, Mr Nemeth summed up the most important tasks of the government as follows: "We must give priority to encouraging enterprise by providing more support to small and medium-sized ventures, eliminating obstacles to the sale of land, and drafting the Conversion Act in a quick, professional fashion."+++

bj/sy/rj

11.53 LMT 140489 1174

SA0007 4 180 MTIel1013

Tribute to Raoul Wallenberg in Budapest

Budapest, April 14 (MTI) - A group of ten American and Israeli graduate students are in Budapest this week, together with a delegation of seven US Congressmen and numerous ambassadors and human rights activists, to pay tribute to Raoul Wallenberg, the Swedish diplomat responsible for saving the lives of tens of thousands of Jews during the Holocaust.

The students who organized the programme are this year's recipients of the Raoul Wallenberg Scholarships for Leadership Studies, presented by the Jerusalem-based organization. The awards

are intended to perpetuate Wallenberg's example of leadership in preserving human rights. The US Congressmen, who serve on the Commission on Security and Cooperation in Europe, are headed by the co-chairman of the Helsinki Commission, Congressman Steny Hoyer.

Wallenberg was sent to Budapest by the United States War Refugee Board shortly before the end of World War II, and told to use whatever methods he could to save the local Jewish population from assured annihilation. It is estimated, that he saved over 100,000 lives.

When the Soviet Army entered Budapest in January, 1945, Wallenberg was taken into "protective custody" by the NKVD, now known as the KGB, never to be seen again. The official Soviet claim is that Wallenberg died of a heart attack in prison in 1947, although released prisoners have reported numerous sightings.

In a symboblic reversal of the "death marches," the group will take part in a "life march" on April 15, which will begin from Jozsefvaros Railway Station, Budapest, the very site of the deportations, and end at Budapest's Great Synagogue. Afterwards, the delegation, together with the Israeli Museum of the Holocaust, Yad Vashem, and the local Jewish community, will honour twelve Hungarian nationals who risked their lives to save Jews during the war. +++

bj/sy/rj

12.04 LMT 140489 1925

--

SA0008 4 260 MTIel016

Interpress World Photo

Budapest, April 14 (MTI) - Hungary scooped up a number of successes at the 14th Interpress World Photo competition which was attended by 627 press photographers from 42 countries and West Berlin. The competition entries were judged in Pyongyang from April 1-12.

Istvan Bara, President of the press photo department of the National Association of Hungarian Journalists (MUOSZ), who was on the international jury, said that 16 prizes had been awarded. Hungary's Zoltan Polya won the 3,000-dollar Kodak Prize with a series about a fire which destroyed a supermarket in Budapest. He also received a gold, silver and bronze medal. Ferenc Nemeth (MTI) won a gold and three bronze medals, as well as the title

At the conference held April 12-16, it was stated that the future aim of the organization founded in Belgium 16 years ago by teachers with the aim of promoting exchange of information and exchange visits of teachers, students and researchers to engineer training institutions of Western Europe, is to increase the establishment of relations with institutions in the socialist countries.+++

bl/lis/jw
21.38 LMT 140489 0818

-. -

SA0029 4 230 MTIel065

Visit by US Legislators/01

Budapest, April 14 (MTI) - Headed by Steny Hoyer, Democratic Party representative, a delegation of the commission for the European security and cooperation conference of the US Congress, arrived in Budapest on Friday. The five-strong delegation of democratic legislators is to attend the Budapest Meeting of the Raoul Wallenberg Human Rights General Assembly.

Friday the delegation met Matyas Szűros, Speaker of the National Assembly in Parliament. Mark Palmer, US Ambassador to Hungary, was also present.

In the course of the informal exchange of views, the Speaker briefed the delegation on the major developments of Hungary's domestic policy. He told the American legislators that Hungary was facing transition from one-party system to a multi-party system. The major requirements of the transition period include preservation of political and economic stability. This purpose is served by a dialogue between various organizations and responsible groups. The Speaker of Parliament expressed the hope that after far-reaching discussions, with consideration of the interests of the entire nation, social dialogue will bring about consensus.

Answering the questions of the US legislators Matyas Szuros said the new parties emerging in Hungarian political life built on pluralism will be free to draft their own platforms and may even follow bourgeois democratic lines. The only requirement will be compliance with the Constitution. ✓

Hungary's goal is to bring about a democracy which cannot be qualified. The profound social transformation is expected to create an independent, democratic, free and socialist Hungary in line with the specific circumstances from a deep social transformation.(more)

bl/gm/jw

22.30 LMT 140489 1773

--

SA0030 4 230 MTIel066

Visit by US Legislators/02

Budapest, April 14 (MTI) - The delegation put the question to Matyas Szuros how the United States could contribute to the success of the Hungarian reform endeavours. The Speaker of Parliament said the most important would be for them to understand the historical importance of Hungary's effort and give support. Hungary would, for example, welcome capital investments by American entrepreneurs in Hungary and encourage the foundation of joint ventures. "We would like the United States to grant the most favoured nation's status to Hungary," Mr Szuros said.

On the withdrawal of Soviet troops from Hungary, Mr Szuros recalled that the partial pulling out of troops was to begin in April. Total withdrawal will depend on European cooperation. Hungary would support the urgent elimination of the two opposing military blocs and would welcome the fact if the process was completed before the turn of the millenium.

The delegation met with Kalman Kulcsar, Minister of Justice, who informed them on the preparation of the new Constitution.

They also met Janos Berecz, Secretary of the HSWP Central Committee, in the CC Headquarters. The parties discussed the political and economic conditions of the Hungarian changes, as well as the schedule of the process in which Hungary becomes a socialist constitutional state. The secretary of the Central Committee discussed the major trends within the HSWP and its policy towards alternative organizations, the emerging political groupings and the already existing parties. He stressed the decision of the February session of the Central Committee on the transition to a multi-party system was not a tactical step, but a long-term commitment.+++

bl/gm/jw

22.30 LMT 140489 1751

--

He stressed in his contribution that there are a lot of open questions concerning cooperation between Hungary and the EEC. For instance, the agreement prescribes liberalization from the very first year, whilst nothing has been done in this respect by the EEC in the course of the past five months. The establishment of contacts with the EEC Committee has been a vital part of Hungary's traditional cooperation with a number of member countries, the Hungarian delegate stressed.+++

bj/gm/rj

18.34 LMT 160489 1184

--

SA0006 4 130 MTIel016

Yad Vashem Awards

Budapest, April 16 (MTI) - Certificates of merit and the memorial plaque of the Jerusalem-based Yad Vashem Institute were handed over by Shlomo Marom, Director of the local Israeli representation office, at a ceremony held today in Budapest.

The awards were received by 22 Hungarian citizens who saved the lives of Jewish people during the period of fascist terror. (Eleven of the 22 did not live to see the event, and so the awards were handed to their relatives).

The cordial ceremony was also attended by State Secretary Imre Miklos, President of the State Office for Church Affairs, representatives of the Committee of Persecutees of Nazism, members of the National Representation of Hungarian Jews, the Presidium of the Budapest Religious Community of Israelites, members of the Rabbinate, led by the President of the National Rabbi Council, as well as leading representatives of the various churches.

The event was also attended by the delegation of the US Congressional Committee for European Security and Cooperation Conference, which - as already reported on Friday - is attending the Raoul Wallenberg Human Rights Conference in Budapest.

SA0015 4 130 MTIel032

Human Rights Symposium - Wallenberg

Budapest, April 16 (MTI) - The US Raoul Wallenberg Association, held a human rights symposium in Budapest on Sunday afternoon.

Steny Hoyer, US Democratic representative, and co-chairman of the US Helsinki Committee, in Hungary with five other representatives for a four-day visit, spoke about the human rights situation in Eastern Europe.

Per Anger, former Swedish Ambassador, who knew Wallenberg personally and was his friend, also gave an address. He reproached the Western world for its insensitivity to the tragedy of Jews in the period involved. Wallenberg's spirit will survive, he said, as long as persecution and suppression of minorities exist in the world.

Tamas Foldesi, Dean of the Law Faculty of Eotvos Lorand University (ELTE), professor and philosopher, claimed the existence of only one kind of universal human law. There were no civil or socialist human laws.

Gabor Kardos, assistant university lecturer and head of the international department of ELTE's Law Faculty, called Hungary's joining the UN human rights group in December, 1988, a +landmark+.+++

bj/gm/rj

21.07 LMT 160489 1158

--

SA0016 4 130 MTIel033

SZDSZ Manifesto/03

Budapest, April 16 (MTI) - Balint Magyar, Official in charge of the Alliance of Free Democrats (SZDSZ), stated that the most important task of the Opposition Roundtable conference would be the formulation of the political regulations for the forthcoming elections to be held next year.

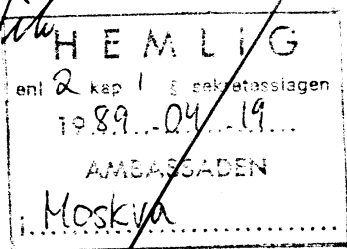
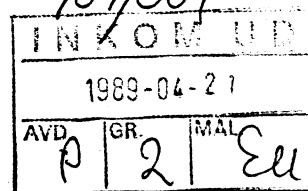
They consider it their aim for the roundtable to obtain rights to participate in the drafting of the Bill. In their view, the dialogue between the HSWP and its allied organizations and the Opposition Roundtable could provide possibilities to this end.

MOSKVA

Pol I/kr Vollrath Tham/ac
1989-07-13

Hbr Tham t Moskva.

1989-07-13/it

Ambassadör Torsten Örn
UTRIKESDEPARTEMENTET

H E M L I G T

Wallenberg

(1 bil.)

Broder,

POL

Jag besöktes igår av en amerikansk f.d. journalist, Paul Moor, som överlämnade bifogade meddelande rörande Wallenberg. Det rör sig, i korthet, om en påminnelse om de uppgifter Moor redan 1981 fått från en nyligen emigrerad rysk jude i Israel om att det var Leonid Brezjnev som skulle ha varit den ryske officer som på platsen 1945 fattat beslut om att föra bort Wallenberg. Moor undrade nu varför det varit så tyst om dessa uppgifter sedan han vidarebefordrat dem till Wallenbergstiftelsen. Han lämnade också namnet på sin informatör, Nazareth Menaker, som han menade kunde nås via organisationen Yad Vashem. Det krävs dock att den person som kontaktar honom är rysk (eller hebreisk-) talande.

Uppgifterna om Brezjnevs roll är ju inte nya, vilket jag påpekade, men kanske vår Tel Aviv-ambassad kan följa upp?

Anders Thunborg

Informant:

Menaker (Nazareth)
Yad Vashem, Jerusalem

Paul Moor
78 Parnassus Avenue
San Francisco CA 94117-4343
(415) 566-5045

Bil. handbrev Thunborg
Örn d. 89-04-19

March 30, 1989

I write this in San Francisco, but during my thirty-two years as a correspondent in Europe (1949 - 1981), including five extensive Soviet trips, I learned the expediency of writing certain things rather than speaking them.

From 1954 to 1981 I lived in West Berlin, most of that time as the accredited correspondent of Time-Life International and/or CBS Radio. Early in 1981, on a special assignment for the Sender Freies Berlin, I did a two-part, 4½-hour radio documentary about Raoul Wallenberg. First I attended a world congress in Stockholm, organized by the Wallenberg family to bring to Stockholm as many people as possible who had anything relevant to contribute; from there I flew to Budapest, to do research on the spot, then to Israel. There Yad Vashem put me in touch with a very recent immigrant from the USSR; as soon as he had arrived, he had told the authorities he had information concerning Wallenberg. Yad Vashem had not yet got round to interviewing him, but they gave me his name and address and I went to see him.

He had served in the Soviet Army in Hungary at the end of the war -- at the time of Wallenberg's abduction. He had first learned of the Wallenberg case at a reunion of his Army unit, not long before his emigration: drunken former comrades had explained one of their decorations as their reward for participation in "the affair of that Swedish diplomat." My informant in Israel -- probably the most anxious person I have ever spoken with, incidentally -- believed he now had information as to why Moscow had so obstinately refused ever to alter its official story about Wallenberg: he could identify the Soviet officer whose job, at the time of Wallenberg's disappearance, would have given him the responsibility to decide whether to release Wallenberg or send him to Moscow as a prisoner. According to my informant in Israel, the ambitious young colonel with his unit in Hungary who would have had to make that decision answered to the name Leonid Brezhnev.

Back in Berlin, I verified Brezhnev's whereabouts at that time. Suddenly Moscow's obstinacy became all too clear, if one realized that Brezhnev had become involved in Wallenberg's disappearance right at the very beginning -- that Brezhnev himself, in fact, bore personal responsibility, and had all along. I immediately informed the Wallenberg Foundation in Stockholm, and I broadcast what I had learned, but I have never heard anything further. I would greatly appreciate anything you might have to tell me about any of this.

Helmuth von Dreßler
Major d. Lw. (Flg) a. D.

4300 Essen 19.4.1989
Isabellastraße 1
Fernruf (02 01) 77 54 05

Frau
Sonja Sonnenfeld
Raoul Wallenberg Föreningen
Riddare 10
114 35 Stockholm / Schweden

Sehr verehrte gnädige Frau !

Haben Sie besten Dank für Ihre Zeilen vom 23.2.89 mit dem Blatt "Fragen und Antworten". Ich habe mich bemüht, das Blatt zu verbreiten.

Infolge der politischen Entwicklung in der Sowjetunion und in Aussicht des Besuches des Generalsekretärs der KPdSU Gorbatschow in Bonn haben wir dem Bundeskanzler verschiedene Wünsche zur Bereinigung bestimmter Probleme im Verhältnis zur Sowjetunion vorgetragen.

Unter diesen Wünschen befindet sich auch das Problem der in sowjetischer Gefangenschaft Verschollener. Unter diesen Fällen haben wir auch den von Raoul Wallenberg aufgeführt. Ich darf Ihnen anliegend unseren letzten Briefwechsel mit dem Bundeskanzler zur Kenntnis geben. Vielleicht besonders interessant, auch für Sie, werden sein die Nachrichten aus Ungarn in dem Briefauszug des ungarischen Oberstleutnant i.G.a.D. Ernő von Pacor, mit dem ich seit der gemeinsamen Gefangenschaft in der SU befreundet bin und in laufender brieflicher Verbindung stehe. Meinen Gedankengang ist folgender. Da wir auch auf das Problem Raoul Wallenberg hingewiesen haben, könnte die schwedische Regierung über ihren Botschafter in Bonn unter Bezug auf diesen Hinweis an die Bundesregierung herantreten und sie bitten, den Besuch Gorbatschows zu nutzen ihm die Klärung des Schicksal Wallenberg nahezu legen. Man sollte keinen Weg auslassen.

Mit freundlichen Grüßen
Ihr ergebener

- Anlagen: 1. Unser Brief an den Bundeskanzler vom 16.2.89 nebst Anlage,
2. Antwort des Bundeskanzleramtes vom 22.3.89,
3. Unser Brief an den Bundeskanzler vom 12.4.89.

Helmuth v. Dreßler

Helmuth von Dreßler

Major d. Lw. (Flg) a. D.

4300 Essen

Isabellastraße 1 16.2.1989

Fernruf (02 01) 77 54 05

Vorsitzender des Arbeitskreises
der Heimkehrer und Kriegsgefangenen-
Angehörigen des Lagers Borowitschi (UdSSR)

Herrn Dr. Helmut Kohl
Bundeskanzler der Bundesrepublik Deutschland

Bundeskanzleramt

5300 Bonn

Betr.: Rehabilitierung der 27.000 deutschen Kriegsgefangenen, die
in den Massenprozessen von 1949 und 1950 von der Sowjetunion
zu Unrecht zu hohen Freiheitsstrafen verurteilt worden sind.

Sehr geehrter Herr Bundeskanzler Dr. Kohl !

Durch Ihren Referenten, Herr Dr. Kartmann, ließen Sie mir auf meinen
Brief vom 13.10.1988 hinsichtlich der Rehabilitierung der zu Unrecht
in der SU verurteilten deutschen Kriegsgefangenen u.a. folgendes mit-
teilen:

" Die Sowjetunion befindet sich derzeit in einem Prozeß der
Aufarbeitung ihrer Geschichte. Es ist zu einer kritischen
Auseinandersetzung mit Fehl-Urteilen der Stalin-Ära gekom-
men. Im Zuge dieser Entwicklung wird möglicherweise auch die
Rehabilitierung der in Massenprozessen verurteilten deutschen
Kriegsgefangenen überprüft."

Diese Mitteilung kann man leider nur so interpretieren, daß die Bundes-
regierung von sich aus zur Lösung dieses Problems nicht aktiv zu werden
gedenkt, sondern dies allein der Sowjetunion überlassen will.

Das ist ein sehr bedauernswerter Standpunkt und eine überaus mangelhafte
Vertretung deutscher Interessen.

Nun erreichte mich vor kurzem ein Brief meines alten ungarischen Freun-
des aus sowjetischer Gefangenschaft, Oberstleutnant i.G.a.D. Ernő von
Pacor, wohnhaft in Budapest, in dem er sich eingehend mit der Rehabili-
tierung der ungarischen Offiziere befaßt, die ebenfalls zu Unrecht in
den Jahren 1949 und 1950 in der Sowjetunion zu hohen Freiheitsstrafen
verurteilt worden sind. In seinem Schreiben weist er auf einen Bericht
im Zentralblatt der Ungarischen Sozialistischen Arbeiterpartei vom 6.1.89
hin; in dem es heißt:

" Das Zentralkomitee der Kommunistischen Partei der SU schlug dem Präsi-
dium der Obersten Rates der SU folgendes vor: " Jene Urteile, die in

den 1930-40 Jahren und am Anfang der 50-er Jahre durch die damals eingesetzten "Trojkas" aussergerichtlich gefällt wurden, sind durch Gesetz zu annullieren. Alle durch diese Organe gesetzwidrig verurteilten Personen sind als Rehabilitierte zu betrachten. Dieser Beschluß des Obersten Rates erinnert daran: durch Dokumente unterstützte Angaben bestätigen, daß in der erwähnten Zeitperiode massenhafte Vergeltungen und Willkür in der Praxis üblich waren. "

Dieser Bericht aus dem Zentralblatt der Ungarischen Sozialistischen Arbeiterpartei beweist, daß der Prozeß der Rehabilitierung der Stalin-Opfer in der SU viel weiter gediehen ist, als die Bundesregierung dies bisher angenommen hat.

Es ist daher dringend erforderlich, daß die Bundesregierung den oben wiedergegebenen Beschluß des Zentralkomitees der Kommunistischen Partei der SU zum Entschluß nimmt, um endlich in der Frage der Rehabilitierung der zu Unrecht verurteilten deutschen Kriegsgefangenen aktiv zu werden.

Der Besuch des Generalsekretärs der KPdSU Gorbatschow im Juni dieses Jahres in der Bundesrepublik Deutschland erscheint nur dann akzeptabel wenn vorher die Rehabilitierung der zu Unrecht verurteilten deutschen Kriegsgefangenen durch die SU erfolgt.

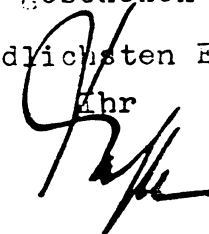
Anliegend gebe ich Ihnen den Teil, des Briefes des Herrn von Pacor zur Kenntnis, der sich mit dem Problem der Rehabilitierung befaßt. Die genaue Schilderung des Verlaufs der Verurteilung und des weiteren Gefangenen-Schicksals möge Ihnen eine sehr gute Ergänzung sein²⁴ der Ihnen von mir seiner Zeit übersandten rechtshistorischen Studie "Stalins Srafjustiz gegen deutsche Soldaten", Verfasser Dr. Martin Lang, und der zur gleichen Zeit übersandten Broschüre unseres Arbeitskreises "Deutsche Kriegsgefangene in der Sowjetunion rufen nach Recht !".

Namens der von unserem Arbeitskreis vertretenen zu Unrecht verurteilten deutschen Kriegsgefangenen appelliere ich an Sie, Herr Bundeskanzler, endlich dieses große Unrecht aus der Welt zu schaffen, und damit dafür zu sorgen, daß man die Kriegsverurteilten nicht ungestraft als "Kriegsverbrecher" bezeichnen kann, wie es post mortem, dem bekannten Industriellen Harald von Bohlen und Halbach geschehen ist.

Mit verbindlichsten Empfehlungen

Ihr

1 Anlage; Auszug aus einem Brief
des Herrn von Pacor

1. 

12505
Anlage zu i/

Auszug aus einem Briefe des ungarischen Oberstleutnant iG.a.D.

Ernö von Pacor vom 22. Januar 1949

Im Zusammenhang mit Ihren werten Mitteilungen über die Frage der Rehabilitierung der massenhaft verurteilten deutschen Kriegsgefangenen berichte ich folgendes: Im Zentralblatt der Ung. Soz. Arbeiterpartei "Népszabadság" am 6.1. wurde das folgende kurze Kommentar veröffentlicht: "Die Opfer der Trojkas^x werden rehabilitiert". Das Zentralkomiteé der Kommunistischen Partei der SU schlug dem Präsidium des Obersten Rates der SU folgendes vor: "Jene Urteile, die in den 1930-40 Jahren und am Anfang der 50-er Jahre durch die damals eingesetzten "Trojkas" aussergerichtlich gefällt wurden, sind durch Gesetz zu annullieren. Alle, durch diese Organe gesetzwidrig verurteilten Personen sind als Rehabilitierte zu betrachten. Dieser Beschluß des Präsidiums des Obersten Rates erinnert daran: durch Dokumente unterstützte Angaben bestätigen, daß in der erwähnten Zeitperiode massenhafte Vergeltungen und Willkür in der Praxis üblich waren.
/Ung. Telegraphenagentur/"

- × Laut Wilhelm Liebknecht's Volks- und Fremdwörterbuch ~~ist~~ bedeutet "Trojka" in der russischen Arbeiterbewegung einen dreier Ausschuss, aus dreien bestehende Kommission zur besonders raschen Erledigung einer Aufgabe.

Die massenhafte Verurteilung der Kgf-en begann 1949 Lager N^o 4. in Kiev. Zuerst wurden alle deutschen Kgf-en in kleinen Gruppen ins Gefängnis der Stadt Kiev abgeführt, im Jahre 1950 kamen wir ungarischen Kgf-en an die Reihe.

Ich wurde am 25.4.1950. durch ein, aus drei Personen bestehendes Gericht des Innenministeriums auf Grund der 1. Beilage des Beschlusses des Präsidiums des Obersten Sowjets vom 19.4.1943. als Verbrecher "anerkannt" und zu 25 Jahre^{Arbeitslager} verurteilt. Diese Trojka bestand nur aus einem Präsidenten /Major-Auditor/ und zwei Mitgliedern /der eine war Unteroffizier, der andere ein junger Komsomolist/. An der Verhandlung nahm weder ein Verteidiger noch ein Staatsanwalt /Ankläger/ teil. Etwa 10 Minuten nach der Urteilsverkündung übergab mir der Dolmetscher ein eigenhändig geschriebenes und unterschriebenes Dokument über meine Verurteilung. Nach einigen Wochen wurde ich aus dem Gefängnis mit mehreren Schicksalsgenossen per Bahntransport nach Dnepropetrovsk transportiert. Im dortigen Lager trafen wir uns mit den Kameraden, mit denen wir in Kiev, im Lager N^o 4. waren. Wir trugen auch weiter die Bezeichnung "BP", worunter aber der Russe nicht mehr Kgf-nen, sondern Kriegsverbrecher verstand. Wir waren alle auf 25 Jahre Arbeitslager /anstatt Todesurteil/ verurteilt und auf Arbeit verpflichtet.

In unserem Status trat eine Änderung erst nach ^{dem} Treffen des Kanzlers Adenauer und des Parteichefs Hruscsev am 7.9.1955 in Moskau ein. Der Oberste Rat der SU ordnete die Repatriierung der verurteilten deutschen Kgf-en an. Alle deutschen Kgf-nen wurden in einigen Tagen heimtransportiert. ~~In~~ den Zeitungen wurde ihre Zahl mit über 10 000 angegeben. Damals war ich in einem ungarischen Lager im Ural, unweit von Sverdlovsk. Wir mussten weiter arbeiten. Nach etwa 2 Wochen verkündete uns ein General, daß der Oberste Rat der SU auch die Repatriierung der verurteilten ungarischen Kgf-en verordnet hat. Die Wachen wurden abgezogen, die Arbeit wurde eingestellt und unsere Verpflegung wurde auf die sovjetische Militarnorm umgestellt. Weitere 2 Monate dauerte die Konzentrierung der in der SU in verschiedenen Lagern zurückgebliebenen ungarischen KGF-nen in unserem Lager im Ural. Endlich am etwa 10. November 1955. wurden wir einwagoniert und sind als freie Leute, ohne Bewachung mit russischer Bedienung am 18.11.1955. an der Staatsgrenze Ungarn-SU eingetroffen und den ungarischen

Bevollmächtigten übergeben. Wir, etwa 650 Spätheimkehrer mussten den, am Bahnhof vorbereiteten, entsprechend ausgerüsteten Zug besteigen und wurden unter starker Bewachung nach Ungarn in ein Sammellager /Kaserne/ transportiert. Nach Überprüfung der Personalien und der Gesundheitslage wurden 250 ausgewählte Personen im bewachten Transport am nächsten Tag in der Nacht in ein extra für uns vorbereitetes Gefängnis überführt. Die etwa 400 Schicksalsgenossen wurden in den nächsten Tagen entlassen. Im Gefängnis waren wir 6 Monate von der Welt völlig abgesperrt. Endlich am 4.4.1956. begann unsere Verhörung. Ich kam am 6. Juni 1956. an die Reihe und wurde zu meiner Frau entlassen und konnte sie nach mehr als 11 Jahren herzlichst begrüßen. Vor der Entlassung teilten mir zwei Beamte des ung. Innenministeriums mit: "Sie werden jetzt als vollwertiger Staatsbürger entlassen, sie haben Recht auf jedwede geistige oder körperliche Arbeit, sie haben aber die Pflicht über alle Erfahrungen in der SU und im Laufe des jetzigen Verfahrens zu schweigen, sonst können Sie Unannehmlichkeiten haben." In den letzten 30 Jahren habe ich leider erleben müssen daß ich nicht vollwertiger Staatsbürger bin. So z.B. wurde mir die, als verurteilter Kriegsgefangener /also vom 25.4.1950. bis 6.6.1956/ verbrachte Zeit zu meinen Dienstjahren nicht zugerechnet, usw.

Im Interesse der etwa 650 Schicksalsgenossen habe ich die Aufmerksamkeit der zuständigen Hauptabteilung des ung. Justizministeriums bereits mündlich aufgerufen und werde mich noch nächste Woche schriftlich selbst zum Justizminister wenden. Über das Ergebnis werde ich Sie berichten.

BUNDESKANZLERAMT

212 - K 30130 - Do 2/1/89

(Bei Antwort bitte angeben)

Bundeskanzleramt Postfach 5300 Bonn 1

Herrn
Major d.Lw.a.D.
Helmuth von Dreßler
Isabellastraße 1

4300 Essen

2/

5300 Bonn 1, den 22. März 1989
Postfach
Adenauerallee 141
Fernruf 0228/56- 2250
oder 0228/561 (Vermittlung)
Telex 886750
Telefax 0228/562357

Sehr geehrter Herr von Dreßler,

Im Auftrag von Herrn Bundeskanzler Dr. Kohl danke ich Ihnen für Ihr Schreiben vom 16. Februar 1989. Auf Ihr Schreiben kann ich Ihnen mitteilen, daß die Bundesregierung derzeit prüft, ob und gegebenenfalls in welcher Weise das Problem der Massenverurteilung deutscher Kriegsgefangener in der Sowjetunion mit sowjetischen Gesprächspartnern mit dem Ziel einer Rehabilitierung aufgegriffen werden soll.

Ich darf darauf verweisen, daß der Herr Präsident des Verbandes der Heimkehrer, Werner Kießling, der als Sondergast in der Delegation des Herrn Bundeskanzlers in Moskau anwesend war, das Thema gegenüber sowjetischen Gesprächspartnern angesprochen hat. Eine Reaktion der anderen Seite steht noch aus.

Mit freundlichen Grüßen



(Dr. Hartmann)

*Die reaktionen für Bonn
allt vante ja! (auf deutsch:
"da kannst du warten bis
du schwarz wirst" ...*

3/ p9Eu

Helmuth von Dreßler

Major d. Lw. (Flg) a. D.

Vorsitzender des Arbeitskreises
der Heimkehrer und Kriegsgefangenen-
Angehörigen des Lagers Borowitschi (UdSSR)

4300 Essen 12.4.1989
Isabellastraße 1
Fernruf (02 01) 77 54 05

Herrn Dr. Helmut Kohl
Bundeskanzler der Bundesrepublik Deutschland
Bundeskanzleramt

5300 Bonn

Betr.: Beseitigung der Folgen des Zweiten Weltkrieges, die Bundesre-
publik Deutschland und die Sowjetunion betreffend.

Sehr geehrter Herr Bundeskanzler Dr. Kohl !

Für die mir vom Bundeskanzleramt durch Ihren Referenten Herrn Dr.
Hartmann zugegangene Antwort auf meinen Brief an Sie vom 16.2.1989
bezüglich der zu Unrecht in der Sowjetunion verurteilten deutschen
Kriegsgefangenen sage ich Ihnen meinen höflichen Dank.

Allerdings bin ich von dieser Antwort zutiefst enttäuscht. Geht sie
doch auf die interessanten Äusserungen in dem Brief des ungarischen
Oberstleutnant i.G.a.D. von Pacor überhaupt nicht ein, läßt keine
Absicht der Bundesregierung erkennen in dieser Angelegenheit aktiv
zu werden und wartet auf eine Reaktion der sowjetischen Seite auf
Grund des Gespräches, das im Rahmen Ihrer Moskau-Reise der Präsident
des Heimkehrer-Verbandes, Herr Kießling, mit dem sowjetischen Marschall
Silantjew, Vorsitzender des sowjetischen Kriegsveteranen - Komitees,
geführt hat. Da weder Herr Kießling noch der sowjetische Marschall
Silantjew irgendwelche Regierungsfunktionen haben, ist eine Äusserung
der Sowjets in Sachen Rehabilitierung der zu Unrecht verurteilten
deutschen Kriegsgefangenen kaum zu erwarten, zumal die Sowjets in der
Behandlung dieser Frage äußerst intransigent waren.

Wie aus einem Schreiben des Bundeskanzleramtes (Dr. Hartmann) vom
23.3.89 an das Mitglied unseres Arbeitskreises, Herrn Hammacher, her-
vorgeht, haben Sie mit Generalsekretär Gorbatschow im Oktober vorigen
Jahres die Fragen besprochen, die sich aus der Bewältigung der Folgen
des Zweiten Weltkrieges ergeben. Mit Gorbatschow waren Sie sich einig,
die Lehren aus den schmerzvollen Erfahrungen zu ziehen und ein neu-
es Kapitel in den beiderseitigen Beziehungen zu beginnen.

Es erscheint daher wichtig und dringend, noch vor dem Besuch von Gor-
batschow in Bonn - der Besuch des sowjetischen Aussenministers Sche-
wardnadse am 17.4.89 in Bonn ist dazu besonders geeignet - von den
Sowjets folgendes zu erreichen:

1) Rehabilitierung der 27.000 in den Jahren 1949 und 1950 in Massenprozessen zu Unrecht zu hohen Strafen verurteilten deutschen Kriegsgefangenen durch Annullierung der gegen sie ergangenen Urteile.

2) Offenlegung des Schicksals folgender in der sowjetsichen Gefangenschaft Verschollener:

- a) Oberst i.G. Albert-Josef Dietl - nicht verwandt mit dem Generaloberst Dietl - geb. 30.5.1902; letzte Dienststellung : Chef des Generalstabes der Deutschen Heeresmission in Bukarest. Im Herbst 1944 beim Zusammenbruch in Rumänien in sowjetsiche Gefangenschaft geraten. Seit dem kein Lebenszeichen bis Frühjahr 1954, wo er von uns im Zuge der Aufklärung des Politischen Isolators Wladimir (Schweigelager) dort festgestellt wurde, sich aber persönlich nicht gemeldet hat. Nach Aussagen von Heimkehrern soll Dietl im Dezember 1954 ins Gefängnis von Irkutsk verlegt worden sein. Seitdem ist er verschollen.
- b) Dr. iur. Walter Linse, Leiter der freiheitlichen Juristen in Berlin west, wurde 1951 in der Nähe seiner Wohnung vom sowjetischen Geheimdienst KGB gewaltsam verschleppt. Linse wurde zuletzt 1955 von deutschen Mitgefangenen im Politischen Isolator Wladimir gesehen. Seitdem verschollen.
- c) Dr. phil. Dietrich von Oettingen, Physiker und Leutnant d.R., geb. 11.3.1908, geriet am 1. Mai 1945 in Berlin-Wannsee in sowjetische Gefangenschaft. Hat nie geschrieben, wurde aber in verschiedenen Lagern von Heimkehrern bestätigt, zuletzt 1953 in Nowotscherkask bei Rostow am Don. Dr. von Oettingen ist verheiratet mit einer schwedischen Baronin, die auch in Schweden lebt. Sie hat viele Jahre lang über alle möglichen Wege, auch über die schwedische Regierung, versucht, das Schicksal ihres Mannes zu klären. Von den Sowjets wurde immer behauptet, von Oettingen hätte ru sichen Boden nie betreten, eine beliebte Antwort der Sowjets auf Anfragen nach in ihrem Bereich verschollenen Gefangenen.
- (1)
- d) Der schwedische Diplomat Raoul Wallenberg, der Tausenden von ungarischen Juden das Leben rettete, wurde am 17. Januar 1945 in Budapest von sowjetischen Soldaten gefangen genommen ohne Rücksicht auf seinen diplomatischen Status. Alle Bemühungen um Klärung seines Schicksals waren bisher erfolglos. Sicher aber ist, daß Wallenberg von 1955 - 1959 im Politischen Isolator Wladimir inhaftiert gewesen ist; Aussage des ehemaligen Gefangenen Kadinski, ausgewandert nach Entlassung nach Israel, der Wallenberg in dieser Zeit wöchentlich zweimal gesehen hat. Der Zeuge Kaplan berichtete in einem Brief nach Israel, deswegen noch in Haft, daß Wallenberg 1962 in einem Lager auf der Insel Wrangel im nördlichen Eismeer gesehen wurde und zuletzt 1975 im Krankenhaus des Butyrskaja-Gefängnis in Moskau festgestellt wurde.

(osäkert!) →

3) Nachdem selbst der Regierungssprecher der polnischen kommunistischen Regierung erklärt hat, daß der Mord an den 4.500 polnischen Offizieren in Katyn zu Lasten Stalins und nicht der deutschen Wehrmacht gehen sollte die Bundesregierung endlich den Mut haben, die Anerkennung dieser Tatsache von den Sowjets zu verlangen und zu erreichen.

Mit der Rehabilitierung der deutschen Kriegsgefangenen, der Klärung der Verschollenen-Schicksale und der Anerkennung, daß die Ermordung der 4.5 polnischen Offiziere in Katyn Stalins Werk ist, kann Herr Gorbatschow beweisen, wie ehrlich er es mit "Glasnost" meint. Von der Bereinigung dieser Folgen des Zweiten Weltkrieges sollte die Bundesregierung den Besuch von Gorbatschow im Juni 1989 abhängig machen.

Meine Bitte, Herr Bundeskanzler, an Sie ist, die Verhandlung über oben angeschnittene Probleme selbst zu führen und nicht an den Herrn Außenminister Genscher zu delegieren. Auf Grund der in der Bundesrepublik ausgebrochenen "Gorbiphili" neigt Herr Genscher^{dazu} bei der Bewertung und Beurteilung der sowjetischen Politik Absichtserklärungen über Abrüstung, Frieden, Europa usw. als bare Münze zu nehmen, obwohl die sowjetischen Tatsachen meilenweit davon entfernt sind.

In der Hoffnung, daß durch erfolgreiche Verhandlung über oben angegeben Probleme das Verhältnis zur Sowjetunion in Zukunft nicht mehr belastet ist, verbleibe ich

mit verbindlichsten Empfehlungen

Ihr

Lijon le 18 Avril 1989

1989-04-25 Nr 87 HP 1

Överlämnas av ambassaden i Paris
till utrikesdepartementet, Pol 1,
med hemställan om att bli satt i
tillfälle avlämna svar.

För ambassadören

Kerstin Charlier

Pol I, Kr V Tham, mp

1989-05-26

Hbr Tham - tit

Exp: 89-05-29/4

Pour l'Ambassadeur de
Suède en France et
les Autorités Suédoises

Concurrence		
1989-04-27		
AVD.	GR.	MAL
D. N. 2 16/11/88		
1989-04-20		
AVD.	GR.	MAL
HP	1	AB/spec

Je vous écris aujourd'hui, avec l'accord d'Amnesty
international, sur le cas de Monsieur Raoul
Wollenberg, Suédois mort sans doute en 1947
en URSS.

Il nous a été mentionné des informations concernant
une discussion qui a eu lieu en Décembre 1988
entre les autorités Suédoises et Soviétiques sur ce cas.

Est-ce qu'il vous serait possible de transmettre
à Amnesty international les informations sur ce dialogue
et quelques preuves ne seraient pas négligeable

comme par exemple une photocopie d'un rapport
medical sur sa mort éventuelle par crise
cardiaque. N'oublions pas également la désignation
de son chauffeur Vilmar Langfelder non encore
élucliqué.

Je vous en remercie d'avance
Veuillez agréer Monsieur l'Ambassadeur l'expression
de ma haute considération.

J Claude Demuit

Adriane

Jean Claude Demuit 4, rue du Pont des Tanneurs
21000 Dijon France F J T 254

Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus
Tél: (022) 53 16 19

Pol

CH-1242 Satigny, den 25 april 1989.

Re Raoul Wallenberg

amf

Kanslirådet Volrath Tham
Utrikesdepartementet
Box 16121
S-103 23 Stockholm Suède

INK. UTRIKES DEP		
D. N.º 115/002		
1989 04 27		
AVC	CE	MAI
P	2	EU

Broder,

Tack för Ditt brev av den 20. Jag bifogar 2 ytterligare handlingar rörande SU-RW-WG, som jag samtidigt tillställer min kontaktman vid sovjetiska permanenta missionen vid FN i Geneve. Tack för hjälpen med Sacharov.

Med hjärtliga hälsningar,

Guy von Dardel

ALTERNATIVE APPROACHES IN THE RAOUL WALLENBERG CASE.

Apart from the approach to the Raoul Wallenberg problem which is represented by the SU-RW-WG proposal, there are a number of other approaches, both through official channels, e. g. the appeal to Mr Gorbachov during his visit to the USA in December and the recent appeals by Mrs Thatcher and President Mitterand, and unofficial initiatives, e.g. by the numerous Raoul Wallenberg associations all over the world and by interested individuals. The SU-RW-WG proposal can clearly not replace or supplant these alternative approaches, which are anyway outside our control, and should be considered to complementary to the SU-RW-WG-approach. I would however like to comment on two such initiatives which have recently come to our attention.

One concerns Rabbi Fredrick Werbell, New York, who 10 years ago wrote a book about Raoul Wallenberg, which later was used as the basis for the well known TV-drama by NBC, starring Richard Chamberlain. Rabbi Werbell has learned about the SU-RW-WG proposal through the Soviet mission in New York and intends to take up the proposal during a forthcoming visit of a Jewish group to Moscow. Mr Werbell has not been involved in the RW-case since he wrote his book, nor has he had any connections with the family. In fact, we have rather serious misgivings about his book, and some of his later initiatives. We would not consider him a suitable participant in SU-RW-WG.

The other case is that of Mme Simone Lucki in Brussels. Mme Lucki is a prominent member of the Bar in Brussels, with on the side a strong interest for Raoul Wallenberg's release. She organised in January of this year a most impressive ceremony in favor of Raoul Wallenberg, involving the Belgian universities, members of the Royal house, the Belgian government and establishment, and the diplomatic corps, among others the Soviet ambassador Bogdanov. Mme Lucki has since then had numerous meetings with counselor O. N. Belousov, to discuss a visit to Moscow for Raoul Wallenberg. Although we have not included Mme Lucki among the proposed members of our working group, she is aware of its existence, and shares our hopes and intentions.

I would like to conclude by emphasising again the need for speed, already pointed out in the previous documents in this series. In fact the dead-line of April 15 suggested in the draft agreement is already passed.

RW-PARTICIPANTS IN THE SU-RW-WG WORKING GROUP.

Professor emeritus Guy von Dardel
Member of the Royal Swedish Academy of Science
45 Route de Peney-Dessus
CH-1242 Satigny, Switzerland
Tel. (22)753 1619 (home)

Professor emeritus Yuri Luryi
Professor of Law at the University of London
51 Bellevue Street, Guelph, Ontario, Canada N1G 1E9
Tel: (519) 824 0182

Dr Cronid Lubarsky, Publisher & Editor,
Wohlfahrt Hauserstrasse 68, D-2000 München 70, Germany
Tel: (89) 723 2534 (home) 530514 (office)

Professor Marvin Makinen
Professor of Biochemistry at the University of Chicago
2040 Vardon Lane, Flossmoor, Ill. 60312, USA
Tel (312) 957 1484 (home) 702 1080 (office)

Professor Andrei Sakharov
Member of the Academy of Sciences of the USSR
Chkalova U. 42, Moscow USSR
Tel: (095) 223 7650

Mrs Sonja Sonnenfeld
Secretary of the Raoul Wallenberg Association
Ringvägen 123, S-116 61 Stockholm, Sweden
Tel: (8) 102653 (office) 425167 (home)

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

BR

89-05-12

KOPIA TILL: 1/ Hfr. samtal ATGÄRD:

KABS

POLCH

POL 1

Tham-Louren.

Feld, RW-förhållanden.

2/89-05-18

Brev Tham - v. Dardel, Schwitz

16-28

W P 2 Eu
(POL)

AMBASSADEN MOSKVA

1989-04-28

UD STOCKHOLM

ENDAST FOER POLCH OCH POL 1
(THAM), HBR OERN-THUNBORG
1989-04-19

RE WALLENBERG-ÄRENDET

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

p. 3 och 4, Secundo
framförds per. tefu. 1
fr. Sonja Sonnenfeld,
Raoul Wallenberg-
foreningen 89-05-17/
W.

RE WALLENBERG-AERENDET

P R I M O MAGNUSSON OEVERLAEMNADE DEN 27 APRIL GUY VON DARDELS BREV
TILL PARET BONNER/SACHAROV OCH FRAMFOERDE SAMTIDIGT
WALLENBERGFOERENINGENS FRAAGA OM DET LAEMPLIGA I ATT HA KONTAKT MED
"MEMORIAL".

S E C U N D O DE SYNUNKER SOM ANDREI SACHAROV OCH ELENA BONNER
LAEMNADE, EFTER ATT SINSEMELLAN INFOER MAGNUSSON HA RESONERAT MED
VARANDRA, KAN SAMMANFATTAS PAA FOELJANDE SAETT.

FOER DET FOERSTA FANN DE INTE FOERSLAGET OM EN BLANDAD ARBETSGRUPP
SAERSKILT VAELOEVERVAEGT OEVERHUVUDTAGET, JA DET VAR RENTAV
TENDENTIOEST OCH PROVOKATIVT. VAD MAN I DETTA SKEDE SKULLE GOERA
VORE ATT BEGAERA FAA TA DEL AV EV. DOKUMENT ROERANDE WALLENBERG I
SOVJETISKA ARKIV OCH I ETT ANDRA SKEDE, DELTA I FOERHOER AV VITTEN
PAA DE PLATSER DAER HAN SKULLE HA RAPPORTERATS. DETTA KUNDE
LAEMPLIGAST SKE GENOM MEDVERKAN AV EN SVENSK DIPLOMAT OCH EN
REPRESENTANT FOER FAMILJEN, INTE FLER.

FOER DET ANDRA FANN DE ANLEDNING GOERA AEVEN NAAGRA MER SPECIFIKA
INVAENDNINGAR MOT FOERSLAGET OM EN ARBETSGRUPP. DET VAR POLITISKT
OCH PSYKOLOGISKT HELT OLAEMPLIGT ATT, AATMINSTONE PAA DETTA STADIUM,
STAELLA KRAV PAA EKONOMISK KOMPENSATION. DET RIKTIGA HADE VARIT ATT
BARA TALA OM M O R A L I S K KOMPENSATION. SOM TORDE FRAMGAA AV DET
OVAN SAGDA VAR DET OCKSAA HELT OREALISTISKT ATT VAENTA SIG ATT
ARBETSGRUPPEN SKULLE FAA "STUDERA" SOVJETISKA ARKIV. DAEREMOT SKULLE
MAN BEGAERA ATT FAA TA DEL AV DOKUMENT ROERANDE WALLENBERG. DEN
FOERESLAGNA SAMMANSAETTNINGEN AV ARBETSGRUPPEN VAR OCKSAA OLAEMPLIG.
DET VAR FEL ATT FOERESLAA DELTAGANDE AV EMIGRANTER. SACHAROV
FOERKLARADE ATT HAN FOER SIN DEL VAR BEREDD ATT HJAELOPA TILL I
WALLENBERGAERENDET MEN INTE ATT DELTA I EN SAADAN ARBETSGRUPP.

3. FOER DET TREDJE AVSAAG PARET BONNER/SACHAROV, FOEGA FOERVAANANDE,
DET VARA OLAEMPLIGT ATT I DENNA FRAAGA KOPPLA IN ORGANISATIONEN
"MEMORIAL". ALLDELES BORTSETT FRAAN ATT DET VAR FEL ATT, SAA LAENGE
MAN HYTE HOPP OM ATT WALLENBERG BEFANN SIG I LIVET, TY SIG TILL EN
ORGANISATION SOM HADE TILL UPPGIFT ATT STADFAESTA MINNET AV
STALINTIDENS OFFER, SAA BEFANN SIG MEMORIAL F N UNDER RAETT SAA

FORTS

2
STARK PRESS FRAAN MYNDIGHETERNAS SIDA. SACHAROV AVRAADDE OCKSAA
BESTAEMT FRAAN ATT BLANDA IN SAVAEL BUKOVSKIJ SOM VIKTOR KUZIN (DEN
SISTE ANSEDD SOM NAAGOT AV EN EXTREMIST).

4. FOER DET FJAERDE, ROERANDE FAMILJENS BEGAERAN TILL SACHAROV ATT
DENNE SKULLE GOERA EN HAENVAENDELSE TILL GORBATJOV, GAELLER
ALLTJAEMT KRAVET ATT KAELLAN AVSLOEJAS, OCH ATT SACHAROV HELST GES
TILLFAELLE TRAEFFA DENNE (GIVETVIS SKULLE DEN INFORMATION SOM
LAEMNADES BEHANDLAS KONFIDENTIELLT). ELENA BONNER INSKOET ATT F D
LAAGERFAANGAR INTE MED NATURNOEDVAENDIGHET VAR HELT TILLFOERLITLIGA.
OM SACHAROV I N T E HADE TILLGAANG TILL FULLSTAENDIG OCH EXAKT
INFORMATION FRAAN KAELLAN, SKULLE HAN BARA RISKERA ATT DISKREDITERAS
OM SAKEN TOGS UPP MED GORBATJOV. DET HADE VARIT PINSAMT NOG ATT HA
FAATT FELAKTIG INFORMATION NAER HAN SKULLE NAEMNA DE NYA UPPGIFTERNA
FOER JAKOVLEV.

SACHAROV TILLADE ATT DET EGENTLIGEN SKULLE VARA NAESTAN AENNU
BAETTRE OM EN HAENVAENDELSE, PAA BASIS AV NYA DETALJERADE UPPGIFTER,
GJORDES FRAAN SVENSKA REGERINGENS OCH FAMILJENS SIDA TILL GORBATJOV.
DET SKULLE SAEKERT LIGGA I DENNES INTRESSE ATT KUNNA PRESENTERA
NAAGOT NYTT I FALLET, SAERSKILT NAER NU GROMYKO HELT AVPOLLETERATS.
SACHAROV VAR DOCK FORTFAAANDE BEREDD ATT, UNDER ANGIVNA VILLKOR,
GOERA SIN INSATS.

BAADA MAKARNA UNDERSTROEK ATT DET I DETTA SKEDE, NAER FRAAGAN
TYDLIGEN AER UNDER OEVERVAEGANDE I MID, AER BAEST MED DISKRETION OCH
TYST DIPLOMATI.

T E R T I O DET BOER NAEMNAS ATT PARETS SYNPUNKTER FRAMFOERDES I
MYCKET LUGN OCH VAENLIG TON.

Q U A R T O AATERSTAAR NU OCKSAA ATT SE VAD SOM HAENDER MED
OGONJOKS PLANER SAMT VAD SOM EV. KAN KOMMA UT AV ETT SAMTAL
MAGNUSSON OM DRYGT EN VECKA SKALL HA MED DEN WALLENBERGANSVARIGE PAA
MID:S STYRELSE FOER HUMANITAERT SAMARBETE, F O E I ETT HELT ANNAT
AERENDE. FOER ER KAENNEDOM KAN SLUTLIGEN NAEMNAS ATT KNUTSSON OCH
WALLEN OM TVAA VECKOR RESER IVAEG FOER ATT SOEKA FAA KONTAKT MED DEN
PERSON MED SVENSKKLINGANDE NAMN SOM SACHAROV FOER FLERA MAANDER
SEDAN LAEMNADE UPPGIFT OM. SACHAROV TRODDE NU INTE ATT DENNE SKULLE
HA SAA MYCKET ATT SAEGA OM W. MEN ANDRA UPPLYSNINGAR HAN LAEMNADE
KUNDE JU VARA AV INTRESSE.

THUNBORG

Rek/Mb

aa/ ~ Adressen
läsliq. Personer
gei ej heller i in helhet
i rikspolisstyrelsen / Thomsen
1(2)

Ink. Utr.min.

1989-05-03

REGERINGEN

Utrikesminister
Sten Andersson



7

Min adress:

B. Cederberg
P.O. Box 154
750 100 SÖDERÅS

Raoul Wallenberg

D. No 119/83		
1989-05-03		
AVD. P	GR. 2	MÅL. EU

I största hast, kl är 1730 och posten stänger snart, skriver jag härmed till Er, eftersom jag i går ringde till DN:s annonsavdelning att för egen bekostnad få nedanstående "Meddelande-annons" införd på lördag, första möjliga dag. Mina insändare kommer ej in av förklarliga skäl, därför ville jag betala för yttrande-friheten, som ju dock aldrig bör tillåtas drabba vårt land negativt. Jag ville få bort den kapitalistiska prägeln, som man givit Raoul Gustaf Wallenberg i öst-staterna. Nu till annonsen:

"Raoul 77 år (den 4/8)
offrande sig ej för tack, men för Ert ek. handlande för mindre egoism och mer offervilja för andra folks lidande och undanskuffade i Er dagliga vetskap./B Cederberg."

Kan det stöta någon utom de rika?

I sin helhet löd den, skriften om Raoul, så här:

"Raoul - en Messias - offrande sig för finansmaktens folk att dessas synder mände vara dem förlåtna.

Ej för tack, men för Ert ek handlande för mindre egoism och mer offervilja för de lidande i Era dagliga möten!

Tacka honom ej för livet. Handla i stället i hans anda, som räddar liv och ej levande begraver. Var ej Era fienders fiende! Skydda och värna Ert folk och andras!

Förbjud plågeri och begravning av levande. Se till att hindra enfaldiga plågoandar, varhelst Ni möter dem! Straffa ej öga för öga, det var förr.

Återskapa icke hämndens Gud i Era sinnen, det var förr.

Idag må gälla Guds andra sida, hans förlåtande, på sätt att vi må slippa krig, varhelst på jorden./B Cederberg"

Hittills har presstödda tidningar nekat mig ge uttryck för meningar och så lär det även bli nu.

Å andra sidan läse jag helst Dagens Industri, men den är ej presstödd, trots att den tar upp vad som verkligen gäller: pengar. Jag betalar av nettolön 47,7 % för hyreslägenhet, billig sådan. SJ-chefen av sin bruttolön ca 2,7 % för sin bostadskostnad, om han har för sin lön så billigt boende som kr 5.000:-/mån. Fråga finansministern är vad jag borde göra, men jag frågar Er alla: Varför avlönas chefer med äckligt mycket pengar, under tiden som man gnäller om de som knappt klarar mat för dagen vill ha några hundralappar till?

Uppsala 1989-04-29

Birgitta Cederberg
Birgitta Cederberg

PS. Svartaren, Sic, bidde!

*Önskan ären att Dalarna prägen
läses, men lita ej att för mig
på en anst, har hjärta varit
gitt med en...*

Återskapa icke hämndens Gud i Era sinnen, det var förr.

Idag må gälla Guds andra sida, den förlåtande, på sätt
att vi må slippa krig, varhelst på jorden!"
REGERINGEN
Utrikesminister
Sten Andersson

Hittills har presstödda tidningar nekat mig ge uttryck
för meningar och så lär det även bli nu.

Å andra sidan läse jag helst Dagens Industri, men den
är ej presstödd, trots att den tar upp vad som verkli-
gen gäller pengar. Jag betalar av nettolön 4,7 % för
hyresläkennet, billig sådan. St-chefen av sin bruttolön
ca 2,7 % för sin postadkostnad, om han har för sin lön
så billigt boende som kr 2.000:-/mån. Fråga finansminis-
tern är vad jag borde göra, men jag frågar Er alla:
Varför avlönas chefer med så mycket pengar, under
tiden som man knäpper om de som knäppt klarar mat för

I största hast, ki är 17/8 och posten stänger snart,
skriver jag härmed till Er, eftersom jag i går ringde
till DN:s annonsavdelning att för egen bekostnad få
nedanstående "Meddelande-annons" införd på lördag,
första möjliga dag. Mina insändare kommer ej in av
förklarliga skäl, därför vill jag betala för yttrande-
friheten, som ju dock aldrig bör tillåtas drabba vårt
land negativt. Jag ville få bort den kapitalistiska
prägel, som man givit Raoul Gustaf Wallenberg i öst-
staterna. Nu till annonsen:

"Raoul 77 år (den 4/8)
offrande sig ej för tack, men för Ert ek. handlande
för mindre egoism och mer offervilja för andra folks
lidande och undanskuffade i Er dagliga vetenskap./B
Cederberg."

Kan det stöta någon utom de rika?

I sin helhet löd den, skriften om Raoul, så här:

"Raoul - en Messias - offrande sig för finansmaktens
folk att dessas synder månde vara dem förlåtna.

Ej för tack, men för Ert ek handlande för mindre egoism
och mer offervilja för de lidande i Era dagliga möten!

Tacka honom ej för livet. Handla i stället i hans anda,
som räddar liv och ej levande begraver. Var ej Era
fienders fiende! Skydda och värna Ert folk och andras!

Förbjud plågeri och begravning av levande. Se till att
hindra enfaldiga plågoandar, varhelst Ni möter dem!
Straffa ej öga för öga, det var förr.

Återskapa icke hämndens Gud i Era sinnen, det var förr.

Idag må gälla Guds andra sida, den förlåtande, på sätt
att vi må slippa krig, varhelst på jorden!"

Presstödda tidningar har nekat ta in mina alster tidi-



SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

1989-05-03

Pol I/Kr Vollrath Tham/ik
1989-05-18

Ex till:

Raoul Wallenberg-Föreningen
Riddargatan 10
114 35 STOCKHOLM

Kanslirådet Vollrath Tham
Pol 1

Utrikesdepartementet

1989-05-18/ik

(Pal)

123/001

INKOMM		
1989-05--3		
AVD.	ISR.	MAL.
p	2	Eu I

Ungerska Wallenbergmonumentets tillkomst m.m.
(4 bil.)

Broder,

./1-2

En intressant artikel om det märkliga Raoul Wallenberg-monument, som efter många om och med restes och invigdes här i Budapest för snart två år sedan, publicerades i den i år nystartade, oberoende dagstidningen Mai Nap den 10 mars, i form av en intervju med verkets skapare skulptören Imre Varga. Jag bifogar artikeln dels i svensk översättning (gjord av assistenten Jackie Berggren), dels i fotokopia av originalet.

I denna artikel är det veterligen för första gången som det i ungersk press omnämns, att det var den förre amerikanske ambassadören Salgó som var minnesmärkets initiativtagare och huvudfinansiär. Likaså att det krävdes allehanda vädjanden och uppvaktningar - också i Moskva och av skulptören själv - innan det till sist gavs grönt ljus från högsta ungerska ort för monumentets uppställande på allmän plats här i staden. Alternativet - i fall ungrarna/ryssarna hade vägrat, var ju en längre tid att resa det på tomt tillhörig den amerikanska ambassaden, nämligen där nu den nya amerikanska skolan och klubben befinner sig; inte på residenstomten som felaktigt sägs i artikeln.

Det finns också ett antal andra fel (eller missuppfattningar) i artikeln, inte minst påståendet att jag skulle ha varit en av talarna vid invigningen i maj 1987: detta förvägrades mig ju, och i synnerligen klara verba från utrikesministeriet dagen före begivenheten! Saken betraktades ju då ännu som ytterligt känslig; idag hade önskemålet att ta till orda och därvid ifrågasätta den sovjetiska historieskrivningen kring Wallenberg kanske bedömts annorlunda: också i ungersk press förekommer ju numera antydningar om att det sovjetiska beskedet från år 1957 inte nödvändigtvis är sant.

Ett exempel på tvivel av den sorten återfanns för övrigt i en artikel i folkfrontstidningen Magyar Nemzet för den 20 mars i år, publicerad under rubriken "Är det möjligt att Wallenberg inte dog år 1947?", som jag också bifogar dels i engelsk översättning, dels i fotokopia av originalet.

./3-4

Hjärtliga hälsningar!
Runa
Ragnar Dromberg
 Ragnar Dromberg ✓

ib

KÖ ANDRÁS:



D.11 /

EGY

1.

– Mondd, meg mernéd kockáztatni, hogy csinálj egy Wallenberg-szobrot? – kérdezte 1983 tájékán Salgó Miklós, az Egyesült Államok akkori magyarországi nagykövete Varga Imrétől, a szobrász lakásán.

– Miklós, örömmel! – válaszolta a mester.

– En hajlandó vagyok ennek az anyagi következményeit vállalni – tette még hozzá a nagykövet.

– Tudomásom szerint, Pátzay Pál sem kért tiszteletdíjat – jegyezte meg Varga Imre –, *lesz ami majd pénzbe fog kerülni, mert a bronzot ki kell önteni, meg kell venni a követ, és hát a munkásoknak is fizetni illik, de érijen itt véget a te részvételed.*

Néhány napi gondolkodás után megállapodtak. Salgó Miklós még kifejezte azt az óhaját, hogy szeretné, ha a szobor felállításához szükséges kő – áttételesen – a Wallenberg családtól származna, s ezzel Varga Imre is egyet értett.

A nagykövet egy napon felkéri Varga Imrét, hogy utazzon ki Svédországba, és válassza ki a követ.

– Mindennek valamilyen dramatikusszerepe van az én világomban, jelentést visel, így aztán azt a még fekvőhelyén lévő követ választottam ki, amelyikről úgy gondoltam, hogy a legjellemzőbb lehet Svédországra; egy olyan vörös gránitot, amelyen még a jégár csiszolta le a felületet.

A követ aztán – ha némi nehézségekkel is – de elszállították Budapestre.

A mester pedig hozzálátott az emlékmű elkészítéséhez.

2.

Nem titkolja, hogy szobrot készít Wallenbergről. Sőt, baráti körben kifejezetten terjeszti, hogy emléket készül állítani az egykori svéd diplomatának, aki tízezrek életét mentette meg Budapesten.

– Nem azért, mintha valamilyen érdemet tulajdonítottam volna magamnak, de nem éreztem semmitféle vesztélyességét annak, hogy ezt csinálom.

Szomorúan idézi fel kedves atyai jó barátjának, volt tanárának, Pátzay

Pálnak a Wallenberg-szobrát, amelyet 1949 tavaszán, a felavatás előtti éjszakán döntöttek le a Szent István parkban, hogy az alapzatot majd ültetésre használják fel, a bronzszobrot pedig, nagy valószínűséggel beolvasszák. Pátzay – aki maga is mentett zsidókat – Villám utcai műtermében hosszú időn keresztül menedéket adott Beck Ö. Fülöpnek is, akinek a fia, Beck András szobrászművész 1949-ben a főváros emlékmű-felügyelője volt... Beck András felesége az akkori kultuszminiszter, Révai József titkárja volt abban az időben, Révai pedig, Rákosi után az első ember az ideológiában.

A Pátzay által készített Wallenberg-szobor másodpéldányát, amelyet Vignali Gusmanó öntött a megmaradt gipsz alapján, 1953-ban a debreceni gyógyszergyár mellett állították fel, s a Kigyóölő elnevezést viseli.

Varga Imre Wallenberg-szobra közben elkészül. A mester oly módon állít emléket Pátzaynak, hogy az

tettünk, sőt fel is állítottuk a szobrot, illetve a bronzot még nem vittem oda, de a kövek már álltak.

3.

S ekkor fordulat következik.

Salgó Miklós, aki búcsúlátogatáson keresi fel Kádár Jánost, az MSZMP akkori első titkárát – felajánlja a Wallenberg-szobrot Magyarországnak, amely részint az ő, részint pedig a Wallenberg család tulajdonát képezi.

Időközben mindenki azon igyekszik, a hivatalos szervek csakúgy, mint Varga Imre, hogy elfogadtassák a szobrot a szovjet hatóságokkal.

– Beszélgettem felelős emberekkel, írókkal, majd később Gorbacsov közvetlen környezetéhez tartozó tisztviselőkkel, akik azt az álláspontot alakították ki – s ezt ugyanígy halottam Magyarországon is vissza –, hogy amennyiben az emlékmű Wallenberg jótekonysági, illetve mentési tevékenységével függ össze, és sem írásban, sem utalásban nem foglalkozik az elhurcolását követő időszak, abban az esetben a szovjeteknek semmilyen kifogásuk nincsen a felállítására ellen. Ezt az álláspontot támogatta annak idején Aczél György is, a PB egykori tagja. És hát nagymértékben az ő itthon kifejtett segítő szándékának következtében, no meg, gondolom, a diplomáciai tevékenységnek köszönhetően – végül is szabad kezet kaptunk.

Ekkor már világossá válik, hogy Kádár János úgy döntött: elfogadja az emlékművet.

Farkasinszky Lajos, a Fővárosi Tanács volt általános elnökhelyettese keresi meg Varga Imrét, és a szoborról érdeklődik, amelyet mint nyilvánvaló, Salgó Miklós ajánlott fel a magyar népnek. A mester közli, hogy kész az emlékmű, bármikor megtekinthető,

s csak a helyét kell majd kijelölni, ahol fel szeretnék állítani.

Röviddel ezután kerül sor Kádár János svédországi utazására.

– Megkerestek, hogy tudnék-e két hét leforgása alatt egy Olof Palme emlékművet csinálni. Azt válaszoltam, hogy minden lehetséges; ez alatt a két hét alatt keresetünk helyet a Wallenberg-szobornak is. Már



egyik vörös gránit köré rávészi a Kigyóölő figuráját.

– Sajnos azonban a szobor elkészültekor még nem volt remény arra, hogy köztéren fel lehet állítani. Így aztán az amerikai nagykövetség kertjébe szellettük ki, a Szabadság-hegyen ásatam meg a gödröt, a rezidencia-tól ötven méterre. A beton még most is ott van, mert hát mindent előkészít-

Mindig diszíti virág SZOBOR SZÜLETE



Grósz Károly állt a Budapesti Pártbizottság élén, és azt hiszem, hogy a Wallenberg-emlékmű felállításának köze kerekedett azokhoz az elképzelésekhez, amelyek ez idő tájt már kialakulóban voltak a hogyan továbbról. Az igazsághoz tartozik, és tulajdonképpen ez volt a szerencsém, hogy Gorbacsov is elindította a felvilágosítási folyamatot, s Wallenberg ügyében a svéd diplomáciai kérelmek eljutottak az első titkárhoz. Ezért jegyzem meg, hogy az emlékmű elkészítésével nem kívánok érdemeket gyártani, egyszerűen kötelességemnek tartottam, hogy a magam eszközeivel kifejezzem mindazt, amit ebben a tárgykörben átéreztem. De meg kell mondanom, hogy nem ütköztem komoly ellenállásba. Noha, csikorogtak az ajtók, de nyíltak. Először mindenki megdöbben azon, hogy Wallenbergről emlékművet állítsunk Budapesten, de aztán rájöttek, hogy a magyar nép óriási adósságát róhatja le a svéd diplomatával szemben.

4.

Következik a helykijelölés. A Pátzay-féle szobor helye nem jöhetett számításba, mert ott már állt az úgynevezett „Szív”-emlékmű. Ezután a Margitszigetre készeli Vargá Imre a szobrot, de a javaslatot elvetik.

– Azért javasoltam a Margitszigetet, mert szemben van a Szent István-parkkal, és volt még egy elképzelésem, amit a mai napig nem tudtam megvalósítani, hogy tudniillik a rakpart kövein legyen ott egy véset,

amely azokra a magyarokra, zsidókra és nem zsidókra emlékeztet, akiket 1944 karácsonyán a kórházakból rángattak ki a nyilasok, s itt lőtték a Dunába őket. Ettől függetlenül azonban, a Wallenberg-emlékmű jelenlegi helyét – amit Stadinger István, a Fővárosi Tanács akkori elnökhelyettese javasolt – sem tartottam eldugottnak, hiszen Budapest egyik legszebb részén, a Hűvösvölgy felé tartó úton, a Szilágyi Erzsébet fasor nyújt neki menedéket, különös tekintettel arra, hogy Boldizsár Iván szerint Wallenberg kocsijának roncsait, állítólag, itt találták meg. Ha csak legenda is, amit Boldizsár Iván állított, segít felidézni az emlékeket. Mindegyre Stadinger István első javaslatára, mindjárt ki is mentem a helyszínre, és igyekeztem rövidre zárni a tárgyalásokat, kiiktatva mindenféle bizottsági ülést e tárgykörben, úgyhogy bizonyos mértékig meg is lepte tárgyaló partnereimet, amikor én az első szóra beleegyeztem.

5.

Csak a felavatási ünnepség van hátra, 1987 májusában, de az ünnepségsorozat már tíz nappal korábban megkezdődik. Budapesten rendezik ugyanis az idő tájt a Zsidó Világkongresszust, amelynek résztvevői felkeresik a még palánkkal körükerített szobrot, és a rendezetlen talajon elhelyezik koszorúikat. S ahogy közeledik a felavatás napja, május 15-e, a szobor környékén, keleti szokás szerint, egyre halmozódnak a kavicsok is, az emberek nemcsak virágot visznek magukkal, hanem a kő tövébe köveket raknak le. Az utcaseprők pedig a köveket összegyűjtik, mert nem értik, hogy miért kerültek oda.

Híven a hagyományokhoz, nagy híradás nem szólít az ünnepség órájára, mégis zsúfolva van a környék azon a délutánon. Az emberek kíváncsian várják, hogy ki tartja majd az ünnepi beszédet, de sem a Külügyminisztérium, sem Budapest Fővárosi Tanácsa nem jelölt szónokot, hanem a Hazafias Népfront budapesti vezető titkára, Peják Emil beszél – a svéd nagyköveten kívül.

Amikor az ünnepség véget ér, egy fiatalember ugrik oda a mikrofonhoz, belekezd a beszédébe, de lekapcsolják az erősítő berendezést. Így aztán csak azok értik, amit mond, akik ott állnak a gyűrűben körülötte. Aznap este az Angol Rádió magyar nyelvű adásában azonban már sokan hallgatják azt a szöveget, amelyet az ad hoc szónok mondott el a szobor tövében.



– Az avatást követően koktélpártit adtam a diplomáciai testületek képviselőinek a lakásomon. Akkor indultam el a kocsimmal, hogy mutassam az utat nekik, elég vastag párfonhoz lépett szöveget. Hog

ÉSE



amikor a fiatalember
írral a kezében a mik-
és olvasni kezdte a
y mit mondott, már

nem értettem, de később elmesélték
nekem a tartalmát. Bevallom, nem
tartottam akkor ezt jelentéktelennek,
és örültem, hogy ilyen érzelmeket
váltott ki az emlékmű fogadtatása.
Számomra mindig az volt a vizsgálat
tárgya, hogyha az ember olyan lé-
pést tesz, amelyik az adott lelki-polí-
tikai feltételek között megtehetően-
nek látszik, vagy konfliktusokat vált
ki, független gondolkodóként nyújt-e
lehetőséget arra, hogy a természetes
növekedés, fejlődés és változás fo-
lyamatába beilleszkedhessen. S ha
igen, akkor ezt a lépést meg kell ten-
ni. Ha nem, akkor ez a fajta lépés il-
letéktelen babérgyűjtéssé, hordó-
szónoklattá válik. Számomra leg-
alábbis, ez a mérce! Ezért aztán,
amikor a Wallenberg-emlékművet el-
készítettem, úgy éreztem: egy igaz
ügy mellett kockáztatok, ha kockáz-
tatok, és utólag azt kell mondanom,
nagyon büszke vagyok arra, hogy
vállalkoztam erre a feladatra. Talán
szorult annyi tisztánlátás belém,
hogy a megfelelő pillanatban igye-
keztem tisztességes lenni.

6.

A másnapi újságok szűkszavúan
számolnak be a szobor felavatásáról,
de a lényeg nem ez, hanem mégis
csak az, hogy áll a Wallenberg-em-
lékmű, s hirdeti egy nép lelkületét. S
ahogy múlnak a napok, hónapok, úgy
válík egyre természetesebbé, hogy a
szobor itt él velünk.

És naponta változik az arca. Hol vi-
dám, hol szomorú, hol kishitű, álmos-
réveteg, máskor szárnyaló, suhanó,
biztató, bizakodó – amilyenek ma-
gunk vagyunk.

Ez az az emlékmű, amelyről soha-
sem hiányzik a virág.

Varga Imre néhány méterre a szo-
bortól egy kisebb gránitot csiszolt és
faragott meg, amelyen nagybetűkkel
ez olvasható: RAOUL WALLE-
NBERG. Alatta kisebb betűkkel véste
odá a szobrász: Budapest Főváros
Tanácsa, 1987.

Salgó Miklós nevét – kérésére –
nem jelzi nyom.

A két hatalmas gránitkő egyikén
pedig, amelyen Pátzay Kígyóölő
szobrára emlékezik a mester, Ovidi-
us szavai figyelmeztetnek a magyar
valóságra, s Wallenberg sorsára:

Donec eris felix, multos, numera-
bis amicos, tempora si fuerint nubila,
solus eris.

Sorsod amíg kedvez, szám nélkül
lesz a barátod, ámde magadra ma-
radsz, hogyha egéd beborul.

Bil 2.

BLOMMOR SMYCKAR DEN ALLTID. EN STATYS FÖDELSE.

- Säg mig, skulle du våga ta risken att göra en staty av Wallenberg? - frågade Miklós Salgó, USA:s ambassadör i Ungern, Imre Varga i hans ateljé omkring år 1983.

- Miklós, med glädje! - svarade mästaren.

- Jag är villig ta på mig de materiella kostnaderna för den, tillade ambassadören.

- Så vitt jag vet bad Pál Pátzay inte heller om något honorar, anmärkte Imre Varga. - Det blir snart kostnader, för vi måste gjuta bronset, köpa sten och betala arbetarna skäligt, men därmed har Du gjort Ditt.

Efter ett par dagars funderande kom de överens. Miklós Salgó uttryckte sin önskan, att den för monumentet nödvändiga stenen - symboliskt - skulle komma från Wallenbergs familj, och Imre Varga instämde.

En dag ber ambassadören Imre Varga att resa till Sverige och välja ut stenen.

"I min värld spelar allt en dramatisk roll, allt har en viss betydelse. Sålunda valde jag ut stenen där den ännu låg på sin ursprungliga plats, för jag tänkte, att det var det mest karaktäristiska för Sverige: en sådan där röd granit, vars yta polerats av glaciärer."

Stenen transporterades sedan - om än med viss svårighet - till Budapest. Mästaren påbörjade arbetet med minnesmärket.

2. Han gör ingen hemlighet av att han arbetar med en staty av Wallenberg. Till vänkretsen meddelar han uttryckligen, att han förbereder resandet av en staty över en tidigare svensk diplomat, som i Budapest räddat tiotusentals liv.

"Inte för att jag vill tillmätta mig några förtjänstfulla egenskaper, men jag erfor ingen som helst rädsla för det jag höll på med."

Sorgset påminner han sig det Wallenberg-monument, som Pál Pátzay, hans lärare, faderns gode vän, skapat. Statyn som på våren 1949, natten före invigningen, revs ner i St. István-parken. Hur man använde fundamentet till gatufyllning. Själva bronsstatyn smälte man med största sannolikhet ned. Pátzay, som själv räddade judar, gav i sin ateljé på Villám utca under lång tid fristad åt Fülöp Ö. Beck, vars son András Beck år 1949 var Budapests tillsyningsman för minnesmärken. Dennes hustru var sekreterare till József Révai, dåvarande kulturministern. Révai var emellertid när det gällde ideologin nummer två efter Rákosi.

Kopian av Pátzays Wallenberg-staty, som Vignali Gusmanó gjöt i den kvarblivna gipsformen, reste man år 1953 vid läkemedelsfabriken i Debrecen och kallade den "Ormdödaren".

Så blir Imre Vargas Wallenberg-monument färdigt. Mästaren hedrar Pátzays monument på så vis, att han på det ena granitblocket graverar in figuren med "Ormdödaren".

"Tyvärr fanns vid tiden för statyns tillblivelse inget hopp om att få den rest på offentlig plats. Sålunda utsåg vi amerikanska ambassadens trädgård på Szabad-ság-berget, och jag grävde en grop 50 meter från residenset. Betongen finns ännu kvar, för vi förberedde allt. Vi till och med reste monumentet, dvs bronset förde jag inte dit, men stenen var redan där."

3. Och då händer detta.

Miklós Salgó, som uppsöker János Kádár, ungerska socialistiska arbetarpartiets dåvarande förste sekreterare, för en avskedsvisit, erbjuder Ungern Wallenbergmonumentet, vilken till en del utgör hans, till den del familjen Wallenbergs egendom.

Under tiden anstränger sig alla, såväl de officiella organisationerna som Imre Varga, att förmå de sovjetiska myndigheterna acceptera att Ungern tar emot statyn.

"Jag talade med ansvariga personer, med författare, senare med Gorbatsjovs närmaste tjänstemän, som utvecklade den ståndpunkten - och detsamma hörde jag här i Ungern - att i den mån monumentet hänförde sig till hans välgörenhet, det vill säga hans räddningsaktioner, och varken i skrift eller med utformning antydde något om tiden efter deportationerna, så hade ryssarna ingen som helst invändning mot dess resande. Denna ståndpunkt stödde även förre partikommittémedlemmen György Aczél. I hög grad tack vare hans hjälpsamma avsikter här hemma och även, som jag tror, den diplomatiska verksamheten, fick vi till sist fria händer."

Då är det redan klart att János Kádár beslutat ta emot minnesmärket.

Lajos Farkasinszky, Budapests stadsråds förre vice generalsekreterare söker upp Imre Varga och förhör sig om statyn, som han vet Miklós Salgó erbjudit det ungerska folket. Mästaren meddelar att minnesmärket är färdigt, det kan beses när som helst, man måste bara välja ut platsen där man vill ha den rest.

Strax därpå infaller János Kádárs resa till Sverige.

"Man sökte upp mig och frågade om jag skulle kunna göra ett monument över Olof Palme inom loppet av två veckor. Jag svarade, att allt är möjligt, och under de två veckorna kunde vi söka en plats för Wallenberg-statyn också. Då var redan Károly Grósz i ledningen för Budapests partikommitté, och jag tror att tanken på att resa ett Wallenberg-monument föreföll dem alltför överväldigande, för föreställningarna om hur det skulle bli i framtiden höll vid den tiden just på att utvecklas. Jag håller för troligt att det egentligen var min lycka att Gorbatjov då påbörjade sin upplysningsprocess, och att svenska diplomater nu vände sig till förste partisekreteraren i Wallenberg-ärendet. Därför framhåller jag, att jag inte vill ta åt mig någon ära för monumentets färdigställande. Jag anser det var min plikt att framhålla, att jag med mina redskap framställde det jag kände för. Och jag måste också säga, att jag aldrig stötte på något allvarligt motstånd. Om än dörrarna knarrade, så öppnades de. Först var alla förbluffade över att man skulle resa en Wallenberg-staty i Budapest, men sedan kom de underfund med att det ungerska folket stod i en jättelik skuld till den svenske diplomaten."

4. Sedan följer utväljandet av en plats. Platsen där Pátzays monument skulle ha stått kunde inte komma ifråga. Där stod redan det s.k. "Szir"-monumentet. Då föreslog Imre Varga att statyn skulle stå på Margit-ön, men det förslaget förkastades.

"Därför föreslog jag Margit-ön, för att den ligger mitt emot St. István-parken, och jag hade ännu en idé, som jag än idag inte kunnat förverkliga, den att på kajens stenar skulle finnas en inskription till minne av de ungrare, judar och icke judar, som pilkorsarna julen 1944 släpade ut från sjukhuset och sköt ner och slängde i Donau. Bortsett från detta, Wallenberg-monumentets

nuvarande plats - som István Stadinger, dåvarande vice ordförande för Budapests Stadsråd föreslog - anser jag heller inte vara undanskynd. I en av Budapests vackraste stadsdelar, vid vägen som leder mot Húvösvölgy, erbjöds den tillflykt. Detta med särskild hänsyn till att, enligt Iván Boldizsár, man där påstås ha funnit vraket efter Wallenbergs bil. Om det som Boldizsár påstår nu bara är en legend, har det hjälpt till att återuppväcka minnen. I vilket fall som helst, på István Stadingers första förslag för jag genast ut till platsen och gjorde sedan allt för att förkorta förhandlingarna, undvikande allsköns kommittésammanträden i ärendet, så att jag delvis tog mina förhandlingspartner med överraskning, eftersom jag godtog det första förslag som gavs."

I maj 1987 återstår endast invigningen, men raden av högtidligheter inleds tio dagar tidigare. Vid den tiden arrangerar man i Budapest den Judiska Världskongressen, vars deltagare uppsöker statyn där den ännu är omgiven av plankor, och på den ännu ej iordningställda marken placerar man sina kransar. Så närmar sig invigningsdagen, den 15 maj, och på orientaliskt vis hopar sig grushögarna runt statyn. Folk har inte bara blommor med sig. Vid foten av monumentet lägger man småsten. Gat-soparna samlar ihop dem, för de förstår inte varför de hamnat där.

Traditionsenligt ges inte tidpunkten för invigningen något större tillkännagivande, men ändå är omgivningen packad med folk denna eftermiddag, Människor väntar nyfiket på vem som skall hålla högtidstalet, men vareken utrikesministeriet eller Budapests Huvudstadsråd tar till orda utan, förutom den svenske ambassadören, talar Budapests sekreterare för Patriotiska Fronten, Emil Peják.

När högtidligheten når sitt slut kliver en ung man fram till mikrofonen. Han påbörjar sitt tal, men man kopplar

från högtalaranläggningen. Sålunda förstår bara de som står i en ring närmast vad han säger. Samma dag på kvällen, i den engelska radions ungerspråkiga sändning, kan emellertid många lyssna på den text, vilken ad hoc-talaren läser upp vid statyns fot.

"Jag gav cocktailparty för de diplomatiska representerna i min våning efter invigningen. Jag startade just min bil för att visa gästerna vägen, när den unge mannen klev fram mot mikrofonen med en tjock bunt papper och började läsa texten. Jag förstod då inte vad han sade, men senare berättade man för mig om innehållet. Jag erkänner att jag inte höll det för betydelselöst, och jag gladde mig åt att mottagandet av monumentet väckt sådana känslor. Det har alltid varit föremål för mitt intresse hurusom människor, om de tar sådana steg som förefaller omöjliga under sina själsliga-politiska förutsättningar eller som framtvingats ur konflikt, de genom sin oberoende tankeverksamhet ges möjlighet att kunna foga in det i naturlig tillväxt, utveckling och förändring. Om det gör det, ja, då skall det steget tas. Om det inte gör det, då blir det ett obefogat steg som förvandlas till att samla lagrar och till demagogi. Åtminstone vad rör mig, det är min måttstock. Och därför, när jag hade påbörjat Wallenberg-monumentet, kände jag, att om jag riskerar något så är det för en stor sak. Och efteråt måste jag säga att jag är stolt över att jag åtog mig denna uppgift. Kanske uppfyllde klarsyntheten mig så, att jag i rätt ögonblick ansträngde mig att vara ärlig."

Nästa dags tidningar redogjorde i knappa ordalag för invigningen av monumentet. Men det är inte så väsentligt, utan det faktum att Wallenbergs-monumentet nu sår där och tillkännager ett folks sinnelag. Och som dagar och månader går, blir det allt naturligare att statyn finns här bland oss.

Och varje dag ändras dess ansikte. Än är det glatt, än sorgset, än klentroget, lite sömnigt drömskt. Ibland liksom bevingat, svävande, löftesrikt, förväntansfullt - precis som vi är.

Detta är minnesmonumentet, på vilket det aldrig saknas blommor.

Några meter från statyn, på en liten granitsten, har Imre Varga med stora läsbara bokstäver mejslat och polerat: Raoul Wallenberg. Därunder med mindre bokstäver: Budapest Főváros Tanácsa (Budapest Huvudstadsråd) 1987.

Miklós Salgó's namn finns - på begäran - inte alls.

På det ena mäktiga granitblocket erinrar mästaren emellertid om Pátzays "Ormdödar"-staty. Ovidius' ord uppmärksammar oss på den ungerska verkligheten och på Wallenbergs öde:

Donec eris falix, multos, numerabis amicos, tempora si fuerint nubila, solus eris.

Så länge Ditt öde gynnar Dig får Du otaliga vänner, dock förblir Du ensam om Din himmel är mulen.

... pontos tényeket megtudni. Rengeteg az egymásnak ellentmondó információ. Talán az ön által elmondottak is segíthetik a Wallenberg sorsát kutatók munkáját. Meglátjuk majd. De most beszéljünk olyasmiről, amiről biztos tudása van. Ön hogyan ismerkedett meg Wallenberggel? Miként kerültek olyan kapcsolatba, hogy a rab Wallenberg Kállay Kázmérnak üzent: fogoly, de él!

Szenzáció az újságban

— Kicsit messze kell kezdenem, a saját sorsommal. Amikor a németek megszállták az országot, akkor az én kereskedelmi irodám még működött. Oda rendszeresen jöttek, sárga csillaggal, nap mint nap négyen, ötven, tízen, hogy segítsék. Nekem lelkiismereti kérdést jelentett, hogy tegyek valamit. Szereztem lakást, ahol megszállhattak, elbújhattak. Dolgozott egy szökött munkaszolgálatos, aki egy házinyomdában készítette a hamis papírokat, igazolványokat, keresztleveleket. Egy kollégámmal megszerveztük, hogy a menekülőket lekísérjék a jugoszláv határhoz és átjuttassák Titoékhoz. Én egyáltalán nem titkoltam, hogy ezt csináljuk.

— Meddig tartott ez a mentőakció?

— Egészen addig, amíg a barátaim nem figyelmeztettek: ebből baj lesz, mert már figyelnek. A házmester is szólt, hogy érdeklődtek utánam a belügyi szervek meg a nyilasok. Ezért a barátom, Urszényi Mihály szervezett egy utat. Úgy terveztük, hogy Csehszlovákián keresztül elhagyjuk az országot. Neki akadtak ismerősök, akik közreműködtek volna, hogy deszkák között vagonokban kijussunk Svájcba. Nyolcan indultunk útnak. Már itt a magyar-szlovák határon lebuktunk. Aki megígérte, hogy segít, egy Péntes István nevű birtokos, az adott fel minket. Két napig Huguag községben egy parasztházban őriztek minket a csendőrök, aztán beszállítottak Balasagymatra, ahol, hogy finoman fejezzem ki magam, fizikai bántalmazásban volt részünk. Néhány nap múlva felhoztak Pestre, a főkapitányságra. Akkor azt írták az újságírók, hogy pénzért menekítettem ki a zsidókat, katonaszökevényeket, munkaszolgálatosokat — tesz elem nagy halom újságkivágást. „Elfogták a volt miniszterelnök zsidóságtetű unokaöccsét!” „Zsidóságtetű miatt internálják Kállay Kázmért, a volt miniszterelnök un-

— Úgy tudom, ön is többször Wallenberggel tartott a nem éppen veszélytelen utakon.

— Például jött a telefon, hogy bevitték őt védetté, akiknek volt passzusa, a Tigris utcai nyilasházba. Kocsiba ugrunk Wallenberggel, megyünk a nyilasházhoz. Egyből a parancsnokhoz szelünk. Wallenberg remek fellépésű férfi volt, aki nem ijedt meg a saját árnyékától. Irizatosan lehordja a parancsnokot: neki ide hozták őt állampolgárát, hogy képzelik, ilyen tenni! Megszakítjuk a diplomáciai kapcsolatot és a többi. Visszaadták az embereket. Nekem volt egy Tátra Zepelin ötszemélyes autóm, abba beszállítottunk és mentünk vissza a védett házakhoz. Több ilyen úton jártunk együtt. Egyszer vele voltam, amikor felmentünk a Külügyminisztériumba báró Kemény Gábor miniszterhez. Minden lépcsőfordulónál fegyveres őrök álltak. A külügyminiszterre külön vigyáztak. De Wallenberg úgy lehordta valamért a báró urat, hogy azt mondtam magamban: ha innen simán kikerülünk, akkor van Isten. Kikerültünk. A csendőreink is segítettek. A Józsefvárosi pályaudvaron a védett házakból összeszedett embereket rakták vagonokba a rendőrök, deportálni akarták őket. Odasieltünk, két csendőr, Wallenberg és én. A két csendőr a deportálásban közreműködő rendőröknek adta ki a parancsot: sorakoztatni mindenkit! Akkor Wallenberg oda szólt a rendőrök parancsnokához: Kérem, ez itt mind védett ember, svéd állampolgár. Azonnal intézkedjen, hogy visszakisérjék őket és ne essen bántódásuk! Ezt az esetet különben Lévai Jenő is leírja Wallenbergről szóló könyvében.

— Mikor találkozott utoljára Wallenberggel?

— Budán még álltak a harcok, mikor elvitt a lakásomra, az Árpád, ma Steindl Imre utcába. De a házmester szólt: jártak itt ma nyilasok, még mindig keresnek. Akkor elmentünk, de másnap megint visszavitt Wallenberg. Elbúcsúztunk, azt mondta: A misszióm lejárt. Nincs más utam, mint Malinovszkij főhadiszállására menni.

— Debrecenbe?

— Azt egy szóval sem említette nekem, hogy Debrecenbe indulna.

— Mikor történt ez?

— Január közepén. Tizenötödike, tizenhetedike körül. Azóta semmi biztosat nem tudunk arról az emberről, aki ezek életét mentette meg. Csak kőszá hírek jönnek néha. Dési János

MAGYAR NEMZET 1989-03-20

Is it possible that Wallenberg did not die in 1947?
He sent a message to his friend from the prison

1000
(Ören. 14/4)
Dil 9

Raoul Wallenberg died on July 10th, 1947 in Lubyanka prison in Moscow, said foreign minister Gromyko in 1957 to the question of the then Swedish prime minister Tage Erlander.

There are numerous stories spreading about Wallenberg's life and death. The rumour went several times that the legendary Swede did not die in 1947.

Kázmér Kállay, nephew of Miklós Kállay, prime minister of Hungary between March 1942 and March 1944, with whom I have this conversation is of the same opinion.

An Italian man contacted me in the summer of 1948 who allegedly got my name and address from Wallenberg, says Kázmér Kállay. Wallenberg asked him to tell me that he was in good health in a prison close to Leningrad. They were imprisoned there together. The Italian man was a prisoner of war from earlier and he went home through Budapest. Unfortunately I do not remember his name. But I do remember that he told me he met Wallenberg in 1948 and that he was alive and healthy and wanted me to inform some foreign organ about it. I called the American Legation and told them that I got a message from Wallenberg that he was alive.

- When in 1948 did it happen?
- It was summer, it must have been late summer.
- Why did Wallenberg not try to inform the Swedish Legation of some country or his family?
- Perhaps he did not have the possibility to do that from the prison.
- Why did Wallenberg not ask the Italian to give the message to somebody else too?
- Perhaps he did, I do not know. I only know that the Italian continued his trip.
- Did you hear about if the American Legation did anything?
- No, nothing. At that time it was already dangerous for me to contact the Americans.
- Why did you not try to inform the Swedish Legation?
- As far as I can remember, no Swedish legation functioned in Budapest at that time.
- The one who would like to know exact facts about Wallenberg's death has a hard time. There is a lot of contradictory information. What you have said can perhaps also help the work of those who research Wallenberg's life. And now let us speak about something that you know for sure. How did you meet Wallenberg? How did you get into such a connection that the captivated Wallenberg sent a message to Kázmér Kállay: he is in prison, but alive!
- I must go back somewhat farther and start with my own life. When the Germans occupied Hungary my trade office had still been working. People with a yellow star came there regularly, four, five, ten every day, and asked me for help. It was a matter of conscience for me to do something. I got an apartment where they could stay and hide. An man who escaped from a forced labour camp prepared

false documents, cards, certificates of baptism in a domestic printery. With a colleague of mine we arranged that the fugitives were accompanied to the Yugoslavian border and got over to Titos. I did not at all keep secret what we were doing.

-How long did this rescue action last?

- Quite until my friends warned me: there will be trouble, because I was already shadowed. The caretaker of the house also told me that the ministry of interior and the Hungarian nazis inquired for me. Therefore my friend Mihály Urszényi planned a trip. We wanted to leave the country via Czechoslovakia. He had acquaintances who would have helped us to get to Switzerland in wagons hiding among boards. We were eight people. We were caught already at the Hungarian-Slovakian border. The man who promised to help, a landowner, reported us. The gendarmes kept us in a peasant house in the village Hugyag for two days. Then we were transported to Balassagyarmat where we were - mildly spoken - maltreated. After a few days I was taken to Pest to the police headquarters. Journalists wrote then that I helped Jews, deserters, inmates of forced labour camps flee for money - and he gives me a bunch of newspaper clippings.

"The former prime minister's nephew who helped Jews escape was arrested".

"Nephew of the former prime minister Kázmér Kállay is interned because of aiding the escape of Jews." Articles appeared with such sensational titles.

- If I am well informed you were taken from the police headquarters to the detention barracks in Mosonyi utca and from there you were interned.

- I was taken to Garany prison camp, through Sátoraljaújhely. It was typical for my situation and the then circumstances that when we arrived in Újhely a police sergeant came to meet me: "The captain requests you to kindly go up to him" - he told me. The captain asked me, the prisoner: what is going to happen here? What will happen with the country? Then I was taken to Garany. The camp was surrounded, armed policemen were guarding it.

- For how long have you been in the prison camp?

- Not very long. The camp doctor, an ordinary internee, sent me to the Újhely hospital. My sister brought there a Swedish letter of protection, a Schutzpass. A detective accompanied me to Pest for a "questioning". When we arrived to Pest he let me flee. I was hiding in different places because I did not want to cause trouble to anybody. I thought of the letter of protection and perhaps I was called too, so I went to the Swedish Legation.

- Did you meet Wallenberg there?

- Yes, we met at the Legation. I was hiding in Minerva utca, then in Gyopár utca. Then Wallenberg came with the news that the Hungarian nazis might attack the Legation. He took me over to Rezeda utca 7 in a small villa house. We spent two-three days there. Among others Albert Szent-Györgyi and his wife were also hiding there. After the attack we moved over to Üllői út 2-4. We lived

there with my wife who being Jewish had to hide.

- We know from the memories of others too that the Üllői út was one of the centres of Wallenberg's rescue actions.

- Yes, food shipments arrived there and rescue actions went out from there. I kept contact with many people over the telephone. We could get half a unit of gendarmes from Levente László Kádár, undersecretary of state for home affairs, whom I knew well. The gendarmes lived with us in Üllői út and helped us from time to time.

- As far as I know you went with Wallenberg several times on errands which were not without danger.

- For example we got a telephone call that five protected people who had a Schutzpass were taken to the house of the Nazis in Tigris utca. Wallenberg and I got into a car and went to the nazi house, directly to the commander. Wallenberg was a man of excellent appearance who did not get frightened easily. He terribly upbraided the commandant: five of his citizens were taken in here, what do they think to do such a thing!. We shall break diplomatic connections etc. The men were given back. I had a Tatra Zeppelin with five seats, we crammed ourselves into it and went back to the protected houses. We were together on trips like this several times. Once we went to the foreign ministry to minister Baron Gábor Kemény. At every landing of the stairs armed guards were standing. The foreign minister was especially guarded. But Wallenberg upbraided the baron because of something so much that I told myself: if we get out of here then God helped us. We got out. Our gendarmes helped us too. On Józsefváros railway station policemen were putting the people collected from protected houses into wagons, they wanted to deport them. We hurried there, two gendarmes, Wallenberg and I. The two gendarmes gave the order to the policemen who helped in the deportation: everybody should line up. Then Wallenberg told the commander of the policemen: these here are all protected people, Swedish citizens. Please take immediate measures so that they should be taken back and be safe from harm! By the way, Jenő Lévai also wrote down this case in his book about Wallenberg.

- When did you see Wallenberg last?

- Fights were still going on in Buda when he took me to my apartment in Árpád utca, today it is called Steindl Imre utca. The caretaker of the house told me that Hungarian nazis were there that day, they were still looking for me. Then we went away, but the next day Wallenberg took me back again. We said good bye to each other and he said: my mission is over. I have no other way than to go to the headquarters of Malinovski.

- To Debrecen?

- He did not at all mention to me that he would go to Debrecen.

- When did it happen?

- In the middle of January. Around the fifteenth or seventeenth. Since then we do not know anything about the man who saved the life of thousands.

Only rumours come every now and then.

(by János Dési)

1989-05-03

GUATEMALA

Dep.rådet Nils Rosenberg

Utrikesdepartementet

UTRIKESDEPARTEMENTET

Pol. I

1989-05-03

Nils Rosenberg/amp

Befordrade åtgärder till följande:

123/009

INKOM UD		
1989-05--8		
AVD.	GR.	MAL.
P	2	En I

123/009
Anförande om Raoul Wallenberg
(1 bil) ✓

Broder,

Tack för UD-broschyren om Wallenberg, Jag insänder härmed mitt anförande, som jag fick många positiva kommentarer om efteråt. Jag är själv nöjd med texten. Det gäller ju att göra en stor man som Wallenberg rättvisa utan att låna sig åt krafter som sent omsider funnit det opportunt att använda honom för sina syften. Bl a därför tog jag tillfället att i samma andetag nämna två andra stora svenskar, Folke Bernadotte och Harald Edelstam.

Att min israeliske kollega, rasist och sionist som han är, troligen inte uppskattade referenserna till zigenarna eller till den terroristiska Sternligan, får man försöka leva med. Fru Zarco, delägare i ultrahögerns Prensa Libre, där hennes son manar till kupp var och varannan dag, tyckte nog inte heller om att jag nämnde Chilekuppen eller den europeiska vänstern.

De flesta av oss var gripna av denna högtid till minne av Warszawa-ghettots uppror. En gammal man som sluppit levande från Auschwitz och därefter bott fem månader i Sverige, talade om oss med en värme och tacksamhet som nästan fick mig att skämmas för hur litet som ändå gjordes den gången.

Peter Landelius
Peter Landelius

Peter Landelius

a + b f kdm t:
kabs Schori
amb Heinebäck

Dep UD 363 Ny utgåva 1988-04 100 bl b 50 ex 8CB Vbg 881040

DISCURSO PRONUNCIADO POR EL EMBAJADOR DE SUECIA, LIC. PETER
LANDELIUS, ANTE LA COMUNIDAD JUDIA DE GUATEMALA EL 1 DE MAYO, 1989

Excelentísimos señores Embajadores, señor Presidente de la comunidad judia, señoras y señores:

Para mi esposa y para mi es un honor el haber sido invitados a estar con ustedes en este día, cuando la comunidad judia se reúne para celebrar la heroica rebelión del geto de Varsovia. Como europeo nacido en medio de aquellos años de horror que fue la segunda guerra mundial, tengo el triste deber de no olvidar nunca ni las causas de la guerra, ni los sufrimientos de tantos millones de hombres, mujeres y niños.

Países enteros fueron destruidos durante aquella fulminante conflagración. En el contexto político-histórico, vemos claramente que no sólo se trataba de una de las guerras mas mortíferas de la humanidad, sino que también fue una verdadera campaña de exterminio llevada a cabo por el nazismo contra sus enemigos reales o imaginarios de todo orden, sea por definiciones políticas o étnicas. Todo aquel que no fuera parte del futuro imperio milenario hitlerista sería sometido a la esclavitud o físicamente aniquilado.

El holocausto del pueblo judío fue consecuencia de tales ideas aberrantes. En Alemania, tras más de una década de pogroms cada vez mas intensos, los judíos fueron encerrados en los getos, agredidos, atacados, asesinados. Lo mismo pasó en los países ocupados por los ejércitos del nazismo. Millones de judíos fueron deportados a campos de concentración donde perecieron junto con comunistas, socialistas, gitanos y otros grupos étnicos o políticos inferiores según el infernal credo del nazismo.

Gracias a su neutralidad, Suecia quedó fuera de la guerra. Los suecos - los que poseemos memoria, que no somos todos - tenemos recuerdos amargos y honrosos de esa etapa histórica. Hay que reconocer que en Suecia también hubo antisemitismo, aunque nunca a los niveles del continente. En algunas capas de la población hubo simpatías por el nazismo, pero siempre en clarísima minoría. Recuerdo con vergüenza, sin embargo, que no todos los refugiados judíos, que solicitaron asilo en Suecia, fueron aceptados. Muchos sí encontraron un exilio a salvo en mi país, y desde entonces Suecia tiene altas ambiciones cuando se trata de ofrecer protección a los refugiados políticos de otros países. En las décadas 70 y 80, no pocos latinoamericanos lo han podido constatar.

Durante aquella terrible guerra, hubo compatriotas míos que se distinguieron por su valentía y su calidad humana. Yo recuerdo por ejemplo a mi amigo Harald Edelstam, predecesor mío como embajador sueco en Guatemala, quien falleció hace pocos días. Durante sus años de diplomático en Noruega ocupada, salvó a no pocos de la resistencia noruega ante la ocupación alemana. Muchos años más tarde, cuando el golpe de los militares ultraderechistas en Chile contra el presidente democráticamente elegido de ese país, Harald

2(5)

Edelstam salvaría la vida a cientos de chilenos perseguidos por los golpistas.

Ustedes me han pedido hablarles de Raoul Wallenberg, y lo hago con orgullo. En el año 1944, este arquitecto sueco tenía 32 años cuando a solicitud del War Refugee Board de Estados Unidos, lo envió el gobierno de Suecia como primer secretario de la legación sueca en Budapest en un esfuerzo por salvar vidas judías. En Hungría, los judíos estaban siendo atacados tanto por los nazistas húngaros - la Cruz Flechada - como por el Tercer Reich. En poco tiempo, Wallenberg organizó una red de "casas suecas" como refugios para judíos entregándoles a nombre del gobierno de Suecia un pasaporte especial de protección. Es difícil decir cuantas vidas fueron salvadas de esta forma, pero según estimaciones conservadoras, al final del año 1944, la población de las "casas suecas" en Budapest consistió en unas 20.000 personas.

En realidad, los pasaportes de protección carecían de valor jurídico en términos de derecho internacional, pero tenían un impacto psicológico considerable, incluso en los esbirros del poder. Wallenberg negociaba cuotas mediante las cuales el ministerio húngaro del interior limitaba la cantidad de estos pasaportes, y es precisamente ese intento de control, lo que confería al pasaporte una cierta legalidad ante los ojos del régimen. Cabe señalar que Wallenberg muy pronto sobrepasó las cuotas. Muchas veces tuvo que interferir, al riesgo de su propia vida, ante la policía húngara para evitar deportaciones o agresiones de otro tipo que amenazaban constantemente a sus protegidos.

Es una trágica ironía que Raoul Wallenberg, tras arriesgar su vida tantas veces enfrentándose a las autoridades nazistas, haya sido él mismo víctima al final de la guerra. El ejército soviético, al entrar en Budapest en 1945, detuvo a Wallenberg quien había salido a las calles en medio de la intensa batalla final para averiguar en qué situación se encontraban los refugiados de las "casas suecas".

Suecia fue oficialmente notificada de que Wallenberg estaba bajo custodia del ejército soviético. Luego desapareció y durante años no se supo nada de él. El gobierno sueco, insistiendo incansablemente ante las autoridades soviéticas, obtuvo durante muchos años respuestas negativas: el gobierno soviético decía desconocer su suerte. Sin embargo, de repente, en 1957, Moscú reconoce que Wallenberg estuvo preso en la URSS hasta 1947, habiendo muerto en circunstancias poco claras. Abakumov, jefe responsable de la seguridad de entonces, ya había sido destituido y castigado por otros muchos crímenes. No obstante, algunos nuevos testimonios han dejado dudas también sobre la veracidad de esta última versión oficial. El asunto Wallenberg sigue vivo hasta que se obtenga claridad sobre su suerte. Los sucesivos Gobiernos suecos han investigado el caso sin cesar desde su desaparición en enero 1945. Sólo al final de los años 70, el caso de Raoul Wallenberg despertó un interés tardío en otros países, sobre todo en Estados Unidos.

Si es particularmente terrible que un hombre tan generoso como Raoul

3(3)

Wallenberg haya tenido una suerte tan trágica, no lo es menos el destino que sufrió el conde Folke Bernadotte. Mientras Wallenberg trabajaba en Budapest, Bernadotte visitaba los campos de concentración en Alemania como representante de la Cruz Roja, distribuyendo comida y ropa y salvando muchas vidas judías. Posterior a la segunda guerra mundial lo encontramos como representante de las Naciones Unidas en Palestina, trabajando por la paz con el mismo espíritu humanitario. Allí muere, asesinado por terroristas sionistas de la liga Stern.

Ni Wallenberg, ni Bernadotte eran judíos. Hicieron lo que hicieron por convicciones morales, igual que mi amigo Harald Edelstam. Si busco algo particularmente sueco en su actitud, tampoco lo encuentro. La dignidad humana no es cuestión de país, eso es precisamente lo que tales hombres nos enseñan. Igual podrían haber sido alemanes, rusos, guatemaltecos. La moral no es un asunto nacional. La ética no debe ser étnica.

Algo de eso hay en la posición de mi gobierno respecto a conflictos tan diferentes como el del Cercano Oriente o el de Centroamérica. La paz internacional esta siempre en el interés de los pequeños países que no tenemos la fuerza militar de las grandes potencias. El respeto al derecho internacional también. Pero debajo de todas esas consideraciones de orden político y de interés nacional, yace una profunda convicción moral. Tenemos que apoyar al hombre débil ante el hombre fuerte, al justo ante el criminal. Esto es válido también para los pueblos enteros: todos tenemos el derecho a la dignidad nacional, a la independencia plena. En eso esta la dignidad humana. Wallenberg, Bernadotte y Edelstam lo sabian. No puede haber una moral para unos y otra para los demas. Eso seria caer de nuevo en la horrenda trampa del nazismo.

Gracias una vez mas por la oportunidad que me han brindado de estar con ustedes. Shalom.

15/1 ✓

SVERIGES AMBASSAD

1989-05-03

ROM

Pol I, Kr V Tham, mp
89-05-26

Hbr Tham - tit

Kanslirådet Vollrath Tham
Pol I

Utrikesdepartementet

Exp: 89-05-29/

MP

(Pm)

123/002

INKOM UD		
1989-05--8		
AVD.	GR.	MAL
P	2	En

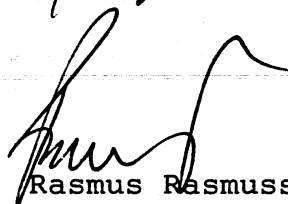
Wallenberg

Broder,

./. Ambassaden har mottagit bifogade brev om Raoul Wallenberg. Kan vi framföra något till Amnestygruppen i Pisa?

Jag har sökt Dr Vacca i Gramsciinstitutet om han har några nyheter beträffande arkivforskningen (mitt hbr till Dig 89-01-19) men ännu ej fått någon reaktion.

*Hjortens Vänner ! "hansu i juni,"
Lall Valca*


Rasmus Rasmusson

KH

Gruppo Italia 10
via San Martino, 25
56125 PISA



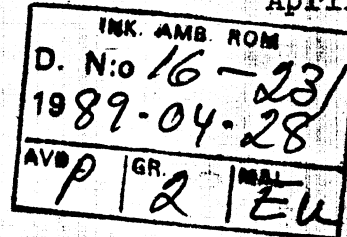
amnesty international

sezione italiana

b1 / 101 hbr Rasmussen-Thau
Rom den 3 1 5 19 89

April 1989

His Excellency
Axel Lewenhaupt
Embassy of Sweden
piazzza Rio de Janeiro 3
Rome



Your Excellency,

We are members of Amnesty International Italy 10 Group who are interested in the respect of Human Rights in all parts of the world and who are deeply concerned about the case of **RAOUL WALLENBERG**.

We have been writing to the Soviet authorities for some months now, trying to ascertain the fate of Mr. **WALLENBERG**. Unfortunately, despite our many appeal in the name of 'glasnost' it has not been possible to obtain any answer. However we have heard that a representative of your Government had a meeting in Moscow on 14 December 1988 with Mr. Vladimir Andreyev and we should like to ask you if, on that occasion, it was possible to know exactly what has happened to him.

We should be very grateful to you for any help you could give us about this case.

Yours respectfully,

Kathleen Norris

Movimento internazionale per la difesa dei diritti dell'uomo e la liberazione dei detenuti per motivi di opinione nel mondo

Sede Nazionale:
VIALE MAZZINI, 146 - 00195 ROMA - TEL. 380898 - 389403
CCP 22340004

Segretariato Internazionale
1 EASTON STREET - LONDON WC1X 8DJ

ARCHIVE COPY

MSG NO: 890511-772

DISTRIBUTION STATUS AT: 1989-05-11-17.21

TO:

STATUS:

TIME:

DIARY NO:

0854090

DISTRIBUTED

1989-05-11-17.21

131/003

FROM: UD/KABS

POSTED TIME: 1989-05-11-17.09

MSG NO: 890511-772

0854090

+

Besök i Sthlm

STOCKHOLM MAY 11, 1989.

MS RACHEL OESTREICHER HASPEL *eio*
PRESIDENT
THE RAOUL WALLENBERG COMMITTEE OF THE UNITED STATES
127 EAST 73RD STREET
NEW YORK, NEW YORK 10021

I VERY MUCH LOOK FORWARD TO SEEING YOU HERE IN STOCKHOLM
AND WOULD BE DELIGHTED TO HAVE LUNCH WITH YOU ON
WEDNESDAY, JUNE 14!

PIERRE SCHORI

- End of printout



SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

1989-05-11

P 2 EU-

TEJLER

Departementssekreteraren
Peter Tejler
Pol 1

Utrikesdepartementet

14/501

1989-05-12

orig	SD	21	EU
	P	2	EU

Minnesstund i parlamentet över judeförföljelse-
sarna

31 A 1989-02-22 ✓

Hbr. Dromberg-Tejler 1989-03-31 P 2 EU-
(1 bil.) ✓

Broder,

När det ungerska parlamentet igår förmiddags samlades till en ny session, kom det - åtminstone för de flesta på åhörarläktarna - som en överraskning, att mötet genast avvek från den annonserade dagordningen och i stället inleddes med en timplång minnesstund över den "holocaust", som tyskarna och de inhemska nazisterna för 45 år sedan dragit i gång här i Ungern och som kom att leda till ca 600 000 judars och andra misshagligas deportering och förintelse. Närvarande vid ceremonin var bl.a. den 79-årige italienaren Giorgio Perlasca (omnämnd i ett brev från mig till Sonja Sonnenfeld i svenska Raoul Wallenberg-föreningen av den 8 maj, som delgetts med Vollrath Tham), som 1944-45 agerade här som spansk chargé d'affaires och på likartat sätt som Wallenberg, Langlet, Lutz och Rotta utrustade förföljda judar med skyddspass osv. Vidare hade inbjudits ett avsevärt antal prominenta medlemmar

UTRIKESDEPARTEMENTET

Polmiska avdelningen
Enhet

Datum

Handläggare

☐ FAX ☐ RAPPORT ☐ HANDBREV ☐ TELEGRAM ☐ PM ☐ ÖVR

Godkännes

Ort/Datum/Nr eller namn

Angående

HEMLIGSTAMPLAS

Delges för kännedom

utan bil

jämte
samt biljämte
bil nrjämte bil
där så angivitsbil kan lånas
på UD tel:

☐ Konungen	☐ Statssekr	☐ BITS	☐ Europainstitutet
☐ Regeringen 21 ex	☐ U-enh A	☐ SAREC	☐ Svenska FN-förbundet
☐ Statsministern	☐ I-sekr A	☐ IMPOD	☐ Östekonomiska byrån
☐ Statsrådsberedningen	☐ I-enh Fi	☐ Swedfund	☐ Bankföreningen
☐ Chef Fö	☐ I-enh Fö	☐ LO/TCO:s bist nämnd	☐ Exportr
☐ Chef I	☐ I-sekr I	☐ Sv kyrkans mission	☐ Industriförb
☐ Statsrådet	☐ IAEA-del I	☐ IVA	☐ Grossistförb
☐ Statsrådet	☐ I-sekr	☐ STU	☐ Sthlms Handelsk 2 ex
☐ Statsrådet	☐ I-sekr	☐ Svensk kärnbränsle AB	☐ LO
☐ Riksdagens talman	☐ I-sekr	☐ Statens kärnkraftinsp	☐ AIC
☐ Utränämnd/Utrutsk/Europa- rådsdel 53 ex	☐ SSLP, Fö	☐ Statens strålskyddsinst	☐ TCO
☐ Utrikesnämnden 21 ex	☐ Ch Fst/Op 1	☐ Televerket	☐ SIF
☐ Utrutsk 37 ex	☐ Ch Fst/Op 5	☐ Statens rymddeleg	☐ SACO/SR
☐ Europarådsdel 12 ex	☐ Arméstaben FN-avd	☐ Invandrarverket 2 ex	☐ SAF
☐ Utrutsk kanslichef	☐ Stabsch MHS	☐ Forskningsberedningen	☐ Röda Korset
☐ Förutsk kanslichef	☐ FOA 2 ex	☐ Miljövårdsberedningen	☐
☐ Riksdagsman	☐ SIPRI	☐ I-sekr Naturvårdsverk	☐
☐ Riksdagsman	☐ EKN	☐ Sekr f framtidsstud	☐
☐ Riksdagsman	☐ KK 5 ex	☐ Nordiska Rådets sv del	☐
☐ Statssekr Fö	☐ Riksbanken	☐ Svenska institutet	☐
☐ Statssekr	☐ RPS	☐ Nordiska Afrikainst	☐
☐ Statssekr	☐ SIDA	☐ Latinamerika inst	☐
		☐ Utrikespol institutet	☐

☐ Större beskickningar FN-representationen 9 ex	☒ Bonn ☒ London	☐ Moskva ☐ Paris	☐ Peking ☐ Tokyo	☐ Washington 2 ex ☐ FN-repr		
☐ Norden 4 ex	☐ Helsingfors ☐ Belgrad	☐ Köpenhamn ☐ Budapest	☐ Oslo ☐ Leninggrad Gk	☐ Reykjavik ☐ Sofia		
☒ Övriga Östeuropa 8 ex	☐ Berlin A ☐ Ankara	☐ Bukarest ☐ Bern	☐ Prag ☐ Haag	☐ Warszawa ☐ Ottawa	☐ Bryssel-del ☐ Genève-del	☐ Paris-del ☐ Strasbourg-repr
☐ Övriga Västeuropa och Kanada 18 ex	☐ Athen ☐ Berlin Gk	☐ Bryssel ☐ Dublin	☐ Lissabon ☐ Madrid	☐ Rom ☐ Wien	☐ Nedr-del Genève	☐ ESK-del Wien
☐ Nordafrika 5 ex	☐ Alger ☐ Abu Dhabi	☐ Kairo ☐ Bagdad	☐ Rabat ☐ Damaskus	☐ Tunis ☐ Muscat	☐ Tripoli ☒ Tel Aviv	
☐ Mellanöstern 9 ex	☐ Amman ☐ Bangkok	☐ Beirut ☐ Dhaka	☐ Kuwait ☐ Islamabad	☐ Riyadh ☐ Manila	☐ Pyongyang ☐ Seoul	☐ Teheran ☐ Vientiane
☐ Övriga Asien och Australasien 18 ex	☐ Canberra ☐ Colombo	☐ Hanoi ☐ Hongkong Gk	☐ Jakarta ☐ Kuala Lumpur	☐ New Delhi ☐ Panmunjom	☐ Singapore ☐ Lusaka	☐ Wellington ☐ Monrovia
☐ Övriga Afrika 14 ex	☐ Abidjan ☐ Addis Abeba	☐ Dar-es-Salaam ☐ Gaborone	☐ Harare ☐ Kinshasa	☐ Lagos ☐ Luanda	☐ Maseru ☐ Mexico	☐ Nairobi ☐ Pretoria
☐ Latinamerika 12 ex	☐ Bogotá ☐ Brasília	☐ Buenos Aires ☐ Caracas	☐ Guatemala ☐ Havanna	☐ Lima ☐ Managua	☐ Montevideo ☐ Rio de Janeiro	☐ Quito ☐ Santiago
☐ Vissa lönade konsulat 16 ex	☐ Barcelona ☐ Chicago	☐ Hamburg ☐ Istanbul	☐ Los Angeles ☐ Mariehamn	☐ Montreal ☐ München	☐ Sydney ☐ Szczecin	☐ Vancouver
	☐ Frankfurt	☐ Jeddah	☐ Minneapolis	☐ New York Gk		

☐ Utrikesministern	☐ Chef Pol 1-6	☐ Verksamhetsplan	☐ Exp-chefen UDH	☐ Chef NGO
☐ Biståndsministern	☒ Chef Pol	☐ Inspektören	☐ Chef UDH	☐ ESK-gruppen
☐ Utrikeshandelsmin	☐ KSA	☐ Chef protokollet	☐ Förhandlingsgruppen	☒
☐ Kabinettssekr	☐ Chef Rattsavd	☐ Chef press- o inf enh	☐ Koordinatörerna	☒
☐ UM:s inf sekr	☐ Folkkrättsrådgivare	☐ Chef pressbyrån	☐ KMI	☒
☐ Kansliråd UM:s kansli	☐ Chef R	☐ Chef inf byrån	☐ UDH 6 Transp	☐
☐ Dep sekr UM:s kansli	☐ Expeditionschefen	☐ Chef SSB	☐ Statssekr int U-samarb	☐
☒ Chef Pol avd	☐ Chef A:1	☐ Rapportöversikten	☐ Chef U	☐
☐ Bitr. Chef Pol avd	☐ Chef A:2	☐ Statssekr UDH	☐ Regeringspärmarna	☐ Åter enh

Antal ex skr

sidor

Antal ex bil

sidor

Kopierad den

sign

Distribuerad den

sign

Aig postexp

kurir

luft-post

datum

sign

Hungarian press review

NÉPSZABADSÁG

Half a glass of water

Hungarian-born Canadian businessman Andrew Sarlós was reported in the HSWP party daily Népszabadság on Wednesday to have come to Budapest with a 400-500 million dollar offer. Sarlós who was born in Budapest in 1931 and who has lived in Toronto since 1956, has a firm in Canada which ranks as one of the largest and most profitable in offering investment advice and mediation. He first expounded his idea to then Prime Minister Károly Grósz who was then in Kádár, that he intended to set up a 100 million dollar investment fund for projects in Hungary. Since then he has had several rounds of talks with business managers in Hungary. Asked why the original sum of 100 million dollars has multiplied, Sarlós said "Since then in my view, many favourable trends have been occurred in Hungary that offer outstanding opportunities for investment. That is the way Japanese, American, Canadian, Hongkongese, Taiwanese and European firms see it, and these are all multimillion dollar enterprises and which provide the funds. The impending visit by the US president to Hungary and Poland may open up the way to the introduction of a law in the United States which will support local investors in these two countries with various preferences. They say hit the iron while it is hot. Well, it is hot right now." Sarlós was quoted by the paper as saying.

On his newest impressions of Hungary, Sarlós said the more people he was talking to, the more serious pessimism he was hearing of concerning the future of the country. "We businessmen however say that, the greatest opportunities offer themselves at a time of the biggest pessimism. I think the situation in Hungary is similar to what it was in Western Europe in the summer of 1982 when all were afraid that the economic crisis of the 1930s would repeat itself, and wanted to get rid of their shares. Things began to get better in Western Europe at the time, and since then there has been no depression, the exploitation of production capacities has been steadily growing, unemployment has been dropping, which means that an upswing has been continuous. Now pessimism has got the upper hand in Hungary, everybody is dejected except for the foreign observers including the staff members of foreign embassies who view the situation from a certain distance. They are convinced that the possibility of a great development is about to start right now. That is how I see things too.

He confirmed what the paper said that this actually depends

Parliament in session

Remembering the holocaust

Budapest, May 10 (MTI) — "We in this country will do our utmost to make sure that masses of people will never fall the victims of racial hatred, or a potential world war," stressed parliament speaker Mátyás Szűrös, on Wednesday morning when the legislative body held a ceremonious remembrance. It paid tribute to the victims of the deportations in Hungary 45 years ago and to all the victims of World War II.

Szűrös pointed out that the holocaust in Hungary was finalized only after the Nazi occupation of March 19, 1944, and he then stigmatised all manifestations of antisemitism. "He who regards himself or herself a European person, or simply an honest person, cannot make differences between people because of their religion, the colour of their skin or nationality. Humiliation of the minority, or any kind of discrimination should be alien to an honest person," Szűrös said. "We remember the victims today, those who never came back from the Nazi death camps, from forced labour, but also the soldiers who were killed in action along the Bend of the river Don." The speaker then proposed that Parliament should enact a law on perpetuating the memory of all the Hungarian victims of World War II.

Chief rabbi Alfréd Schöner, a member of parliament recalled in his speech his personal memories and said he himself came from a family which was almost fully wiped out, as 39 members of his family perished in Auschwitz. He spoke about the still detectable signs of anti-



PHOTO MTI

Chief rabbi Alfréd Schöner seen addressing the current session of Parliament on Wednesday

semitism. As an example he said that swastikas had been daubed on the walls of several synagogues recently. He then called for common action to fight against all manifestations of antisemitism.

The speaker presented two proposals to Parliament: one called for the foundation of a monument in tribute to the 600,000 Jews in Hungary, and he proposed that Hungary should restore full diplomatic relations with Israel.

"It would be appropriate to erect a memorial in tribute to all the victims of World War II. Now is the time to have peace of mind 40-50 years after the most terrible world war," member of parliament László Czoma said in a brief address.

Lebanon civil war unabated

Beirut/Lebanon, May 10 (AP) — Gunmen stormed Beirut's central jail early on Wednesday and freed 189 prisoners as Christians and Syrians battled with tanks across the city's dividing Green Line.

Police said 90 convicts were recaptured by morning in a sweep of Moslem west Beirut by officers from the crack Squad-16 force.

A police spokesman said seven people were killed and 47 wounded overnight, mostly by tank fire.

That raised the overall casualty toll to over 330 people killed and more than 1,281 wounded since the confrontation between Gen Michel Aoun's Christian army units and an alliance of Syrian and Druze forces broke out March 14.

Syria, the main power-broker in Lebanon, keeps 40,000 troops across 70 pc of the country under a 1976 Arab League peace-keeping mandate.

The Arab League envoy, Lakhdar Brahimi from Algeria, is accompanied by Gen Ali Momen, a Kuwaiti officer chosen to head an observer force drawn from six Arab nations to help implement a lasting cease-fire in Lebanon.

But Kuwait's foreign minister, Sheikh Sabah Al-Ahmed Al-Sabah, who heads a six-man league committee on Lebanon, said Tuesday the Arab military observers would not arrive until a cease-fire takes hold.



INTERFOTO MTI/AP

Auf heimatischem Boden besiegte die Nationalelf der CSSR den Fußballwerg Luxemburg mit einem verdienten 4:0. U.B. Stanislav Griga (r.) beim 1:0. Torwart John van Rijswijk war machtlos, auch Gerard Jeltz konnte nichts mehr ausrichten.

Frederico Echave und seinem wohl größten Konkurrenten auf den Gesamtsieg, dem Kolumbianer Fabio Parra, Hilse verbesserte sich in der Gesamtwertung vom 19. auf den 14. Rang (5:57 Minuten zurück).

„Ergebnisse“ 16. Etappe 1. Peter Hilse (BRD) 4:44:16 Stunden (Schnitt 40,863 kmh) — 2. Marco Giovannetti (Ita) — 3. Fernando Quevedo (Spa) beide gleiche Zeit — 4. Jean-Pierre Heynderickx (Bel) 2 Sekunden zurück — 5. Joaquin Hernandez (Spa) — 6. Miguel Indurain (Spa) — 7. Pedro Delgado (Spa) — 8. Stefano Colage (Ita) — 9. Jean Claude Bagot (Fra) — 10. Pablo Moreda (Spa) alle gleiche Zeit. Gesamtklassament 1. Pedro Delgado (Spa) 67:52:59 — 2. Federico Echave (Spa) 59 — 3. Fabio Parra (Kol) 1:01 — 4. Martin Farfan (Kol) 1:10 —

Lódz — Die zweite Etappe der Friedensfahrt für Radamateure endete am Dienstag in Lódz mit dem Sieg des Polen Zbigniew Spruch, der im Spurt des Feldes Uwe Ampler (DDR) und Dschamoludin Abduschaparow auf die Plätze verwies.

Einzelwertung: 1. Dschamoludin Abduschaparow (UdSSR) 5:01:46 Stunden, 2. Zbigniew Spruch (Polen) 5 Sekunden zurück, 3. Asjat Saltow (UdSSR) 10, 4. Uwe Raab (DDR).

Mannschaftswertung nach zwei Etappen: 1. UdSSR 15:06:18 Stunden, 2. Polen 15:06:18, 3. Kuba 15:06:18.

Nationalversammlung gedachte der Opfer des Holocaust

Budapest, 10. Mai (MTI) — In diesem Land werden wir alles tun, damit niemals wieder Hunderttausende, Millionen Opfer des Rassismus oder eines eventuellen Weltkrieges werden“, betonte Parlamentspräsident Mátyás Szűrös am Mittwoch, als sich das Parlament zu einer feierlichen Gedenksitzung einfand und der Opfer der Deportierungen vor 1945 und der ungarischen Opfer des II. Weltkrieges gedachte.

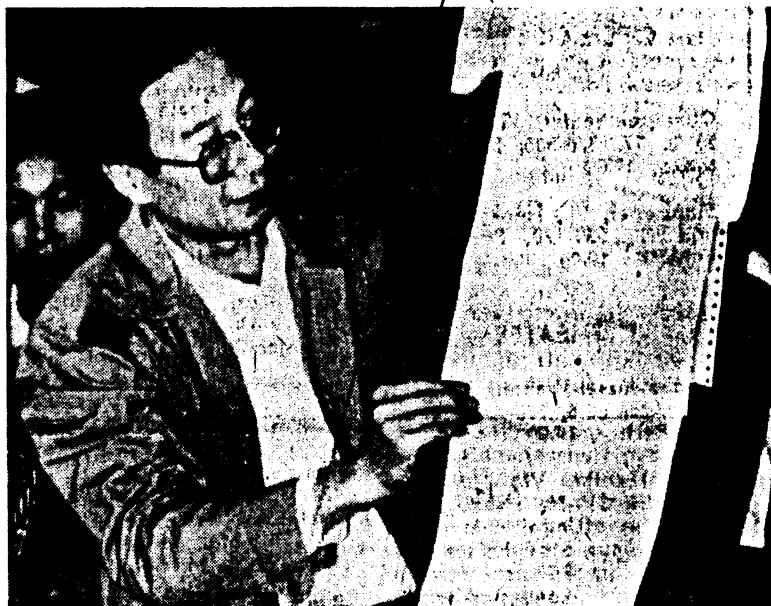
Mátyás Szűrös wies darauf hin, daß sich der Holocaust in Ungarn erst nach dem 19. März 1944 nach der deutschen Besetzung entfaltete. Szűrös verurteilte gleichzeitig alle Zeichen eines Antisemitismus. „Wer sich heute als Europäer bezeichnet oder als ein ordentlicher ehrlicher Mensch, der darf keinen Unterschied zwischen Mensch und Mensch, seinen Religionen, seiner Hautfarbe oder Nation machen. Dem ist Unterdrückung und jedwede Diskriminierung einer Minderheit fremd.“

„Wir gedenken heute der Opfer, jener, die niemals aus den

Konzentrationslagern der Nazis, aus dem Arbeitsdienst zurückkehrten, aber auch jener Honvéd-Soldaten, die am Don gefallen sind.“ Schließlich schlug er vor, daß das Parlament ein Gesetz zur Wahrung des Gedenken an alle ungarischen Opfer des II. Weltkrieges beschließe. Der Abgeordnete und Oberrabbiner Alfred Schöner ging auf eigene Erlebnisse ein. Er sagte, er stamme selbst aus einer Familie, die nahezu ausgerottet wurde, 39 seiner Angehörigen seien in Auschwitz umgekommen. Außerdem beklagte er, daß auch heute Anzeichen von Antisemitismus erkennbar seien. Als ein Beispiel führte er an, daß in jüngster Zeit Hakenkreuze an die Wände mehrerer Synagogen gemalt worden seien und betonte, daß gemeinsam gegen jede Form von Antisemitismus aufgetreten werden muß.

Die Abgeordneten brachten zwei Vorschläge ein: ein Denkmal für die 600 000 ungarischen jüdischen Opfer zu errichten und weiterhin die Aufnahme vollrangiger diplomatischer Beziehungen zu Israel.

Pekings Studenten demonstrieren wieder



INTERFOTO MTI/ER

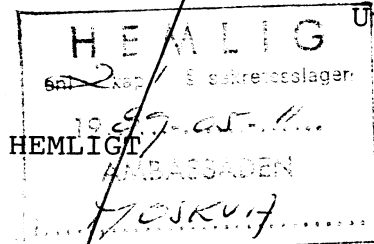
Ein Journalist der „China Youth News“ präsentiert vor der Presse eine Petition mit Unterschriften von mehr als 1000 Journalisten, die dem chinesischen Journalistenverband überreicht werden soll, und Pressefreiheit fordert.

Peking, 10. Mai (Reuter) — Mehr als 5000 Studenten haben

1989-05-10

Kanslirådet Vollrath Tham

Utrikesdepartementet



130/007

1989-05-12

AVD.	GR.	MAL.
P	2	En I

Wallenbergärendet

Broder,

När jag igår i annat ärende träffade stf. chefen för MID:s styrelse för humanitärt samarbete och mänskliga rättigheter, Stanjevskij, passade jag på att fråga om Wallenberg-ärendet och tillade att även vi fått en kopia av Guy von Dardels förslag. Stanjevskij sade bara att detta var en mycket komplicerad fråga och att han ännu inte hade något att säga. På vägen ut frågade en yngre MID-tjänsteman, som varit med vid samtalet, mycket intresserat om ärendet. Vad han hade svårt att förstå var hur man kunde tro att Wallenberg ännu kunde vara vid liv vid en så hög ålder, som ju var svår att uppnå för sovjetmedborgare som levde i full frihet. "Men kanske familjens fasthållande vid att Wallenberg levde var ett sätt att lättare kunna få till stånd en undersökning?"

Hur som helst tycks det nu, här och var i MID, vara lättare att tala om denna sak än tidigare.

Hans Magnusson



SVERIGES AMBASSAD

1989-05-08

TEL AVIV

Pol I, Kr V Tham, mp
1989-05-26

Hbr Tham - Sonnenfelt,
R Wallenberg-Föreningen,
STHLM

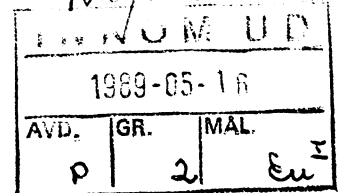
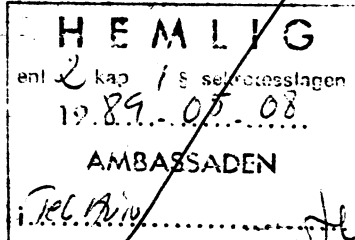
Kanslirådet Vollrath Tham

Pol 1

UTRIKESDEPARTEMENTET

Exp: 89-05-

29/4



Nytt Wallenbergvittne?

(7 bil) ✓

Broder,

Ett nytt Wallenbergvittne har kontaktat ambassaden. Det rör sig om en tidigare rysk medborgare, Antonia Magarshak, som sedan ett tiotal år är bosatt i Israel. Hennes berättelse går ut på att hon efter att ha utexaminerats som tandläkare i sin hemstad Leningrad blivit sänd till Kamtjatka för att praktisera 1967. Under vistelsen i staden Magadansk blev hon bekant med en utländsk man i 55-årsåldern som visserligen inte utgav sig för att vara Wallenberg, utan kallade sig Peter Dement och påstod sig vara österrikare. Dement sade sig ha tillbringat 13 år i ryska fångläger anklagad för spioneri. Han hade därefter frigivits men uppgav sig inte önska återvända till sitt hemland. Något skäl härtill nämnde han aldrig. Han gjorde intryck av att vara en välutbildad person och talade en god men inte perfekt ryska. Han försörjde sig som diversearbetare och saknade familj. Om sin bakgrund var han tystlåten men han kunde mycket om judisk historia inklusive judarnas öde i andra världskriget. Dement sade sig ha sett Hitler och bedrivit överläggningar med Eichman. Närmare detaljer om dessa händelser kunde hon

./..

dock inte erinra sig att Dement skulle ha nämnt.
Hon ställde heller inga långtgående frågor därom.

Först ganska nyligen då hon såg en TV-film om
W kom hon och hennes man, som också kände Dement,
på att denne kunde ha varit identisk med W. Hon
erinrade sig då att hon hade ett antal oframkallade
filmrullar från denna tid som hon nu framkallade.
På en av dessa förekommer den aktuella personen
fotograferad under en fjällvandring i ett landskap
som han uppgav påminde om sitt ursprungliga hemland.
Efter 13 månader lämnade hon och maken Kamtjatka.
Därmed upphörde kontakterna med Dement. Från en
bekant har hon senare hört att han skulle ha avlidit
omkring 1970 i cancer.

Hon har ställt fotografierna till vårt förfogande men
vill ha dem tillbaka sedan de studerats i Stockholm.

Hon är villig att svara på ytterligare frågor i
ärendet.

Staffan Duhs
Staffan Duhs
Staffan Duhs
Staffan Duhs

Jul. pol. 187-05-17

Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus
Tél: (022) 753 16 19

CH-1242 Satigny, Suisse den 12 maj 1989.

132/1004

INK. UTRIKES DEP.		
D. No 17 maj		
-- JUN 1989		
AVD.	GR.	MAL.
P	2	Eu ^I

Kanslirådet Vollrath Tham
Utrikesdepartementet
Box 16121
S-103 23 Stockholm Suède

Broder!

Jag översänder till Dig i 2 ex. min senaste rapport till vår "SU-RW-arbetsgrupp med de ytterligare handlingar och förslag som jag tillställt min ryska kontakt. Ett exemplar är avsett för Sakharov. Som framgår av rapporten har vi ännu inte någon reaktion från sovietisk sida, men på det här stadiet skall man kanske ännu vara nöjd att det inte är en negativ reaktion, t.ex. genom en hänvisning till tidigare svar. Jag översänder även en kopia av en skriveise till förbundskansler Kohl med begäran om hans stöd för vårt projekt vid Gorbachovs förestående besök. Det kanske kan vara lämpligt att ambassaden i Bonn orienteras?

Med hjärtliga hälsningar

Guy von Dardel
Guy von Dardel

Ätgärder:

Raoul Wallenbergärendet: brev Guy von Dardel - Helmuth Kohl

1989-05-22

P 2 Eu^I

Överlämnas av utrikesdepartementet, pol I, till ambassaden i BONN för kännedom.

W
Vollrath Tham

mp

2/ Tham, pol. I
Hls. Tham.
Blagumov, Moskva
89-05-22

Ex till: ✓ ch pol I

✓ Tham, pol I / Exp: 89-05-22 / *1/4*

*I följande kopia av brevet
Hels Kohl*

Guy von Dardel
45 Route de Peney-Üessus
Tél: (022) 753 16 19

CH-1242 Satigny, Suisse, May 12th 1989.

Dear friends, *Walter*

This is my second report to you on the progress - or lack of progress - of our working group.

I have continued to feed my contact at the Soviet delegation here in Geneva, a junior diplomat, Kirill Ermishen, with more suggestions and comments, of which I enclose copies. You will note SU-RW-WG-5 & 6 with a detailed plans for a 1st meeting of the working Group during the week starting June 6, which replaces the old deadline, quoted in SU-RW-1, of April 15, already well past. But do not let these plans influence your personal programs as yet!

So far I have not had any reaction to any of these reports. I try to convince myself that this lack of response is due to the normal inertia of the Soviet bureaucracy, particularly when faced with a novel proposal, and shock of the suggestion to open up the secrets of the Soviet prison system to a bunch of inquisitive characters like us!

On the other hand, I take, as yet, as a positive sign the lack of a negative reaction

For the case that the project has not yet received the attention or support of President Gorbachov, which I am convinced is absolutely necessary for a chance of success, I have written the enclosed letter to the German Chancellor Kohl, telling him about what we are trying to achieve, and specifically asking him, during Gorbachovs visit to Bonn, to persuade him to give the project his support.

Gorbachov is certainly well aware of the wallenberg case both from Reagan-Schultz, and more recently from Mitterand and Thatcher, so Kohl is the only major power lacking. If that does not help, I do not know what to do! Possibly we could use channels inside the Soviet Union, to get support for our scheme. I would leave this problem to Andrej.

Please let me have your comments and criticism of what has been done so far, and your suggestions for future actions. I apologise if I have so far acted rather independently without actually consulting you beforehand, but I have felt it important to keep up the pressure, and stress the need for urgency. None of the suggestions I have made so far are unchangeable or unrevocable.

With best regards,

Guy von Dardel

RW-PARTICIPANTS IN THE SU-RW-WG WORKING GROUP.

Professor emeritus Guy von Dardel
Member of the Royal Swedish Academy of Science
45 Route de Peney-Dessus
CH-1242 Satigny, Switzerland
Tel. (22)753 1619 (home)

Professor emeritus Yuri Luryi
Professor of Law at the University of London
51 Bellevue Street, Guelph, Ontario, Canada N1G 1E9
Tel: (519) 824 ~~3482~~ 6651

Dr Cronid Lubarsky, Publisher & Editor,
Wohlfahrt Hauserstrasse 68, D-2000 München 70, Germany
Tel: (89) 723 2534 (home) 530514 (office)

Professor Marvin Makinen
Professor of Biochemistry at the University of Chicago
2040 Vardon Lane, Flossmoor, Ill. 60312, USA
Tel (312) 957 1484 (home) 702 1080 (office)

Professor Andrei Sakarov
Member of the Academy of Sciences of the USSR
Chkalova U. 42, Moscow USSR
Tel: (095) 223 7650

Mrs Sonja Sonnenfeld
Secretary of the Raoul Wallenberg Association
Ringvägen 123, S-116 61 Stockholm, Sweden
Tel: (8) 102653 (office) 425167 (home)

PRELIMINARY PLANS AND SCHEDULE FOR THE SU-RW WORKING GROUP

A. Duration: At most 3 months (May - August 1989)

B. Monthly working period: **Normally** 1 week, usually based in Moscow, consisting of :

- 1) Formal plenary meeting, under the direction of the Chairman with:
 - a) reports on the conclusions and findings of previous working period.
 - b) agreement on the program and resources necessary for current working period
 - c) necessary collaboration with Soviet authorities
 - d) authorisations necessary for the programme of the working period
- 2) Research and investigations, as agreed at the formal meeting under B 1). This activity will be normally carried out by smaller subgroups, working in close collaboration.
- 3) If necessary a 2nd formal meeting at the conclusion of the working period.
- 4) In between working periods the RW-participants will compile the results of the working period, and correlate with information from other sources.
- 5) The Soviet authorities may be asked for complementary information and investigations in preparation for the next working period.

ALTERNATIVE APPROACHES IN THE RAOUL WALLENBERG CASE.

Apart from the approach to the Raoul Wallenberg problem which is represented by the SU-RW-WG proposal, there are a number of other approaches, both through official channels, e. g. the appeal to Mr Gorbachov during his visit to the USA in December and the recent appeals by Mrs Thatcher and President Mitterand, and unofficial initiatives, e.g. by the numerous Raoul Wallenberg associations all over the world and by interested individuals. The SU-RW-WG proposal can clearly not replace or supplant these alternative approaches, which are anyway outside our control, and should be considered to complementary to the SU-RW-WG-approach. I would however like to comment on two such initiatives which have recently come to our attention.

One concerns Rabbi Fredrick Werbell, New York, who 10 years ago wrote a book about Raoul Wallenberg, which later was used as the basis for the well known TV-drama by NBC, starring Richard Chamberlain. Rabbi Werbell has learned about the SU-RW-WG proposal through the Soviet mission in New York and intends to take up the proposal during a forthcoming visit of a Jewish group to Moscow. Mr Werbell has not been involved in the RW-case since he wrote his book, nor has he had any connections with the family. In fact, we have rather serious misgivings about his book, and some of his later initiatives. We would not consider him a suitable participant in SU-RW-WG.

The other case is that of Mme Simone Lucki in Brussels. Mme Lucki is a prominent member of the Bar in Brussels, with on the side a strong interest for Raoul Wallenberg's release. She organised in January of this year a most impressive ceremony in favor of Raoul Wallenberg, involving the Belgian universities, members of the Royal house, the Belgian government and establishment, and the diplomatic corps, among others the Soviet ambassador Bogdanov. Mme Lucki has since then had numerous meetings with counselor O. N. Belousov, to discuss a visit to Moscow for Raoul Wallenberg. Although we have not included Mme Lucki among the proposed members of our working group, she is aware of its existence, and shares our hopes and intentions.

I would like to conclude by emphasising again the need for speed, already pointed out in the previous documents in this series. In fact the dead-line of April 15 suggested in the draft agreement is already passed.

TENTATIVE PROGRAM FOR THE FIRST MEETING OF
THE SU-RW-WORKING GROUP.

Moscow June 6 1989 (date tentative).

Agenda:

1. Appointment of the Chairman for the working group (SU-RW-WG-2).
2. Adoption of the agenda (SU-RW-WG-5)
3. Approval of the participant lists to the meeting (SU-RW-WG-3).
4. Discussion and approval of "Draft agreement for a Joint Working Party for Raoul wallenberg" (SU-RW-WG-1)
5. Amendments to and approval of "Preliminary plans and schedule for the SU-RW Working Group (SU-RW-WG-4).
6. Planning of the activity of the Working Group during the remaining part of the working period.
7. Necesssary authorisations for the proposed investigations.
8. Date and program of next working period and formal meeting.
9. Practical and economic questions.
10. Any other business.

INDEX OF SU-RW-WG DOCUMENTS:

Nr.	Date	Title
1	16/3 1989	Proposal for a Joint working Party for Raoul wallenberg
2.	20/3 1989	Proposal for a procedure to appoint the Chairman of the SU-Rw-working Group.
3.	20/3 1989	Rw-Members in the SU-RW-working Group.
4.	1/4 1989	Preliminary plans and schedule for the SU-Rw-Working group.
5.	21/4 1989	Alternative approaches in the Raoui wallenberg case.
6.	9/5 1989	Tentative program for first meeting of SU-RW-WG (6/6 1989).
7.	9/5 1989	Index of SU-RW-WG documents.

Guy von Dardel
45 Route de Peney-Oessus
Tél: (022) 753 16 19

CH-1242 Satigny, Suisse, May 9th 1989.

Deputy Minister for Foreign Affairs
Mr Anatoliy Adamishen
Department for Human and Cultural Relations

Kalininski Prospekt, 9
Moskva URSS

Minister,

Since we met in Geneva 2 months ago, I have, in close contact with the Soviet mission in Geneva, elaborated in more detail the proposal for an international working group, "SU-RW-WG", for Raoul Wallenberg. The scheme is described in the documents listed in the enclosed index, SU-RW-WG-6. These documents should have been transmitted to you and your department by your Geneva delegation. As I have had no objections or counterproposals from your side, I conclude that these proposals are acceptable to you, at least in their main features. I would therefore suggest that we implement the proposal as rapidly as possible, since time is an important issue, and we are already well past the deadline of April 15 mentioned in the draft agreement, SU-RW-WG-1.

I suggest, that we try to arrange the first "working period" of the SU-RW-WG, as proposed in SU-RW-WG-4, during the week June 5-10, with a tentative program as given in the enclosed document SU-RW-WG-5.

There is one outstanding problem which has to be resolved urgently before this meeting, namely the appointment of the impartial chairman, according to the procedure suggested in SU-RW-WG-2. This document foresees a consensus on a short list of, say, 6 candidates from the category of former heads of international organisations. I have already discussed the establishment of this short list with Counillour A. Zoukhov at your Geneva delegation, and I would suggest that he and I with perhaps a neutral moderator, could quickly come up with a list of names, acceptable to both parties, and also with a good chance of being willing and available.

If some points of my proposals need to be clarified before our proposed meeting on June 8; I would be willing to come to Moscow to discuss them with you and your collaborators. e.g. in the week May 16-19.

I am looking forward very much, Mr Minister, to these meetings and a genuine collaboration to try to resolve the case of Raoul Wallenberg.

Very sincerely yours,

Guy von Dardel
Professor emeritus

Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus
Tél: (022) 753 16 19

CH-1242 Satigny, Suisse, den 11. Mai 1989.

Bundeskanzler Helmut Kohl
Bundeskanzleramt
D-5600 Bonn Allemagne Fédérale

Sehr verehrter Herr Bundeskanzler Dr. Kohl,

Als Bruder von Raoul Wallenberg habe ich eine konkrete Bitte an Sie anlässlich des vorstehenden Besuches von Präsident Mihail Gorbatschow in Bonn.

In den letzten Monaten, seit der Sitzung in Genf des Menschenrechtskommissions der Vereinten Nationen, ist es uns endlich gelungen einen direkten Kontakt mit den sowjetischen Behörden, bzw. stellvertretender Aussenminister Anatoly Adamischen, und seinen Mitarbeitern im Department for Human and Cultural Relations des sowjetischen Auswärtigen Amtes, zu erreichen. Wir haben mit Zusage von Minister Adamischen einen Entwurf, beigelegt, für eine gemeinsame Arbeitsgruppe für Raoul Wallenberg ausgearbeitet. Von unserer Seite würde teilnehmen Andrei Sakarov, der sich seit vielen Jahren an Raouls Schicksal interessiert, und andere Experte sowjetischer Verhältnisse, von der Bundesrepublik, Dr. Cronid Lubarski, München.

Leider haben wir bis jetzt keine Reaktion von Moskau erhalten, obgleich ich regelmäßig mit der sowjetischen Delegation in Genf in Kontakt verbleibe. Möglicherweise zögert man in Moskau, eine gemeinsame Arbeitsgruppe Einblick in die Geheimnisse des sowjetischen Kerkersystems zu eröffnen, ohne bevorige Einbewilligung von höchstem Ort.

Präsident Gorbatschow sollte schon mehrmalig über Raoul Wallenberg allgemein informiert sein. Ich weiß daß Präsident Reagan und Außenminister Schultz seinen Fall in Dazember 1988 aufgenommen haben. Damals hatte auch ein Mitglied der Familie die Gelegenheit ihm kurz zu sprechen, und er hat ausgestellt er würde "seine Leute" die Frage untersuchen lassen. Neulich sollen auch Präsident Mitterand und Premierminister Thatcher an Gorbatschow appelliert haben.

Ich wäre Ihnen sehr dankbar, Herr Bundeskanzler, Präsident Gorbatschows Aufmerksamkeit bei seinem Besuch auf unseren konkreten Vorschlag zu lenken, und um seiner Unterstützung zu bitten.

Ich nehme gleichzeitig Kontakt mit der Abteilung für Menschenrechtsfragen, Ref 231, des Auswärtigen Amtes, Legationsrat Dr. Manfred Giesder, der mich schon während der Sitzung in Genf im Frühjahr empfohlen wurde, damit auch auf diesem Niveau die Sache gefördert wird.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Guy von Dardel
Professor emeritus
Mitglied der Königlischen schwedischen
Akademie der Wissenschaften



UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1)
Kr Vollrath Tham/ik

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	138/001	Avd	Grupp	Mål
1989-05-18		P	2	Eu II

(Pol)

Ambassadrådet Ankarberg

BUDAPEST

Raoul Wallenbergärendet

Brev Ankarberg - Molin 890511; (1 bil)

Broder,

Med anledning av Ditt brev till Karl Molin om två ungrare som hävdar att Raoul Wallenberg förmodligen sköts ihjäl i Ungern den 2 februari 1945 kan Du väl möjligen skicka de ungerska bröderna den engelska texten (bifogas) till Gustav Richters vittnesmål (1956) om sin samvaro med Raoul Wallenberg i Ljubljankafängelset i Moskva januari-februari 1945. Tilläggas kan väl att höga svenska jurister, som granskat detta och andra vittnesmål, kommit till slutsatsen att detta innefattar bindande bevisning om att Wallenberg vid denna tidpunkt varit fånge i Sovjetunionen. Kanske är bröderna även intresserade av texten till Gromykos memorandum 1957 i vilket ffg hävdas att Raoul Wallenberg dog 1947 (bifogas).

*Den följande
bilaga till
Vollrath Tham*

Ifylles av postexp

Avsänd med	Avsändn datum	Sign
☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post	19/5-89	LA

Statements by persons of various nationalities who returned from Soviet Russian imprisonment and were able to provide information about Raoul Wallenberg and Wilmos Langfelder's imprisonment in the Soviet Union.

The undersigned, Gustav Richter, residing at Herderstrasse 14, Ludwigshafen a/Rhein, hereby makes the following declaration and is prepared at any time to confirm it before a court of law or other authority.

At the end of the war I was the police attaché at the German diplomatic mission in Bucharest.

On August 23, 1944 I was captured in Bucharest and after a brief confinement there I was taken by plane via Tecuci on the Moldau to Moscow, where I arrived on September 7, 1944. Upon reaching Moscow, I was taken to Lefortovo prison, cell 142, on the third floor, along with a German lieutenant colonel, Max Braun, and the German Consul General in Bucharest, Dr. Schellhorn.

On January 17, 1945, I was transferred to Lubyanskaya prison, cell 123. At the time an Austrian, Lieutenant Scheuer, occupied this cell. On January 31, 1945 Raoul Wallenberg, Secretary of Legation at the Swedish diplomatic mission in Budapest, was brought there.

Wallenberg and I very soon became friends. During the month that we spent together at Lubyanskaya prison, he was in good spirits and in a very good mood.

Wallenberg told me he had been sent to Budapest to aid Hungarian Jews with protective passports. He had had great difficulties with the German authorities (representatives of the secret state police) in Budapest. As soon as the Soviet Russian troops had reached the city, Wallenberg had reported to the Soviet Russian military authorities. They had sent him from one authority to another along with his chauffeur, Langfelder, and finally they had been detained. They were both taken by railroad through Romania to Moscow, where they were locked up in Lubyanskaya prison. Upon their arrival at the prison, Wallenberg and Langfelder were separated.

Wallenberg did not say very much about his family situation but did mention his mother and aunt. He said several times, "What will my relatives say when they learn that I am sitting in prison?" He was very concerned about his reputation. I consoled him by arguing that under the circumstances, this was not at all shameful. Wallenberg also told me that he belonged to a well-known banking family in Sweden and had studied architecture in America and was an architect by profession. While discussing Romania I asked Wal-

lenberg whether a businessman by the same name residing in Bucharest, who was also a Swedish citizen, was related to him. Raoul Wallenberg confirmed that this was the case. Wallenberg spoke perfect English and German. During the period we were cellmates we exchanged addresses, and I still recall with complete clarity that I received from him a piece of paper with his handwritten name. On this piece of paper, the Ministry for Foreign Affairs in Stockholm was given as his address. The piece of paper was taken away from me during a body search.

Some time in the beginning of February 1945 Wallenberg drew up a letter in German addressed to the director of the prison, in which he protested against his treatment and against his detainment. Wallenberg also demanded, in his capacity as a Swedish citizen and diplomat, to be allowed to contact the Swedish diplomatic mission in Moscow. This letter was handed by Wallenberg to the master sergeant on duty (Starji) on the ground floor of Lubyanskaya prison.

During the period Wallenberg spent together with me in Lubyanskaya prison, he was taken for interrogation only once. The inspector who led the interrogation had said to him, among other things, "Of course we know who you are. You belong to a family of big capitalists in Sweden." Wallenberg was accused of having been engaged in spying. The interrogation lasted one to one and a half hours.

On March 1, 1945 I was transferred from cell 123 to cell 91 on the sixth floor of Lubyanskaya prison. Scheuer remained alone with Wallenberg in cell 123. From June 17, 1945 to February 1948 I occupied various cells at Lefortovo prison.

On July 27, 1947 around 10 p.m. I was taken for interrogation at Lefortovo prison. This interrogation was led by a colonel from the Interior Ministry (NKVD). At his side stood an interpreter with the rank of lieutenant colonel who spoke good German. I was asked which people I had shared cells with during my imprisonment. I recited names, also mentioning Wallenberg. Then I was asked what people I had said anything about Wallenberg to. I replied that I had mentioned Wallenberg to my cellmates, the German consul general in Brasov (Romania) Wilhelm Rodde, and Franz Langer, former aide to Dr. Ley (leader of the German labor front). I also had to tell what Wallenberg had said to me. I had also mentioned the Wallenberg case to Admiral Werner Tillesen, who moved into the cell after Franz Langer.

After the interrogation I was taken to another cell, where I spent 14 days alone without being allowed to go out at all. After that I was placed in cell 72 and later, due to repairs at the prison, in cell 79. Until February 23, 1948 I had to remain alone in these cells.

On February 23, 1948 the German citizens Colonel Horst Kitschmann and Admiral Werner Tillesen were brought to cell 79 at Lefortovo prison. Colonel Kitschmann, who had shared a cell with Langfelder, Wallenberg's chauffeur, said among other things that he, like me, had been summoned for

interrogation the evening of July 27, 1947. Through Colonel Kischmann I also learned that besides himself, Consul General Rodde was also in the cell, and through Admiral Tillesen, that on July 27, 1947 Consul General Rodde had also been taken from his cell for interrogation directly after me.

At the end of March 1950 I was transferred, together with Kischmann and Tillesen, from Lefortovo prison to Butyrka prison. In July 1951 I was placed in Lubyanskaya prison, where I was sentenced in January 1952. Afterward I was taken back to Butyrka prison and went from there in mid-March 1952 to the prison hospital in Vladimir, where I was again placed together with Colonel Kischmann. We were together in Corpus II. The hospital department consisted of about 60 cells.

Ludwigshafen a/Rhein, January 27, 1956

(Signed: Gustav Richter)

Memorandum submitted by Deputy Foreign Minister
Andrei Gromyko to Ambassador Rolf Sohlman in
Moscow on February 6, 1957

At the request of the Swedish Government, the Soviet Government has ordered the appropriate Soviet agencies to examine and verify the material concerning Raoul Wallenberg received from the Swedish side at the Soviet Swedish discussions in Moscow in March-April 1956 and also in May 1956.

In examining and verifying this material, the Soviet authorities have undertaken a careful investigation of the archives for registration of prisoners and subjects of investigations in order to find any information about Wallenberg. Interrogations were likewise held with many persons who might have some connection with the circumstances mentioned in the material received from the Swedish side.

However, as a result of these measures, the authorities were unable to find any information whatsoever about Wallenberg's presence in the Soviet Union. It was found that none of those interrogated knew of any person named Wallenberg.

In this connection the appropriate Soviet authorities undertook a page-by-page search of archive documents from all administrative departments of certain prisons. As a result of such an examination of archive documents from the medical department of Lubyanskaya prison, a document was found which there is reason to regard as referring to Raoul Wallenberg. This document is in the form of a handwritten report addressed to the former Minister of State Security of the Soviet Union, Abakumov, written by the head of the medical service at that prison, A.L. Smoltsov. It reads as follows:

"I report that the prisoner Wallenberg, who is known to you, died suddenly last night in his cell, probably as a result of a myocardial infarction. In keeping with the instructions you have given that I should care personally for Wallenberg, I request instructions as to who is to be assigned to carry out an autopsy to determine the cause of death.

July 17, 1947
Head of the Prison Medical Department
Colonel in the Medical Service—Smoltsov."

This report contains the following notation in Smoltsov's handwriting: "Have personally informed the minister. Order was given to cremate the body without autopsy.
July 17. Smoltsov."

"not been possible to find any other information whatsoever in the form of documents or testimony, all the more so because the above-mentioned A.L. Smoltsov died on May 7, 1953.

On the basis of the above-cited, the conclusion should be drawn that Wallenberg died in July 1947.

Raoul Wallenberg was apparently arrested along with other persons in an area where Soviet troops were engaged in war. At the same time, it may be considered indisputable that Wallenberg's subsequent continued imprisonment, as well as the incorrect information about him supplied by certain former leaders of the security agencies to the Foreign Ministry of the Soviet Union over a period of years, were the result of Abakumov's criminal activities. Because of the serious crimes he committed, as is well known, Abakumov—who was involved in crimes against the laws of the Soviet Union and who attempted to cause all kinds of damage to the Soviet Union—was convicted and executed in accordance with the verdict of the Supreme Court of the Soviet Union.

The Soviet Government extends its sincere regrets for what has happened and expresses its profound sympathy to the Swedish Government as well as to Raoul Wallenberg's relatives.

The Swedish Government's declaration of February 7, 1957

The Soviet Government has drawn the conclusion from its investigations that Wallenberg died in a Russian prison in July 1947. Responsibility for his imprisonment and for the incorrect information previously supplied is placed on the Russian security agencies, and the Soviet Government expresses its sincere sympathy for what has happened.

Regarding this reply, it may be observed that the Russians now admit that Wallenberg had been a prisoner in the Soviet Union. To that extent, the reply agrees with the Swedish evidence. It must, however, be strongly regretted that the reply contains such meager information. Nothing is said about the motives for Wallenberg's imprisonment nor about his fate during subsequent years. We assume that if any new material comes to light in the Soviet Union, we will immediately be allowed to share it.

For Raoul Wallenberg's mother and relatives, who have had to live in terrible uncertainty for so many years, the Russian statement must signify yet another severe blow. They have our profound sympathy.

SVERIGES AMBASSAD

BUDAPEST

Kopia till kansli-
rådet Vollrath Tham
UD, pol 1

1989-05-11

*Skicka till Moln
Hr. Ambassaden, Buda-
pest 89-05-18 /m*

Dr Karl Molin
The Raoul Wallenberg Project
The Swedish Institute for
North American Studies
UPPSALA

Ang. Wallenberg

Broder,

I oktober 1988 erhöill ambassaden ett brev från två ungerska bröder, som i detta påstod att Raoul Wallenberg förmodligen sköts ihjäl i Ungern den 2 februari 1945. En översättning av brevet gjordes och insändes till institutionen. Herrarna har ett par gånger återkommit till frågan och undrat på vilket sätt svenska myndigheter ämnade följa upp ärendet. Ambassaden har då informerat vederbörande att brevet jämte översättning vidarebefordrats till Er.

Nu har personerna ifråga på nytt skrivit till ambassaden och meddelat att de, med hänsyn till det bristande intresset i Sverige för deras teorier, beslutat att anmäla ärendet för den ungerska presidenten.

./... En kopia av deras brev, daterat 1989-04-18, närsluts jämte översättning till svenska.

Postadress

Ajtóai Dürer sor 27 A
1148 BUDAPEST
UNGERN

Gatadress

Ajtóai Dürer sor 27 A
BUDAPEST

Telefon

229-880
229-888
229-889
414-188

Telegram

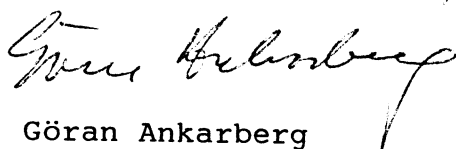
Svensk
Budepest

Telex

225647

Jag har med skrivelse bekräftat mottagandet av
deras brev och meddelat att brevet vidarebefordrats
till Sverige. Jag har också tagit mig friheten att
meddela dem, att någon i Er projektgrupp kommer att
ta kontakt med dem.

Hjärtliga hälsningar


Göran Ankarberg



UTRIKESDEPARTEMENTET

ARKIVEXEMPLAR

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1)
Handläggare: V Tham/ik

1989-05-18

Dnr	Avd Grupp MÅ1
128/001	P 2 Eu # 1

Minister Hans Magnusson

MOSKVA

Ogonjoks planer på artikel om Raoul Wallenberg

Broder,

Endast en rad för att nämna att Raoul Wallenberg-föreningen via sina kanaler erfarit att tanken på en artikel om Raoul Wallenberg i Ogonjok inte skulle komma att realiseras. Uppmaningar skulle bland annat ha gått ut till journalistkåren om ökad självkontroll. Glasnost skulle ha gått för långt.

*Meddelade till minniga,
Vollrath Tham*

Ifylles av postexp

Avsändt med	Avsändn datum	Sign
☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post	19/5-89	LA

Dep U 328



1989-05-18

Dnr	Avd Grupp Mål
138/004	P 2 E u I

Professor Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus
CH-1242 Satigny
SCHWEIZPol
d

Raoul Wallenberg-ärendet: tanken på en blandad arbetsgrupp

Broder,

Med dessa rader ber jag att få avrapportera att Ditt brev till Andrej Sacharov/Elena Bonner överlämnades i Moskva den 27 april av andremannen vid vår ambassad, minister Hans Magnusson. Paret Sacharovs spontana reaktion, när de läst igenom brevet och inbördes resonerat med varandra, var att det kunde finnas invändningar mot projektet. Jag utgår från att Andrej Sacharov kommer att direkt till Dig utveckla sina eventuella betänkligheter.

Jag har, som Du märker, dröjt med att vidarebefordra denna information i tanke att Sacharov kanske skulle ompröva sin inställning, om/när han eventuellt kunde underrättas om att man från sovjetisk sida vore beredd att engagera sig i en blandad arbetsgrupp. När jag i kontakt med Raoul Wallenberg-föreningen i Stockholm nyligen erfarit att man på sovjetiskt håll ännu inte reagerat på förslaget har jag ansett påkallat att på detta sätt delge Dig Sacharovs betänkligheter.

*Härliga hälsningar,
Vollrath Tham*
Vollrath Tham

Ifylles av postexp

Avsant med

☐ sv kurir☐ utl kurir☐ luftpost

vanlig post

Avsändn datum

18/5-89

Sign

lkr

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

1989-05-18

Pol I, Kr V Tham, mp
1989-05-25

Kopia a + b:

polch

ch pol I

Tham, pol I

+

Raoul Wallenberg-

Föreningen,

Riddargatan 10,

114 35 STHLM

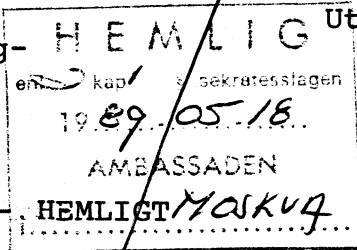
(hbr Magnusson-

Tham + bil i ut-

drag, se ex)

Kanslirådet Vollrath Tham

Utrikesdepartementet



Pol

138/023

INKOM UD		
1989-05-19		
AVD.	GR.	MAL
P	2	Eu I

Exp: 89-05-25

Wallenbergärendet - samtal i Syktyvkar
(1 bil.)

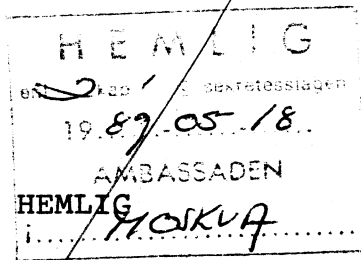
Broder,

Som ett led i våra strävanden att inte lämna någon sten ovänd besökte ambassadsekreterarna Knutsson och Wallén nyligen staden Syktyvkar för att där samtala med Einar Markus som ju enligt paret Bonner/Sacharov möjligen kunde känna till något om Wallenberg. Som framgår av bifogade promemoria framkom ingenting av intresse i Wallenbergärendet. Vad som frapperade Knutsson och Wallén var hur lätt det gick att ordna kontakterna med Markus och två andra personer som var bekant med denne. Markus redogörelse gav vidare intryck av att vara väl inlärd. Vi kan därför inte utesluta att besöket från ambassaden var känt i förväg och att Markus och de övriga därför fått instruktioner om vad de skulle säga. Även om ambassaden har hanterat ärendet med yttersta diskretion så kan vi inte ge några garantier beträffande det tidigare ledet, dvs Björnerstedts vidarebefordran av uppgiften om Markus från Bonner/Sacharov.

Vi har emellertid gjort det som var möjligt att göra.

Hans Magnusson

id

Besök i Syktyvkar den 11 - 12 maj 1989

Ambassadsekreterarna Knutsson och Wallén hade veckan före avresan till Syktyvkar, genom det sovjetiska skogsindustriministeriet i Moskva, begärt ett studiebesök på Syktyvkars skogsindustrikombinat, där bl a Sunds defibrator installerat maskiner för termomekanisk papperstillverkning. Trots att någon bekräftelse att kombinatet vore berett att ta emot dem inte erhöles av ministeriet möttes Knutsson och Wallén på flygplatsen i Syktyvkar av stf chefen vid Syktyvkars skogsindustrikombinat, hr Vjatjeslav Fedotov. Denne upplyste också om att Sunds defibrator sedan två månader hade en svensk mekaniker på platsen och att ytterligare en svensk reparator väntades samma kväll.

Fedotov följde Knutsson och Wallén till hotellet, där han lämnade dem ensamma en stund före lunch. Wallén ringde då från hotellrummet upp Pimenov för att få vidare anvisningar om hur man skulle få tag på Markus. Pimenov förstod utan att Markus namn nämndes vad saken gällde och sade att man för att få kontakt med "den där svensken" vars namn "han hade glömt" måste kontakta en viss herr Alsjutov. Pimenov hade inte telefonnumret till denne men visste att han förestod biblioteket i Maksakovka (den by där Markus bor).

Efter att ha fått numret till biblioteket via nummerbyrå fick Knutsson och Wallén efter lunch telefonkontakt med Alsjutov som genast föreslog att de skulle besöka Markus i dennes bostad. Pga sitt hälsotillstånd vore det inte möjligt för Markus att ta sig in till Syktyvkar (ca 18 km väg).

Knutsson och Wallén tog en taxi ett stycke från hotellet och möttes av Alsjutov vid biblioteket i Maksakovka. Innan de gav sig vidare till Markus hade de ett kort samtal med Alsjutov av vilket det framgick att denne varit straffad tidigare. Strax innan de tillsammans med Alsjutov gav sig iväg för att besöka Markus sade Alsjutov, utan att Knutsson eller Wallén nämnt något härom, att han själv intresserat sig för Raoul Wallenbergs öde.

Markus underströk genast att han inte hade något särskilt att berätta. Han sade sig ha vuxit upp i Estland i svenskspråkig miljö, men mindes inte längre någon svenska. Han hade aldrig varit svensk medborgare. Under andra världskriget upptogs han i den tyska krigsmakten, för vilken han tjänstgjorde i bl a Tjeckoslovakien. Efter kriget hamnade Markus i sovjetisk krigsfångenskap. Mellan 1945 och 1947 satt han i läger i Vorkuta. År 1947 överfördes han till Osgoromsk-området till följd av sjukdom. 1959 flyttade han till Syvtykvar, där han sedan dess är bosatt. Markus enda beröringspunkt med Sverige under denna tid bestod av tre hänvändelser per brev vid 1940-talets slut till svenska ambassaden i syfte att få hjälp med efterforskning av släktingar i Sverige. Markus hade dock inte fått något svar på dessa brev. Vad beträffar Raoul Wallenberg sade Markus upprepade gånger, och med eftertryck, att han aldrig hört talas om denne. Han sade sig heller inte under sin lägertid ha mött eller hört talas om någon annan svensk i sovjetisk fångenskap.

Då Knutsson och Wallén återkommit till staden kontaktade de per telefon Pimenov för att be om ett sammanträffande. Denne sade sig vara mycket upptagen av den pågående valkampanjen men skulle eventuellt få någon tid ledig under kvällen. Wallén besökte Pimenov i dennes bostad vid 21.30-tiden.

Eftersom Markus uppgett sig aldrig ha hört namnet Wallenberg frågade Wallén varifrån uppgiften kom att Markus skulle känna till något om Wallenberg. Pimenov svarade att Markus i ett samtal med Alsjutov någon gång under 1987 skulle ha nämnt att hans öde var likt Wallenbergs. Alsjutov hade berättat detta för Pimenov som i sin tur "vidarebefordrat".det. På Walléns fråga därom svarade Pimenov att detta för så vitt han visste var enda gången Markus nämnt Wallenbergs namn. Då Wallén undrade varför Markus under dagens samtal sagt sig aldrig ha hört namnet Wallenberg svarade Pimenov att detta inte vore att förundra sig över då Markus helt enkelt var rädd för repressalier från de sovjetiska myndigheternas sida. Pimenov tillade i detta sammanhang att hade Markus inte sagt något idag, skulle han nog aldrig göra det.

På Walléns fråga huruvida Markus uttryckt en önskan om att få sammanträffa med någon officiell svensk representant svarade Pimenov att han inte hade hört något sådant. Däremot skulle Markus ha yttrat att han överhuvudtaget inte ville tala med ryssar i officiell ställning och med utgångspunkt i detta hade man förmodat att han kanske skulle vilja tala med någon officiell svensk representant.

Pimenov sade sig inte ha några vidare upplysningar i ärendet och föreföll snarast angelägen att få avsluta samtalet.



UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1)

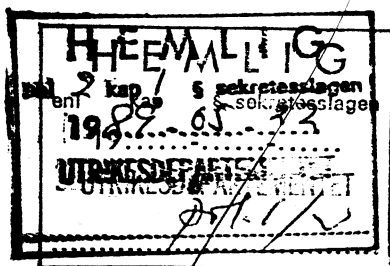
ARKIVEXEMPLAR

1989-05-22

Avd Grupp M&I

142/001

P2 Eu^y



Minister Magnusson

MOSKVA

U.N

(pr)

Wallenbergärendet: frågan om en sovjetisk-internatio-
nell arbetsgrupp

(3 bil)

Broder,

. /1

Sacharovs inför Dig avslöjande skepsis beträffande tanken på en sovjetisk internationell arbetsgrupp har jag valt att vidarebefordra till Guy von Dardel i enlighet med i kopia bifogade brev till Dardel (den 18 maj 1989). Jag har därvid utgått från att Sacharov haft för avsikt att själv direkt till Dardel i lämpligt sammanhang utveckla sina synpunkter.

. /2

I kopia närslutna brev till mig (den 12 maj 1989) har Dardel nu återkommit med en rapport om ärendets läge, eller som han själv säger, dess brist på framsteg.

. /3

Han ber att ett ex. av denna rapport överlämnas till paret Sacharov. Om läget blir sådant kan man väl därvid nämna för Sacharovs att Dardel - åtminstone vid det här laget - torde vara medveten om de hyser vissa betänkligheter till projektet.

Härliga hälsningar,
Vollrath T.
Vollrath Tham

Ifylles av postexp

Avsänd med

☒ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☐ vanlig post

Avsändn datum

23/5-89

Sign

LL

Dep U 328



UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1)
Kr Vollrath Tham/ik

ARKIVEXEMPLAR

1989-05-18

Dnr	Avd Grupp Mål
138/004	P2 Eu ²

Professor Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus
CH-1242 Satigny
SCHWEIZ

Raoul Wallenberg-ärendet: tanken på en blandad
arbetsgrupp

Broder,

Med dessa rader ber jag att få avrapportera att Ditt brev till Andrej Sacharov/Elena Bonner överlämnades i Moskva den 27 april av andremannen vid vår ambassad, minister Hans Magnusson. Paret Sacharovs spontana reaktion, när de läst igenom brevet och inbördes resonerat med varandra, var att det kunde finnas invändningar mot projektet. Jag utgår från att Andrej Sacharov kommer att direkt till Dig utveckla sina eventuella betänkligheter.

Jag har, som Du märker, dröjt med att vidarebefordra denna information i tanke att Sacharov kanske skulle ompröva sin inställning, om/när han eventuellt kunde underrättas om att man från sovjetisk sida vore beredd att engagera sig i en blandad arbetsgrupp. När jag i kontakt med Raoul Wallenberg-föreningen i Stockholm nyligen erfarit att man på sovjetiskt håll ännu inte reagerat på förslaget har jag ansett påkallat att på detta sätt delge Dig Sacharovs betänkligheter.

Politiska avdelningen
Vollrath Tham
Vollrath Tham

Ifylles av postexp

Avsant med

☐ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum Sign

Dep U 328

Jul. 191-181-05-14

Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus
Tél: (022) 753 16 19

CH-1242 Satigny, Suisse den 12 maj 1989.

Kanslirådet Volirath Tham
Utrikesdepartementet
Box 16121
S-103 23 Stockholm Suède

Broder!

Jag översänder till Dig i 2 ex. min senaste rapport till vår "SU-RW-arbetsgrupp med de ytterligare handlingar och förslag som jag tillställt min ryska kontakt. Ett exemplar är avsett för Sakharov. Som framgår av rapporten har vi ännu inte någon reaktion från sovietisk sida, men på det här stadiet skall man kanske ännu vara nöjd att det inte är en negativ reaktion, t.ex. genom en hänvisning till tidigare svar. Jag översänder även en kopia av en skrivelse till förbundskansler Kohl med begäran om hans stöd för vårt projekt vid Gorbachovs förestående besök. Det kanske kan vara lämpligt att ambassaden i Bonn orienteras?

Med hjärtliga hälsningar


Guy von Dardel

Guy von Dardel
5 Route de Peney-Dessus
Tél: (022) 753 16 19

CH-1242 Satigny, Suisse, May 12th 1989.

Dear friends, *Vollooth*

This is my second report to you on the progress - or lack of progress - of our working group.

I have continued to feed my contact at the Soviet delegation here in Geneva, a junior diplomat, Kirill Ermishen, with more suggestions and comments, of which I enclose copies. You will note SU-RW-WG-5 & 6 with a detailed plans for a 1st meeting of the working Group during the week starting June 6, which replaces the old deadline, quoted in SU-RW-1, of April 15, already well past. But do not let these plans influence your personal programs as yet!

So far I have not had any reaction to any of these reports. I try to convince myself that this lack of response is due to the normal inertia of the Soviet bureaucracy, particularly when faced with a novel proposal, and shock of the suggestion to open up the secrets of the Soviet prison system to a bunch of inquisitive characters like us!

On the other hand, I take, as yet, as a positive sign the lack of a negative reaction

For the case that the project has not yet received the attention or support of President Gorbachov, which I am convinced is absolutely necessary for a chance of success, I have written the enclosed letter to the German Chancellor Kohl, telling him about what we are trying to achieve, and specifically asking him, during Gorbachovs visit to Bonn, to persuade him to give the project his support.

Gorbachov is certainly well aware of the wallenberg case both from Reagan-Schultz, and more recently from Mitterand and Thatcher, so Kohl is the only major power lacking. If that does not help, I do not know what to do! Possibly we could use channels inside the Soviet Union, to get support for our scheme. I would leave this problem to Andrej.

Please let me have your comments and criticism of what has been done so far, and your suggestions for future actions. I apologise if I have so far acted rather independently without actually consulting you beforehand, but I have felt it important to keep up the pressure, and stress the need for urgency. None of the suggestions I have made so far are unchangeable or unrevocable.

with best regards,

Guy von Dardel

RW-PARTICIPANTS IN THE SU-RW-WG WORKING GROUP.

Professor emeritus Guy von Dardel
Member of the Royal Swedish Academy of Science
45 Route de Peney-Dessus
CH-1242 Satigny, Switzerland
Tel. (22)753 1619 (home)

Professor emeritus Yuri Luryi
Professor of Law at the University of London
51 Bellevue Street, Guelph, Ontario, Canada N1G 1E9
Tel: (519) 824 ~~0402~~ 6657

Dr Cronid Lubarsky, Publisher & Editor,
Wohlfahrt Hauserstrasse 68, D-2000 München 70, Germany
Tel: (89) 723 2534 (home) 530514 (office)

Professor Marvin Makinen
Professor of Biochemistry at the University of Chicago
2040 Vardon Lane, Flossmoor, Ill. 60312, USA
Tel (312) 957 1484 (home) 702 1080 (office)

Professor Andrei Sakarov
Member of the Academy of Sciences of the USSR
Chkalova U. 42, Moscow USSR
Tel: (095) 223 7650

Mrs Sonja Sonnenfeld
Secretary of the Raoul Wallenberg Association
Ringvägen 123, S-116 61 Stockholm, Sweden
Tel: (8) 102653 (office) 425167 (home)

PRELIMINARY PLANS AND SCHEDULE FOR THE SU-RW WORKING GROUP

A.Duration: At most 3 months (May - August 1989)

B.Monthly working period: Normally 1 week, usually based in Moscow, consisting of :

- 1) Formal plenary meeting, under the direction of the Chairman with:
 - a) reports on the conclusions and findings of previous working period.
 - b) agreement on the program and resources necessary for current working period
 - c) necessary collaboration with Soviet authorities
 - d) authorisations necessary for the programme of the working period
- 2) Research and investigations, as agreed at the formal meeting under B 1). This activity will be normally carried out by smaller subgroups, working in close collaboration.
- 3) If necessary a 2nd formal meeting at the conclusion of the working period.
- 4) In between working periods the RW-participants will compile the results of the working period, and correlate with information from other sources.
- 5) The Soviet authorities may be asked for complementary information and investigations in preparation for the next working period.

ALTERNATIVE APPROACHES IN THE RAOUL WALLENBERG CASE.

Apart from the approach to the Raoul Wallenberg problem which is represented by the SU-RW-WG proposal, there are a number of other approaches, both through official channels, e. g. the appeal to Mr Gorbachov during his visit to the USA in December and the recent appeals by Mrs Thatcher and President Mitterand, and unofficial initiatives, e.g. by the numerous Raoul Wallenberg associations all over the world and by interested individuals. The SU-RW-WG proposal can clearly not replace or supplant these alternative approaches, which are anyway outside our control, and should be considered to complementary to the SU-RW-WG-approach. I would however like to comment on two such initiatives which have recently come to our attention.

One concerns Rabbi Fredrick werbell, New York, who 10 years ago wrote a book about Raoul wallenberg, which later was used as the basis for the well known TV-drama by NBC, starring Richard Chamberlain. Rabbi werbell has learned about the SU-RW-WG proposal through the Soviet mission in New York and intends to take up the proposal during a forthcoming visit of a Jewish group to Moscow. Mr Werbell has not been involved in the RW-case since he wrote his book, nor has he had any connections with the family. In fact, we have rather serious misgivings about his book, and some of his later initiatives. We would not consider him a suitable participant in SU-RW-WG.

The other case is that of Mme Simone Lucki in Brussels. Mme Lucki is a prominent member of the Bar in Brussels, with on the side a strong interest for Raoul Wallenberg's release. She organised in January of this year a most impressive ceremony in favor of Raoul wallenberg, involving the Belgian universities, members of the Royal house, the Belgian government and establishment, and the diplomatic corps, among others the Soviet ambassador Bogdanov. Mme Lucki has since then had numerous meetings with counselor O. N. Belocus, to discuss a visit to Moscow for Raoul Wallenberg. Although we have not included Mme Lucki among the proposed members of our working group, she is aware of its existence, and shares our hopes and intentions.

I would like to conclude by emphasising again the need for speed, already pointed out in the previous documents in this series. In fact the dead-line of April 15 suggested in the draft agreement is already passed.

INDEX OF SU-RW-WG DOCUMENTS:

Nr.	Date	Title
1	16/3 1989	Proposal for a Joint working Party for Raoul wallenberg
2.	20/3 1989	Proposal for a procedure to appoint the Chairman of the SU-Rw-working Group.
3.	20/3 1989	Rw-Members in the SU-Rw-Working Group.
4.	1/4 1989	Preliminary plans and schedule for the SU-Rw-working group.
5.	21/4 1989	Alternative approaches in the Raoul wallenberg case.
6.	9/5 1989	Tentative program for first meeting of SU-Rw-wG (6/6 1989).
7.	9/5 1989	Index of SU-Rw-wG documents.

TENTATIVE PROGRAM FOR THE FIRST MEETING OF
THE SU-RW-WORKING GROUP.

Moscow June 6 1989 (date tentative).

Agenda:

1. Appointment of the Chairman for the working group (SU-RW-WG-2).
2. Adoption of the agenda (SU-RW-WG-5)
3. Approval of the participant lists to the meeting (SU-RW-WG-3).
4. Discussion and approval of "Draft agreement for a Joint Working Party for Raoul wallenberg" (SU-RW-WG-1)
5. Amendments to and approval of "Preliminary plans and schedule for the SU-RW Working Group (SU-RW-WG-4).
6. Planning of the activity of the working Group during the remaining part of the working period.
7. Necessary authorisations for the proposed investigations.
8. Date and program of next working period and formal meeting.
9. Practical and economic questions.
10. Any other business.

Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus
Tél: (022) 753 16 19

CH-1242 Satigny, Suisse, May 9th 1989.

Deputy Minister for Foreign Affairs
Mr Anatoliy Adamishen
Department for Human and Cultural Relations

Kalininski Prospekt, 9
Moskva URSS

Minister,

Since we met in Geneva 2 months ago, I have, in close contact with the Soviet mission in Geneva, elaborated in more detail the proposal for an international working group, "SU-RW-WG", for Raoul Wallenberg. The scheme is described in the documents listed in the enclosed index, SU-RW-WG-6. These documents should have been transmitted to you and your department by your Geneva delegation. As I have had no objections or counterproposals from your side, I conclude that these proposals are acceptable to you, at least in their main features. I would therefore suggest that we implement the proposal as rapidly as possible, since time is an important issue, and we are already well past the deadline of April 15 mentioned in the draft agreement, SU-RW-WG-1.

I suggest, that we try to arrange the first "working period" of the SU-RW-WG, as proposed in SU-RW-WG-4, during the week June 5-10, with a tentative program as given in the enclosed document SU-RW-WG-5.

There is one outstanding problem which has to be resolved urgently before this meeting, namely the appointment of the impartial chairman, according to the procedure suggested in SU-RW-WG-2. This document foresees a consensus on a short list of, say, 6 candidates from the category of former heads of international organisations. I have already discussed the establishment of this short list with Counsellor A. Zoukhov at your Geneva delegation, and I would suggest that he and I with perhaps a neutral moderator, could quickly come up with a list of names, acceptable to both parties, and also with a good chance of being willing and available.

If some points of my proposals need to be clarified before our proposed meeting on June 5; I would be willing to come to Moscow to discuss them with you and your collaborators. e.g. in the week May 16-19.

I am looking forward very much, Mr Minister, to these meetings and a genuine collaboration to try to resolve the case of Raoul Wallenberg.

Very sincerely yours,

Guy von Dardel
Professor emeritus

Guy von Dardel
45 Route de Peney-Oessus
Tél: (022) 753 16 19

CH-1242 Satigny, Suisse, den 11. Mai 1989.

Bundeskanzler Helmut Kohl
Bundeskanzleramt
D-5600 Bonn Allemagne Fédérale

Sehr verehrter Herr Bundeskanzler Dr. Kohl,

Als Bruder von Raoul Wallenberg habe ich eine konkrete Bitte an Sie anlässlich des vorstehenden Besuches von Präsident Mihail Gorbatschow in Bonn.

In den letzten Monaten, seit der Sitzung in Genf des Menschenrechtskommissions der Vereinten Nationen, ist es uns endlich gelungen einen direkten Kontakt mit den sowjetischen Behörden, bzw stellvertretender Außenminister Anatoly Adamischen, und seinen Mitarbeitern im Department for Human and Cultural Relations des sowjetischen Auswärtigen Amtes, zu erreichen. Wir haben mit Zusage von Minister Adamischen einen Entwurf, beigelegt, für eine gemeinsame Arbeitsgruppe für Raoul Wallenberg ausgearbeitet. Von unserer Seite würde teilnehmen Andrei Sakarov, der sich seit vielen Jahren an Raouls Schicksal interessiert, und andere Experte sowjetischer Verhältnisse, von der Bundesrepublik, Dr. Cronid Lubarski, München.

Leider haben wir bis jetzt keine Reaktion von Moskau erhalten, obgleich ich regelmäßig mit der sowjetischen Delegation in Genf in Kontakt verbleibe. Möglicherweise zögert man in Moskau, eine gemeinsame Arbeitsgruppe Einblick in die Geheimnisse des sowjetischen Kerkersystems zu eröffnen, ohne bevorige Einbewilligung von höchstem Ort.

Präsident Gorbatschow sollte schon mehrmalig über Raoul Wallenberg allgemein informiert sein. Ich weiß daß Präsident Reagan und Außenminister Schultz seinen Fall in Dezember 1988 aufgenommen haben. Damals hatte auch ein Mitglied der Familie die Gelegenheit ihm kurz zu sprechen, und er hat ausgestellt er würde "seine Leute" die Frage untersuchen lassen. Neulich sollen auch Präsident Mitterand und Premierminister Thatcher an Gorbatschow appelliert haben.

Ich wäre Ihnen sehr dankbar, Herr Bundeskanzler, Präsident Gorbatschows Aufmerksamkeit bei seinem Besuch auf unseren konkreten Vorschlag zu lenken, und um seiner Unterstützung zu bitten.

Ich nehme gleichzeitig Kontakt mit der Abteilung für Menschenrechtsfragen, Ref 231, des Auswärtigen Amtes, Legationsrat Dr. Manfred Gieseler, der mich schon während der Sitzung in Genf im Frühjahr empfohlen wurde, damit auch auf diesem Niveau die Sache gefördert wird.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Guy von Dardel
Professor emeritus
Mitglied der Königlich-schwedischen
Akademie der Wissenschaften



UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (pol I)

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd Grupp Mål
1989-05-26 146/001	P 2 Eu ^I

Pol 5

Ambassadsekreteraren Kerstin Charlie

PARIS

Raoul Wallenberg

Kära Kerstin,

Uppgiften från Amnesty om ett möte i december 1988 mellan företrädare för svenska myndigheter och sovjetiska bygger uppenbarligen på felaktiga informationer i internationell press.

Det som hände den 14 december förra året i Moskva var att företrädare för en amerikansk-judisk organisation träffade Vladimir Andrejev, en hög sovjetisk åklagare. Bland olika frågor togs även Wallenbergärendet upp under detta samtal. Det svar som gavs från sovjetisk sida var det vanliga, dvs att Wallenberg avlidit 1947.

*Din tillgärning,
Vollrath Tham*

Vollrath Tham

EXPEDIERAT	
med	den
☒ kurir	30/5 1989
☐ utl. kurir	
☐ luftpost	<i>LL</i>
☐ vanlig post	sign

mp

Ifylles av postexp

Avsändt med

☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum Sign

89-05-29

[Signature]



UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (pol I)

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd Grupp Mål
1989-05-26 146/001	P 2 Eu ^I

Minister Rasmusson

Pol *ea*

ROM

Wallenberg

hbr Rasmusson - Tham 89-05-03

Broder,

Den uppgift som förekommit i vissa utländska tidningar om ett möte i Moskva den 14 december 1988 mellan en representant för vårt land och Vladimir Andrejev från det sovjetiska åklagarämbetet, bygger uppenbarligen på ett missförstånd. Den som i själva verket träffade Andrejev var en amerikansk-judisk organisation, som bland andra frågor även tog upp Wallenbergärendet. Det svar som gavs var det traditionella, dvs att Wallenberg avlidit 1947.

*Härliga lösningar,
Den tillgärne**Vollrath Tham*

Vollrath Tham

mp

EXPEDIERAT	
med	den
X. kurir	30/5 1989
utl. kurir	
luftpos	<i>ea</i>
vanl. post	sign

Ifylles av postexp

Avsant med

☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum Sign

89-05-29

Y

Dep U 328



UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (pol I)

ARKIVEXEMPLAR

146/002

1989-05-26

Dnr	Avd Grupp Mål
	P 2 Eu ^I

(Pol) ^{tr}α

Sonja Sonnenfeld
Raoul Wallenberg-Föreningen
Riddargatan 10
114 35 STOCKHOLM

Översänder foton över Raoul Wallenberg
(8 bil) Inga foton på doss. (bil 2-8)

Kära Sonja,

./1

./2-8

Liksom, antar jag Raoul Wallenberg-Föreningen, får vi in uppgifter av varierande kvalitet om Raoul Wallenberg. Ett i denna kategori redogörs för i kopia i bifogade handbrev från Staffan Duhs vid vår beskickning i Tel Aviv. En i Israel bosatt, tidigare sovjetisk medborgare, framkastar där tanken att en viss "Peter Dement", påträffad i Kamtjatka 1967 i själva verket skulle vara identisk med Raoul W. Fotografier av sagde Dement bifogas även.

Även en ytlig betraktare, som jag, har svårt att se någon likhet mellan Dement och R W, men jag vore tacksam om Ni på föreningen kunde avge ett omdöme, så att jag i förekommande fall kan få återsända bilderna till ambassaden i Tel Aviv f v b till uppgiftslämnaren.

*Härliga hälsningar,
teague
Vollrath Tham*
Vollrath Tham

mp

Dep U 328

Ifylles av postexp

Avsant med

☐

av kurir

☐

utl kurir

☐

luftpost

☒

vanlig post

m bud

Avsändn datum

89-05-29

Sign

MP



SVERIGES AMBASSAD

TEL AVIV

Bil. hbr. ... *Tham* ...
Sammanfald 19.89.05.26

1989-05-08

Kanslirådet Vollrath Tham

Pol 1

UTRIKESDEPARTEMENTET

H H E M L I N G
enkl. 2 kpp. i s. sekretesslagen
19.89.05.08
UTRIKESDEPARTEMENTET
Tel Aviv

128/001
INOM UD
1989-05-16
AVD. GR. MAL.
P 2 Eu I

Pal

Nytt Wallenbergvittne?
(7 bil) ✓

Broder,

Ett nytt Wallenbergvittne har kontaktat ambassaden. Det rör sig om en tidigare rysk medborgare, Antonia Magarshak, som sedan ett tiotal år är bosatt i Israel. Hennes berättelse går ut på att hon efter att ha utexaminerats som tandläkare i sin hemstad Leningrad blivit sänd till Kamtjatka för att praktisera 1967. Under vistelsen i staden Magadansk blev hon bekant med en utländsk man i 55-årsåldern som visserligen inte utgav sig för att vara Wallenberg, utan kallade sig Peter Dement och påstod sig vara österrikare. Dement sade sig ha tillbringat 13 år i ryska fångläger anklagad för spioneri. Han hade därefter frigivits men uppgav sig inte önska återvända till sitt hemland. Något skäl härtill nämnde han aldrig. Han gjorde intryck av att vara en välutbildad person och talade en god men inte perfekt ryska. Han försörjde sig som diversearbetare och saknade familj. Om sin bakgrund var han tystlåten men han kunde mycket om judisk historia inklusive judarnas öde i andra världskriget. Dement sade sig ha sett Hitler och bedrivit överläggningar med Eichman. Närmare detaljer om dessa händelser kunde hon

./..

dock inte erinra sig att Dement skulle ha nämnt.
Hon ställde heller inga långtgående frågor därom.

Först ganska nyligen då hon såg en TV-film om
W kom hon och hennes man, som också kände Dement,
på att denne kunde ha varit identisk med W. Hon
erinrade sig då att hon hade ett antal oframkallade
filmrullar från denna tid som hon nu framkallade.
På en av dessa förekommer den aktuella personen
fotograferad under en fjällvandring i ett landskap
som han uppgav påminde om sitt ursprungliga hemland.
Efter 13 månader lämnade hon och maken Kamtjatka.
Därmed upphörde kontakterna med Dement. Från en
bekant har hon senare hört att han skulle ha avlidit
omkring 1970 i cancer.

Hon har ställt fotografierna till vårt förfogande men
vill ha dem tillbaka sedan de studerats i Stockholm.

Hon är villig att svara på ytterligare frågor i
ärendet.

Staffan Duhs
Staffan Duhs
Staffan Duhs
Staffan Duhs

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
BR

KOPIA TILL:

KABS

POLCH

POL 1

ÅTGÄRD:

Pol I, Kr V Tham, mp
1989-06-06

1989-05-29 29

P 2 Etc

POL

AMBASSADEN MOSKVA

1989-05-29

UD STOCKHOLM

ENDAST FOER KAB SEKR,
POLCHEFEN OCH POL 1 (THAM)

RE WALLENBERGAERENDET

FORTS

RE WALLENBERGAERENDET

P R I M O DEN KANADENSISKE PROFESSORN COTLER, SEDAN NAAGRA AAR AKTIV I WALLENBERGFRAAGAN OCH BL A MEDLEM AV DEN SAERSKILDA KOMMISSION SOM BILDATS PAA GUY VON DARDELS INITIATIV, BESOEKTE DEN 26 MAJ AMBASSADOER THUNBORG FOER ATT INFORMERA HONOM OM DEN SENASTE MYCKET INTRESSANTA UTVECKLINGEN. COTLER HADE REDAN FOERRA AARET SAMTAL MED VICE UTRIKESMINISTER ADAMISJIN, SOM DAA GAV UTTRYCK FOER EN NY MER POSITIV SOVJETISK ATTITYD TILL WALLENBERG, OCH MED CHEFEN FORE MID:S AVDELNING FOER MAENSKLIGA RAETTIGHETER OCH HUMANITAERT SAMARBETE, RESJETOV SAMT DEN SOVJE- TISKE JUSTITIEMINISTERN. RESJETOV HADE DAA BL A SAGT ATT HAN FORTFARANDE ANSAAG GROMYKOS MEMORANDUM FRAAN 1956 AEGA GILTIGHET (DETTA VAR FOERE GROMYKOS AVPOLLETTERING I SEPTEMBER).

COTLERS BERAETTELSE VAR FOELJANDE. HAN HADE I FEBRUARI I ISRAEL TRAEFFAT VICECHEFEN FOER USA/CANADAINSTITUTET BOGDANOV SOM INBJUDITS TILL TEL AVIV FOER ATT DAER HAALLA FOERELAESNINGAR . I SAMBAND DAERMED HADE ISRAELISK PRESS UTPEKAT BOGDANOV SOM OEVERSTE I KGB, MED ANSVAR FOER AKADEMISKA KONTAKTER I VAEST. DETTA HADE COTLER PAAPEKAT FOER BOGDANOV MED TILLAEGGET ATT HAN TIDIGARE HADE HOERT ATT BOGDANOV I SJAEVA VERKET VORE GENERAL. RYSSEN HADE HALVT OM HALVT BEKRAEFTAT DETTA. DAEREFTER HADE DE TVAA BOERJAT TALA OM WALLENBERG OCH BOGDANOV HADE FRAMLAGT VAD HAN KALLADE SIN TES.

DEN GICK UT PAA ATT WALLENBERG PERSONLIGEN HADE AVRAETTATS AV BERIJA (UPPENBARLIGEN 1947). BERIJA VISSTE NAMLIGEN ATT WALLENBERG KAENDE TILL HANS MELLANHAVANDEN MED NAZISTERNA. BOGDANOV VAR INTE SAEKER PAA OM STALIN INFORMERADES OM DET INTRAEFFADE. BERIJA HADE DOCK VARIT MYCKET BEKYMRAED OEVER WALLENBERGS VETSKAP. BOGDANOV GAV ETT BESTAEMT INTRYCK AV ATT DENNA VERSION NU VAR AUKTORISERAD I MOSKVA, MEN HAN VAR INTE SAERSKILT EXPLICIT OM PAA VILKET SAETT WALLENBERG FAATT KUNSKAP OM BERIJAS AFFAERER MED NAZISTERNA.

COTLER HADE NATURLIGTVIS KOMMIT MED INVAENDNINGAR OCH PEKAT PAA ALLA VITTNESMAAL OM ATT WALLENBERG VARIT I LIVET AATMINSTONE UNDER EN STOR DEL AV 50-TALET. BOGDANOV HADE EMELLERTID SVARAT ATT NKVD VARIT MAESTARE PAA DESINFORMATION, OCH ATT DET INTE VARIT NAAGON KONST ATT VID LAEMPIGT TILLFAELLE SLAEPPE UT LAEGERFAANGAR MED PREPARERADE BERAETTELSE. SYFTET OCH INTRESSET HADE VARIERAT OEVER TIDEN.

FORTS

COTLER HADE SEDAN INFORMERAT BOGDANOV OM WALLENBERGSKOMMISSIONEN, OCH ATT DEN HADE MEDLEMMAR FRAAN VARJE LAND DAER WALLENBERG VAR HEDERSMEDBORGARE. RYSSEN HADE DAA GANSKA BESTAEMT FOERESLAGIT ATT DEN SOVJETISKE RIKSAAKLAGAREN ALEXANDER SUCHOROV BORDE INGAA I KOMMISSIONEN OCH FRAAGAT OM DE OEVRIGA VORE BEREDDA ATT LAATA HONOM DELTA. VARFOER INTE, HADE COTLER SVARAT, DET AER JU INTE FRAAGA OM NAAGON ANTISOVJETISK ORGANISATION. BOGDANOV HADE AEN EN GAANG UNDERSTRUKIT HUR VIKTIGT DET VAR ATT HA MED EN HOEG SOVJETISK REPRESENTANT. OM INTE SUCHOROV PERSONLIGEN KUNDE DELTA SKULLE HAN UTSE EN NAERA MEDARBETARE. COTLER HADE SAA TILLFRAAGATS NAER HAN NAESTA GAANG AVSAAG BESOEKA SOVJET, VILKET VAR I MITTEN AV MAJ. BOGDANOV HADE SAGT ATT COTLER DAA SKULLE BLI HANS GAEST OCH ATT DE TILLSAMMANS SKULLE GAA TILL RIKSAAKLAGAREN OCH SEDAN SAETTA IGAANG ARBETET. HAN HADE OCKSAA FOERESLAGIT ATT DE GEMENSAMT SKULLE SKRIVA EN ARTIKEL OM WALLENBERG FOER PUBLICERING I SOVJETISK OCH UTLAENDSK PRESS. OM MAN INTE KUNDE ENAS OM ALLA FORMULERINGAR, KUNDE TVAA VERSIONER UTARBETAS.

NAER SAA COTLER HADE KOMMIT TILL MOSKVA I MAJ, HADE DET VISAT SIG VARA SVAART ATT FAA TILL STAAAND ETT SAMMANTRAEFFANDE MED BOGDANOV, OCH DET HADE TILL SLUT BLIVIT AV FOERST DEN 25 MAJ. NU VAR BOGDANOV INTE LAENGRE SAA SAEKER PAA SIN SAK SOM HAN VARIT I TEL AVIV. VISSERLIGEN HADE HAN INTE TAGIT TILLBAKA VAD HAN TIDIGARE SAGT MEN HAN BETECKNADE DET SOM EN PERSONLIG UPPFATTNING, INTE SOM EN AUKTORITATIV VERSION. HAN HAEVDADE OCKSAA ATT DET DENNA VECKA SKULLE VARA OMOEJLIGT ATT KOMMA I KONTAKT MED RIKSAAKLAGAREN. VAD GAELLDE KOMMISSIONEN UTGJORDE DEN, ENLIGT BOGDANOV EN AATERVAENDSGRAEND, EFTERSOM WALLENBERG VAR DOED. MAN SLOESADE SIN TID I ONOEDAN. COTLER HADE DAA INSKJUTIT ATT MAN AATMINSTONE KUNDE GRANSKA RYSKA, TYSKA OCH ENGELSKA ARKIV FOER ATT EVENTUELLT FINNA NAAGON INFORMATION OM BERIJAS SAMROERE MED NAZISTERNA. BOGDANOV SADE SIG INTE VARA SAEKER PAA ATT DETTA BORDE GOERAS, EFTERSOM DET SANNOLIKT INTE FANNS NAAGRA SAADANA DOKUMENT.

EFTER YTTERLIGARE EN STUNDS SAMTAL HADE BOGDANOVS ATTITYD PLOETSLIGT FOERAENDRATS OCH HAN FRAMHOELL ATT COTLER SNART SKULLE FAA ETT SVAR SAMT ATT HAN FORTFARANDE ANSAAG ATT DE SKULLE FOERSOEKA TALA MED RIKSAAKLAGAREN. HAN FOERESLOG ATT COTLER SKULLE KOMMA TILLBAKA TILL MOSKVA OM TRE VECKOR. UNDER TIDEN SKULLE BOGDANOV ORDNA NOEDVAENDIGA SAMMANTRAEFFANDEN OCH BEKRAEFTA DESSA PER TELEFAX.

COTLER HADE DENNA VECKA OCKSAA TRAEFFAT RESJETOV, SOM SAGT ATT HAN AENNU INTE HADE NAAGOT SVAR PAA FOERSLAGET OM EN GEMENSAM KOMMISSION OCH ATT HAN INTE VAR SAEKER PAA OM DET SKULLE BLI NAAGOT SVAR. PERSONLIGEN SADE HAN SIG DOCK STOEDJA FOERSLAGET. VISSERLIGEN VAR WALLENBERG INTE I LIVET MEN DET VAR HOEG TID ATT BOERJA STADFAESTA HANS MINNE AEVEN I SOVJET.

SLUTLIGEN HADE COTLER OCKSAA HAFT ETT SAMTAL MED VICEORDFOERANDEN I VETENSKAPSAKADEMIN, VELICHOV, SOM HAR NAERA KONTAKTER MED GORBATJOV. VELICHOV HADE TROTS ATT DET VAR FOERSTA DAGEN FOER FOLKKONGRESSENS MOETE TAGIT SIG GOD TID ATT LYSSNA PAA COTLER. AKADEMILEDAMOTEN VAR INTE INSATT I WALLENBERGAERENDET MEN HADE VARIT ENIG MED COTLER OM ATT NAAGOT MAASTE GOERAS. DAEREFTER HADE COTLER REDOVISAT DE VIKTIGASTE VITTNESMAALEN FOER VELICHOV OCH FRAAGAT OM HAN KUNDE

FORTS

BRINGA DEM TILL GORBATJOVS KAENNEDOM. VELICHOV HADE SAMTYCKT OCH DAERTILL FOERESLAGIT ATT DET NYBILDADE HOEGSTA SOVJETS KOMMISSION FOER MAENSKLIGA RETTIGHETER BORDE TA SIG AN FRAAGAN.

S E C U N D O COTLER FRAAGADE AMBASSADOER THUNBORG OM HAN BORDE AATERVAENDA TILL MOSKVA OM 3 VECKOR SOM BOGDANOV FOERESLAGIT. THUNBORG SVARADE ATT DETTA FICK COTLER AVGOERA SJAEVLV MEN ATT HAN PERSONLIGEN INTE KUNDE SE NAAGOT SOM TALADE EMOT DETTA. COTLER SADE DAA ATT HAN AVSAAG RESA FOERUTSATT ATT TELEFAXBEKRAEFTELSE KOM, OCH ATT HAN TROLIGEN SKULLE HA MED SIG VON DARDEL PAA RESAN.

T E R T I O COTLER KOM SAA IN PAA JAN KAPLAN-SPAARET. I JANUARI 1988 I ISRAEL HADE HAN TRAEFFAT KAPLANS DOTTER, ANNA BILDER. HON HADE SAGT ATT FADERN KANSKE SKULLE FAA TILLSTAAND ATT RESA TILL ISRAEL. HON HADE DOCK INSISTERAT PAA ATT COTLER INTE FICK FOERSOEKA TRAEFFA KAPLAN I SOVJET, UTAN FOERST I ISRAEL. OM EN MAANAD SKULLE COTLER BESOEKA ISRAEL IGEN OCH HAN SKULLE DAA SE OM KAPLAN HADE FAATT KOMMA DIT, ELLER OM HAN KUNDE OEVERTALA BILDER ATT LAATA HONOM TALA MED KAPLAN I SOVJET.

Q U A R T O COTLERS UPPGIFTER AER ONEKLIGEN YTTERST INTRESSANTA OCH STAEMMER OCKSAA MED DEN ALLMAENNA BILD VI , BL A EFTER KONTAKTER I MID, HAR AV ATT SERIOESA SOVJETISKA OEVERVAEGANDEN AER PAA GAANG I WALLENBERGAERENDET. AV ALLT ATT DOEMA AER LAEGET LABILT, OCH DET KAN HA SAMBAND MED VIKTIGA EV. FOERESTAAENDE FOERAENDRINGAR PAA HOEG POLITISK NIVAA. HURSUMHELST SAA MAASTE MAN PAA ANSVARIGT HAALL RAEKNA MED ATT DET INTE GAAR ATT HAALLA LOCKET PAA LAENGE TILL, SAERSKILT INTE NAER DET NYA HOEGSTA SOVJET OCH DESS KOMMISSIONER KOMMIT IGAANG ATT ARBETA PAA ALLVAR. VI FAAR SAALEDES HA EN HOEG BEREDSKAP DE NAERMASTE VECKORNA, BAAD ELLER EV. TIDNINGSARTIKLAR (T EX OGONJOK) ELLER FOER ETT SVAR PAA FOERSLAGET OM EN GEMENSAM KOMMISSION. INGENTING AER DOCK SAEKERT.

Q U I N T O NAERMAST SOM ETT PS TILL DEN GJORDA REDOVISNINGEN FAAR LAEGGAS ATT TIDSKRIFTEN "NOVOJE VREMJA" SENASTE NUMMER INNEHAALLER EN FYRASIDIG ARTIKEL OM WALLENBERG , FOER OEVRIGT DEN FOERSTA I SOVJETISK PRESS, DAER NYCKELMENINGEN AER ATT DET BESKED SOVJET LAEMNADE 1957 OM WALLENBERG VAR SLUTGILTIGT. ARTIKELN FAAR SAETTAS I SAMBAND MED DE INDIKATIONER VI PAA SENARE TID ERHAALLIT OM ATT MAN HAER INTERNT DISKUTERAT OM NAAGOT NYTT GREPP SKALL TAS I WALLENBERGAERENDET OCH SOM YTTERLIGARE BELYSES AV COTLERS REDOGOERELSE. DET AER DOCK LAANGT IFRAAN SAEKERT ATT NOVOJE VREMJA-ARTIKLEN AER SISTA ORDET.

MAGNUSSON

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CJ

KOPIA TILL:

UTR MIN

--

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

PRESSBYRÅN

ÅTGÄRD:

Beträffande åtgärd se delgivningslista

1989-05-29 29	
P	2 Em

(POL) (PR)

AMBASSADEN MOSKVA

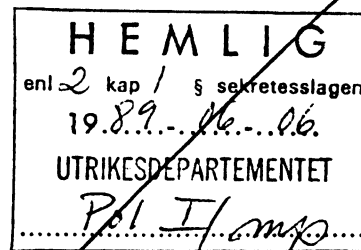
1989-05-29

UD STOCKHOLM

FOER POL 1 OCH PRESS
TELEFONSAMTAL AAHLANDER-HELLQVIST
1988-05-28

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET



PROMEMORIA

AMBASSADEN I...MOSKVA.....

HAR...89-05-29.....

MEDDELAT FÖLJANDE:

Överlämnas för kännedom av

UTRIKESDEPARTEMENTET

Pol. I

6 JUN 1989

V. THAM msp

B R A A D S K A N D E

VECKANS NUMMER AV TIDSKRIFTEN "NOVOJE VREMJA", SOM KOM OSS TILLHANDA UNDER HELGEN, HAR EN FYRASIDIG ARTIKEL OM RAOUL WALLENBERG AV EN FOERFATTARE VID NAMN VLADIMIR PESJTJERSKIJ. ARTIKELN SOM HAR RUBRIKEN "RAOUL WALLENBERG: VERKLIGHET ELLER MYT" AER EN DETALJERAD OCH I POSITIVA ORDALAG HAALLEN REDOGOERELSE FOER WALLENBERGS BAKGRUND OCH HANS GAERNING I BUDAPEST. SMOLTSOVS REDOGOERELSE TILL KGB-CHEFEN ABAKUMOV AATERGES OCH JOURNALISTEN ANSLUTER SIG TILL UPPFATTNINGEN ATT SOVJETISKA REGERINGENS UPPGIFTER FRAAN 1957 AER SLUTGILTIGA. HAN TAR DAERMED AVSTAAND FRAAN RYKTEN I VAEST ATT DET SKULLE FINNAS FLER UPPGIFTER OM WALLENBERG BEVARADE I DE SOVJETISKA ARKIVEN.

ARTIKELN AER INTRESSANT MOT BAKGRUND AV ATT OGOJOK JU FOERBERETT EN ARTIKEL MED EN ANNAN UPPLAEGGNING, ENLIGT VAD VI ERFARIT. OGOJOK SKULLE I EN UPPMANING TILL ALLMAENHETEN BE OM UPPLYSNINGAR SOM KUNDE BRINGA KLARHET I WALLENBERGS OEDE. VI HAR AENNU INTE FAATT NAAGON YTTERLIGARE KOMMENTAR FRAAN OGOJOK OM ARTIKELN KOMMER ATT PUBLICERAS OEVERHUVUDTAGET.

VAD VI BEVITTNAR I OCH MED PUBLICERANDET AV NOVOJE VREMJAS ARTIKEL AER FOERMODLIGEN EN SLAGS DRAGKAMP MELLAN OLIKA INTRESSEGRUPPER I SOVJETLEDNINGEN. FOER DAGEN SKULLE ALLTSAA DEN FALANGEN SOM INTE VILL MEDVERKA TILL FULLSTAENDIG KLARHET OM WALLENBERGS OEDEN HA OEVERHANDEN?

MAGNUSSON

UTRIKESDEPARTEMENTET

☐ FAX ☐ RAPPORT ☐ HANDBREV ☐ TELEGRAM ☒ PM ☐ ÖVR

Politiska avdelningen

Enhet

Datum

Handläggare

Pol-1 89-06-05 V. Thau

Godkännes

Ort/Datum/Nr eller namn

Angående

Artikel om Raoul Wallenberg

HEMLIGSTAMPLAS

Delges för kännedom

utan bil

jämte
samt biljämte
bil nrjämte bil
där så angivitsbil kan läsas
på UD tel:

☐ Konungen	Bil	☐ Statssekr	Bil	☐ BITS	Bil	☐ Europeainstitutet	Bil
☐ Regeringen 21 ex		☐ U-enh A		☐ SAREC		☐ Svenska FN-förbundet	
☐ Statsministern		☐ I-sekr A		☐ IMPOD		☐ Östekonomiska byrån	
☐ Statsrådsberedningen		☐ I-enh Fi		☐ Swedfund		☐ Bankföreningen	
☐ Chef Fö		☐ I-enh Fö		☐ LO/TCO:s bist nämnd		☐ Exportr	
☐ Chef I		☐ I-sekr I		☐ Sv kyrkans mission		☐ Industriförb	
☐ Statsrådet		☐ IAEA-del I		☐ IVA		☐ Grossistförb	
☐ Statsrådet		☐ I-sekr		☐ STU		☐ Sthlms Handelsk 2 ex	
☐ Statsrådet		☐ I-sekr		☐ Svensk kärnbränsle AB		☐ LO	
☐ Riksdagens talman		☐ I-sekr		☐ Statens kärnkraftinsp		☐ AIC	
☐ Utränämnd/Utrutsk/Europa- rådsdel 53 ex		☐ SSLP, Fö		☐ Statens strålskyddsinst		☐ TCO	
☐ Utrikesnämnden 21 ex		☐ OB		☐ Televerket		☐ SIF	
☐ Utrutsk 37 ex		☐ Ch Fst/Op 1		☐ Statens rymddeleg		☐ SACO/SR	
☐ Europarådsdel 12 ex		☐ Ch Fst/Op 5		☐ Invandrarverket 2 ex		☐ SAF	
☐ Utrutsk kanslichef		☐ Arméstaben FN-avd		☐ Forskningsberedningen		☐ Röda Korset	
☐ Förutsk kanslichef		☐ Stabsch MHS		☐ Miljöförberedningen		☐ Amb. Delegation	
☐ Riksdagsman		☐ FOA 2 ex		☐ I-sekr Naturvårdsverk		☐ Raoul Wallenberg	
☐ Riksdagsman		☐ SIPRI		☐ Sekr f framtidsstud		☐ Föreningar	
☐ Riksdagsman		☐ EKN		☐ Nordiska Rådets sv del			
☐ Riksdagsman		☐ KK 5 ex		☐ Svenska institutet			
☐ Statssekr Fö		☐ Riksbanken		☐ Nordiska Afrikainst			
☐ Statssekr		☐ RPS		☐ Latinamerikainst			
☐ Statssekr		☐ SIDA		☐ Utrikespol institutet			

☐ Större beskickningar FN-representationen 9 ex	☐ Bonn	Bil	☐ Moskva	Bil	☐ Peking	Bil	☐ Washington 2 ex	Bil	☐ FN-repr	Bil
☐ Norden 4 ex	☐ London		☐ Paris		☐ Tokyo		☐ Reykjavik			
☐ Övriga Östeuropa 8 ex	☐ Helsingfors		☐ Köpenhamn		☐ Oslo		☐ Sofia			
☐ Övriga Västeuropa och Canada 18 ex	☐ Belgrad		☒ Budapest		☐ Leningrad Gk		☐ Warszawa			
☐ Nordefrika 5 ex	☐ Berlin A		☐ Bukarest		☐ Prag		☐ Ottawa		☐ Bryssel-del	☐ Paris-del
☐ Mellanöstern 9 ex	☐ Ankara		☐ Bern		☐ Haag		☐ Rom		☐ Genève-del	☐ Strasbourg- repr
☐ Övriga Asien och Australasien 18 ex	☐ Athen		☐ Bryssel		☐ Lissabon		☐ Wien		☐ Nedr-del Genève	☐ ESK-del Wien
☐ Övriga Afrika 14 ex	☐ Berlin Gk		☐ Dublin		☐ Madrid				☐ Tripoli	
☐ Latinamerika 12 ex	☐ Alger		☐ Kairo		☐ Rabat		☐ Tunis		☐ Tel Aviv	
☐ Vissa lönade konsulat 16 ex	☐ Abu Dhabi		☐ Bagdad		☐ Damaskus		☐ Muscat		☐ Pyongyang	☐ Teheran
	☐ Amman		☐ Beirut		☐ Kuwait		☐ Riyadh		☐ Seoul	☐ Vientiane
	☐ Bangkok		☐ Dhaka		☐ Islamabad		☐ Manila		☐ Singapore	☐ Wellington
	☐ Canberra		☐ Hanoi		☐ Jakarta		☐ New Delhi		☐ Lusaka	☐ Monrovia
	☐ Colombo		☐ Hongkong Gk		☐ Kuala Lumpur		☐ Panmunjom		☐ Maputo	☐ Nairobi
	☐ Abidjan		☐ Dar-es- Salaam		☐ Harare		☐ Lagos		☐ Maseru	☐ Pretoria
	☐ Addis Abeba		☐ Gaborone		☐ Kinshasa		☐ Luanda		☐ Mexico	☐ Quito
	☐ Bogotá		☐ Buenos Aires		☐ Guatemala		☐ Lima		☐ Montevideo	☐ Santiago
	☐ Brasília		☐ Caracas		☐ Havanna		☐ Managua		☐ Rio de Janeiro	☐ Vancouver
	☐ Barcelona		☐ Hamburg		☐ Los Angeles		☐ Montreal		☐ Sydney	
	☐ Chicago		☐ Istanbul		☐ Mariehamn		☐ München		☐ Szczecin	
	☐ Frankfurt		☐ Jeddah		☐ Minneapolis		☐ New York Gk			

☐ Utrikesministern	Bil	☐ Chef Pol 1-6	Bil	☐ Verksamhetsplan	Bil	☐ Exp-chefen UDH	Bil	☐ Chef NGO	Bil
☐ Biståndsministern		☒ Chef Pol 1		☐ Inspektören		☐ Chef UDH		☐ ESK-gruppen	
☐ Utrikeshandelsmin		☐ KSA		☐ Chef protokollet		☐ Förhandlingsgruppen		☐	
☐ Kabinetssekr		☐ Chef Rattsavd		☐ Chef press- o inf enh		☐ Koordinatörerna		☐	
☐ UM:s inf sekr		☐ Folkkrättsrådgivare		☐ Chef pressbyrån		☐ KMI		☐	
☐ Kansliråd UM:s kansli		☐ Chef R		☐ Chef inf byrån		☐ UDH 6 Transp		☐	
☐ Dep sekr UM:s kansli		☐ Expeditionschefen		☐ Chef SSB		☐ Statssekr int U-samarb		☐	
☐ Chef Pol avd		☐ Chef A:1		☐ Rapportoversikten		☐ Chef U		☐	
☐ Bitr. Chef Pol avd		☐ Chef A:2		☐ Statssekr UDH		☐ Regeringspärmen		☐ Återenh	ex

Antal ex skr 2 1 Antal ex bil 1 Kopierad den 890607 CA 7/6 - 89 92

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
BR

KOPIA TILL:

UTR MIN

--

KABS

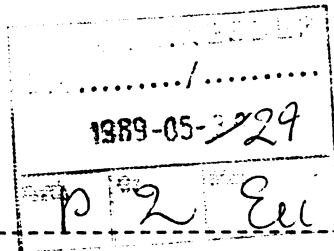
POLCH

BITR POLCH

POL 1

ÅTGÄRD:

Se sidan 2.



(POL)

AMBASSADEN MOSKVA

1989-05-29

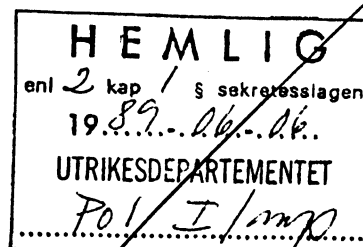
UD STOCKHOLM

✓ FOER POL 1 (THAM)

RE ARTIKEL OM WALLENBERG

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET



PROMEMORIA

AMBASSADEN I MOSKVA

HAR... 89-05-29

MEDDELAT FÖLJANDE:

Pol I, Kr V Tham, mp
1989-06-06

Kopia: ch pol I
Olsson, pol I

Exp: 89-06-06/yp

RE ARTIKEL OM WALLENBERG

DAA JAG IDAG I ANNAT AERENDE TRAEFFADE CHEFEN FOER ANDRA EURO-PEISKA AVDELNINGEN I MID, USPENSKIJ, VISADE DET SIG ATT HAN INTE KAENDE TILL ATT NOVOJE VREMJA PUBLICERAT EN ARTIKEL OM WALLENBERG. DET GJORDE DAEREMOT MEDARBETAREN TATARINTSEV, SOM KUNDE UPPLYSA MIG OCH USPENSKIJ ATT FOERFATTAREN VAR ANSTAELLD SOM JOURNALIST PAA TIDNINGEN ARGUMENTY I FAKTY. BAKGRUNDEN TILL ARTIKELN SADES VARA ATT BL A DENNA TIDNING MOTTAGIT ETT STORT ANTAL LAESEBREV OCH ANDRA FOERFRAAGNINGAR OM WALLENBERG. DET KAN TILLAEGGAS ATT ARGUMENTY I FAKTY ANSES STAA KGB NAERA. NOVOJE VREMJA HAR DOCK EN STOERRE SPRIDNING INTERNATIONELLT.

MAGNUSSON

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CBE

KOPIA TILL:

KABS
POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

1989-05-31 30

P 2 Ee'

AMBASSADEN MOSKVA

1989-05-29

PO4

UD STOCKHOLM

ENDAST FOER KAB SEKR,
POLCHEFEN OCH POL 1 (THAM)

RE WALLENBERGAERENDET

Kabs: V

Polchefen: 0

ae/ 89-07-11:
Sovietal Team / R.W.-preningar.
(Sonnenfeld).

1) Enligt info preningar skall Cotler
ha besökt sin inte zina något
nytt besök i Moskva.

2) Förslaget nu en gemensam kommission
har slutligen beslutat behandla från
Sovjetisk sida.

/v. Tham

FORTS

RE WALLENBERGAERENDET

P R I M O DEN KANADENSISKE PROFESSORN COTLER, SEDAN NAAGRA AAR AKTIV I WALLENBERGFRAAGAN OCH BL A MEDLEM AV DEN SAERSKILDA KOMMISSION SOM BILDATS PAA GUY VON DARDELS INITIATIV, BESOEKTE DEN 26 MAJ AMBASSADOER THUNBORG FOER ATT INFORMERA HONOM OM DEN SENASTE MYCKET INTRESSANTA UTVECKLINGEN. COTLER HADE REDAN FOERRA AARET SAMTAL MED VICE UTRIKESMINISTER ADAMISJIN, SOM DAA GAV UTTRYCK FOER EN NY MER POSITIV SOVJETISK ATTITYD TILL WALLENBERG, OCH MED CHEFEN FORE MID:S AVDELNING FOER MAENSKLIGA RAETTIGHETER OCH HUMANITAERT SAMARBETE, RESJETOV SAMT DEN SOVJETISKE JUSTITIEMINISTERN. RESJETOV HADE DAA BL A SAGT ATT HAN FORTFARANDE ANSAAG GROMYKOS MEMORANDUM FRAAN 1956 AEGA GILTIGHET (DETTA VAR FOERE GROMYKOS AVPOLLETTERING I SEPTEMBER).

COTLERS BERAETTEELSE VAR FOELJANDE. HAN HADE I FEBRUARI I ISRAEL TRAEFFAT VICECHEFEN FOER USA/CANADAINSTITUTET BOGDANOV SOM INBJUDITS TILL TEL AVIV FOER ATT DAER HAALLA FOERELAESNINGAR . I SAMBAND DAERMED HADE ISRAELISK PRESS UTPEKAT BOGDANOV SOM OEVERSTE I KGB, MED ANSVAR FOER AKADEMISKA KONTAKTER I VAEST. DETTA HADE COTLER PAAPEKAT FOER BOGDANOV MED TILLAEGGET ATT HAN TIDIGARE HADE HOERT ATT BOGDANOV I SJAEVA VERKET VORE GENERAL. RYSSEN HADE HALVT OM HALVT BEKRAEFTAT DETTA. DAEREFTER HADE DE TVAA BOERJAT TALA OM WALLENBERG OCH BOGDANOV HADE FRAMLAGT VAD HAN KALLADE SIN TES.

DEN GICK UT PAA ATT WALLENBERG PERSONLIGEN HADE AVRAETTATS AV BERIJA (UPPENBARLIGEN 1947). BERIJA VISTE NAEMLIGEN ATT WALLENBERG KAENDE TILL HANS MELLANHAVANDEN MED NAZISTERNA. BOGDANOV VAR INTE SAEKER PAA OM STALIN INFORMERADES OM DET INTRAEFFADE. BERIJA HADE DOCK VARIT MYCKET BEKYMRAED OEVER WALLENBERGS VETSKAP. BOGDANOV GAV ETT BESTAEMT INTRYCK AV ATT DENNA VERSION NU VAR AUKTORISERAD I MOSKVA, MEN HAN VAR INTE SAERSKILT EXPLICIT OM PAA VILKET SAETT WALLENBERG FAATT KUNSKAP OM BERIJAS AFFAERER MED NAZISTERNA.

COTLER HADE NATURLIGTVIS KOMMIT MED INVAENDNINGAR OCH PEKAT PAA ALLA VITTNESMAAL OM ATT WALLENBERG VARIT I LIVET AATMINSTONE UNDER EN STOR DEL AV 50-TALET. BOGDANOV HADE EMELLERTID SVARAT ATT NKVD VARIT MAESTARE PAA DESINFORMATION, OCH ATT DET INTE VARIT NAAGON KONST ATT VID LAEMPIGT TILLFAELLE SLAEPPA UT LAEGERFAANGAR MED PREPARERADE BERAETTELSER. SYFTET OCH INTRESSET HADE VARIERAT OEVER TIDEN.

FORTS

COTLER HADE SEDAN INFORMERAT BOGDANOV OM WALLENBERGSKOMMISSIONEN, OCH ATT DEN HADE MEDLEMMAR FRAAN VARJE LAND DAER WALLENBERG VAR HEDERSMEDBORGARE. RYSSEN HADE DAA GANSKA BESTAEMT FOERESLAGIT ATT DEN SOVJETISKE RIKSAAKLAGAREN ALEXANDER SUCHOROV BORDE INGAA I KOMMISSIONEN OCH FRAAGAT OM DE OEVRIGA VORE BEREDDA ATT LAATA HONOM DELTA. VARFOER INTE, HADE COTLER SVARAT, DET AER JU INTE FRAAGA OM NAAGON ANTISOVJETISK ORGANISATION. BOGDANOV HADE AEN EN GAANG UNDERSTRUKIT HUR VIKTIGT DET VAR ATT HA MED EN HOEG SOVJETISK REPRESENTANT. OM INTE SUCHOROV PERSONLIGEN KUNDE DELTA SKULLE HAN UTSE EN NAERA MEDARBETARE. COTLER HADE SAA TILLFRAAGATS NAER HAN NAESTA GAANG AVSAAG BESOEKA SOVJET, VILKET VAR I MITTEN AV MAJ. BOGDANOV HADE SAGT ATT COTLER DAA SKULLE BLI HANS GAEST OCH ATT DE TILLSAMMANS SKULLE GAA TILL RIKSAAKLAGAREN OCH SEDAN SAETTA IGAANG ARBETET. HAN HADE OCKSAA FOERESLAGIT ATT DE GEMENSAMT SKULLE SKRIVA EN ARTIKEL OM WALLENBERG FOER PUBLICERING I SOVJETISK OCH UTLAENDSK PRESS. OM MAN INTE KUNDE ENAS OM ALLA FORMULERINGAR, KUNDE TVAA VERSIONER UTARBETAS.

NAER SAA COTLER HADE KOMMIT TILL MOSKVA I MAJ, HADE DET VISAT SIG VARA SVAART ATT FAA TILL STAAAND ETT SAMMANTRAEFFANDE MED BOGDANOV, OCH DET HADE TILL SLUT BLIVIT AV FOERST DEN 25 MAJ. NU VAR BOGDANOV INTE LAENGRE SAA SAEKER PAA SIN SAK SOM HAN VARIT I TEL AVIV. VISSERLIGEN HADE HAN INTE TAGIT TILLBAKA VAD HAN TIDIGARE SAGT MEN HAN BETECKNADE DET SOM EN PERSONLIG UPPFATTNING, INTE SOM EN AUKTORITATIV VERSION. HAN HAEVDADE OCKSAA ATT DET DENNA VECKA SKULLE VARA OMOEJLIGT ATT KOMMA I KONTAKT MED RIKSAAKLAGAREN. VAD GAELLENDE KOMMISSIONEN UTGJORDE DEN, ENLIGT BOGDANOV EN AATERVAENDSGRAEND, EFTERSOM WALLENBERG VAR DOED. MAN SLOESADE SIN TID I ONOEDAN. COTLER HADE DAA INSKJUTIT ATT MAN AATMINSTONE KUNDE GRANSKA RYSKA, TYSKA OCH ENGELSKA ARKIV FOER ATT EVENTUELLT FINNA NAAGON INFORMATION OM BERIJAS SAMROERE MED NAZISTERNA. BOGDANOV SADE SIG INTE VARA SAEKER PAA ATT DETTA BORDE GOERAS, EFTERSOM DET SANNOLIKT INTE FANNS NAAGRA SAADANA DOKUMENT.

EFTER YTTERLIGARE EN STUNDS SAMTAL HADE BOGDANOV ATTITYD PLOETSLIGT FOERAENDRATS OCH HAN FRAMHOELL ATT COTLER SNART SKULLE FAA ETT SVAR SAMT ATT HAN FORTFARANDE ANSAAG ATT DE SKULLE FOERSOEKA TALA MED RIKSAAKLAGAREN. HAN FOERESLOG ATT COTLER SKULLE KOMMA TILLBAKA TILL MOSKVA OM TRE VECKOR. UNDER TIDEN SKULLE BOGDANOV ORDNA NOEDVAENDIGA SAMMANTRAEFFANDEN OCH BEKRAEFTA DESSA PER TELEFAX.

COTLER HADE DENNA VECKA OCKSAA TRAEFFAT RESJETOV, SOM SAGT ATT HAN AENNU INTE HADE NAAGOT SVAR PAA FOERSLAGET OM EN GEMENSAM KOMMISSION OCH ATT HAN INTE VAR SAEKER PAA OM DET SKULLE BLI NAAGOT SVAR. PERSONLIGEN SADE HAN SIG DOCK STOEDJA FOERSLAGET. VISSERLIGEN VAR WALLENBERG INTE I LIVET MEN DET VAR HOEG TID ATT BOERJA STADFAESTA HANS MINNE AEVEN I SOVJET.

SLUTLIGEN HADE COTLER OCKSAA HAFT ETT SAMTAL MED VICEORDFOERANDEN I VETENSKAPSAKADEMIN, VELICHOV, SOM HAR NAERA KONTAKTER MED GORBATJOV. VELICHOV HADE TROTS ATT DET VAR FOERSTA DAGEN FOER FOLKKONGRESSENS MOETE TAGIT SIG GOD TID ATT LYSSNA PAA COTLER. AKADEMILEDAMOTEN VAR INTE INSATT I WALLENBERGAERENDET MEN HADE VARIT ENIG MED COTLER OM ATT NAAGOT MAASTE GOERAS. DAEREFTER HADE COTLER REDOVISAT DE VIKTIGASTE VITTNESMAALEN FOER VELICHOV OCH FRAAGAT OM HAN KUNDE

BRINGA DEM TILL GORBATJOVS KAENNEDOM. VELICHOV HADE SAMTYCKT OCH DAERTILL FOERESLAGIT ATT DET NYBILDADE HOEGSTA SOVJETS KOMMISSION FOER MAENSKLIGA RETTIGHETER BORDE TA SIG AN FRAAGAN.

S E C U N D O COTLER FRAAGADE AMBASSADOER THUNBORG OM HAN BORDE AATERVAENDA TILL MOSKVA OM 3 VECKOR SOM BOGDANOV FOERESLAGIT. THUNBORG SVARADE ATT DETTA FICK COTLER AVGOERA SJAEV MEN ATT HAN PERSONLIGEN INTE KUNDE SE NAAGOT SOM TALADE EMOT DETTA. COTLER SADE DAA ATT HAN AVSAAG RESA FOERUTSATT ATT TELEFAXBEKRAEFTELSE KOM, OCH ATT HAN TROLIGEN SKULLE HA MED SIG VON DARDEL PAA RESAN.

T E R T I O COTLER KOM SAA IN PAA JAN KAPLAN-SPAARET. I JANUARI 1988 I ISRAEL HADE HAN TRAEFFAT KAPLANS DOTTER, ANNA BILDER. HON HADE SAGT ATT FADERN KANSKE SKULLE FAA TILLSTAAND ATT RESA TILL ISRAEL. HON HADE DOCK INSISTERAT PAA ATT COTLER INTE FICK FOERSOEKA TRAEFFA KAPLAN I SOVJET, UTAN FOERST I ISRAEL. OM EN MAANAD SKULLE COTLER BESOEKA ISRAEL IGEN OCH HAN SKULLE DAA SE OM KAPLAN HADE FAATT KOMMA DIT, ELLER OM HAN KUNDE OEVERTALA BILDER ATT LAATA HONOM TALA MED KAPLAN I SOVJET.

Q U A R T O COTLERS UPPGIFTER AER ONEKLIGEN YTTERST INTRESSANTA OCH STAEMMER OCKSAA MED DEN ALLMAENNA BILD VI , BL A EFTER KONTAKTER I MID, HAR AV ATT SERIOESA SOVJETISKA OEVERVAEGANDEN AER PAA GAANG I WALLENBERGAERENDET. AV ALLT ATT DOEMA AER LAEGET LABILT, OCH DET KAN HA SAMBAND MED VIKTIGA EV. FOERESTAAENDE FOERAENDRINGAR PAA HOEG POLITISK NIVAA. HURSOMHELST SAA MAASTE MAN PAA ANSVARIGT HAALL RAEKNA MED ATT DET INTE GAAR ATT HAALLA LOCKET PAA LAENGE TILL, SAERSKILT INTE NAER DET NYA HOEGSTA SOVJET OCH DESS KOMMISSIONER KOMMIT IGAANG ATT ARBETA PAA ALLVAR. VI FAAR SAALEDES HA EN HOEG BEREDSKAP DE NAERMASTE VECKORNA, BAADE FOER EV. TIDNINGSARTIKLAR (T EX OGONJOK) ELLER FOER ETT SVAR PAA FOERSLAGET OM EN GEMENSAM KOMMISSION. INGENTING AER DOCK SAEKERT.

Q U I N T O NAERMAST SOM ETT PS TILL DEN GJORDA REDOVISNINGEN FAAR LAEGGAS ATT TIDSKRIFTEN "NOVOJE VREMJA" SENASTE NUMMER INNEHAALLER EN FYRASIDIG ARTIKEL OM WALLENBERG , FOER OEVRIGT DEN FOERSTA I SOVJETISK PRESS, DAER NYCKELMENINGEN AER ATT DET BESKED SOVJET LAEMNADE 1957 OM WALLENBERG VAR SLUTGILTIGT. ARTIKELN FAAR SAETTAS I SAMBAND MED DE INDIKATIONER VI PAA SENARE TID ERHAALLIT OM ATT MAN HAER INTERNT DISKUTERAT OM NAAGOT NYTT GREPP SKALL TAS I WALLENBERGAERENDET OCH SOM YTTERLIGARE BELYSES AV COTLERS REDOGOERELSE. DET AER DOCK LAANGT IFRAAN SAEKERT ATT NOVOJE VREMJA-ARTIKLEN AER SISTA ORDET.

MAGNUSSON



Röda korset
Croix-Rouge Suédoise
Swedish Red Cross
Cruz Roja Sueca

Datum/Date
1989-05-30

Var ref/Our ref
9554/LO
Er ref/Your ref

Utrikesdepartementet
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

Pol 1/Kr Tham/ac
1989-07-13

Hbr Tham till Röda
Korset dat 1989-07-13

exp 890713/ac

RÖDA KORSET		
D. NR. 150/022		
1989-07-13		
AVD. P	GR. Z	EU 7

pol

Förfrågan från Ungern om läkaren Karin Bergman (1917-1953) i
Wallbergaktionen 1944-45

Svenska röda korset har fått en förfrågan om ovanstående från en
ungersk journalist (se bifogade kopia av telex).

Frågan har utretts av Claes Sederholm vid vårt Arkiv/Bibliotek,
som tyvärr inte har hittat någon uppgift om Karin Bergman. PM i
saken bifogas.

Eftersom Utrikesdepartementet har ett omfattande material om
Raoul Wallenberg undrar vi om det hos er finns någon sådan
uppgift. Vid eventuell positiv uppgift är vi tacksamma om den
ungerske journalisten kan kontaktas direkt.

Med vänlig hälsning
RÖDA KORSETS CENTRALSTYRELSE
Flyktingenheten

Lilly Olsson
Lilly Olsson
Efterforskningen

Bil.

CENTRALSTYRELSEN · COMITÉ CENTRAL · CENTRAL COMMITTEE · COMITE CENTRAL

Postadress Postal address Box 27316 S-102 54 STOCKHOLM	Gatuadress Address Östhammarsgatan 70	Telefon Telephone Nat 08-6655600 Int +46 8 6655600	Telegram Telegram address swecross	Telex 19613 swecross	Telefax Nat 08-7836692 Int +46 8 7836692	Giro Gåvor 900800-4
---	---	---	--	----------------------------	--	---------------------------

Förfrågan om Karin Bergman

1. Från FLYKT-enheten har remitterats till Arkiv/Bibl förfrågan från ungersk journalist om Karin Bergman (1917-1953), som uppgetts tagit del i Raoul Wallenbergs aktion i Budapest 1944-början av 1945. Karin^B Bergman "a doctor". Kopia av berörd förfrågan (telex) bifogas.

./1

2. Raoul Wallenberg var ju formellt knuten till svenska legationen och ej till Svenska röda korset. I förfrågan hemställs om uppgift om hon varit knuten till Svenska eller ev Int röda korset.

3. Följande undersökningar gjorda

- årsböcker m m för Sv röda korset
- genomgång av böcker behandlande Budapest 1944
- genomgång medaljregister
- genomgång Pers namnregister.

Beträffande sistnämnda har förfrågan gjorts på Pers-enheten. Svaret negativt (kopia bifogas).

./2

Inte heller vid de andra undersökningarna har något resultat erhållits.

Boken av V Langlet "Verk och dagar i Budapest" (Stockholm 1946) innehåller särskilt många namn (vid genomgång funnit 122 namn, varav 20 svenska; dock i några fall sådana som bara haft indirekt samband med verksamheten i Budapest). Namnet Bergman förekommer inte. Ej heller har "medaljregistret" någon Karin Bergman i angiven ålder.

Det finns (avställda i Riksarkivet) några arkivvolymr från Sv röda korset och Budapest 1944). Utdrag ur arkivförteckningen bifogas. Bedömningen är dock, att sannolikheten för positiva uppgifter i sammanhanget är ytterst liten.

./3

4. Svenska utrikesdepartementet har ju ett ytterst omfattande material om Raoul Wallenberg. Vidare är väl t ex Per Anger, som var knuten till legationen i Budapest aktuell tid (om som på flera ställen - liksom R Wallenberg - omnäms i Langlets bok), fortfarande i livet och bör väl då kunna lämna sakuppgifter.

Föreslås således svar till frågaren att SRK inte har några uppgifter, men att hans förfrågan översänds till svenska UD med hemställan att vid positiv uppgift lämna sådana direkt till frågaren. Det förutsätts att UD därvid kontaktar Anger vid behov. Kanske kan denna PI bifogas hemställan till UD.

C. Sederholm

Vet du något om detta?

Vänlig hälsning

224269 MEMZ H

Lilja Olsson

Effektredaktionen

Ölystingsgatan

664 (anlän)

ANKOM

1989-05-16

In 16/5
Fr Hylle

RED CROSS

AS A JOURNALIST AT THE POLITICAL DAILY, MAGYAR HÍRZET, (HUNGARIAN NATION), I CONDUCT INTERVIEWS ON THE ACTIVITY OF MR RAOUL WALLENBERG IN HUNGARY, AS WELL AS THE CIRCUMSTANCES OF HIS DISAPPEARANCE. DURING THIS WORK, I MET THE NAME OF MS. KARIN BERGMAN (1917-1953), A DOCTOR, WHO ALLEGEDLY ALSO TOOK PART IN MR. WALLENBERG'S RESCUE OPERATIONS.

ACCORDING TO MY KNOWLEDGE, MS. KARIN BERGMAN ARRIVED IN BUDAPEST SOMEWHERE AROUND 1944, SHEX COMMISSIONED EITHER BY THE SWEDISH OR THE INTERNATIONAL RED CROSS ORGANISATION AND WAS THE LEADER OF AN ACTION RESCUING CHILDREN HERE. ALLEGEDLY, SHE TOOK PEXXXXPART IN THE RESCUE OF SEVERAL HUNDRED PEOPLE, STILL IN HUNGARY NOBODY SEEMS TO KNOW ANYTHING ABOUT HER.

THIS IS THE REASON WHY I WOULD-LIKE TO ASK YOU THAT, IF IT IS POSSIBLE, YOU KINDLY SEND ME WORD IF EITHER THE INTERNATIONAL OR SWEDISH NATIONAL RED CROSS ORGANISATION HAS ANY INFORMATION ON THE FACT WHETHER IT WAS THEN WHO SENT MS. BERGMANXXX BERGMAN TO BUDAPEST OR COMMISSIONED HER TO HEAD AND ORGANISE RESCUE OPERATIONS.

MANY THANKS JANOS DESI, JOURNALIST

HUNGARY, BUDAPEST LENIN KRT 9-11.
TELEX NUMBER 2242269

907

224269 MEMZ H

Röda korset

Centralstyrelsen Box 27316, 10254 Stockholm

Telefon 08-665 56 00

Till		Datum	Haft del av	Datum	Sign
	Claes Sederholm	890518			
Från	☐ I retur	☐ För yttrande			
	Maria Berggren	☐ För direkt handläggning			
Angående		☐ För kännedom			
		☐ Önskas åter			
		☐ Beställning till inköpsavdelningen			

Tyvärr finns inga handlingar på Karin Bergman i vårt arkiv.

Hälsn.

Maria

URDRAG UR SVENSKA RÖDA KORSETTS (äldre) ARKIVFÖRTECKNING

(I sin helhet är arkivet avställt i Riksarkivet, sekt för enskilda arkiv)

Volym Svenska röda korset (RK): II:1 (Överstyrelsen):F (handlingar ur olika serier): I a (Korrespondens, huvudserien): 173, således

SRK:II:1:F:I a:173 (vol år 1944 innehåller möjligen även handlingar om Ungern och då om Ungerns röda kors; lite osäkert innehåll enligt kod, som ibland är svårtydd)

Vidare i samma serie:

SRK:II:1:F:I a: 183 (vol år 1944 om hjälp till sannolikt även Ungern)

SRK:II:1:F:I a: 207 (vol år 1945, möjligen något om Ungerns röda kors, jfr vol 173)

SRK:II:1:F:I a: 216-220 (vol år 1945, om "efterkrigshjälp", kan vara även till Ungern)

Vidare i supplement till samma serie:

SRK:II:1:F:I a: 541 (vol år 1945, Ungerska hjälpkommittén, bedömningsfrämst kommitte med Ungerska röda korset)

542-548 (vol år 1946, Ungerska hjälpkommittén)



THE TIMES

P.O. Box 481, Virginia Street, London E1 9BD
Telephone: 01-481 4100 Telex: 262141

15/02/89
P. 25 EV

Rachel Wattenberg

MAY 31/89

FAX LEADER SHEET

PLEASE DELIVER THE FOLLOWING PAGES TO : X

NAME ... THE FOREIGN MINISTER

DEPARTMENT ... MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS

COMPANY ... STOCKHOLM

FAX NO ... 010 46 8 7231176

SENDER ... RICHARD WILLIAMS

DEPARTMENT ... FEATURES

2
..... Pages are being transmitted (including this sheet)

If you do not receive all the pages please telephone

01-782 5155 as soon as possible.

ADDITIONAL MESSAGE (if any)

.....
.....
.....
.....

cc/

Pierre Schou' fac Ernst
Jetta Sereny, den 16/6-89
4.12.00



THE TIMES

1 Pennington Street, London E1 9XN
Telephone: 01-481 4100 Telex: 262141

31st May 1989

The Foreign Minister
Ministry of Foreign Affairs
Stockholm

Fax No: 8-7231176

tel 6034216

Dear Mr. Anderson,

We have asked our contributor Gitta Sereny, author of several books on the Third Reich, to go to Sweden to evaluate the Raoul Wallenberg situation both from the point of view of those who firmly believe him to be still alive, and also any information that may be available proving his death.

Whatever the answer, it seems to us that the present atmosphere in Russia and the recent departure of Mr. Gromyko may open the door to new initiatives in this sad affair, primarily by the Russians, but with all possible assistance from outside.

We wish to make very sure, with your help, that if we decide to write on this matter now, we are not cutting across any efforts being undertaken by your government - or anyone else you may know of - at this time. I would be grateful if you, and perhaps also Mr. Pierre Shorri, could make the time to discuss these matters with Ms. Sereny during her stay in Stockholm between June 9th and June 16th.

Yours sincerely,

Richard Williams

Richard Williams
Assistant Editor - Arts & Features

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

1989-06-01 Nr 125 ✓

Handläggare: J-C Åhlander

Pol I, Kr V Tham, mp
1989-06-06

Utrikesdepartementet

Kopia:

kabs
polch
ch pol I
Bertelman, pol
Olsson, pol I
Tham, pol I

Raoul Wallenberg-Föreningen,
Sthlm

Rae

Exp: 89-06-06/

Artikel i "Ny tid" om Raoul Wallenberg
(1 bil.) ✓

p 2 En^I

./.

Jag får härmed insända kopia jämte av ambassaden gjord
översättning till svenska av en artikel om Raoul Wallen-
berg införd i Nr 22 av veckotidskriften "Ny tid".



Hans Magnusson

Amb BUDAPEST (unr)

Amb PRAG (unr)

Amb NEW DELHI (unr)

Amb LONDON (unr)

Amb TEL AVIV (unr)

Exp: 89-06-06/

mw

ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Рауль
Валленберг!

Быль и легенда



Имя этого человека вот уже более сорока лет не покидает страницы мировой печати. В начале нынешнего года средства массовой информации Швеции вновь выступили с комментариями о его деятельности во время второй мировой войны и кажущихся загадочными обстоятельствах его гибели. Повод: приезд в Советский Союз американского адвоката Д.Силбера и его обращение в Прокуратуру СССР с просьбой предоставить «дополнительные данные» по так называемому «делу Рауля Валленберга». Несколько ранее в ходе передачи советского телевидения о встрече представителей советской и шведской общественности известный шведский журналист Стиг Фредрикссон высказал желание разобраться и покончить с «делом» раз и навсегда.

На Западе все еще строятся различного рода догадки и предположения о судьбе шведского дипломата. Особенно широкое распространение получила версия, согласно которой он вообще не погиб, а находится в заключении на советской территории и, как говорится в одной монографии, «продолжает свой бесконечный путь по ГУЛАГу». Некоторые шведские журналисты считают, что он в настоящее время содержится в психиатрической больнице Благовещенска. О тяжелом состоянии Р.Валленберга говорится в

книге шведского автора К.Факта, вышедшей в свет в 1986 году. По его словам, Р.Валленберг якобы помещен в дом для умалишенных, плохо соображает, что с ним и кто он такой. Его состояние усугубляется ежедневным общением с явно нездоровыми людьми. В 1988 году книга переведена и издана в США.

Желание подтвердить подобные предположения руководило создателями английского документального фильма «Человек живой». Выступающие в нем «свидетели» утверждают, что они, находясь в заключении в Советском Союзе, якобы видели некоего «безымянного», который мог быть... Раулем Валленбергом!

Из-за отсутствия в СССР до недавнего времени гласности «дело Валленберга» обрастало все новыми «детальными», кочевавшими из газеты в газету, из книги в книгу. Редкие и лаконичные сообщения на эту тему, появлявшиеся в советской печати, лишь подливали масла в огонь. Они вполне могли создать впечатление, что советская сторона чего-то недоговаривает о Р.Валленберге.

Семья

Так кто же такой Рауль Валленберг и почему к его личности не ослабевает интерес? Что на самом деле с ним произошло и каким образом

он очутился в Советском Союзе?

Сейчас, когда в СССР раскрываются «белые пятна» в истории, связанные с периодом культа личности Сталина, когда восстанавливаются добрые имена тех, кто пал жертвой необоснованных репрессий, было бы уместно рассказать, хотя бы вкратце, и о трагической судьбе шведского дипломата.

Рауль Валленберг родился в 1912 году. Он принадлежал к одному из самых состоятельных и известных семейств Швеции, ведущему свою родословную со второй половины XVIII века. В 1856 году один из Валленбергов — Андре Оскар основал «Эншильда банкен» с первоначальным капиталом в один миллион риксдалеров. Живущее ныне поколение банкиров Валленбергов следует девизу: «Существовать, но невидимо». В 1971 году «Эншильда банкен» слился со «Скандинависка банкен», образовав мощную финансовую группу «Скандинависка эншильда банкен», одну из наиболее крупных в Швеции и Западной Европе. Сегодня клан Валленбергов держит в своих руках более ста директорских постов в правлениях крупных компаний основных хозяйственных отраслей Швеции. Это — телефоны («Л. М. Эрикссон»), шарикоподшипники («СКФ»), грузовики «Скания-Вабис», легковые автомобили «Вольво», пушки и броневики «Бофорс», верфи «Гётавер-

кен». Ежегодный доход контролируемых Валленбергами предприятий равен двум третям государственного бюджета страны.

Мать Валленберга состояла в браке с генеральным директором каролинской больницы, а сестра была замужем за риксмаршалом королевского двора.

Миссия в Будапешт

По делам банкирского дома Валленбергов Раулю приходилось нередко выезжать за границу, в том числе в Венгрию. Впервые он посетил эту страну в 1938 году. Молодой человек прибыл в Будапешт как частный коммерсант. Будучи представителем известного и богатого семейства, он был охотно принят в министерстве иностранных дел, познакомился с его руководством, встретился с Хорти. Венгерский диктатор распорядился даже поместить гостя в одной из лучших резиденций города — Будаиским дворце.

В 1941 году Р.Валленберг опять частное лицо оказался в Будапеште. Он встретился со своими знакомыми из числа представителей высшего венгерского общества и деловых кругов. С помощью друзей Р.Валленбергу удалось посетить частные психиатрические больницы, в которых скрывались от преследований евреи, подпадавшие под действие принятых в Венгрии расистских законов. Полагают, что именно во время второго визита в страну началась его нелегкая, но благородная миссия по спасению жертв фашистского геноцида.

В июле 1944 года Р.Валленберг прибыл в Будапешт уже как первый секретарь шведской дипломатической миссии. Обстановка в Венгрии была далеко не такой, какой Р.Валленберг ее застал во время предыдущей поездки. На территории страны уже шли ожесточенные бои. Диктатор Хорти, один из последних сателлитов фашистской Германии, решил превратить Венгрию в бастион «третьего рейха». Из ее недр выкачивалась нефть, ценность которой для гитлеровского вермахта возросла после потери румынских нефтяных источников. В Германию вывозились также сельскохозяйственное сырье и хлеб. Германский генералитет и Хорти собирались упорно обороняться.

От фашистского диктата и террора жестоко страдало и еврейское население Венгрии. Нужно сказать, что еврейская община в стране до второй мировой войны была одной из самых многочисленных в Европе. По сведениям английской газеты «Таймс», из почти 900 тысяч венгерских евреев в годы войны было уничтожено не менее 600 тысяч. Рауль Валленберг установил деловые контакты с министерством иностранных дел. Он посещал официальные

светские приемы, мессы и балы.

В самой сложной обстановке Р.Валленберг не терял жизнелюбности, оптимизма. Однажды Рауль вместе с Т.Зичи, молодым и богатым аристократом, профессиональным автогонщиком, отправились в Английский парк. Там они увидели редкий аттракцион. В качалке над ванной, наполненной модным моющим средством «Палмолив», сидела красивая женщина. Тут же помещался тир. Если стрелок попадал в мишень, то женщина падала в воду, поднимая фонтаны брызг. Р.Валленберг и Т.Зичи договорились с хозяином аттракциона, что они выплатят ему двойную дневную выручку, а красотку заберут с собой. Сделка пришлось всем по душе...

В ту пору Р.Валленберг встречался с Каталин Каради, молодой, симпатичной актрисой. За ней ухаживал и некий генерал Уйхазы. Однажды Рауль и Каталин попались на глаза генералу. Генерал вспылил и готов был вызвать Рауля на дуэль на самых жестких условиях. Не потеряв присущего ему юмора и хладнокровия, Р.Валленберг заверил взбешенного генерала, что никогда не встречал более мужественного и выдержанного человека, который к тому же был столь благороден и столь воспитан. Рауль признал, что состязание в храбрости выиграл генерал. Уйхазы был польщен, схватил Каталин под руку и удалился, надутый, как индюк. Глядя ему вслед, Р.Валленберг заметил, что не стал бы рисковать на никчемной и пустой дуэли, поскольку перед ним стоит иная, высокая цель.

Цель и средства

Повсюду Р.Валленберг собирал сведения о венгерских евреях, преследуемых нацистами и нуждающихся в немедленной помощи. Он выдавал документы, в которых удостоверялось, что их владельцы находятся под покровительством шведских властей. Эти свидетельства играли роль охранных грамот в том аду, который создали фашисты на венгерской земле. Р.Валленберг с помощью доверенных помощников организовал вывоз из страны всех тех, кому удалось передать шведские паспорта. Спасенные направлялись по железной дороге в Швейцарию. По сведениям из различных источников, Р.Валленберг сумел спасти от 4 до 100 тысяч человек. В советской печати называлась как наиболее достоверная цифра: свыше 20 тысяч.

На Западе сходятся во мнении, что спасательные акции шведского дипломата не достигли бы цели, если бы он не подкупал венгерские и немецкие оккупационные власти. Он был знаком с высшими чинами венгерской службы безопасности и

с шефом германского гестапо в Будапеште Эйхманом.

Валленберг и Эйхман, гуманист и палач... Внешне они были неразлучными друзьями. Встречались в офицерском казино, в кругу военных и светской молодежи, на шумных пирушках и кутежах. Эйхман часто поглядывал на автомашину Р.Валленберга — добротную, надежную, с откидным парусиновым верхом. Рауль, сам большой любитель автомашин и гонок, заметив интерес Эйхмана, однажды в шутовском тоне сказал ему: «Нравится? Могу тебе устроить такую же. Да что одну — десяток! Но только услуга за услугу...»

Эйхман ждал, чего от него попросят. Выяснилось, что «услуга» (освобождение обреченных на гибель людей) требовала известной изворотливости. Но этого-то ему было не занимать. А Валленберг не скупился.

Некоторые западные авторы работ о Р.Валленберге, основываясь на заслуживающих доверия документах, считают, что он был направлен в Будапешт в 1944 году не без помощи американской разведывательной службы. Операции по спасению еврейского населения оплачивали США, прежде всего американская еврейская община. Это обстоятельство не могло не послужить почвой для дальнейших предположений. Так, один из американских историков, Давид С.Уиман, писал, например: «Возможно, что американские связи Валленберга вызывали подозрение советских властей в том, что он был послан в Будапешт в разведывательных целях. Они, возможно, знали и о том, что уполномоченный СБВ (Совет по делам беженцев войны. — В.П.) в Швеции Ивар Ольсен, который поддерживал регулярно связь с Валленбергом, был агентом УСС (Управление стратегических служб США. — В.П.), предшественника ЦРУ, из чего вытекало, что сам Валленберг был связан с УСС». Это мнение Уимана, однако, ничем не подтверждается и остается всего лишь одной из возможных гипотез.

Последние свидетели

В конце декабря 1944 года войска 2-го и 3-го Украинских фронтов закончили окружение в районе города Эстергом 190-тысячной немецко-венгерской группировки. В течение января и февраля 1945 года продолжались упорные бои по ее ликвидации. Штурм Будапешта советскими войсками завершился 13 февраля.

Рауль Валленберг в те дни, по сведениям венгерской печати, сказал одному из своих близких помощников, что он с интересом ожидает дальнейших событий, хотя и не совсем четко представляет себе свою судьбу.

О времени, месте и обстоятельствах ареста Р.Валленберга имеются разноречивые сведения. В книге Енё Леваи, изданной в США, говорится, например, что Р.Валленберга будто бы видели последний раз в Пеште на улице Беншур 17 января 1945 года под охраной советских офицеров и что его готовились отправить в Дебрецен. Там находилось Временное национальное правительство Венгрии, возглавляемое генерал-полковником Бела Миклошем. Не исключено, что речь могла идти о передаче Р.Валленберга венгерским властям как лица, имевшего тесные связи с венгерскими и немецкими фашистами (подлинный характер этих связей в тот момент, естественно, не был известен). Но и сам дипломат мог пожелать войти в контакт с новым режимом в стране в качестве официального представителя Швеции.

В начале 1987 года венгерская газета «Мадьяр хирлап» опубликовала интервью с Ласло Хертеленди, помогавшим Р.Валленбергу. Как заявил Хертеленди, он встретился с Р.Валленбергом последний раз 12 февраля 1945 года в церкви на площади Кристины в Будапеште. Этот день, по его словам, невозможно было перепутать ни с каким другим: советские патрули и венгерские добровольцы с красными повязками на руках спустились с горы по улице Напхедь. Р.Валленберг намеревался укрыться в церкви и посоветовал Хертеленди поступить так же. Он неопределенно отозвался о своем будущем и якобы добавил, что не знает, что его еще может ожидать.

Церковь на площади Кристины была известна в кругах будайской ин-

теллигенции своими «душистыми мессами»: во время воскресной службы многие ее прихожанки благоухали тончайшими запахами французских духов. Когда Р.Валленберг уходил из церкви, его видели церковный священник доктор Имре Сабо, капелланы Золтан Лишка и Миклош Надь, приходский священник часовни Хермина Йожеф Палетта, ризничий Ногради. Они видели его последними и в последний раз.

Памятная записка

Примерно с этого времени Р.Валленберг исчез из поля зрения. О нем вспомнили и заговорили позднее, когда родные и близкие в Швеции стали наводить справки о его судьбе. Официальный Стокгольм не раз запрашивал Москву о положении Рауля Валленберга, но получал на это противоречивые ответы. Вначале советская сторона заявила, что Р.Валленберг задержан вместе с прочими и находится под защитой советских войск в безопасном месте. Потом неожиданно шведской стороне было передано, что его нет на советской территории и его местонахождение советским властям неизвестно. Каких-либо разъяснений тогда не последовало. Только после XX съезда партии, положившего начало разоблачению нарушений законности в период сталинизма, появились условия для объективного выяснения судьбы шведского дипломата.

Сегодня совершенно ясно, что тогдашний министр государственной безопасности Абакумов допустил противо-

законные действия, держа Валленберга в тюрьме и по своему усмотрению решая его судьбу. Абакумов и его подручные, стремясь замести следы своих преступлений, сознательно вводили в заблуждение власти относительно положения Р.Валленберга, а затем уничтожили и досье на него. (Абакумов был осужден и расстрелян по приговору Верховного суда.)

Как-то на одном из приемов к Н.С.Хрущеву протиснулись западные корреспонденты. Хрущев любил, когда к нему обращались с вопросами, и журналисты охотно пользовались этим. На этот раз ему был задан далеко не простой вопрос: где находится Р.Валленберг, что с ним и почему советская сторона не даст на этот счет исчерпывающих объяснений?

Н.С.Хрущев, известный своей мгновенной реакцией, задумался и ответил примерно следующее:

«Вот, возьмите Пискаревское кладбище в Ленинграде. Сколько самых разных людей захоронено на нем! Трудно сосчитать, хотя предположения имеются и даже ориентировочную цифру называют». И добавил почти без паузы: «Много еще безымянных героев не найдено, много пропавших без вести так и не установлено».

Н.С.Хрущев не лукавил и, по-видимому, не был сам точно информирован о судьбе шведского диплома-



Палач Эйхман и его жертвы

та. Но он хотел в этом обстоятельно разобраться.

В феврале 1957 года посол Швеции в Советском Союзе Р.Сульман был приглашен в МИД СССР и ему была вручена памятная записка не совсем обычного для дипломатической практики содержания. В ней содержался ответ на просьбу тогдашнего премьер-министра Т.Эрландера еще раз проверить все сведения, касающиеся Р.Валленберга.

В связи с просьбой правительства Швеции, говорилось в памятной записке, Советским правительством было поручено соответствующим органам произвести проверку материалов о Р.Валленберге. После их тщательного анализа и проверки советские власти обстоятельно исследовали архивные материалы и опросили значительное число лиц, имеющих какое-либо отношение к изложению в документах из Швеции. Затем советские компетентные органы тщательно изучили все архивные материалы некоторых тюрем. В результате среди документации санитарной службы Лубянского тюрьмы был найден рукописный рапорт начальника этой службы А.Л.Смольцова тогдашнему министру государственной безопасности Абакумову. В этом рапорте говорится:

«Докладываю, что известный Вам заключенный Валленберг сегодня ночью в камере внезапно скончался предположительно вследствие наступившего инфаркта миокарда. В связи с имеющимся от Вас распоряжением о личном наблюдении за Валленбергом прошу указания, кому поручить вскрытие трупа на предмет установления причины смерти.

Начальник санчасти тюрьмы, полковник медицинской службы Смольцов»

17. VII. 47

В рапорте имеется сделанная рукой А.Л.Смольцова следующая надпись: «Доложил лично министру. Приказано труп кремировать без вскрытия.

Смольцов»

17. VII

Какого-либо сведений документального или свидетельского характера обнаружить не удалось, тем более что сам Смольцов скончался в 1953 году. Остается, таким образом, только сделать заключение, что Рауль Валленберг умер в июле 1947 года и могила его не сохранилась. Правительство СССР, отмечалось в памятной записке, выражало искреннее сожаление и глубокие соболезнования правительству Швеции и родственникам Р.Валленберга.

Место в истории

Документ МИД СССР от февраля 1957 года известен экспертам, журналистам и мировой общественно-



Памятник Р.Валленбергу в Будапеште

сти. Он опубликован в первом томе Белой книги МИД Швеции о Р.Валленберге, цитируется американской журналисткой К.Мартон, венгерской газетой «Мадьяр хирлап». Он служит основой для непредвзятого истолкования конца жизненного пути Р.Валленберга и, по существу, ставит точку в его «деле». Казалось, домыслам и легендам о Р.Валленберге положен конец. Вопрос о его судьбе был окончательно прояснен, и его имя заняло в истории второй мировой войны то место, которое оно по праву заслуживало. Однако и после этого кое-кому на Западе ответ советской стороны показался недостаточно исчерпывающим. Говорится, например, о том, что Р.Валленберга не могли кремировать, так как в тюрьме не было и нет крематория, что пропажа его личных вещей, которые не были воз-

вращены родственникам, отсутствие или уничтожение «фиолетового досье НКВД», по которому можно было бы проследить перипетии узника, — все это если не прямо, то косвенно может быть истолковано в пользу версии, согласно которой он еще жив.

Увы, в условиях сталинского беззакония и произвола лиц, облеченных огромной властью, такие «мелочи», как кремация тела умершего или уничтожение заключенного, равно как и его личных вещей, не составляли никаких проблем. Сколько советских людей безвинно и бесследно исчезли из жизни подобно Р.Валленбергу, не оставив после себя ничего!

В Советской стране, понесшей тяжкие потери на войне и от сталинского произвола, с полным сочувствием относятся к обеспокоенности всех, кто проявил интерес к судьбе Р.Валленберга, особенно его родственников. Но, к сожалению, на обращение шведской стороны, последовавшее в 1986 году, и другие аналогичные демарши нет другого ответа, кроме того, что уже был дан в 1957 году и затем подтвержден на брифингах МИД СССР в 1987–1989 годах: Рауль Валленберг скончался в 1947 году. Возможно, людям, которые обязаны своей жизнью этому отважному человеку, чтят его мужество и находчивость, нелегко принять и осознать эту истину. Они все еще надеются на чудо, выдают желаемое за сущее. Такие чувства можно понять. Но прошлого не вернешь. Наш общий долг — строить человеческие отношения так, чтобы они были достойны памяти всех гуманистов, посвятивших свою жизнь спасению людей от гибели и фашистских преследований.

Владимир Пещерский

«АКАДЕМКНИГА» ПРЕДЛАГАЕТ:

Грюнебаум Г.Э. фон. Классический ислам. Очерк истории (600–1258). 1988. Цена 1р.

Делиль Ж. Сады. (Литературные памятники). 1987. Цена 1р. 90к.

Диакон Л. История. (Памятники исторической мысли). 1988. Цена 2р. 60к.

История внешней политики СССР. 1917–1985 гг. 1986. В двух томах. Т. I. (1917–1945 гг.). Цена 2р. 90 к. Т. II. (1945–1985 гг.). Цена 3р. 70 к.

Лабе Л. Сочинения. (Литературные памятники). 1988. Цена 2р. 10к.

Литературное наследство. Т. 96. Герцен и Запад. 1985. Цена 10р. 20к.

Новейшая история арабских стран Азии 1917–1985 гг. 1988. Цена 5р. 40к.

По дорогам Китая 1937–1945 гг. Воспоминания. 1989. Цена 1р. 90к.

Наш адрес: 117393, Москва,
ул. Академика Пилюгина, дом 14, корп. 2
Магазин № 3 «Книга — почтой» «Академкнига»

Novoje Vremja nr 22/89
översättning: Michael Rosenthal

R A O U L W A L L E N B E R G

V E R K L I G H E T O C H M Y T

Denna persons namn har under mer än 40 år cirkulerat i världspressen. I början på detta år kommenterade svenska massmedia hans verksamhet under andra världskriget och de till synes oklara omständigheterna kring hans bortgång. Anledning: den amerikanske advokaten D Silbers ankomst till Sovjetunionen och hans vädjan till SSSRs generalåklagare att lägga fram "kompletterande fakta" i den så kallade Raoul Wallenbergaffären. Tidigare vid en sovjetisk TV-sändning från ett möte mellan svensk och sovjetisk allmänhet uttalade den kände journalisten Stig Fredriksson en önskan att analysera "affären" och få slut på den för gott.

I väst finns det fortfarande olika teorier om den svenske diplomatens öde. Den mest spridda versionen är den att han aldrig omkom utan befinner sig i fångenskap på sovjetiskt territorium och, som det sägs i en monografi, "fortsätter sin oändliga vistelse i Gulag." Några svenska journalister anser att han fortfarande befinner sig på mentalsjukhus i Blagovesjtjensk. Om R Wallenbergs svåra tillstånd skriver den svenske författaren K Fant i sin bok, som kom ut 1986. Enligt honom befinner sig Wallenberg på en mentalklinik och vet ej vem han egentligen är. Hans tillstånd försämrar dagligen på grund av umgänget med uppenbart sjuka människor. 1988 översattes boken och gavs ut i USA.

Producenterna av den engelska dokumentärfilmen "En levande människa" leddes av en önskan att verifiera dylika teorier. De i filmen framträdande "vittnena" försäkrar att de, när de befann sig i fångenskap i Sovjetunionen, såg någon "namnlös" person som kanske kunde vara... Raoul Wallenberg!

På grund av frånvaro av glasnost i "Wallenberg-affären" har nya "detaljer" hela tiden uppstått och vandrat från tidning till tidning, från bok till bok. De fåtaliga och lakoniska meddelanden om denna affär i sovjetisk press har bara givit ytterligare bränsle till elden. De skapade ett intryck av att den sovjetiska sidan inte säger hela sanningen om R Wallenberg.

Familjen

Vem är då Raoul Wallenberg och varför minskar inte intresset för hans person? Vad hände egentligen med honom och hur hamnade han i Sovjetunionen?

Nu, när "vita fläckar" i Sovjetunionens historia avelöjas, som har att göra med Stalins tid och personkulten och de som föll offer för hans repressioner får upprättelse, vore det då inte lägligt att berätta, om än bara kort, om den svenske diplomatens tragiska öde.

Raoul Wallenberg föddes 1912. Han tillhörde en av de mest välbärgade och kända familjerna i Sverige, vars rötter går tillbaka till 1700-talet. 1856 grundade en av Wallenbergarna, Andre Oskar, "Enskilda banken" med ett ingångskapital av en miljon riksdaler. Den nu verkande generationen Wallenberg-bankirer följer devisen "Vara men inte synas." 1971 gick Enskilda banken samman med Skandinaviska banken, en av de största i Sverige och Västeuropa. Idag kontrollerar klanen Wallenberg mer än hundra direktörsposter i större industrier och företag med varierande produktion i Sverige. Bland annat telefoner (L M Ericsson), kullager (SKF), lastbilar (Scania-Vabis) personbilar (Volvo), kanoner och pansarfordon (Bofors), varv (Götaverken). De av Wallenbergarna årligen kontrollerade intäkterna uppgår till två tredjedelar av landets statsbudget.

Wallenbergs mor ingick äktenskap med generaldirektören i Karolinska sjukhuset, och systern var gift med Hovets riksmarskalk.

Uppdrag i Budapest

Raoul blev ofta tvungen att åka utomlands i bankaffärer.

däribland till Ungern. Han besökte detta land första gången 1938. Den unge mannen anlände till Budapest som privat affärsman. Som representant för en rik och välkänd familj blev han väl mottagen vid Utrikesministeriet, bekantade sig med dess ledning och mötte Horthy. Den ungerske diktatorn beslutade till och med att inkvartera gästen i en av stadens bästa residens - Budaslottet. 1941 besökte Raoul än en gång som privatperson Ungern. Han sammanträffade med sina bekanta ur den högsta ungerska societeten och affärskretsar. Med hjälp av vänner lyckades R Wallenberg utverka besök på mentalsjukhus, i vilka man gömde judar från förföljelser grundade på de i Ungern antagna fascistiska lagarna. Han antar att han började sitt svåra men ädelmodiga uppdrag att rädda människor undan de fascistiska förföljelserna under detta andra besök.

I juli 1944 anlände Wallenberg till Budapest som förstesekreterare vid den svenska diplomatiska representationen. Läget i Budapest var långt ifrån detsamma som det R Wallenberg upplevt vid sina tidigare besök. På landets territorium pågick bittra strider. Diktatorn Horthy, en av Fascisttysklands sista satelliter, hade beslutat att förvandla Ungerna till en del av det "tredje riket." Man utvann olja, vars värde för Hitlers Wehrmacht steg efter de förlorat tillgången till de rumänska oljefälten. Till Tyskland exporterades även matolja och bröd. Det tyska generalitetet och Horthy gjorde sig beredda för ståndaktigt försvar.

Även Ungerns judiska befolkning led av den fascistiska diktaturen och terrorn. Den judiska befolkningen i landet var innan andra världskrigets utbrott bland de talrikaste i Europa. Enligt uppgift från den engelska tidningen Times förintades under andra världskriget inte mindre än 600 tusen av de nästan 900 tusen ungerska judarna. Raoul Wallenberg upprättade kontakter med utrikesministeriet. Han besökte officiella mottagningar inom societeten, mässar och baler.

Inte ens under de svåraste omständigheter förlorade Raoul Wallenberg sin livsglädje och optimism. Vid ett tillfälle åkte han tillsammans med T Zichy, en ung och rik aristokrat

och rallynförare, till Engelska parken. Där såg de en ovanlig attraktion. I en gunga över en vattenbalja, fylld med tidens modetvättmedel Palmolive, satt en vacker kvinna. Bredvid fanns en skjutbana. Om någon träffade målet på skjutbanan föll kvinnan i vattnet. R Wallenberg och T Zichy övertalade mannen som hade hand om attraktionen att motta en summa på två gånger den dagliga förtjänsten mot utbyte av kvinnan. Överenskommelsen föll samtliga i smaken...

Vid denna tidpunkt brukade R Wallenberg träffa Katalin Karaty, en ung sympatisk aktriss. Hon uppvaktade även av en viss general Ujhazy. En gång fick general Ujhazy syn på Raoul och Katalin. Generalen blev rasande och var redo att utmana Raoul till duell. R Wallenberg förlorade behöll emellertid sin humor och sin kallblodighet och övertygade den upprörde generalen att han aldrig träffat en modigare och mer behärskad man, som dessutom var så hjältemodig och kultiverad. Raoul erkände att generalen var den tapprare av de två. Ujhazy blev blidkad, tog Katalin under armen och avlägsnade sig, uppblåst som en kalkon. R Wallenberg tittade efter honom och anmärkte att han inte hade för avsikt att riskera sitt liv på en meningslös duell, eftersom han hade ett annat, högt mål framför sig.

Mål och medel

Överallt samlade R Wallenberg uppgifter om ungerska judar som förföljdes av nazisterna och var i behov av omedelbar hjälp. Han lämnade ut dokument som intygade att dess ägare var under de svensk myndigheternas beskydd. Dessa intyg fick rollen av skyddsdokument från det helvete som fascisterna skapat på ungersk jord. R Wallenberg organiserade med hjälp av betrodda medhjälpare transport ut ur landet av alla till vilka man lyckats överlämna svenska pass. De räddade skickades med järnväg till Schweiz. Enligt uppgifter från olika källor lyckades R Wallenberg rädda från fyra till hundra tusen människor. I sovjetisk press har som mest troliga siffror nämnts mer än tjugo tusen människor.

I väst är man enig om att den svenske diplomatens räddningsaktioner inte hade uppnått dessa mål om han inte hade mutat den ungerska och tyska ockupationsmakten. Han var

bekant med de högsta byråkraternas inom den ungerska säkerhetstjänsten och med chefen för tyska Gestapo i Budapest, Eichmann.

Wallenberg och Eichmann, humanisten och bödeln... Utåt var de oskiljaktiga vänner. De träffades på officerskasinot, i kretsar av yngre militärer, i societeten och på högljudda fester. Eichmann tittade ofta på R Wallenbergs bil - en läcker cabriolet. Raoul, själv en stor bilentusiast, lade märke till Eichmanns intresse och sade vid ett tillfälle skämtsamt till denne: "Tycker du om den? Jag kan skaffa en likadan till dig. Men varför bara en - tiotals! Men tjänster måste återgäldas med gentjänster..."

Eichmann väntade vad man skulle begära av honom. Det visade sig att gentjänsten (befriande av dödsdömda människor) krävde vissa slughet. Detta innebar dock inget problem för honom. Och Wallenberg snålade inte på pengarna.

Vissa västliga författare av böcker om R Wallenberg anser, stödjande sig på trovärdiga dokument, att han skickades till Budapest 1944 inte utan hjälp från den amerikanska underrättelsetjänsten. Räddningsoperationen av den judiska befolkningen betalades av USA, framför allt av amerikanska judar. Denna omständighet utgjorde grogrund för vidare antaganden. Så till exempel skrev en av de amerikanska historikerna, S Weman, "Det är möjligt att Wallenbergs amerikanska kontakter framkallade misstankar hos de sovjetiska myndigheterna att han skickats till Budapest i underrättelsesyften. Möjligen kände de till att den tjänsteförträttande chefen för Rådet för Krigsflyktingfrågor i Sverige Ivar Olsen, som upprätthöll regelbundna kontakter med Wallenberg, var agent för USS (Ledningen för Strategiska Tjänsten i USA), föregångaren till CIA. Av detta framgick att Wallenberg hade kontakter med USS." Detta är Wemans åsikt, som emellertid inte kan bekräftas och alltså endast är ännu en i raden av möjliga hypoteser.

De sista vittnena

I slutet av december 1944 omringade andra och tredje ukrainska armégrupperna den 190 tusen man starka

tysk-ungerska grupperingen vid staden Esztergom. Under januari och februari 1945 fortsatte striderna att rasa. De sovjetiska truppernas stormning av Budapest genomfördes den 13 februari.

Raoul Wallenberg sade enligt uppgifter från ungersk press under dessa dagar till en av sina närmaste medarbetare att han med intresse följde händelsernas utveckling, men att han hade små aningar om sitt eget öde.

Om tidpunkten, platsen och omständigheterna kring arresterandet av R Wallenberg finns det motsägelsefulla uppgifter. I Jeno Levals bok, som givits ut i USA, sägs det till exempel att R Wallenberg lär ha setts för sista gången i Pest på Benczargatan den 17 januari 1945 under beskydd av sovjetiska officerare och att man förberedde hans avfärd till Debrecen. Där befann sig Ungerns tillfälliga nationella regering, ledd av generalöverste Bela Miklos. Det är inte uteslutet, att det här kan ha handlat om en överlämning av R Wallenberg till de ungerska myndigheterna som en person som haft täta kontakter med ungerska och tyska fascister (karaktären av dessa kontakter var naturligtvis vid detta tillfälle ej känd). Men diplomaten kan även själv ha önskat kontakta den nya regimen i landet i egenskap av officiell representant för Sverige.

I början av 1987 publicerade den ungerska tidningen "Hagyom Hirlap" en intervju med Laszlo Hertelendy, som hjälpte R Wallenberg. Hertelendy sade att han träffade R Wallenberg för sista gången den 12 februari 1945 i kyrkan på Kristinatorget i Budapest. Denna dag är enligt honom omöjlig att missa sig på: sovjetiska patruller och ungerska frivilliga med röda armbindlar kom ned från bergen på vägen Naphegy. R Wallenberg hade för avsikt att gömma sig i kyrkan och rådde Hertelendy att göra detsamma. Han uttalade sig svävande om sin framtid och lär ha tillagt att han inte visste vad som väntade honom.

Kyrkan på Kristinatorget var känd bland Budas intelligentsia för sina "parfymmässor": under gudstjänsten doftade de kvinnliga besökarna av fina franska parfymer. När R Wallenberg gick ut ur kyrkan sågs han av kyrkoherden doktor

Imre Szabo, kaplanerna Zoltan Lizka och Miklos Nagy, församlingsprästen Hermina Jozsef Paletta och klockaren Nogradi. De var de sista som såg honom.

Ett memorandum

Från denna tid var R Wallenberg försvunnen. Senare, när hans släktingar och bekanta undersöka vad som hänt med honom, började det talas om honom igen. Stockholm gjorde ett flertal officiella förfrågningar om var Raoul Wallenberg befann sig, men fick motsägelsefulla uppgifter till svar. Till en början meddelade den sovjetiska sidan att R Wallenberg blivit kvarhållen tillsammans med andra under beskydd av sovjetisk trupp på säker plats. Sedan blev den svenska sidan oväntat meddelad att han inte fanns på sovjetiskt territorium och att de ryska myndigheterna inte kände till var han befann sig. Några förklaringar följde inte på detta. Först efter den tjugonde partikongressen, som lade början till uppdragandet av laglösheten under stalinismen, skapades möjligheter för en objektiv förklaring av den svenske diplomatens försvinnande. "

Idag är det fullständigt klart att den dåvarande statssäkerhetsministern Abakumov tillät olagliga handlingar genom att hålla Wallenberg i fängelse och personligen bestämma hans öde. Abakumov och hans underlydande försökte sedan dölja spåren efter sina brott genom att medvetet föra myndigheterna bakom ljuset i frågan om R Wallenberg och förstörde senare även hans dossier. (Abakumov blev dömd till döden av SSSRs högsta domstol och avrättad).

På en mottagning lyckades några västkorrespondenter ta sig fram till N S Chrusjtjev. Chrusjtjev var road av att svara på frågor och detta använde sig journalisterna av. Denna gång ställde man en långt ifrån enkel fråga: var befinner sig R Wallenberg, vad har hänt med honom och varför ger den sovjetiska sidan inte ett uttömmande svar?

N S Chrusjtjev, känd för sina ögonblickliga repliker, tänkte efter och svarade ungefär följande:

"Ta till exempel Pikarevskijkyrkogården i Leningrad. Så många olika människor som ligger begravda där! Det är svårt att få "

begrepp om hur många som finns där, trots att det finns teorier och det till och med nämns ungefärliga siffror." Och tillade efter en kort paus: "Många nämlösa hjältar har ännu inte blivit funna och många försvunna har inte identifierats."

N S Chrusjtjev var inte på något sätt illistig, utan hade uppenbarligen inte själv någon exakt information om den svenske diplomatens öde. Men han ville ta reda på det.

I februari 1957 blev den svenske ambassadören i Sovjetunionen, R Solman, uppkallad till SSSR:s utrikesministerium och fick motta ett memorandum med för den diplomatiska praxisen ovanligt innehåll. I det fanns ett svar på en begäran från den dåvarande statsministern T Erlander att än en gång granska alla uppgifter som rörde R Wallenberg.

I samband med svenska regeringens begäran, sades det i memorandumet, har den sovjetiska regeringen gett vederbörliga organ i uppgift att genomföra en granskning av allt material om R Wallenberg. Efter en noggrann analys av dessa dokument har de sovjetiska myndigheterna gjort en omfattande undersökning av arkivmaterial och förhört ett betydande antal personer som haft med fallet att göra. Därefter har sovjetiska myndigheter gått igenom vissa fängelsers arkivmaterial. Som resultat av detta hittades bland dokumentationen över den sanitära tjänsten i Lubjankafängelset en handskriven rapport från chefen för denna tjänst A L Smoljtsov till dåvarande statssäkerhetsministern Abakumov. I denna rapport sägs:

"Rapporterar härmed att den för er kände fången Wallenberg inatt plötsligt avled i sin cell, förmodligen till följd av en hjärtinfarkt. I samband med ert beslut om personlig övervakning av Wallenberg ber jag om anvisningar om vem som ska obducera liket för att klargöra dödsorsaken."

Chefen för fängelsets sanitära tjänst,

Överste i Medicintjänsten

Smoljtsov

17.07.1947

På rapporten har Smoljtsov själv gjort följande anteckning:

"Rapporterade personligen till ministern. Kremering av liket

utan obduktion beordrades."

Smoljtsov

17.07

Några uppgifter av vittnes- eller dokumentkaraktär har inte stått att finna, eftersom Smoljtsov själv avled 1953. Det återstår bara att göra slutsatsen att Raoul Wallenberg dog i juli 1947 och att hans grav ej bevarats. SSRs regering, sådes det i memorandumet, uttrycker sitt uppriktiga beklagande och sitt djupa deltagande till Sveriges regering och R Wallenbergs släktingar.

Plats i historien

Experterna, journalisterna och den breda allmänheten känner till utrikesministeriets dokument från 1957. Det publicerades i Sveriges utrikesministeriums Vita bok om R Wallenberg, citerades av den amerikanska journalisten K Marton och av den ungerska tidningen "Magyar hirlap." Det utgör grunden för den opartiska bedömningen av R Wallenbergs bortgång och sätter punkt för denna "affär." Det föreföll som om teorierna och legenderna om R Wallenberg hade fått ett slut. Frågan om hans öde hade blivit slutligt klarlagd och hans namn intog den plats det förtjänade i andra världskrigets historia. Emellertid så tyckte vissa personer i väst att den sovjetiska sidans svar inte var tillräckligt uttömmande. Det talas till exempel om att R Wallenberg inte kunde kremerats, eftersom det inte fanns något krematorium i fängelset, om att hans personliga tillhörigheter aldrig återbördades till hans släktingar, och om den försvunna eller förstörda violetta NKVD-dossieren, ur vilken man skulle kunna ha utläst fångens peripetia. Allt detta kan, om inte direkt så åtminstone indirekt, tolkas till fördel för versionen att han fortfarande lever.

Under stalintidens laglöshet och egenmäktiga förfaranden av befattningshavande personer utgjorde sådana "bagateller" såsom kremering av en avliden eller förintande av en fånge, liksom av hans personliga tillhörigheter, inga som helst problem. Hur många oskyldiga sovjetmedborgare har inte försvunnit på samma sätt som R Wallenberg, utan att lämna ett spår efter sig!

I Sovjetunionen, som tillfogats så tunga förluster under kriget och den stalinistiska egenmaktigheten, har man full föståelse för dem, som intresserar sig för R Wallenbergs öde, särskilt för hans släktingar. Men tyvärr kan vi på den appell från svenska regeringen 1986 och andra liknande demarscher inte ge något annat svar än det som överlämnades 1957 och som sedan bekräftats av MID ett flertal gånger mellan 1987 och 1989: Raoul Wallenberg avled 1947. För människor som har honom att tacka för sitt liv och beundrar hans mod och rädighet kan det vara svart att acceptera och erkänna detta faktum. De hoppas fortfarande på ett under, förbyter dikt mot verklighet. Sådana känslor kan man förstå. Men det förgångna går inte att upprepa. Vår gemensamma plikt är att bygga mänskliga relationer som är värdiga minnet av alla humanister som ägnat sitt liv åt att rädda människor från döden och fascistiska förföljelser.

Vladimir Pesjtjerskij

ARENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
KR

KOPIA TILL:

UTR MIN

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

PRESS

ÅTGÄRD:

*Wagner
+ S. Jarring
Viken
8906-06/m.*

1989-06-05
P 2 EU

PROCESSED BY THE POLISH CONSUL IN STOCKHOLM

(POL) (PR)

AMBASSADEN MOSKVA

1989-06-05

UD STOCKHOLM

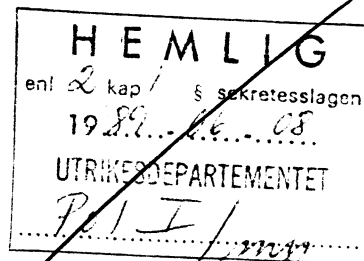
FOER POL 1 OCH PRESS.

B R A A D S K A N D E

RE RAOUL WALLENBERG

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET



PROMEMORIA

AMBASSADEN I...MOSKVA.....

HAR...89-06-08.....

MEDDELAT FÖLJANDE:

RE RAOUL WALLENBERG

P R I M O SOENDAGENS KOMSOMOLSKAJA PRAVDA (EN DAGSTIDNING MED EN UPPLAGA PÅ CA 17 MILJ.) HAR EN ARTIKEL OM RAOUL WALLENBERG MED RUBRIKEN: "VEM ÄR NI RAOUL WALLENBERGSS FÖRFATTARE ÄR EN A. KARTSEV, SOM HADE KONTAKT MED AMBASSADEN FÖR CA ETT HALV-ÅR SEDAN, EFTER DET ATT HANS INTRESSE FÖR WALLENBERG VÄCKTS VID ETT BESÖK I BUDAPEST, ENLIGT VAD HAN UPPGAV.

I ARTIKELN ERINRAR KARTSEV OM SIN RESA TILL UNGERN OCH SÄGER SEDAN: "EFTER ATT HA TALAT MED UNGERSKA KOLLEGOR SOM SKRIVIT OM WALLENBERG, ANLÄNDE JAG TILL MOSKVA OCH VÄNDE MIG TILL SVENSKA AMBASSADEN MED BEGÄRAN ATT TILL REDAKTIONEN FÅ MATERIAL OM WALLENBERG-AFFÄREN. EFTER NÅGRA DAGAR FICK VI BESÖK AV JOHN-CHRISTER ÅHLANDER, AMBASSADRÅD VID SVENSKA AMBASSADEN SOM GAV MIG ETT PÅKET MED PAPPER OCH FOTOGRAFIER SOM BERÖRDE DEN FÖRSVUNNE RAOUL WALLENBERGS LIV. PÅ BASIS AV DETTA MATERIAL SKREVS DENNA ARTIKEL."

DAREFTER GES EN KORTFATTAD BESKRIVNING AV WALLENBERGS GÄRNING I BUDAPEST. TONVIKTEN I ARTIKLEN LIGGER DOCK VID EN REDOGÖRELSE FÖR DE OLIKA SVENSKA DEMARCHERNA OCH DE OFFICIELLA SOVJETISKA SVAREN LIKSOM FÖR VISSA AV DE VITTNESMAAL OM WALLENBERG, SOM FINNS. SMOLTSEVS BREV TILL ABAKUMOV ÅTERGES.

I EN KOMMENTAR TILL DET SOVJETISKA MEMORANDUMET FRÅN 1957 SÄGS MED REFERENS TILL VISSA BRISTER I DET SOVJETISKA BESKEDET: "TROTS DESSA OCH EN RAD ANDRA BRISTER SATTE MEMORANDUMET FRÅN 6 FEBRUARI 1957 PRICKEN ÖVER MÅNGA TRAGISKA I: N I AFFÄREN WALLENBERG."

DAREFTER REDOVISAS SVARTZ VITTNESMAAL OCH SAMMANTRÄFFANDE MELLAN SVARTZ SOVJETISKE KOLLEGA OCH AMBASSADÖR JÄRRING.

AVSLUTNINGSVIS REDOVISAS UPPGIFTER I VÄSTERLÄNDSK PRESS ATT ANLEDNINGEN TILL DEN SOVJETISKA TYSTNADEN I DETTA ÄRENDE ÄR HÄNFORD TILL ATT BREZJNEV SKULLE VARIT INBLANDAD.

S E C U N D O DENNA ARTIKEL HAR EN ANNAN INRIKTNING ÄN DE SOM NYLIGEN VAR INFOERDA I NOVOJE VREMJA. DEN SÄTTER EJ

FORTS

2
~~DEFINITIVT PUNKT ROERANDE FRAAGAN OM WALLENBERGS OEDE (OBS
ORDET MAANGA I CITATET I PRIMO). TONVIRKEN AER OCKSAA LAGD
VID DE OLIKA SVENSK-SOVJETISKA TURERNA I MENINGSUTBYTEN I DETTA
AERENDE. NOVOJE VREMJA FOERTEG JU ATT SAKEN I AARATAL DISKUTERATS
MELLAN SVENSKA OCH SOVJETISKA OFFICIELLA FOEREIRAEDARE.~~

AAHLANDER BESOEKTE KARTSEV DEN 31 OKTOBER 1988 OCH OEVER-
LAEMNADE INFORMATIONSBROSCHYREN OM WALLENBERG JAEMTE DE FOTO-
GRAFIER SOM ERHAALLITS FRAAN DEPARTEMENTET.

BERNER

UTRIKESDEPARTEMENTET

☐ FAX ☐ RAPPORT ☐ HANDBREV ☐ TELEGRAM ☒ PM ☐ ÖVR

Politiska avdelningen

Enhet

Datum

Handläggare

Godkännas

Ort/Datum/Nr eller namn

Angående

HEMLIGSTAMPLAS

Delges för kännedom

utan bil

jämte
samt biljämte
bil nrjämte bil
där så angivitsbil kan läsas
på UD tel:

☐ Konungen	☐ Statssekr	☐ BITS	☐ Europainstitutet
☐ Regeringen 21 ex	☐ U-enh A	☐ SAREC	☐ Svenska FN-förbundet
☐ Statsministern	☐ I-sekr A	☐ IMPOD	☐ Östekonomiska byrån
☐ Statsrådsberedningen	☐ I-enh Fi	☐ Swedfund	☐ Bankföreningen
☐ Chef Fö	☐ I-enh Fö	☐ LO/TCO:s bist nämnd	☐ Exportr
☐ Chef I	☐ I-sekr I	☐ Sv kyrkans mission	☐ Industriförb
☐ Statsrådet	☐ IAEA-del I	☐ IVA	☐ Grossistförb
☐ Statsrådet	☐ I-sekr	☐ STU	☐ Sthlms Handelsk 2 ex
☐ Statsrådet	☐ I-sekr	☐ Svensk kärnbränsle AB	☐ LO
☐ Riksdagens talman	☐ I-sekr	☐ Statens kärnkraftinsp	☐ AIC
☐ Utränämnd/Utrutsk/Europe- rådsdel 53 ex	☐ SSLP, Fö	☐ Statens strålskyddsinst	☐ TCO
☐ Utrikesnämnden 21 ex	☐ ÖB	☐ Televerket	☐ SIF
☐ Utrutsk 37 ex	☐ Ch Fst/Op 1	☐ Statens rymddeleg	☐ SACO/SR
☐ Europarådsdel 12 ex	☐ Ch Fst/Op 5	☐ Invandrarverket 2 ex	☐ SAF
☐ Utrutsk kanslichef	☐ Arméstaben FN-avd	☐ Forskningsberedningen	☐ Röda Korset
☐ Förutsk kanslichef	☐ Stabsch MHS	☐ Miljövårdsberedningen	☐ H. Deliberev, J B
☐ Riksdagsman	☐ FOA 2 ex	☐ I-sekr Naturvårdsverk	
☐ Riksdagsman	☐ SIPRI	☐ Sekr f framtidsstud	
☐ Riksdagsman	☐ EKN	☐ Nordiska Rådets sv del	
☐ Riksdagsman	☐ KK 5 ex	☐ Svenska institutet	
☐ Statssekr Fö	☐ Riksbanken	☐ Nordiska Afrikainst	
☐ Statssekr	☐ RPS	☐ Latinamerikainst	
☐ Statssekr	☐ SIDA	☐ Utrikespol institutet	

Större beskickningar FN-representationen	☐ Bonn ☒ London	☐ Moskva	☐ Peking	☐ Washington 2 ex ☐ FN-repr
Norden 4 ex	☐ Helsingfors	☐ Paris	☐ Tokyo	
Ovriga Östeuropa	☐ Belgrad ☒ Berlin A	☐ Köpenhamn	☐ Oslo	☐ Reykjavik
Ovriga Västeuropa och Canada 18 ex	☐ Ankara ☐ Athen ☐ Berlin Gk	☒ Budapest	☐ Leningrad Gk ☐ Prag	☐ Sofia ☐ Warszawa
Nordafrika 5 ex	☐ Alger	☐ Bern	☐ Haag	☐ Ottawa
Mellanöstern	☐ Abu Dhabi ☒ Amman	☐ Bryssel	☐ Lissabon	☐ Rom
Ovriga Asien och Australasien 18 ex	☐ Bangkok ☐ Canberra ☐ Colombo	☐ Dublin	☐ Madrid	☐ Wien
Ovriga Afrika 14 ex	☐ Abidjan ☐ Addis Abeba	☐ Kairo	☐ Rabat	☐ Bryssel-del ☐ Genève-del ☐ Nedr-del Genève
Latinamerika 12 ex	☐ Bogotá ☐ Brasília	☐ Bagdad	☐ Damaskus	☐ Paris-del ☐ Strasbourg- repr ☐ ESK-del Wien
Vissa lönade konsulat 16 ex	☐ Barcelona ☐ Chicago ☐ Frankfurt	☐ Beirut	☐ Kuwait	☐ Tripoli ☒ Tel Aviv
		☐ Dhaka	☐ Islamabad	☐ Pyongyang
		☐ Hanoi	☐ Jakarta	☐ Seoul
		☐ Hongkong Gk	☐ Kuala Lumpur	☐ Vientiane
		☐ Dar-es- Salaam	☐ Harare	☐ Singapore
		☐ Gaborone	☐ Kinshasa	☐ Lusaka
		☐ Buenos Aires	☐ Guatemala	☐ Maputo
		☐ Caracas	☐ Havanna	☐ Maseru
		☐ Hamburg	☐ Lima	☐ Mexico
		☐ Istanbul	☐ Managua	☐ Montevideo
		☐ Jeddah	☐ Los Angeles	☐ Quito
			☐ Mariehamn	☐ Santiago
			☐ Minneapolis	☐ Rio de Janeiro
			☐ New York Gk	☐ Sydney
				☐ Szczecin
				☐ Vancouver

☐ Utrikesministern	☐ Chef Pol 1-6	☐ Verksamhetsplan	☐ Exp-chefen UDH	☐ Chef NGO
☐ Biståndsministern	☒ Chef Pol	☐ Inspektoren	☐ Chef UDH	☐ ESK-gruppen
☐ Utrikeshandelsmin	☐ KSA	☐ Chef protokollet	☐ Förhandlingsgruppen	
☒ Kabinetssekr	☐ Chef Rattsavd	☐ Chef press- o inf enh	☐ Koordinatörerna	
☐ UM:s inf sekr	☐ Folkråtsrådgivare	☒ Chef pressbyrån	☐ KMI	
☐ Kansliråd UM:s kansli	☒ Chef R	☐ Chef inf byrån	☐ UDH 6 Transp	
☐ Dep sekr UM:s kansli	☐ Expeditionschefen	☐ Chef SSB	☐ Statssekr int U-samarb	
☐ Chef Pol avd	☐ Chef A:1	☐ Rapportoversikten	☐ Chef U	
☐ Bitr. Chef Pol avd	☐ Chef A:2	☐ Statssekr UDH	☐ Regeringspärmen	
				☐ Ater enh

Antal ex skr

sidor

Antal ex bil

sidor

Kopierad den

sign

Distribuerad den

sign

Åtg postexp

datum

sign

luft-
post

10 2

890659 CA 12/6.89 GN

SVENSKA AMBASSADEN
LONDON

T E L E F A X

Telefon: (44) 1 724 21 01

Fax: (44) 1 7244174

Telex (51) 28249 svensk g

Adress: Polch, pol I X		Datum: 1989-06-06		Dnr: 104	
Avsändare: Daag		Avd:		Grupp:	
Mål:		Ärende: Raoul Wallenberg			
Totalt antal sidor: 2		Obs! Vid begäran om repetition skall alltid avsändaren enligt ovan anges!			
Avsant den		Klockan		Sign	

För polchefen och pol I från Daag re Raoul Wallenberg

Bifogar notis ur fredagens "Independent" angående uttalande av sovjetisk diplomat om Raoul Wallenberg vid MR-konferensen i Paris. En notis skall även ha förekommit i fredagens "Financial Times". Eftersom vi fått en fråga från "The Times" vore vi tacksamma erhålla era ev kommentarer till uttalandet.

(...)

Leifland

Ambassaden London kl 15.00

pol I/ke Tham
tel 7. lit 890608/HU

MRK UTRIKESLEN		
Dnr.....		
1989-06-06		
Avd	Gr	Lin
P	2	En'

(Pol)

104: 2(2)

Independent
2/6

'Dark page in Soviet history'

Paris (Reuters) — The disappearance and death of the Swedish diplomat Raoul Wallenberg, who saved thousands of Jewish deportees from concentration camps during the Second World War, was a dark page in Soviet history, a Soviet official said yesterday. His remarks were the nearest the Soviet Union has come to admitting responsibility for the diplomat's death.

Rumours that Wallenberg was still alive in the Soviet Union were false, a Soviet diplomat, Yuri Kashlev, told a news conference at a Paris human rights meeting.

Wallenberg disappeared in 1945 after being arrested by Soviet troops in eastern Europe. Sweden has never accepted Soviet explanations that he died of a heart attack in prison in 1947 at the age of 34.

"The people who destroyed people like Wallenberg also destroyed all documents concerning him and these people were then destroyed," he said. "We deeply regret the death of this noble man ... and we would like to sanctify his memory."

Ärende

Wallenbergärendet

Datum

1989-06-06

Ävd

P

Grupp

2

Mål

Eu^I

Adress

Ambassaden MOSKVA Dnr

Text

Från Tham, pol I re Wallenbergärendet.

Ang tertio vill vi påpeka att Anna Bilder i juli 1988 till vår ambassad i Tel Aviv uppgivit att Jan Kaplan avlidit cirka fem månader tidigare, dvs i februari samma år.

CABINET

Pol

ARCHIVE COPY

MSG NO: 890606-702

DISTRIBUTION STATUS AT: 1989-06-06-16.33

TO:

STATUS:

TIME:

DIARY NO:

PARIS/AMB

DISTRIBUTED

1989-06-06-16.33

0169

FROM: UDTEx 21

POSTED TIME: 1989-06-06-16.30

MSG NO: 890606-702

PARIS/AMB

+

UD STOCKHOLM 1989-06-06

AMBASSADEN PARIS

FRAAN POL 1 RE WALLENBERGAERENDET. P 2

LE MONDE DEN 3 JUNI AATERGER PAA SID 7 UTTALANDEN FRAAN EN PRESSKONFERENS SOM DEN SOVJETISKA DELEGATIONEN VID MR-KONFERENSEN NYLIGEN GETT.

DEN SOVJETISKE DELEGATEN, AMBASSADOER KACHLEV, SKALL DAERVID MOT SLUTET HA UTTALAT SIG OM RAOUL WALLENBERGS VERKSAMHET OCH OEDE OCH TILLFOGAT ATT MAN INTE VET "UNDER VILKA OMSTAENDIGHETER RAOUL WALLENBERG AVLIDIT." EN SVENSK TIDNING HAR PAASTAATT ATT KACHLEV SAGT ATT "MAN INTE VET NAER WALLENBERG DOG". LE MONDES VERSION FOEREFALLER OSS NOG MERA TROLIG, MEN VI VORE TACKSAMMA OM AMBASSADEN HADE MEJLIGHET ATT UNDERSOEKA VAD KACHLEV EXAKT SAGT PAA DENNA PUNKT.

CABINET

UD STOCKHOLM KL 16.35

THAM, MP/POL 1

ARENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
SD

KOPIA TILL:

ÅTGÄRD:

UTR MIN

--

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

cc/

1989-06-22

P 2 Eu

POL

AMBASSADEN MOSKVA

1989-06-07

UD STOCKHOLM

FOER POL 1

RE RAOUL WALLENBERG

FORTS

RE RAOUL WALLENBERG

UNDER ETT SAMTAL PÅ TISDAGEN MELLAN HARTELIUS OCH VIKTOR TATARINTSEV PÅ MID:S ANDRA EUROPEISKA AVDELNING, NÄMDE DEN SENARE UNDER HAND ATT DET EVENTUELLT SKULLE KOMMA ATT SPELAS IN EN SOVJETISK DOKUMENTÄRFILM OM WALLENBERGS ODE. ENLIGT TATARINTSEV, SOM I ÖVRIGT INTE VILLE KOMMENTERA FILMEN NÄRMARE, VAR DET ETT PRIVAT INITIATIV SOM LÅG BAKOM PLANERNA.

PÅ DIREKT FRÅGA OM HURUVIDA TATARINTSEV TRODDE ATT NÅGON YTTERLIGARE DOKUMENTATION, UTÖVER DEN FRÅN SOVJETISKT HÅLL TIDIGARE TILLKÄNNAGIVNA, FANNS TILLGÄENGLIG I DE SOVJETISKA ARKIVEN, UPPGAV HAN ATT HAN PERSONLIGEN VAR "GANSKA ÖVERTYGD" OM ATT SÅ VAR FALLET.

BERNER

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CBJ

KOPIA TILL:

ÅTGÄRD:

UTR MIN

Pol I/kr Tham/la

KABS

1989-06-09

POLCH

BITR POLCH

POL 1

P 2 EU 1

(POL)

AMBASSADEN MOSKVA 1989-06-07

UD STOCKHOLM

FOER POL 1 .

B R A A D S K A N D E

RE WALLENBERG

FORTS

RE WALLENBERG

P R I M O. KARTSEV, FOERFATTAREN TILL ARTIKELN OM WALLENBERG I KOMSOMOLSKAJA PRAVDA, RINGDE UPP AAHLANDER IGAAR KVAELL OCH SADE ATT MAN PAA TIDNINGEN VILLE GAA VIDARE I EFTERFORSKNINGS-ARBETET OM WALLENBERGS OEDE. KARTSEV BAD ATT FAA NAMNET PAA DEN SOVJETISKA KOLLEGA SOM SVARTZ HAFT KONTAKT MED, D V S PROFESSOR MJASNIKOV. AAHLANDER BAD ATT FAA AATERKOMMA.

VAAR KULTURATTACHE BLEV IDAG PAA FOERMIDDAGEN UPPRINGD AV EN PERSON VID NAMN ALEKSEJ ROGNJANSKIJ SOM PRESENTERADE SIG SOM REGISSOER FRAAN KIEV. HAN FOERKLARADE ATT HAN SKULLE GOERA EN FILM OM RAOUL WALLENBERG OCH OENSKADE TRAEFFA NAAGON PAA AMBASSADEN FOER SAMTAL OM WALLENBERG OCH FOER ATT FAA MATERIAL. DET AER MOEJLIGT ATT DET AER DENNA FILM TATARINTSEV IGAAR SYFTADE PAA UNDER SAMTALET MED HARTELIUS.

DET KAN TAENKAS ATT AMBASSADEN I VISS MAAN NU UTNYTTJAS I DEN DISKUSSION OM WALLENBERG SOM FOERS I PRESSEN OCH ANNORSTAEDES. DET LIGGER OCKSAA NAERA TILL HANDS FOERMODA ATT DET HUVUDSAKLIGA SYFTET MED DEN PLOETSLIGA PUBLICITETEN (LIKSOM MED EN FILM) KAN VARA ATT GLORIFIERA WALLENBERG AEVEN HAER, I HOPP OM ATT FAA SLUT PAA DE SVENSKA DEMARCHERNA.

S E C U N D O. VAAR LINJE BOER VAEL VARA ATT GE SOVJETISKA JOURNALISTER TILLGAANG TILL REDAN OFFENTLIGT MATERIAL. DAERVID UPPSTAAR FRAAGAN OM VI KAN GE KARTSEV DEN BEGAERDA INFORMATIONEN. (SAAVITT VI KAN SE HAR INTE MJASNIKOV'S NAMN PUBLICERATS AV OSS.) TACKSAM INSTRUKTION OM MOEJLIGT FOERE FREDAG.

NAER DET GAELLER FILMREGISSOERENS OENSKEMAAL AER FRAAGAN OM TILLGAENGLIGT MATERIAL RAECKER. EGENTLIGEN BORDE MAN OEVERVAEGA TA EMOT HONOM I SVERIGE FOER KONTAKTER MED INSATTA PERSONER OCH INFOERSKAFFANDE AV MATERIAL. DET GAELLER ATT INTE BLI "ALLTFOER INSYLTADE" OCH DAERMED RISKERA ATT FOERKNIPPAS MED ETT SLUTRESULTAT SOM EJ STAEMMER MED VAAR OFFICIELLA LINJE. MAN BOER VAEL I SAADANA FALL GOERA HELT KLART ATT VI HAALLER FAST VID DENNA.

HURSOMHELT KRAEVS VISSA OEVERVAEGANDEN I DEN SITUATION SOM NU

FORTS

FOEREFALLER VARA UNDER UTVECKLING.

2

BERNER

Överlämnas för kännedom av
UTRIKESDEPARTEMENTET

Pol. I

13 JUN 1989

DESS ÖLSSON KA

Beskrivning sp bif.

delgivningslista

H	114	Er
---	-----	----

(HP 1 Er)
P 2 (Pol) (H) En'

ARCHIVE COPY

MSG NO: 890608-418

DISTRIBUTION STATUS AT: 1989-06-08-13.23

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
UD/POLCH	DISTRIBUTED	1989-06-08-13.13	prv I/O mvi
UD/POL 1	DISTRIBUTED	1989-06-08-13.14	Kalex
UD/H 6	DISTRIBUTED	1989-06-08-13.14	Jklsington
SB	DISTRIBUTED	1989-06-08-13.23	London Washington 890609 H

FROM: 08 14 47

POSTED TIME: 1989-06-08-13.09

MSG NO: 890608-418

MESSAGE HANDLED BY OPERATOR - ORIGINAL NO: 890608-401

=LIST
UD/POLCH
UD/POL 1
UD/H 6
SB
+

AMBASSADEN MOSKVA 1989-06-08

UD STOCKHOLM

476 ✓ FOER POL 1, H 6 OCH SB (DAHLGREN). RE BORIS PANKIN OM
FOERBINDELSENA MED SVERIGE.

P R I M O . JUNINUMRET AV DEN AV UTRIKESPOLITISKT ENGAGERADE I SOVJETUNIONEN FLITIGT LAESTA TIDSKRIFTEN MEZJDUNARODNAJA ZJIZN INNEHAALLER EN TIO SIDOR LAANG INTERVJU MED DEN SOVJETISKE STOCKHOLMSAMBASSADOEREN BORIS PANKIN. I DEN RELATIVT PERSONLIGT FAERGADE ARTIKELN KOMMENTERAR PANKIN OLIKA ASPEKTER AV SITT ARBETE OCH AV DE SVENSK-SOVJETISKA FOERBINDELSENA UNDER SINA HITTILLS DRYGA SEX AAR I SVERIGE.

S E C U N D O . TYNGDPUNKTEN I INTERVJUN LAEGGER PANKIN I FOERSTA HAND VID DE SVENSK-SOVJETISKA HANDELSRELATIONERNA, VARVID HAN PAA AATSKILLIGA PUNKTER GER UTTRYCK FOER KRITIK MOT DEN SOVJETISKA UTRIKESHANDELSSYSTEMET OCH DESS OLIKA INSTITUT (BL A DEN, SOM HAN MENAR, FOERAALDRADE FORMEN AV HANDELSREPRESENTATIONER) LIKSOM MOT EN OFTA BRISTFAELLIG KUNSKAPSNIVAA HOS DET SOVJETISKA UTRIKESHANDELS-

--	--	--

VAESENDETS FOERETRAEDARE. NOTERVAERT I SAMMANHANGET AER VIDARE ATT PANKIN STARKT FOERORDAR NAAGOT SLAGS SOVJETISK-SKANDINAVISK FRIHANDELSZON, DAER HAN HAEVDAR ATT BALTIKUM OCH NORDVAESTRA RYSSLAND BORDE VARA DE BAEST LAEMPADE DELARNA AV SOVJETUNIONEN I DETTA AVSEENDE.

T E R T I O . BETRAEFFANDE DE BILATERALA POLITISKA FOERBINDELSERNA, BEROER AMBASSADOEREN I HUVUDSAK FYRA FRAAGOR: UBAATSFRAAGAN, RAOUL WALLENBERGS OEDE, PALMES PLANERADE BESOEK I MOSKVA 1986 SAMT DEN SVENSKA BALTIKUMPOLITIKEN. HAERVID UTTRYCKER PANKIN NAERMAST FOERSTAAELSE FOER UBAATSDEBATTEN I SVERIGE MED ARGUMENTET ATT AEVEN OM U-137:S KRAENKNING VAR ETT MISSTAG, SAA AER UPPFATTNINGEN ENLIGT PRESSENS OCH ALLMAENHETENS LOGIK DEN ATT MAN FRAAGAR SIG OM DETTA VERKLIGEN KAN HA VARIT EN ENGAANGSFOERETEELSE, ETT SYNSAETT SOM HAN MENAR AER SVAART ATT OEVERVINNA.

PAA LIKNANDE SAETT HAEVDAR PANKIN ATT VAESTVAERLDENS MISSTAENKSAMHET MOT SOVJETUNIONEN I FALLET RAOUL WALLENBERG TILL STOR DEL AER BETINGAD AV ATT MOSKVA UNDER LAANG TID FOERNEKADE ALL KAENNEDOM OM WALLENBERGS OEDE.

TAEMLIGEN DETALJERAT REDOGOER PANKIN VIDARE FOER HUR OLOF PALME UNDER ETT SAMMANTRAEFFANDE MED HONOM I SLUTET AV 1984 TOG INITIATIVET TILL ETT BESOEK I MOSKVA, NAAGOT SOM PANKIN ANTYDER VAR DJAERVT MED HAENSYN TILL UBAATSDEBATTEN OCH DET FOERESTAAENDE VALET I SVERIGE. AMBASSADOEREN HADE EFTER MOETET SAENT ETT ENTUSIASTISKT MEDDELANDE HAEROM TILL MID, MEN TILL SIN STORA FOERVAANING FOERST ERHAALLIT ETT ILSKET SVAR FRAAN DEN NUMERA PENSIONERADE VICEMINISTER SOM ANSVARADE FOER FOERBINDELSERNA MED SKANDINAVIEN, VARI DENNE BEGAERDE EN FOERKLARING TILL PAA VILKEN GRUND OCH ENLIGT VILKEN INSTRUKTION PANKIN INBJUDIT PALME TILL SOVJETUNIONEN. FOERST EFTER EN INTENSIV TELEGRAMVAEXLING MED MOSKVA OCH, FRAMFOERALLT, EFTER MAKTSKIFTET I KREML KUNDE EN BESOEKSTIDPUNKT TILL SIST FASTSTAELLAS, KONSTATERAR HAN.

EFTER EN REFLEXION OEVER ATT AMBASSADENS KONTAKTER MED DE RYSKA OCH BALTISKA EMIGRANTERNA I SVERIGE FOERBAETTRATS UNDER SENARE TID, KOMMER PANKIN IN PAA DEN SVENSKA BALTIKUMPOLITIKEN, ETT AVSNITT SOM FOERTJAENAR ATT CITERAS. "DEN SVENSKA REGERINGENS OFFICIELLA POLITIK BESTAAR I ATT INTE GOERA NAAGOT SOM SKULLE KUNNA STOERA DEN GYNNSAMMA UTVECKLINGEN AV PERESTROJKAN I 'GORBATJOVS VERSION'. PERESTROJKANS OEDEN, SAEGER DE, AVGOERS I MOSKVA. OCH PAA DETTA SAETT RAADER MAN AEVEN DE ENSTAKA HETSPORRAR FRAAN DE BALTISKA REPUBLIKERNA, SOM KOMMER TILL SVERIGE LIKSOM FOER ATT FAA STOED OCH RAAD, ATT STAERKA FOERBINDELSERNA MED MOSKVA, MED LEDNINGEN FOER VAART PARTI OCH STATEN, VILKEN STAAR I SPETSEN FOER PERESTROJKAN. OCH SJAEVLA STAERKANDET AV SAMARBETET MELLAN DE BALTISKA REPUBLIKERNA OCH SVERIGE BETRAKTAS JUST I KONTEXTEN AV PERESTROJKAN I SOVJETUNIONEN. SAADAN AER REGERINGENS POLITIK OCH HITTILLS RAADER I DENNA FRAAGA AEVEN CONSENSUS MELLAN SAMTLIGA RIKSDAGSPARTIER - OCH DESSA AER SEX."

Q U A R T O . AVSLUTNINGSVIS AER DET SVAART ATT LAATA BLI ATT FAESTA UPPMAERKSAMHETEN PAA PANKINS KLAGOMÅL BETRAEFFANDE DEN UTSAENDA SOVJETISKA AMBASSADPERSONALEN. ALLDELES FOER OFTA, SAEGER HAN, AER DESSA I BEHOV AV "UPPFOSTRAN" OCH MAN KAN DESSUTOM TYDLIGT

--	--	--

MAERKA BELASTNINGEN FRAAN ''OMODERNA TRADITIONER, KORPORATIVISM OCH MYNDIGHETSAMBITIONER''... VILKA AMBASSADOEREN AASYFTAR, LAEMNAR HAN TILL DEN INTRESSERADE LAESAREN ATT LISTA UT...

Q U I N T O . EN KOPIA AV DEN REFERERADE ARTIKELN OEVERSAENDS MED VECKANS LAEGENHET.

BERNER

AMBASSADEN MOSKVA KL 14.45/MW

- End of printout

Dep UD 363 NY utplve 1988-04 100 bl @ 50 ex DCB V09 88 1040

(Pol)

ARCHIVE COPY

MSG NO: 890608-197

DISTRIBUTION STATUS AT: 1989-06-08-10.43

TO:

STATUS:

TIME:

DIARY NO:

LONDON

DISTRIBUTED

1989-06-08-10.43

0286 ✓

FROM: UD/POL 1

POSTED TIME: 1989-06-08-10.40

MSG NO: 890608-197

=LIST
LONDON
+

UD STOCKHOLM 1989-06-08

AMBASSADEN LONDON

✓
EDERT FAX 104. FRAAN POL I RE WALLENBERG. P 2.

AEEVEN LE MONDE HAR DEN 3 JUNI CITAT OM RAOUL WALLENBERG
FRAAN DEN SOVJETISKA DELEGATIONENS PRESSKONFERENS SAMBAND
MR-KONFERENSEN PARIS. VI HAR BETT AMBASSADEN PARIS
EFTERFORSKA EXAKT VAD AMBASSADOEREN KASHLEV DAERVID SAGT.
INNAN DETTA KLARLAGTS AER VI NOG INTE BEREDDA OEVERVAEGA
NAAGON KOMMENTAR. MOEJLIGEN KAN MAN ALLTID SAEGA SIG ATT
UTTALANDET KAN TYDA PAA ATT EN VISS ROERELSE KAN VARA PAA VAEG
I WALLENBERGAERENDET.

CABINET

UD STOCKHOLM KL 10.40

KR THAM/LA

- End of printout

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CE

KOPIA TILL:

UTR MIN

-"-

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

PRESS

ÅTGÄRD:

*fr 1/2 1 m.
tel 295 47 London
890614/47*

*3-4-74
P 2 Eu!*

(POL) (PR)

AMBASSADEN LONDON

1989-06-09

UD STOCKHOLM

PRESS

FOER POL 1 OCH

RE RAOUL WALLENBERG

FORTS

RE RAOUL WALLENBERG

FRILANSJOURNALISTEN GITTA SERENY, SOM AVSER SKRIVA EN ARTIKEL OM WALLENBERG FOER THE TIMES, UPPGER ATT FRAAGAN TILL KASJLEV OM WALLENBERG (VAART TELEFAX 104) VAR "PLANTERAD" OCH STAELLDES AV EN NORSK MR-AKTIVIST SOM VAEGRADE UPPGE SITT NAMN. HENNES KAELLA AER DEN JOURNALIST SOM SKREV OM HAENDELSEN I LE MONDE. SERENY KOMMER SOM BEKANT TILL STOCKHOLM I NAESTA VECKA. HON UPPSKATTAR MYCKET DEN HJAEHP HON HITTILLS FAATT AV DEPARTEMENTET (INKL MOETET MED KABS), MEN AER LITE BEKYMRAED FOER ATT HON INTE SKALL FAA TILLRAECKLIGT MED TID ATT GAA IGENOM DETALJERNA I AERENDET. VI UPPFATTAR SERENY SOM EN SERIOES JOURNALIST OCH HOPPAS DAERFOER ATT HON KAN FAA TILLFAELLE TILL SAA INGAAENDE SAMTAL SOM MOEJLIGT PAA DEPARTEMENTET.

LEIFLAND

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

1989-06-08

Nr 130 ✓

Handläggare: J-C Åhlander

Betr. åtgärd se bif.
delgivningslista

Överlämnas för kännedom av
UTRIKESDEPARTEMENTET
P. 1

Utrikesdepartementet

15 JUNI 1989
DEFS. OLSSON/LA

Fast I/O/mm
ex h.u. V. Tham
Ank. Jarring, Viken
890614/10

UTRIKESDEPARTEMENTET		
Dnr...../.....		
1989-06--9		
Avd	Gr	Mål
0	2	en I

Artikel om Raoul Wallenberg i Komsomolskaja Pravda
miso A 1989-06-05
(2 bil.) ✓

./.

Närslutet insändes kopia av artikeln om Raoul Wallenberg,
införd den 4 juni i dagstidningen "Komsomolskaja Pravda",
jämte översättning till svenska.

Artikeln har kommenterats i särskild ordning.



Örjan Berner

UTRIKESDEPARTEMENTET

☐ FAX ☐ RAPPORT ☐ HANDBREV ☐ TELEGRAM ☐ PM ☐ ÖVR

Politiska avdelningen

Enhet

Datum

Handläggare

I 1989-04-10/100

Godkännas

Ort/Datum/Nr eller namn

Angående

HEMLIGSTÄMPLAS

Delges för kännedom

utan bil

jämte
samt biljämte
bil nrjämte bil
där så angivitsbil kan lånas
på UD tel:

Bil	Bil	Bil	Bil
☐ Konungen	☐ Statssekr	☐ BITS	☐ Europainstitutet
☐ Regeringen 21 ex	☐ U-enh A	☐ SAREC	☐ Svenska FN-förbundet
☐ Statsministern	☐ I-sekr A	☐ IMPOD	☐ Östekonomiska byrån
☒ Statsrådsberedningen	☐ I-enh Fi	☐ Swedfund	☐ Bankföreningen
☐ Chef Fö	☐ I-enh Fö	☐ LO/TCO:s bist nämnd	☐ Exportr
☐ Chef I	☐ I-sekr I	☐ Sv kyrkans mission	☐ Industriförb
☐ Statsrådet	☐ IAEA-del I	☐ IVA	☐ Grossistförb
☐ Statsrådet	☐ I-sekr	☐ STU	☐ Sthlms Handelsk 2 ex
☐ Statsrådet	☐ I-sekr	☐ Svensk kärnbränsle AB	☐ LO
☐ Riksdagens talman	☐ I-sekr	☐ Statens kärnkraftinsp	☐ AIC
☐ Utränämnd/Utrutsk/Europa- rådsdel 53 ex	☐ SSLP, Fö	☐ Statens strålskyddsinst	☐ TCO
☐ Utrikesnämnden 21 ex	☐ ÖB	☐ Televerket	☐ SIF
☐ Utrutsk 37 ex	☐ Ch Fst/Op 1	☐ Statens rymdleg	☐ SACO/SR
☐ Europarådsdel 12 ex	☐ Ch Fst/Op 5	☐ Invandrarverket 2 ex	☐ SAF
☐ Utrutsk kanslichef	☐ Arméstaben FN-avd	☐ Forskningsberedningen	☐ Röda Korset
☐ Förutsk kanslichef	☐ Stabsch MHS	☐ Miljöförberedningen	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Riksdagsman	☐ FOA 2 ex	☐ I-sekr Naturvårdsverk	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Riksdagsman	☐ SIPRI	☐ Sekr framtidsstud	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Riksdagsman	☐ EKN	☐ Nordiska Rådets sv del	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Riksdagsman	☐ KK 5 ex	☐ Svenska institutet	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Statssekr Fö	☐ Riksbanken	☐ Nordiska Afrikainst	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Statssekr	☐ RPS	☐ Latinamerikainst	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Statssekr	☐ SIDA	☐ Utrikespol institutet	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>

Bil	Bil	Bil	Bil	Bil	Bil
☐ Större beskickningar FN-representationen 9 ex	☐ Bonn ☒ London	☐ Moskva ☐ Paris	☐ Peking ☐ Tokyo	☐ Washington 2 ex ☐ FN-repr	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Norden 4 ex	☐ Helsingfors	☐ Köpenhamn	☐ Oslo	☐ Reykjavik	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Övriga Östeuropa 8 ex	☐ Belgrad	☒ Budapest	☒ Leningrad Gk	☐ Sofia	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Övriga Vasteuropa och Kanada 18 ex	☐ Berlin A	☐ Bukarest	☐ Prag	☐ Warszawa	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Nordafrika 5 ex	☐ Ankara	☐ Bern	☐ Haag	☐ Ottawa	☐ Bryssel-del
☐ Mellanöstern 9 ex	☐ Athen	☐ Bryssel	☐ Lissabon	☐ Rom	☐ Genève-del
☐ Övriga Asien och Australasien 18 ex	☐ Berlin Gk	☐ Dublin	☐ Madrid	☐ Wien	☐ Nedr-del Genève
☐ Övriga Afrika 14 ex	☐ Alger	☐ Kairo	☐ Rabat	☐ Tunis	☐ Tripoli
☐ Latinamerika 12 ex	☐ Abu Dhabi	☐ Bagdad	☐ Damaskus	☐ Muscat	☐ Tel Aviv
☐ Vissa lönade konsulat 16 ex	☐ Amman	☐ Beirut	☐ Kuwait	☐ Riyadh	☐ Pyongyang
	☐ Bangkok	☐ Dhaka	☐ Islamabad	☐ Manila	☐ Seoul
	☐ Canberra	☐ Hanoi	☐ Jakarta	☐ New Delhi	☐ Singapore
	☐ Colombo	☐ Hongkong Gk	☐ Kuala Lumpur	☐ Panmunjom	☐ Lagos
	☐ Abidjan	☐ Dar-es-Salaam	☐ Harare	☐ Luanda	☐ Maputo
	☐ Addis Abeba	☐ Gaborone	☐ Kinshasa	☐ Lima	☐ Maseru
	☐ Bogotá	☐ Buenos Aires	☐ Guatemala	☐ Managua	☐ Mexico
	☐ Brasília	☐ Caracas	☐ Havanna	☐ Montreal	☐ Montevideo
	☐ Barcelona	☐ Hamburg	☐ Los Angeles	☐ München	☐ Rio de Janeiro
	☐ Chicago	☐ Istanbul	☐ Mariehamn	☐ New York Gk	☐ Sydney
	☐ Frankfurt	☐ Jeddah	☐ Minneapolis		☐ Szczecin

Bil	Bil	Bil	Bil	Bil	Bil
☐ Utrikesministern	☐ Chef Pol 1-6	☐ Inspektören	☐ Rattschefen UDH	☐ Chef NGO	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Biståndsministern	☒ Chef Pol	☐ Chef protokollet	☐ Chef UDH	☐ ESK-gruppen	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Utrikeshandelsmin	☐ KSA	☐ Chef press- o inf enh	☐ Förhandlingsgruppen	☒ <i>Handl. förb. 1989</i>	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☒ Kabinettssekr	☐ Chef Rattsavd	☐ Chef pressbyrån	☐ Koordinatörerna	☐ KMI	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ UM:s inf sekr	☐ Folkrättsrådgivare	☐ Chef inf byrån	☐ UDH 6 Transp	☐ Statssekr int U-samarb	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Kansliråd UM:s kansli	☐ Chef R	☐ Chef SSB	☐ Regeringspärmen	☐ Chef U	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Dep sekr UM:s kansli	☐ Expeditionschefen	☐ Rapportöversikten		☐ Aterenh	☐ <i>Handl. förb. 1989</i>
☐ Chef Pol avd	☐ Chef A:1	☐ Statssekr UDH			
☒ Bitr. Chef Pol avd	☐ Chef A:2				
Antal ex skr	Antal ex bil	Kopierad den	Distribuerad den	Atg postexp	datum
15	1	15	7	19/6-89	GN

РАССЛЕДОВАНИЕ «КП»

КТО ВЫ, РАУЛЬ ВАЛЛЕНБЕРГ?

Он был похищен в центре Будапешта.
Следы шведского дипломата обнаружили
лишь через долгие годы

ШЕЛ январь победного 1945 года. Но хотя до полной капитуляции фашистской Германии оставалось всего около трех месяцев, в окруженном нашими войсками Будапеште шли тяжелые бои. Ярость и накал сражений отрезали город от внешнего мира. Незвестна была судьба всей столицы, не было никакой информации и о находившихся в ней дипломатах нейтральных Португалии, Швеции и Швейцарии.

Но вот 16 января 1945 года заместитель народного комиссара иностранных дел В. Деканозов информировал главу шведской дипломатической миссии в Москве Стефана Седерблума о том, что, по сведениям военных, советскими войсками в освобожденной части Будапешта был обнаружен секретарь шведской миссии Рауль Валленберг. Меры по охране Р. Валленберга и его имущества советскими военными властями приняты, говорилось, в заявлении.

Так началась таинственная и полная драматизма история, получившая впоследствии на Западе название «дела Валленберга».

О нем я узнал во время командировки в Будапешт, когда увидел, как за толькой что поступившей на прилавки книжных магазинов книгой о Валленберге выстраивается длинная очередь — явление для Венгрии очень неслыханное. Поговорив с венгерскими коллегами, писавшими о Валленберге, и приехав в Москву, я обратился с просьбой предоставить редакции материалы по «делу Валленберга». Через несколько дней нас посетил советник посольства Королевства Швеции Йон Кристер Оландер и передал мне пакет с бумагами и фотографиями, касающимися жизни и исчезновения Рауля Валленберга. На их основании и подготовлена эта статья.

Рауль Валленберг родился в 1912 году. Он принадлежал к одному из самых богатых шведских семейств. Закончил Мичиганский университет в США. Рауль затем много путешествовал. С 1939 года занимался вопросами помощи голодающим в разных странах мира.

В марте 1944 года оккупировавшие Венгрию войска вермахта начали вместе с венгерскими фашистами массовое уничтожение евреев.

В это время по просьбе созданного президентом США Ф. Рузвельтом Мирового фонда беженцев нейтральная Швеция направила в штат своей миссии в Будапеште нового секретаря Валленберга, возложив на него обязанность наладить и запустить в действие систему помощи голодающему и депортируемому в Германию для уничтожения или принудительных работ населению Венгрии.

Прибыл в Будапешт 9 июля 1944 года, дипломат Рауль Валленберг установил контакты с различными организациями и группами, борющимися против фашистов, и сотнями стал раздавать так называемые «шведские охранные паспорта». На фирменном бланке с тремя коронами была наклеена фотография владельца и говорилось, что обладатель данного документа находится под защитой шведских законов. Во время уличных облав такие паспорта спасали человека от ареста, отправки в Германию или в концлагерь. Трудно сказать, скольким конкретно людям спасла жизнь деятельность Валленберга. Опубликованный в Швеции по этому поводу еще в 1957 году официальный документ утверждает, что их было не менее двадцати тысяч...

ВОТ ОБ ЭТОМ-ТО Рауль Валленберг, дипломат с «двойной» миссией, и говорилось в заявлении В. Деканозова главе шведской дипломатической миссии в Москве.

28 марта 1945 года можно считать началом официальных розысков Валленберга. Именно в этот день крупный шведский банкир Марк Валленберг передал советскому посланнику в Стокгольме Алиансари Надланг письмо с просьбой помочь в поисках его родственника Рауля. Первый ответ был дан со-

ветской стороной лишь в январе 1947 года: несмотря на энергичное расследование, никаких следов Валленберга обнаружить не удалось.

В августе 1947 года в поисках пропавшего дипломата вмешиваются высшие инстанции: заместитель иностранных дел СССР, небезызвестный Андрей Вышинский дает подробный ответ шведскому послу в Москве Рольфу Сульману. В документе помню всего прочего сказано: 14 января 1946 года Министерством Иностранных Дел СССР получило краткое сообщение, основанное на косвенных данных одного из командиров воинской части, которая вела бой в Будапеште, о том, что на улице Бенцур якобы был обнаружен Валленберг. Но проверить эту информацию было невозможно, говорилось далее в ответе, так как ожесточенные бои за город шли еще около месяца.

Ответ Вышинского шведскому послу, казалось, ставил точку в поисках Валленберга. Тем, кто занимался розысками, оставалось надеяться на лучшее, ждать и по крохам собирать о нем сведения...

А таковые появились в 1951 году, когда несколько бывших итальянских военнопленных, вернувшихся из советского плена, показали, что они видели Рауля Валленберга... в Лефортовской тюрьме в Москве.

Наиболее подробно рассказывал о Валленберге некий Густав Рихтер, бывший полицейский атташе фашистской Германии в Будапеште, взятый в плен в августе 1944 года и помещенный в камеру № 142 Лефортовской тюрьмы.

Рихтер воспроизводил и якобы имевший место рассказ Валленберга о том, как он попал в тюрьму. После того как в столицу Венгрии вошли советские войска, Валленберг и его шофер Лауфгеллер оказались представляться новым властям. В пылу боев было, разумеется, не до них — из одной инстанции их отправляли в другую, пока не задержали. Вскоре поездом арестованных повезли через Румынию в Москву, на Лубянку. Рихтер вспоминал, что с Валленбергом хорошо общались, и он был в хорошем настроении, больше всего беспокоясь, что подумают в Швеции его друзья и родные, узнав, что он в тюрьме. За месяц, проведенный в одной камере, Валленберга вымывали на допрос всего один раз и предъявляли обвинение в шпионаже.

Рассказы, подобных показаниям Рихтера, становилось все больше. Кто-то видел Валленберга на третьем этаже тюрьмы в Лефортове, кто-то утверждал, что переступившая с ним через стену или вместе ходил на прогулку. Между тем 3 августа 1953 года советский посол в Швеции Родионов заявил заместителю государственного секретаря Швеции Арне Лундбергу, что Валленберг «или был убит во время уличных боев, или попал в руки сторонников Салаши» (венгерских фашистов).

Не удовлетворившись этим ответом, шведская сторона продолжала добывать свидетельства очевидцев. Особенно усилился поток такой информации после 1955 года, когда множество военнопленных австрийцев и немцев получили возможность вернуться домой.

Вопрос о судьбе шведского дипломата поднимался еще раз в 1956 году, уже на са-



мом высоком уровне: в конце марта премьер-министр Швеции Таге Эрдандер, посетивший нашу страну, передал Булганину, Хрущеву и Молотову запрос Швеции о судьбе Валленберга.

XX съезд партии сделал возможным продвинуть это дело вперед. И вот 6 февраля 1957 года министр иностранных дел СССР Андрей Громыко передал шведскому послу в Москве памятную записку, приподнявшую занесу тайны над судьбой Валленберга. В ней говорилось, что компетентные советские органы провели проверку всех архивных документов в канцеляриях определенных тюрем. В результате проверки в архиве спецслужбы Лубянской тюрьмы был обнаружен документ, который не без основания может быть признан относящимся к Валленбергу. Это написанный от руки на имя министра государственной безопасности Советского Союза Абакумова рапорт за подписью начальника санитарной службы тюрьмы А. Л. Смольцова. Далее в записке приводится сам рапорт. «Доказываю, что известный Вам заключенный Валленберг сегодня ночью в камере внезапно скончался предположительно вследствие наступившего инфаркта миокарда. В связи с имеющимся от Вас распоряжением о личном наблюдении за Валленбергом прошу указания, кому поручить вскрытие трупа на предмет установления причины смерти». Далее в рапорте рукою Смольцова был сделана пометка: «Доложить лично Министру. Приказано труп кремировать без вскрытия».



Далее в записке объяснялось, что предыдущие неверные сообщения советских официальных лиц о судьбе Валленберга имели место на основе ложной информации, предоставленной министром государственной безопасности Абакумовым.

К сожалению, более точной информации об обстоятельствах гибели Валленберга в Лубянской тюрьме выслать не удалось — сам Смольцов умер в мае 1953 года. Никаких официальных объяснений смерти Валленберга в меморандуме не приводилось.

Несмотря на эти и ряд других пробелов, меморандум от 6 февраля 1957 года все же расставил точки над многими трагическими «и» в деле Рауля Валленберга.

Само же «дело» Валленберга в архив сдаваться упорно не желало. Потому что один за другим вновь стали появляться слухи о том, что в 1955 и даже в 1961 годах Валленберг был еще жив и по-прежнему находился в тюрьме.

Известная в Швеции врач-психиатр Нанна Шаард, вернувшись в 1961 году из поездки по Советскому Союзу, заявила, что одна из советских коллег в неофициальной беседе сообщила ей, будто Валленберг еще жив, но психически болен.

В 1965 году в присутствии представителя советского МИДа состоялась встреча между ученым, написавшим письмо Шаард, и шведским послом Яррингом. Ученый, однако, заявил, что ничего не знает о Валленберге и добавил, что со Шаард он разговаривал на немецком, который знает довольно слабо. Только отсюда и могло возникнуть недоразумение.

Все годы молчания о Валленберге в советской прессе, совпавшие со временем августовских шведских коллег активно обсуждали причины столь странного нашего поведения — ведь официальная записка А. А. Громыко была уже передана шведской стороне. Казалось бы, зачем же молчать? Одно из объяснений западной прессы было таково: полное молчание в советской прессе объяснялось тем, что в похищении Валленберга был замешан сам... Л. И. Брежнев, бывший в то время начальником Политуправления 4-го Украинского фронта. Версия эта критики не выдерживает — освобождением Будапешта от фашистов занимались войска 2-го и 3-го Украинских фронтов. 4-й Украинский фронт вел наступление много севернее...

...В БУДАПЕШТЕ на одной из старинных улиц окруженный густыми кленами стоит памятник Раулю Валленбергу. Венгры благодарны ему за тысячи спасенных жизней.

Пожалуй, это одна из немногих памятных вещей современникам, на которых с точностью указана лишь одна дата — рождения. А может быть, это символично — ведь плен добра, гуманизма и любви к людям просто не могут быть смертными...

А. КАРЦЕВ.
(Наш след, корр.).
Будапешт — Москва.

На снимках: Р. Валленберг в своем рабочем кабинете. Момент депортации гражданского населения из Будапешта, снимок — сделан фотографом-любителем.

Вилл... ill Beskens Moskva
skr. nr 130 den 1987-06-08

VEM ÄR NI, Raoul Wallenberg ?

Han blev bortrövad i Budapests centrum. Spåren efter den svenske diplomaten upptäcktes först många år senare.

- - - - -

Det var i januari det segerrika året 1945. Trots att det fortfarande återstod blott ca tre månader till Tysklands kapitulation, pågick hårda strider i det av oss omringade Budapest. Det raseri, med vilket striderna fördes, gjorde att staden var avskuren från yttervärlden. Stadens öde var okänt och det fanns heller ingen information om de sig därstädes befinnande diplomaterna från de neutrala staterna Portugal, Sverige och Schweiz.

Men så den 16 januari 1945 informerade stf. folkkommissarien för utrikes ärenden, V. Dekanozov, den svenske beskickningschefen i Moskva, Stefan Söderblom, om att enligt militära underrättelser hade sovjetiska trupper i den befriade delen av Budapest upptäckt den svenska beskickningens sekreterare Raoul Wallenberg. Den sovjetiska militären hade vidtagit åtgärder för att skydda Wallenberg och hans tillhörigheter, uppgavs det i meddelandet.

Så började den hemlighetsfulla och dramatikfyllda historien som sedan i Väst kom att få benämningen "fallet Wallenberg".

Om detta fall fick jag kännedom under en tjänsteresa till Budapest, där jag i en bokaffär såg att en nyutkommen bok om Wallenberg gav upphov till långa köer - en för Ungern mycket ovanlig företeelse.

Efter att ha talat med ungerska kollegor som hade skrivit om Wallenberg, vände jag mig till svenska ambassaden i Moskva med en förfrågan om material i "fallet Wallenberg" kunde ställas till redaktionens förfogande. Några dagar senare besöktes vi av John-Christer Åhlander, ambassadråd vid svenska ambassaden i Moskva, som till mig

överlämnade ett paket med papper och fotografier, som berörde Raoul Wallenbergs liv och försvinnande. På grundval av detta material är denna artikel författad.

Raoul Wallenberg föddes 1912. Han tillhörde en av de rikaste svenska familjerna. Efter avslutade studier vid University of Michigan, gjorde Raoul många resor. Från 1939 ägnade han sig åt frågor förknippade med hjälpinsatser åt svältande i olika länder.

I mars 1944 började Wehrmachts ockupationstrupper tillsammans med ungerska fascister en massförintelse av judar.

På förfrågan av det av president Roosevelt skapade WRB (War Refugee Board) skickade det neutrala Sverige den nye sekreteraren Wallenberg till beskickningen i Budapest, och lade på honom ansvaret för att organisera och få igång hjälp till den ungerska befolkningen som svalt och deporterades till Tyskland för vidare förintelse eller straffarbete.

Efter att ha anlänt till Budapest den 9 juli 1944 upprättade Wallenberg kontakter med olika organisationer och grupper som kämpade mot fascisterna och han delade ut hundratals s k skyddspass. På officiellt papper med svenska vapnet fästes innehavarens fotografi, och av detta dokument framgick också att innehavaren stod under beskydd av svensk lag. Under gaturazzior skyddade sådana pass från arrestering, deportation till Tyskland eller koncentrationsläger.

Det är svårt att konkret bedöma hur många människoliv som räddades av Wallenbergs verksamhet. Ett i Sverige redan 1957 publicerat dokument bekräftar att det rörde sig om minst tjugotusen ...

Just om denne Raoul Wallenberg, diplomaten med dubbel mission, talades det också om i Dekanozovs förklaring till chefen för den svenska diplomatiska beskickningen i Moskva.

Den 28 mars 1945 kan sägas utgöra början för de officiella efterforskningarna efter Wallenberg. Just på denna dag överlämnade den svenske bankiren Marcus Wallenberg ett brev till det sovjetiska sändebudet i Stockholm Alexandra Kollontaj, med anhållan om hjälp i efterforskningarna av sin släkting Raoul.

Det första svaret från sovjetisk sida gavs först 1947: trots energiska efterforskningar hade inga spår efter Wallenberg påträffats.

I augusti 1947 blandar sig högre instanser i efterforskningarna efter den försvunne diplomaten: SSSR:s vice utrikesminister, den inte obekante Andrej Vysjinskij avger ett detaljerat svar till Rolf Sohlman, svensk ambassadör i Moskva. I dokumentet sägs bland annat: den 14 januari 1945 erhöll SSSR:s utrikesministerium ett kort meddelande, grundat på indirekta uppgifter från en chef för ett militärt förband som stred i Budapest, om att Wallenberg skulle ha setts på Bentsurgatan. Men det hade visat sig omöjligt att kontrollera dessa uppgifter, sadet det vidare i svaret, då förbittrade strider om staden pågick ytterligare närmare en månad.

Vysjinskijs svar till den svenske ambassadören satte, tycks det, punkt för efterforskningarna av Wallenberg. För dem som hade varit sysselsatta med dessa efterforskningar återstod nu bara att hoppas på det bästa, vänta och samla små smulor av underrättelser.

Sådana underrättelser dök också upp 1951, när några från sovjetisk fångenskap återvändande italienska soldater vittnade om att de sett Raoul Wallenberg ... i Lefortovofängelset i Moskva.

En ännu noggrannare berättelse om Wallenberg avgav en viss Gustav Richter, tysk polisiär attaché i Budapest, tillfångatagen i augusti 1944 och placerad i cell nr 142 i Lefortovofängelset.

Richter återgav också ett samtal som skulle ägt rum, där Wallenberg berättade om hur han hamnade i fängelse. När sovjettrupperna gått in i Budapest, hade Wallenberg och hans chaufför Langfelder åkt iväg för att presentera sig för de nya makthavarna. Under de strider

som fördes var detta ingen lätt uppgift - de skickades från den ena instansen till den andra tills de slutligen blev arresterade.

Inom kort skickades de arresterade med tåg genom Rumänien till Moskva, till Lubjanka. Richter drog sig till minnes att Wallenberg behandlades väl, att han var vid gott mod. Mest bekymrade han sig för vad vänner och anhöriga i Sverige skulle tänka, när de fick reda på att han satt i fängelse. Under den första månaden som de tillbringade i samma cell, kallades Wallenberg till förhör endast en gång och blev då anklagad för spioneri.

Berättelser liknande Richters vittnesbörd, blev allt fler och fler. Någon hade sett Wallenberg på tredje våningen i Lefortovofängelset, en annan påstod att han stått i kontakt med Wallenberg genom knackningar i cellväggen eller att de tillsammans hade varit ute på rastplatsen. Under tiden, den 5 augusti 1953, meddelade den sovjetiske ambassadören i Sverige, Rodionov, till Sveriges statssekreterare Arne Lundberg, att Wallenberg "antingen blev dödad i gatustriderna eller hamnade i händerna på Szalasi-anhängare (ungerska fascister).

Svenskarna lät sig inte nöja med detta svar, utan fortsatte att samla bevis från ögonvittnen. I särskilt hög grad ökade strömmen av sådan information efter 1955, då en mängd österrikiska och tyska krigsfångar fick möjlighet att återvända hem.

Frågan om den svenske diplomatens öde kom upp ytterligare en gång under 1956 och då på högsta nivå: Sveriges premiärminister Tage Erlander, som i slutet av mars besökte vårt land, överlämnade vid detta tillfälle en förfrågan om Wallenbergs öde till Bulganin, Chrusjtjev och Molotov.

Den XX:e Partikongressen gjorde det möjligt att föra ärendet framåt. Den 6 februari 1957 överlämnade SSR:s utrikesminister Gromyko till den svenske ambassadören i Moskva ett memorandum

...
som lyfte lite ^{på} ~~op~~ den hemliga slöjan över Wallenbergs öde. Av detta memorandum framgick, att kompetenta sovjetiska organ hade kontrollerat alla arkiverade dokument i vissa bestämda fängelser. Vid kontroll av det medicinska arkivet i Lubjankafängelset, upptäcktes ett dokument som inte utan grund kan hänföras till Wallenberg. Det var en handskriven rapport undertecknad av A.L. Smoltsov, chef för fängelsets sjukavdelning, ställd till ministern för SSSR:s statliga säkerhetstjänst Abakumov. "Jag rapporterar att den av er kände internen Wallenberg i natt plötsligt avled i sin cell, förmodligen pga ett slaganfall. Enligt er förhållningsorder om att hålla Wallenberg under personlig uppsikt, anhåller jag om instruktion om vem som skall ges i uppdrag att obducera liket för fastställande av dödsorsak". Längre fram i rapporten fanns en anmärkning av Smoltsov. "Rapporterat till ministern personligen. Anbefallet att liket skall kremeras utan obduktion."

Vidare i detta memorandum förklarades det att tidigare osakliga officiella sovjetiska uppgifter om Wallenbergs öde berodde på falsk information som lämnats av ministern för säkerhetstjänsten Abakumov.

Tyvärr lyckades det inte att erhålla mer exakt information om omständigheterna kring Wallenbergs död i Lubjankafängelset - Smoltsov själv dog i maj 1953. Inga officiella klarlägganden till Wallenbergs död framfördes i detta memorandum. Trots detta och en rad andra brister satte detta memorandum punkt över många tragiska "i" i fallet Wallenberg.

Men "fallet" Wallenberg ville inte kapitulera i något arkiv. Detta pga att det ena ryktet efter det andra började cirkulera om att Wallenberg under 1955 och t o m under 1961 fortfarande hade varit i livet och liksom tidigare befunnit sig i fängelse.

Den i Sverige kända läkaren Nanna Svartz uppgav 1961, efter att ha återvänt från en resa till Sovjetunionen, att en sovjetisk kollega

under ett inofficiellt samtal meddelat henne att Wallenberg fortfarande varit livet men psykiskt sjuk.

År 1965, i närvaro av en representant för det sovjetiska utrikesministeriet, ägde ett sammanträffande rum mellan vetenskapsmannen och ambassadör Jarring. Vetenskapsmannen uppgav emellertid att han inte visste något om Wallenberg och tillade att han med Svartz hade talat tyska, ett språk han hade ganska svaga kunskaper i. Enbart av denna orsak kunde också missförstånd ha uppstått.

Under alla år av tystnad om Wallenberg i sovjetisk press, under stagnationsåren, har våra svenska kollegor aktivt diskuterat orsakerna till detta vårt underliga beteende - Gromykos officiella memorandum hade ju redan överlämnats till den svenska parten. Varför skulle man då tåga, kunde det tyckas? En av västpressens förklaringar löd: Den fullständiga tystnaden i sovjetisk press kunde förklaras med att självaste L.I. Brezjnev, på den tiden politisk chef för 4:e ukrainska fronten, skulle ha varit inblandad i bortrövandet av Wallenberg. Denna version håller inte för en kritisk granskning - Budapests befriande från fascisterna genomfördes av trupper från 2:a och 3:e ukrainska fronten. Den 4:e ukrainska fronten anföll längre norrut.

... i Budapest, på en av de gamla gatorna omgiven av lummiga lindar, står ett minnesmärke över Raoul Wallenberg. Ungarna är honom tacksamma för tusentals räddade liv.

Detta är förmodligen ett av få minnesmärken över en samtida, där endast ett datum finns angivet exakt - födelsedatum. Kanske är detta också symboliskt - idéer som godhet, humanism och människokärlek kan helt enkelt inte vara annat än odödliga.

A. Kartsev

Pol I/kr Tham/la

Arende

Wallenberg

Datum

1989-06-09

Avd

P

Grupp

2

Mål

Eu l

Adress

Ambassaden MOSKVA

DNR.....

POL

Text

Från Pol I re Wallenberg.

P R I M O. Ehuru Mjasnikovs namn är känt i vida kretsar bland dem som sysslar med Wallenbergärendet anser vi oss inte böra lämna ut det bl a av hänsyn till familjen. Är inte professor Mjasnikov själv avliden? Vår linje bör i övrigt vara att endast ge sovjetiska journalister tillgång till material av det slag som ambassaden redan lämnat, d v s främst Wallenbergbroschyren och fotografier. Skulle specifika önskemål framföras om särskilda handlingar i ärendet får vi ta ställning till det i varje enskilt fall i enlighet med reglerna om offentlighet och sekretess.

S E C U N D O. Beträffande film om Wallenberg ställer vi oss frågan om det kan vara rimligt att lägga ner arbete på ytterligare en film om Wallenberg förutom de som redan finns i väst. Om ytterligare ett filmprojekt kan bidra till att sanningen i Wallenbergärendet äntligen kommer fram, har vi naturligtvis ingenting emot projektet, men vi delar uppfattningen att utrikesförvaltningen inte har anledning bli närmare involverad i projektet lika lite som vi varit engagerade i andra tidigare filmprojekt om Raoul Wallenberg.

CABINET

Ex till:

Kabs

Polch

Ch Pol I

Olsson, Pol I

EXP 890609/LA

SVERIGES AMBASSAD

OSLO

1989-06-08 Nr 140 HP 1

Pol I/deps Olsson/la

1989-06-13 ✓

Tlx nr 157 t Amb OSLO

Utrikesdepartementet
Politiska avdelningen

UTRIKES

Dnr...../.....

1989-06-12

Avd	Gr	Mål
P	2	En

Norsk Amnesty-grupp arbetar med Wallenberg-fallet
(1 bil)

./.

Med bifogade brev har en norsk Amnesty-grupp vänt sig till ambassaden med en begäran om att få detaljer kring ett möte mellan en svensk representant och Vladimir Andrejev på det sovjetiska åklagarämbetet den 17 december 1988. För den händelse det finns några upplysningar som är lämpliga att lämna ut vore ambassaden tacksam få del av dessa.


Mats Åberg

**amnesty
international**



NORSK AVDELING — NORWEGIAN SECTION

Bil.....f. Amb. i Oslo
skr nr.....19.....

INK AMB. OSLO		
D.Nr. 161129		
1989-05-01		
AVD.	GR.	MAL.
HP	/	Wallenberg

Gruppe 59
Ragnhild Berstad
Kongsvn.60
1177 Oslo11

Sveriges Ambassade
Nobels gt.16
0268 Oslo 2

Oslo 30, 5 1989

Amnesty har siden 1980 jobbet aktivt for å kaste lys over Raoul Wallenberg saken. Gjennom gjentatte brev til sovjetiske myndigheter har man oppfordret til at dokumenter som er aktuelle for saken skal frigis og gjøres tilgjengelige enten for full offentlighet eller for Wallenbergs familie.

Selv er jeg medlem av norsk avdeling av Amnesty, og min gruppe har fått i oppgave å jobbe uavbrutt med Wallenberg saken. De siste opplysninger vi har fått i sakens anledning gjelder en pressekonferanse som ble holdt i Moskva 17 januar, der utenriksdepartementets talsmann Gennady Gerasimov nok en gang gjentok Sovjets offisielle versjon ; Raoul Wallenberg døde i Lubyanka fengselet i 1947, antakelig av et hjerteattakk.

Det sovjetiske pressebyrået Tass opplyste i forbindelse med pressekonferansen at Gerasimov hadde bekreftet svenske pressemeldinger om at en svensk representant og Vladimir Andreyev fra Sovjets Prokurator-kontor hadde diskutert Raoul Wallenberg på et møte 17 desember 1988. Detaljer fra dette møtet kan være til hjelp for Amnestys videre arbeid med Wallenberg saken, men det har vært umulig å skaffe slik informasjon tilveie. Heller ikke kan vi finne opplysninger om dette møtet i svensk presse. Vi håper derfor at ambassaden kan hjelpe oss med den nødvendige informasjon. På forhånd, takk!

Vennlig hilsen

Ragnhild Berstad

Amnesty International er en verdensomspennende menneskerettighetsbevegelse som arbeider for løslatelse av samvittighetsfanger: menn og kvinner som er fengslet for sine meninger, farge, etniske opprinnelse, kjønn, religion eller språk og som ikke har brukt eller oppfordret til bruk av vold. Den motarbeider uten reservasjon tortur og dødsstraff, og arbeider for at alle politiske fanger som er fengslet uten tiltale, snares! blir fremstilt for domstol og får rettfærdig rettsbehandling.

Amnesty International is a worldwide human rights movement which works impartially for the release of prisoners of conscience: men and women detained anywhere for their beliefs, colour, ethnic origin, sex, religion or language, provided they have neither used nor advocated violence. Amnesty International opposes torture and the death penalty in all cases without reservation and advocates fair and prompt trials for all political prisoners.

GUNNAR JARRING
KARLAVÄGEN 85
114 59 STOCKHOLM

Viken, den 9 juni 1989

Pontus Ols väg 7

26840 Viken

AKA
17
pm

För UTRÄSK DEP.		
D. NR	160/028	
1989	Juni	
06-12		
P	Q	Eu

My good Karlens
belägg till Jarring
den 10/6/89

Broder, du ska ha en större kack för hela
säckningen av Wassenberg-material. Det
var mycket värdefullt för mig att få ta
del av det.

När ni har fått in Kartsevs artikel i
Komsomolskaja Pravda, så skulle jag
vara nog ytterligare tacksam för att få den
och så. Detta i all symmetri som den
behandlar mitt samtal med Ryasnikov.

Min vänligaste

Gunnar Jarring

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
KR

KOPIA TILL:

KABS
POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

Pol I/deps Olsson/la
1989-06-15

Hbr Wöhler-von Dardel

EXP 890615/LA

1989-06-13		
10	2	211

POL

AMBASSADEN MOSKVA

1989-06-13

UD STOCKHOLM

ENDAST FOER POL 1 (THAM) HBR
THAM-MAGNUSSON 1989-05-22 ✓

RE WALLENBERG-AERENDET

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE WALLENBERG-AERENDET

VON DARDELS BREV HAR IDAG OEVERLAEMNATS TILL SACHAROV.
BENAEGET FRAMFOER TILL VON DARDEL ATT SACHAROV DE NAERMASTE
VECKORNA INTE KOMMER ATT BEFINNA SIG I MOSKVA. DET FINNS DOCK EN
MOEJLIGHET FOER VON DARDEL, SOM HAN SAA VILL, ATT TRAEFFA
SACHAROV I GENEVE, DAER DENNE KOMMER ATT VARA DEN 1-5 JULI.

BERNER

Pol

ARCHIVE COPY

MSG NO: 890613-585

DISTRIBUTION STATUS AT: 1989-06-13-16.14

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
OSLO	DISTRIBUTED	1989-06-13-16.13	0156

✓

FROM: UD/POL 1

POSTED TIME: 1989-06-13-14.39

MSG NO: 890613-585

=LIST
OSLO
+

UD STOCKHOLM 1989-06-13

AMBASSADEN OSLO

✓
ER 140. FRAAN POL I RE RAOUL WALLENBERG.

ENLIGT VAD VAAR MOSKVA-AMBASSAD INRAPPORTERADE DEN 18 JANUARI I AAR VAR TASS-UPPGIFTERNA OM 'EN SVENSK REPRESENTANTS' SAMMANTRAEFFANDE MED VLADIMIR ANDREJEV PAA DET SOVJETISKA AAKLAGAREAMBEDET EJ KORREKTA. DET ROERDE SIG OM EN (FOER OSS TILL NAMNET OKAEND) JUDISK ORGANISATION SOM DEN 14 DECEMBER 1988 SAMTALAT MED ANDREJEV I EN RAD FRAAGOR, BLAND ANNAT NAZISTISKA ORGANISATIONERS VERKSAMHET. SAMTALET HADE EMELLERTID AEVEN KOMMIT IN PAA WALLENBERG, VARVID ANDREJEV, ENLIGT VAD GERASIMOV SADE DEN 17 JANUARI I AAR, HADE UPPREPAT DET SEDVANLIGA SOVJETISKA SVARET.

CABINET

UD STOCKHOLM KL 14.30

DEPS OLSSON/LA

- End of printout

(Pol)

ARCHIVE COPY

MSG NO: 890614-60

DISTRIBUTION STATUS AT: 1989-06-14-08.44

TO:

STATUS:

TIME:

DIARY NO:

LONDON

DISTRIBUTED

1989-06-14-08.44

0296 ✓

FROM: UD/POL 1

POSTED TIME: 1989-06-14-08.40

MSG NO: 890614-60

=LIST
LONDON
+

UD STOCKHOLM 1989-06-14

AMBASSADEN LONDON

ERT FAX 104. VAART 286. FRAAN POL I RE RAOUL WALLENBERG.
P 2.

JAN ROMARE, SOM SAMTALAT MED DEN SOVJETISKE DELEGATEN
JURIJ KASJLEV PAA DET PAAGAAENDE MR-MOETET I PARIS HAR
INRAPPORTERAT ATT KASJLEV, PAA DIREKT FRAAGA AV ROMARE,
HAEVDAT ATT HAN 'INTE SAGT NAAGOT NYTT'. LE MONDE-ARTIKELNS
SKRIVNINGAR OM ATT KASJLEV SKULLE HA SAGT ATT MAN INTE
'KAENDE TILL UNDER VILKA FOERHAALLANDEN WALLENBERG AVLIDIT'
ANSER KASJLEV VARA EN OEVERTOLKNING. TILL SAKEN HOER OCKSAA
ATT OFFICIELLA SOVJETISKA FOERETRAEDARE AEVEN VID TIDIGARE
TILLFAELLEN UTTALAT SIG POSITIVT OM WALLENBERGS GAERNING I
BUDAPEST.

CABINET

UD STOCKHOLM KL 08.30

DEPS OLSSON/LA

- End of printout